

ԵՎՐԱՍԻԱԿԱՆ ՄԻՋԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

7 մարտի 2017 թվականի

թիվ 2

քաղ. Բիշքեկ

Եվրասիական տնտեսական միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների եւ դրա օգտագործմանն ուղղված միջոցների մասին

Ի գիտություն ընդունելով Եվրասիական տնտեսական միությունում (այսուհետ՝ Միություն) տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների եւ դրա օգտագործմանն ուղղված միջոցների մասին զեկույցը (այսուհետ՝ զեկույց)՝

1. Հանձնարարել Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին եւ Միության անդամ պետություններին փոխգործակցության շրջանակներում հաշվի առնել զեկույցի դրույթները:

2. Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին՝ շարունակել Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերլուծության եւ Միության անդամ պետությունների կողմից իրագործվող, նշված ներուժի օգտագործմանն ուղղված միջոցների դիտանցման ուղղությամբ իրականացվող աշխատանքները:

3. Սույն կարգադրությունն ուժի մեջ է մտնում Միության պաշտոնական կայքում դրա հրապարակման օրվանից:

Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի անդամներ՝

Հայաստանի	Բելառուսի	Ղազախստանի	Ղրղզստանի	Ռուսաստանի
Հանրապետությունից՝	Հանրապետությունից՝	Հանրապետությունից՝	Հանրապետությունից՝	Դաշնությունից՝

Զեկույց

«Եվրասիական տնտեսական միությունում տնտեսության`
ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները
եւ դրա օգտագործմանն ուղղված միջոցները»

Մոսկվա

2017

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Վերլուծական ամփոփագիր	3
Ներածություն	17
1. Համագործակցության ինտեգրացիոն առաջնահերթություններ սահմանելու եւ տնտեսության ոլորտներում ինտեգրացիոն ներուժը գնահատելու միջազգային փորձը.....	21
2. Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման վերաբերյալ առաջարկություններ եւ դրանց ապրոքացիայի արդյունքները	34
2.1. Տնտեսության՝ բարձր արդիականություն եւ (կամ) Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտները	38
2.2. Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժ ունեցող ճյուղերը.....	50
2.3. Տնտեսության՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների մատակարարումների աճի հեռանկարներ եւ Միությունում մրցակցային առավելություններ ունեցող ոլորտները	62
2.4. Միության «Ապագայի ճյուղերը»	75
2.5. Տնտեսության ոլորտները, որտեղ ինտեգրումը բազմապատկական էֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության համար.....	80
2.6. Տնտեսության՝ Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ընդգրկվելու ներուժ ունեցող ոլորտները	86
2.7 Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտներն ու պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները.....	91
3. Անդամ պետություններում եւ առհասարակ Միությունում տնտեսության՝ ամենամեծ ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժն ունեցող ոլորտները	94
Եզրակացություն.....	115
Հավելված 1. Անդամ պետություններում եւ, ընդհանուր առմամբ, Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման մանրամասնեցված արդյունքները	119
Հավելված 2. Միության ինտեգրացիոն ներուժի իրագործմանն ուղղված միջոցների ցանկ	187
Հավելված 3. Ընդհանուր առմամբ Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկ	194

Վերլուծական ամփոփագիր

«Եվրասիական տնտեսական միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները եւ դրա օգտագործմանն ուղղված միջոցները» զեկույցը (այսուհետ՝ Ձեկույց) նախապատրաստվել է ի կատարումն «Եվրասիական տնտեսական միության տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղությունների մասին» Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ի թիվ 28 որոշման 3-րդ կետի:

Եվրասիական տնտեսական միության տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղությունների (այսուհետ համապատասխանաբար՝ ԵԱՏՄ, Միություն, Հիմնական ուղղություններ) մշակման եւ հետագա իրագործման հիմքում դրվել են միմյանց փոխլրացնող երկու սկզբունք՝

1) Տնտեսական զարգացման՝ անդամ պետությունների համար ընդհանուր երկարաժամկետ ուղղությունների ընտրություն, որտեղ ինտեգրացիոն միջոցների ու գործողությունների իրագործումը կազդի անդամ պետությունների տնտեսությունների մրցունակության վրա: Տվյալ մոտեցումը ենթադրում էր Հիմնական ուղղությունների մշակում ոչ թե ըստ տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտում (հատվածում, ճյուղում) երկարաժամկետ ինտեգրացիոն միջոցների նկարագրությամբ ճյուղային սկզբունքի, այլ ըստ այն պայմանների սահմանման սկզբունքի, որոնք «համընդհանուր» են Միության անդամ պետությունների տնտեսության ցանկացած ոլորտի ինտեգրացիոն զարգացման նպատակների համար:

2) Տնտեսության այն ոլորտներում (ճյուղերում, հատվածներում) ինտեգրացիոն համագործակցության չափորոշիչների սահմանում, որտեղ լրացուցիչ ինտեգրացիոն էֆեկտ ստանալու հավանականությունն ամենամեծն է, իսկ էֆեկտի չափը կարելու է բոլոր անդամ պետությունների (անդամ պետությունների մեծ մասի) տնտեսությունների համար: Տվյալ խնդրի լուծման համար փաստաթղթում սահմանվել են տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ընտրության չափորոշիչներ, որոնք համապատասխանում են ինտեգրացիոն ներուժի տարբեր տեսակներին:

Համապատասխանաբար, Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովին (այսուհետ՝ Հանձնաժողով)՝ անդամ պետությունների հետ համատեղ, հանձնարարվել է նախապատրաստել առաջարկություններ տնտեսության՝ «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրով նախատեսված, ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները եւ ինտեգրացիոն ներուժի օգտագործմանն ուղղված միջոցներ սահմանելու մասին:

Արդյունքում մշակվել եւ փորձարկվել են տնտեսության՝ Միությունում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները սահմանելու յոթ մեթոդիկաներ, որոնցից յուրաքանչյուրը համապատասխանում է Միության տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղություններում կանոնակարգված՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող տնտեսության ոլորտները սահմանելու չափորոշիչներին:

1. Տնտեսության՝ բարձր արդիականություն եւ (կամ) Միության շրջանակներում կոռպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտները

Տնտեսության ոլորտում (կոնկրետ ապրանքի կամ ծառայության մասով) առկա է ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ, եթե պետության՝ որպես Միության անդամի ներմուծման փոխարինման ներուժը (դիտվում է միայն ներմուծումը երրորդ երկրներից) ավելի փոքր է, քան առանձին երկրի ներմուծման փոխարինման ներուժը: Սա վկայում է այն մասին, որ ներմուծումից կախվածության նվազեցման գործում դրական ներդրում ունի անդամ պետությունների հետ անմիջապես փոխադարձ առեւտուրը:

Մեթոդիկայի փորձարկման արդյունքները ցույց են տվել, որ ինտեգրացիայի պայմաններում երրորդ երկրներից ապրանքների եւ ծառայությունների ներմուծման փոխարինման ներուժը *10 տոկոսով* գերազանցում է «առանց ինտեգրացիայի» պայմաններում անդամ պետությունների ներմուծման փոխարինման ազգային համընդհանուր ներուժը: Սահմանվել են Միությունում ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող *274 ապրանքային դիրքեր* եւ *ծառայությունների 4 կատեգորիա*:

Ապրանքների սեզմենտում *Միությունում* ներմուծման փոխարինման ամենամեծ հեռանկարներն ունեն՝

1) *Արդյունաբերական նշանակության ապրանքները՝* թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ, շինարարական տեխնիկա (բուլդոզերներ, էքսկավատորներ, ուղեհարթիչներ), շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ, հաշվիչ մեքենաներ, ռետինի եւ պլաստմասսաների մշակման սարքավորումներ եւ այլն

2) *Թերապեւտիկ եւ պրոֆիլակտիկ նպատակներով օգտագործման դեղամիջոցները*

Գյուղատնտեսական արտադրանք եւ պարեն, որի ներմուծման փոխարինման արդիականությունը նշվում է բոլոր անդամ պետությունների կողմից, ներկայացված է ապրանքների մեծ խմբով, որոնք, ըստ ներմուծման փոխարինման ծավալների, որպես կանոն, ընդգրկված են ցանկի մեջտեղում կամ վերջում: Մասնավորապես, Միությունում ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ վերհանվել է խաղողի գինիների, մրգային հյութերի, լոլիկի, թարմ եւ պատրաստված բանջարեղենի, խոզի մսի, ընտանի թռչնի մսի եւ այլ ապրանքային դիրքերի համար:

Ծառայությունների ոլորտում բոլոր անդամ պետությունների համար ներմուծման փոխարինման ամենամեծ ինտեգրացիոն ներուժն ունեն *տրանսպորտային ծառայությունները՝* երրորդ երկրներից ներմուծվող տրանսպորտային ծառայությունների ծավալի մինչեւ 20 տոկոսի չափով:

2. *Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ իրականացվող արտահանումն ավելացնելու եւ բազմազանեցնելու ներուժ ունեցող ոլորտները*

Տնտեսության ոլորտում (ապրանքների կամ ծառայությունների խմբի մասով) առկա է երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ, եթե պետության՝ որպես Միության անդամի արտահանման ներուժը գերազանցում է տվյալ ոլորտի համար արտահանման մեծացման եւ բազմազանեցման ազգային

ներուծը: Սա նշանակում է, որ Միությունում մասնակցության հաշվին երկիրը կարող է ուժեղացնել իր արտահանման ներուժը եւ ավելացնել կոնկրետ ապրանքի եւ (կամ) ծառայության մատակարարումները երրորդ երկրներ:

Մեթոդիկայի փորձարկման արդյունքները ցույց են տվել, որ Միության շրջանակներում արտահանման մեծացման եւ բազմազանեցման ներուժը, որին կարելի է հասնել ինտեգրացիոն համագործակցության հաշվին, *22 տոկոսով* գերազանցում է ազգային համընդհանուր ներուժը: Սահմանվել են երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող *276 ապրանքային դիրքեր* եւ *ծառայությունների 1 կատեգորիա*:

Ապրանքների սեգմենտում արտահանման մեծացման ամենամեծ հեռանկարներն ունեն՝

1) *Քիմիական ճյուղի արտադրանքը՝* անվադողեր եւ դողածածկեր, էթիլենի պոլիմերներ, ացիլլիկ ածխաջրածիններ, պլաստմասսայե սալիկներ, ժապավեններ եւ արտադրատեսակներ

2) *Մեքենաշինական արտադրանքը՝* բացառությամբ տրանսպորտային միջոցների՝ մոնիտորներ, պրոյեկտորներ, ծորակներ, կափույրներ

3) *Մետաղագործական արտադրանքը՝* երկաթից եւ պողպատից ձողեր

4) *Մարդատար ավտոմոբիլները*

Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ Հանձնաժողովի կողմից անցկացվել է երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ բազմազանեցման ներուժ ունեցող տնտեսության ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում: Ըստ դրա արդյունքների՝ առաջարկվել է վերջնական ցանկը լրացնել հետեւյալ ապրանքային դիրքերով՝

270900 «Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային հանքանյութերից».

2710 «Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների. այլ տեղում չնշված կամ

չներառված արտադրանք, որը պարունակում է 70 տոկոս կամ ավելի զանգվածային բաժին նավթ կամ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից, ընդ որում՝ այդ նավթամթերքներն արտադրանքի հիմնական բաղադրիչներն են. բանեցված նավթամթերքներ».

2711 «Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ»:

3. Տնտեսության՝ Միությունում մրցակցային առավելություններ եւ երկրի մասնագիտացման հաշվին ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների մատակարարումների մեծացման հեռանկարներ ունեցող ոլորտները

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարն այն է, որ Միության շրջանակներում երկրի մասնագիտացման խորացման դեպքում ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի եւ աշխատուժի ազատ տեղաշարժն ապահովելու պայմանով հնարավոր է երրորդ երկրներից այլ անդամ պետություններ ներմուծումը փոխարինել այդ երկրի արտադրանքի՝ Միության ներքին շուկա մատակարարումներով:

Տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի մասով՝ ներքին շուկա մատակարարման աճի ինտեգրացիոն ներուժի սահմանման համար գնահատվում է ներմուծման փոխարինումը Միության համար՝ ընդհանուր առմամբ, եւ Միության համար՝ առանց անդամ պետություններից յուրաքանչյուրի հաջորդաբար մասնակցության: Փաստացի տեղի է ունենում Միության՝ «երկրի մասնակցությամբ» եւ «առանց երկրի մասնակցության» ներմուծման փոխարինման ներուժի համեմատություն (ի տարբերություն ներմուծման փոխարինման մեթոդիկայի, որի դեպքում համեմատվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության ներմուծման փոխարինման ներուժը՝ «առանց ինտեգրացիայի» եւ «ինտեգրացիայի» պայմաններում):

Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն ներուժը գնահատվում է *8,5 տոկոս*: Մեթոդիկայի փորձարկման արդյունքում սահմանվել են ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող *82 ապրանքային դիրքեր* եւ *ծառայությունների 5 կատեգորիա*:

Պարզվել է, որ *Միության ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման ամենամեծ ինտեգրացիոն ներուժը* ծառայությունների ոլորտում է, որտեղ Միության ինտեգրացիոն ներուժի 60 տոկոսը կազմում են՝

- 1) Տրանսպորտային ծառայությունները.
- 2) Այլ գործնական ծառայություններ:

Ապրանքների սեզմենտում ինտեգրացիոն ներուժ վերհանվել է հետևյալ դիրքերում (առաջնահերթության կարգով)՝ «Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ (պրոֆիլներ)՝ սեւ մետաղներից», «Էլեկտրաէներգիա», «Անվաղողեր եւ դողածածկեր», «Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ»: Հարկ է նշել փոխադարձ մատակարարումների հաշվին գյուղատնտեսական արտադրանքի եւ պարենի ներմուծման փոխարինման առկա ներուժը՝ մասնավորապես հետևյալ ապրանքային դիրքերի համար՝ խաղող, սոյայի հատիկներ, բանջարեղեն, թռչնի միս, խաղողի գինիներ:

Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ Հանձնաժողովի կողմից անցկացվել է երկրի մասնագիտացման հաշվին Միության ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման ներուժ ունեցող տնտեսության ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում:

Ըստ դրա արդյունքների՝ առաջարկվել է վերջնական ցանկը լրացնել՝

- 1) հետևյալ ապրանքային դիրքերով՝

տավարի միս, կաթ եւ կաթնամթերք, պտուղներ եւ հատապտուղներ.

270900 «Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային հանքանյութերից».

2710 «Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների. այլ տեղում չնշված կամ չներառված արտադրանք, որը պարունակում է 70 տոկոս կամ ավելի զանգվածային բաժին նավթ կամ նավթամթերքներ՝ ստացված

բիտումային ապարներից, ընդ որում՝ այդ նավթամթերքներն արտադրանքի հիմնական բաղադրիչներն են. բանեցված նավթամթերքներ».

2711 «Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ»:

2) ծառայությունների ոլորտներով (ենթաոլորտներով),

որոնցում Միության շրջանակներում գործում է ծառայությունների միասնական շուկա (Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի թիվ 110 որոշում),

որոնցով ծառայությունների միասնական շուկայի ձևավորումը Միության շրջանակներում կիրականացվի ազատականացման ծրագրերին համապատասխան (անցումային շրջանում) (Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ի թիվ 30 որոշում):

4. «Ապագայի ճյուղերը»

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը ԵԱՏՄ անդամ պետությունների, գիտատեխնոլոգիական զարգացման առումով առաջատար երկրների, ԳՀՓԿԱ-ում ներդրումների մասով առաջատար կազմակերպությունների, խոշոր վենչուրային ֆոնդերի գիտատեխնոլոգիական զարգացման համատեղ առաջնահերթությունների ցանկի որոշումն է: Միության «ապագայի ճյուղերի» վերջնական ցանկը կազմվում է «ապագայի ճյուղերի» ռանգավորման միջոցով՝ կախված այն բանից, թե գիտատեխնոլոգիական ոլորտում ինչ թվով ռազմավարական դերակատարների համար է այս կամ այն ճյուղը համարվում առաջնահերթ:

Մեթոդիկայի փորձարկման արդյունքում սահմանվել են *նորարարական արտադրանքի եւ ծառայությունների 449 խումբ*: Ինչպես անդամ պետությունների մեծ մասի, այնպես էլ զլոբալ գիտատեխնոլոգիական զարգացման մի շարք հիմնական դերակատարների համար միաժամանակ առաջնահերթության բարձր մակարդակ ունեցող «ապագայի ճյուղերի» խմբերը հետեւյալն են՝

1) *Տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաները*, այդ թվում՝ ազատ տեղաշարժվող եւ մարդկանց հետ հաղորդակցվող ռոբոտ-օգնականների արտադրություն, կրթական տեխնոլոգիաների զարգացում.

2) *Կենսատեխնոլոգիաները*, այդ թվում՝ սննդային կենսամթերք, բույսերի պաշտպանության կենսաբանական միջոցներ, գյուղատնտեսության կենսատեխնոլոգիական արտադրանք, ակվաբիոկուլտուրա.

3) *Բժշկությունը եւ առողջապահությունը*, այդ թվում՝ ախտորոշման համակարգերի զարգացում, դեղամիջոցների մշակում, ռեգեներատիվ բժշկության զարգացում.

4) *Նոր նյութերի եւ նանոտեխնոլոգիաների մշակումը.*

5) *Ռացիոնալ բնօգտագործումը.*

6) *Էներգաարդյունավետությունը եւ էներգախնայողությունը*, այդ թվում՝ «խելացի» ցանցերի զարգացումը:

5. Տնտեսության ոլորտները, որտեղ ինտեգրումը բազմապատկական էֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության տնտեսությունների համար

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը, այն է՝ տնտեսության այն ոլորտները սահմանելը, որոնցում ինտեգրվելը բազմապատկական էֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության տնտեսությունների համար, այն ոլորտները վերհանելն է, որտեղ (ներմուծման փոխարինման, արտահանման մեծացման, մասնագիտացման մասով մեթոդիկաներում վերհանված) ապրանքների եւ ծառայությունների առևտրի աճի ինտեգրացիոն ներուժը միջճյուղային կապերի համակարգի միջոցով ստեղծում է ամենամեծ ներքին պահանջարկը:

Փորձարկման արդյունքում սահմանվել են տնտեսության՝ առհասարակ Միության համար ապագայում էական բազմապատկական էֆեկտ ստեղծող հետևյալ ոլորտները՝

- 1) *Մետալուրգիա.*
- 2) *Նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր.*
- 3) *Մեքենաշինություն.*
- 4) *Մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր.*
- 5) *Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում.*
- 6) *Օգտակար հանածոների արդյունահանում:*

6. Տնտեսության՝ Միության շրջանակներում արտադրական շղթաներում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ընդգրկվելու ներուժ ունեցող ոլորտները

Տնտեսության՝ Միության շրջանակներում արտադրական շղթաներում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ընդգրկված ոլորտները սահմանելու մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը միջանկյալ արտադրանքի՝ այլ անդամ պետություններ (այլ անդամ պետություններից) (Միության շրջանակներում շղթաներ) կամ երրորդ երկրներ (միջազգային շղթաներ) արտահանման եւ (կամ) ներմուծման աճի բարձր ներուժ ունեցող ոլորտները վերհանելն է:

Յուրաքանչյուր անդամ պետության համար արտադրական շղթաներում ընդգրկվելու ընթացիկ վիճակը եւ ներուժը հաշվարկվում են միջանկյալ արտադրանքի նկատմամբ պահանջարկի եւ դրա արտադրության կառուցվածքի հիման վրա՝ հաշվի առնելով անդամ պետության տնտեսությունում ինտեգրացիայի եւ միջճյուղային կապերի արդյունքում առևտրի աճի ներուժը:

Ապրոբացիայի արդյունքում սահմանվել են տնտեսության՝ (առհասարակ Միության շրջանակներում) արտադրական շղթաներում ընդգրկված հետևյալ ոլորտները՝

- 1) *Միության շրջանակներում արտադրական շղթաներ*
  - նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր,
  - մետալուրգիա,

- մեքենաշինություն,
- էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,
- օգտակար հանածոների արդյունահանում:

2) *Միջազգային արտադրական շղթաներ*

- մեքենաշինություն,
- մետալուրգիա,
- նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր,
- էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,
- օգտակար հանածոների արդյունահանում:

7. *Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտներն ու պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները*

Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտներն ու պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները սահմանելու համար կիրառված մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը այն ոլորտները վերհանելն է, որտեղ տնտեսական գործունեությունն անմիջականորեն կառավարվում է պետության կողմից: Տնտեսության այդպիսի ոլորտներում ինտեգրացիոն միջոցները կարող են իրագործվել ժամանակին, ավելի օպերատիվ եւ արդյունավոր կերպով:

Ազգային դասակարգիչներին համապատասխան՝ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների մասնաբաժինները հաշվարկվել են ըստ սեփականության ձևերի եւ գործունեության տեսակների՝ ակտիվների մասնաբաժնի հիման վրա:

Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների մասով իրականացվել է անդամ պետությունների նորմատիվ իրավական բազայի վերլուծություն, եւ դրա հիման վրա ձևավորվել է տնտեսության այն ոլորտների ցանկը, որտեղ պետական կարգավորումն իրականացվում է երկու ուղղություններով՝

- անմիջական ազդեցությունը գնագոյացման վրա (մասնավորապես, սակագների, սահմանային գների, գնի հավելումների սահմանում).

- ազդեցությունը ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտների ֆինանսական եւ վարչական ծախքերի մակարդակի վրա (մասնավորապես, լիցենզավորման, գրանցման, հավաստագրման, թույլտվությունների տրամադրման եւ այլն):

Ըստ մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքների՝ սահմանվել են առհասարակ Միության համար *տնտեսության՝ տնտեսական գործունեության վրա պետության առավելագույն ազդեցությամբ 156 ոլորտ*, որտեղ «առաջատարները» հետեւյալն են՝

- 1) *Մենդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն,*
- 2) *Օգտակար հանածոների արդյունահանում,*
- 3) *Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում,*
- 4) *Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն.*

ձկնորսություն, ձկնարուծություն:

Տնտեսության՝ Եվրասիական տնտեսական միությունում ամենամեծ ինտեգրացիոն ներուժն ունեցող ոլորտների համահավաք ցանկը

ԵՍՏՄ-ի շրջանակներում ինտեգրացիայի արդյունքում ամենամեծ համընդհանուր էֆեկտը (համընդհանուր էֆեկտի ավելի, քան 60 տոկոսը) ձեւավորող տնտեսության հիմնական ոլորտները հետեւյալն են՝

- 1) *Մեքենաշինություն.*
- 2) *Նավթամթերքի արտադրություն.*
- 3) *Քիմիական արտադրանքի, ռետինի ու պլաստմասսայի եւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրություն.*

- 4) *Մետալուրգիա:*

Միեւնույն ժամանակ ինտեգրացիոն ներուժի տարբեր տեսակներ տնտեսության տարբեր ոլորտներում (համընդհանուր էֆեկտ ստանալու գործում ունեցած ներդրման իմաստով) ունեն առավել մեծ նշանակություն՝

ներմուծման փոխարինում՝ մանածագործական արտադրության, կաշվե արտադրատեսակների եւ կոշկեղենի արտադրության, մեքենաշինության ոլորտներում,

երրորդ երկրներ արտահանման մեծացում՝ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրության ոլորտներում եւ այլ արտադրություններում.

Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճ՝ տրանսպորտի եւ կապի ոլորտում,

բազմապատկական էֆեկտ՝ տնտեսության շատ ոլորտներում (առավել լայն ոլորտների շարքում՝ մետալուրգիայի, էլեկտրաէներգիայի գազի եւ ջրի արտադրության ու բաշխման, առեւտրի, օգտակար հանածոների արդյունահանման ոլորտներում),

արտադրական շղթաներում ունեցած մասնակցությունից էֆեկտ՝ գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնորսության, էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրության ու բաշխման ոլորտներում:

Ելնելով հինգ մեթոդիկաների արդյունքներից՝ Միության շրջանակներում *մեքենաշինությունը* համարվում է ամենամեծ համընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտն ապահովող տնտեսության ոլորտը, ինչը վկայում է տվյալ ճյուղի զարգացմանն ուղղված համատեղ միջոցների մշակման նպատակահարմարության մասին:

Առանձին անդամ պետությունների համար տնտեսության՝ առավելագույն ինտեգրացիոն էֆեկտ ստանալու տեսանկյունից առավել կարելոր ոլորտները հետեւյալն են (ավելի մանրամասն տե՛ս 18-րդ աղյուսակում)՝

Հայաստանի Հանրապետության համար՝ տրանսպորտը եւ կապը (ներմուծման փոխարինման հաշվին), գյուղատնտեսությունը, մեքենաշինությունը, էլեկտրաէներգիայի եւ ջրի արտադրությունն ու բաշխումը, բնական գազի բաշխումը (տարանցումը):

Քելառուսի Հանրապետության համար՝ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի եւ այլ, ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրությունը (երրորդ երկրներ արտահանման աճի արդյունքում), մեքենաշինությունը, մետալուրգիան, էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրությունն ու բաշխումը:

Ղազախստանի Հանրապետության համար՝ մետալուրգիան, մեքենաշինությունը (երրորդ երկրներ արտահանման աճի արդյունքում), ինչպես նաեւ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի արտադրությունը, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրությունը, այլ, ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրությունը, տրանսպորտը եւ կապը:

Ղրղզստանի Հանրապետության համար՝ մեքենաշինությունը, տրանսպորտը եւ կապը (ներմուծման փոխարինման հաշվին), նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի ու պլաստմասսայի եւ այլ, ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրությունը, մետալուրգիան (բազմապատկական էֆեկտի ազդեցություն):

Ռուսաստանի Ղաշնության համար՝ մեքենաշինությունը, մետալուրգիան, նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի ու պլաստմասսայի եւ այլ, ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրությունը:

Ձեկույցում ներկայացված՝ կատարված աշխատանքների արդյունքները թույլ են տվել տնտեսապես հիմնավորված կերպով սահմանել տնտեսության այն ոլորտները, որտեղ ինտեգրացիոն գործողությունները Միության բոլոր անդամ պետությունների համար կապահովեն առավելագույն տնտեսական էֆեկտ:

Տնտեսության՝ Եվրասիական տնտեսական միությունում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկերը, որոնք մանրամասնեցված են Եվրասիական

տնտեսական միության արտաքին տնտեսական գործունեության ապրանքային անվանացանկի (այսուհետ՝ ԱՏԳ ԱԱ) 4 նիշերի / վճարային հաշվեկշռով՝ արտահայտված՝ Ծառայությունների ընդլայնված դասակարգման մեջ ներառված ծառայությունների կատեգորիաների (այսուհետ՝ ԾԸԴՎՀ) / ըստ տնտեսական գործունեության դասակարգչի (այսուհետ՝ ՏԳԴ) գործունեության տեսակների մակարդակով, ինչպես նաև «ապագայի ճյուղերի» ցանկը ներկայացված են սույն Ձեկույցին կից 3-րդ հավելվածում:

Տնտեսության՝ ԵԱՏՄ-ում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները սահմանելու մեթոդիկաների օգտագործմամբ *չի չեղարկվում եւ չի փոխվում* համագործակցության ոլորտներ ընտրելու հիմնական սկզբունքը՝ պայմանավորվածությունների ձեռքբերումը բոլոր անդամ պետությունների միջև: Ստացված արդյունքները կարող են ծառայել որպես տեղեկատվության աղբյուր՝ տնտեսության իրական հատվածում, ծառայությունների եւ տեխնոլոգիաների ոլորտում համագործակցության հարցերով անդամ պետությունների միջև խորհրդակցություններ անցկացնելու համար: Բացի դրանից, դրանք պետք է կազմեն ինտեգրացիայի ճյուղային առաջնահերթություններ ձեւավորելու համակարգային աշխատանքի, ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում ինտեգրացիոն միջոցների համալիր մշակելու եւ նախագծերի կառավարման սկզբունքներն իրագործելու մի մաս:

Մեթոդիկաների եւ անդամ պետությունների միջև պայմանավորվածությունների արդյունքները հաշվի առնող համալիր հիմքով ընդհանուր ճյուղային առաջնահերթություններ սահմանելը թույլ կտա բարձրացնել տնտեսության առանձին ոլորտների զարգացման համատեղ ծրագրերի նախապատրաստման որակն ու արագությունը եւ կանոնավոր կերպով իրականացնել ինտեգրացիոն միջոցների արդյունավետության դիտանցում:

---

¹ ՄԱԿ-ի՝ «Extended Balance of Payments Services Classification» (EBOICS) դասակարգիչ

Ներածություն

Եվրասիական տարածքում ինտեգրացիոն գործընթացների ակտիվ զարգացումը հետեւանք էր երկրների միջեւ տնտեսական ինտեգրացիայի եւ տարածաշրջանային միավորումների ձեւավորման գործընթացների, ինչպես նաեւ արձագանք գլոբալ մարտահրավերներին, ռիսկերին եւ սպառնալիքներին: Տարածաշրջանային միավորումների շրջանակներում անդամ պետությունների փոխկախվածությունն ու փոխադարձ լրացվելիությունն աճում է, ինչն էլ պայմանավորված է ընդհանուր շուկայի ձեւավորմամբ, միասնական, համաձայնեցված եւ համակարգված քաղաքականության իրականացմամբ: Այդպիսի համագործակցության արդյունքում յուրաքանչյուր երկիր մեկ ամբողջության մեջ միավորվելու ինտեգրացիոն ներուժի իրագործման եւ մրցակցային ազգային առավելությունների հաշվին ստանում է լրացուցիչ տնտեսական շահույթ:

Ինտեգրացիոն հնարավորությունների իրականացումը, ի տարբերություն երկրի՝ ազգային մակարդակում տնտեսական զարգացման, պահանջում է կարգավորման միջոցների մշակման այլ մոտեցում: Այդ մոտեցումը պետք է հիմնվի բոլոր անդամ պետությունների համար ընդհանուր տնտեսական նպատակների վրա, հաշվի առնի ազգային տնտեսական ներուժը եւ դրանց սիներգիկ հնարավորությունները:

Միությունում սոցիալ-տնտեսական զարգացման հեռանկարային ուղղությունները սահմանելու համար, որոնց իրականացմանն են ձգտում անդամ պետությունները միավորման ինտեգրացիոն ներուժի օգտագործման եւ անդամ պետությունների մրցակցային առավելությունների հաշվին, Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ի թիվ 28 որոշմամբ մշակվել եւ հաստատվել են Եվրասիական տնտեսական միության տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղությունները: Փաստաթուղթը հիմք է հանդիսանում Միության պայմաններում անդամ պետությունների համատեղ տնտեսական զարգացման, դիրքերի փոխազդեցության եւ համաձայնեցման

հնարավորությունների, ազգային տնտեսությունների առավել մեծ կանխատեսելիություն եւ հաստատունություն ապահովելու եւ, վերջին հաշվով, յուրաքանչյուր անդամ պետության կողմից լրացուցիչ տնտեսական էֆեկտ ստանալու համար:

Հիմնական ուղղությունների մշակման եւ հետագա իրագործման հիմքում դրվել են միմյանց փոխլրացնող երկու սկզբունք՝

1) Տնտեսական զարգացման՝ անդամ պետությունների համար ընդհանուր երկարաժամկետ ուղղությունների ընտրություն, որտեղ ինտեգրացիոն միջոցների ու գործողությունների իրագործումը կազդի անդամ պետությունների տնտեսությունների մրցունակության վրա: Տվյալ մոտեցումը ենթադրում էր Հիմնական ուղղությունների մշակում ոչ թե ըստ տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտում (հատվածում, ճյուղում) երկարաժամկետ ինտեգրացիոն միջոցների նկարագրությամբ ճյուղային սկզբունքի, այլ ըստ պայմանների սահմանման սկզբունքի, որոնք «համընդհանուր» են Միության անդամ պետությունների տնտեսության ցանկացած ոլորտի ինտեգրացիոն զարգացման նպատակների համար:

2) Տնտեսության այն ոլորտներում (ճյուղերում, հատվածներում) ինտեգրացիոն համագործակցության չափորոշիչների սահմանում, որտեղ լրացուցիչ ինտեգրացիոն էֆեկտ ստանալու հավանականությունն ամենամեծն է, իսկ էֆեկտի չափը կարելու է բոլոր անդամ պետությունների (անդամ պետությունների մեծ մասի) տնտեսությունների համար: Տվյալ խնդրի լուծման համար փաստաթղթում սահմանվել են տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ընտրության չափորոշիչներ, որոնք, անդամ պետությունների տնտեսական զարգացման խնդիրների հետ կապված, համապատասխանում են ինտեգրացիոն ներուժի տարբեր տեսակներին՝

բազմապատկական էֆեկտի առկայություն եւ (կամ) այն ձեւավորելու ներուժ (այսուհետ՝ բազմապատկական էֆեկտներ),

անդամ պետությունների կոռպորացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման բարձր արդիականություն եւ (կամ) ներուժ (այսուհետ՝ ներմուծման փոխարինում),

երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ բազմազանեցման բարձր ներուժ (այսուհետ՝ արտահանման մեծացում),

անդամ պետությունների տնտեսությունների մասնագիտացման եւ դրանց մրցակցային առավելությունների օգտագործման հաշվին ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների մատակարարումների մեծացման հեռանկարներ (այսուհետ՝ մասնագիտացում),

ավելացված արժեքի ստեղծման միջազգային արտադրական շղթաներում եւ Միության շրջանակներում արտադրական շղթաներում անդամ պետությունների մասնակցության եւ ներկայության ընդլայնման հեռանկարներ (այսուհետ՝ արտադրական շղթաներ),

«հետ ընկած» զարգացման հայեցակարգից հրաժարվելու հնարավորությունը եւ ինտեգրացիոն ջանքերի կենտրոնացումը համաշխարհային ցուցանիշները գերազանցող տեմպերով նոր տեխնոլոգիաների ստեղծման եւ ներգրավման հաշվին անդամ պետությունների տնտեսությունների ոլորտների զարգացման վրա («ապագայի ճյուղերի» ձեւավորում) (այսուհետ՝ «ապագայի ճյուղերի»),

պետական կարգավորման եւ (կամ) պետական մասնակցության բարձր մակարդակ (այսուհետ՝ պետական կարգավորում),

Ինտեգրացիոն միջոցների իրագործման համար տնտեսության ոլորտների ռացիոնալ ընտրության կարեւորությունը պայմանավորված է անդամ պետությունների տնտեսությունների կառուցվածքի եւ չափերի տարբերություններով, առանձին ճյուղերի եւ հատվածների պետական կարգավորման առանձնահատկություններով, ինչպես նաեւ համաշխարհային ավելացված արժեքի ձեւավորման մեխանիզմում ընդգրկված լինելու (մասնակցության) մակարդակով: Այդ գործոնները Միության հնարավորությունների հետ միասին վերջին հաշվով ազդում են իրագործվող ինտեգրացիոն միջոցների արդյունավետության եւ լրացուցիչ տնտեսական էֆեկտի մասշտաբի վրա: «Եվրասիական տնտեսական միության տնտեսական զարգացման հիմնական ուղղությունների մասին» Եվրասիական տնտեսական

բարձրագույն խորհրդի 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ի թիվ 28 որոշմամբ Հանձնաժողովին՝ անդամ պետությունների հետ համատեղ, հանձնարարվել է վերոնշյալ չափորոշիչների հիման վրա նախապատրաստել առաջարկություններ տնտեսության՝ «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրով նախատեսված, ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները եւ ինտեգրացիոն ներուժի օգտագործմանն ուղղված միջոցներ սահմանելու մասին:

Չափորոշիչներին համապատասխան՝ մշակվել են տնտեսության՝ Միությունում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները սահմանելու յոթ մեթոդիկա, որոնց փորձարկման բովանդակությունը եւ արդյունքները ներկայացված են սույն Զեկույցում:

Տնտեսության ոլորտներում ինտեգրացիոն ներուժի գնահատման արդյունքների օգտագործումն ուղղված է *համագործակցության ինտեգրացիոն առաջնահերթությունների ընտրության առկա մեխանիզմի կատարելագործմանը*: Մի կողմից, դա ենթադրում է տնտեսության առանձին ոլորտներում Հանձնաժողովի եւ անդամ պետությունների կողմից զարգացման համատեղ միջոցների մշակման ժամանակ ինտեգրացիոն էֆեկտների քանակական գնահատականների հաշվառման հնարավորություն: Մյուս կողմից, ԵԱՏՄ-ում զարգացման ուղղությունների (արտահանման մեծացում, ներմուծման փոխարինում, նորարարությունների զարգացում եւ այլն) վերաբերյալ համակարգված, համաձայնեցված, միասնական քաղաքականություն ձեւավորելիս եւ իրականացնելիս հնարավոր է դառնում ավելի ճշգրիտ նույնականացնել տնտեսության այն ոլորտները (ճյուղերը, հատվածները, ապրանքները (ծառայությունները)), որոնցում ինտեգրացիոն էֆեկտներն առավել նշանակալից կլինեն անդամ պետությունների համար:

**1. Համագործակցության ինտեգրացիոն առաջնահերթություններ
սահմանելու եւ տնտեսության ոլորտներում ինտեգրացիոն ներուժը
գնահատելու միջազգային փորձը**

Տարածաշրջանային միավորումների գործունեության կարելու կողմ է դրանց տնտեսական զարգացման ռազմավարություններում այն մրցակցային առավելությունների մաքսիմալացման ծրագրերի առկայությունը, որն այդ միավորման կազմում ընդգրկված երկրներից յուրաքանչյուրն ունի: Հանձնաժողովի կողմից ուսումնասիրվել են ավելի, քան 30 ինտեգրացիոն միավորումների գործունեության ստացված արդյունքները, եւ մանրամասն վերլուծության են ենթարկվել դրանց համագործակցության ճյուղային մոդելները:²

Ըստ վերլուծության արդյունքների՝ առանձնացվել են երկրների խմբերի համար ինտեգրացիայի մոդելներ (սխեմաներ), որոնց հիմքում ընկած է համագործակցության ճյուղային սկզբունքը՝

տնտեսության՝ միավորման բոլոր երկրների համար համակարգաստեղծ ճյուղերի համատեղ զարգացում,

ինտեգրացիոն միավորման բոլոր երկրների համար հետաքրքրություն ներկայացնող ճյուղերի զարգացում,

ազգային տնտեսությունների փոխլրացնող ճյուղերի համատեղ զարգացում,

ճյուղերի համատեղ զարգացում՝ ինտեգրացիոն միավորման երկրների մրցակցային առավելությունների օգտագործմամբ,

մասնագիտացման ճյուղերի զարգացում՝ ինտեգրացիոն միավորման երկրների մրցակցային առավելությունների հիմքով,

ներմուծման փոխարինման ճյուղերի համատեղ զարգացում,

---

² «Աշխարհի առավել հայտնի ինտեգրացիոն միավորումների ինտեգրացիոն համագործակցության ռազմավարությունների (ինտեգրացիոն ներուժի իրագործման մոդելների) վերլուծությունը» զեկույցը տեղադրված է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողով/Գործունեություն/Ինտեգրացիա եւ մակրոտնտեսության/Մակրոտնտեսական քաղաքականության դեպարտամենտ/Հետազոտություններ բաժնում՝ Հանձնաժողովի պաշտոնական կայքէջում http://www.eurasiancommission.org/ru/aci_integr_i_makroec/dep_makroec_pol_investigations/Pages/default.aspx

ենթակառուցվածքի համատեղ զարգացում՝ փոխադարձ եւ արտաքին առեւտրի ընդլայնման համար:

Ծանոթագրություն՝

Օրինակ՝ ազգային տնտեսությունների փոխլրացնող ճյուղերի համատեղ զարգացման համար Բրազիլիան եւ Արգենտինան ՄԵՐԿՈՍՈՒԲ-ի³ շրջանակներում արտադրում են տրանսպորտային միջոցներ: Ղեկավարվելով ստորագրված համաձայնագրով՝ այս երկրները համատեղ արտադրում են բեռնատար եւ թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ, ընդ որում՝ հավաքումն իրականացվում է Արգենտինայում՝ Բրազիլիայից լրամասերի օգտագործմամբ (Բրազիլիան մատակարարում է ավտոմոբիլային մասերի, դետալների եւ մեխանիզմների 46 տոկոսը): Պատրաստի արտադրանքն իրացվում է հիմնականում համայնքի ներքին շուկայում:

Թվարկված մոդելները (սխեմաներն) իրարամերժ չեն, այլ արտացոլում են ինտեգրացիոն ներուժի իրագործման համար առկա նախադրյալների իրականացման եւ անդամ պետությունների մրցակցային առավելությունների օգտագործման տրամաբանությունը: Միեւնույն ժամանակ, խոշորագույն ինտեգրացիոն միավորումների (այդ թվում՝ Եվրոպական միության, ՆԱՖՏԱ-ի⁴ եւ ՀԱԱՊԱ-ի⁵) պաշտոնական փաստաթղթերը չեն պարունակում մեթոդաբանական մոտեցումներ, որոնց հիման վրա առանձնանում են տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները, ինչպես նաեւ չեն պարունակում ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման պաշտոնական մոտեցումներ: Վերազգային մարմինների կողմից հրապարակվող գնահատականները չունեն պաշտոնական կարգավիճակ եւ, հետեւաբար, մեծամասամբ գիտական հետաքրքրություն են ներկայացնում:

Այս առումով առավել մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում հետեւյալ աշխատությունները՝ Եվրոպական հանձնաժողովի պատվերով CEPR⁶ հետազոտությունները («Transatlantic Trade and Investment Partnership» (CEPR, 2013a) եւ «Reducing Transatlantic Barriers to Trade and Investment»

³ Հարավային Ամերիկայի երկրների ընդհանուր շուկա

⁴ Ազատ առեւտրի մասին հյուսիսամերիկյան համաձայնագիր

⁵ Հարավ-արեւելյան Ասիայի պետությունների ասոցիացիա

⁶ The Center for Economic and Policy Research

(CEPR, 2013b)), ինչպես նաև ՆԱՖՏԱ-ի համար «NAFTA at 20: North America's Free-Trade Area and Its Impact on Agriculture» ճյուղային զեկույցը գյուղատնտեսության մասին (Zahniser et. al., 2015):

CEPR զեկույցները Տրանսատլանտյան առևտրային և ներդրումային գործընկերության (TTIP)՝ ԱՄՆ-ի և ԵՄ-ի ձեռավորվող տնտեսական տարածքի վերաբերյալ են՝ առաջին զեկույցում ներկայացված են համաձայնագրի մասնակից պետությունների բարեկեցության փոփոխության ինտեգրալ գնահատականները, երկրորդ զեկույցում մանրամասնորեն գնահատվում են ԱՄՆ-ի և ԵՄ-ի միջև ոչ սակագնային խոչընդոտները վերացնելու հետևանքները: Երկու զեկույցների համար քանակական գնահատականները ստացվել են CEPR-ի կողմից՝ ընդհանուր հավասարակշռության հաշվելի մոդելի հիման վրա: Հեղինակներն օգտագործել են GTAP8 նախագծի տվյալների բազան, իսկ ոչ սակագնային խոչընդոտների համարժեքների գնահատականները վերցվել են Ecorys աշխատությունից (2009): Մոդելը բազային «պարզ» տարբերակների համեմատ էականորեն մոդիֆիկացվել է, մասնավորապես՝ ապահովվում է ոչ կատարյալ մրցակցություն, տնտեսական էֆեկտ՝ կախված մասշտաբից, աշխատողների (հմտությունների) որակավորման տարբեր մակարդակ:

Երկու զեկույցներում էլ ինտեգրացիայի սցենարները քննարկվում են երկու տարբերակով: «Հավակնոտ տարբերակը» ենթադրում է սակագնային խոչընդոտների լիարժեք վերացում, ապրանքների և ծառայությունների առևտրում ոչ սակագնային խոչընդոտների 25 տոկոսով իջեցում, պետական գնումներում մասնակցության խոչընդոտների իջեցում՝ 50 տոկոսով: «Ռեալիստական» տարբերակով նախատեսվում է ոչ սակագնային խոչընդոտների իջեցում 10 տոկոսով, ապրանքների 98 տոկոսի սակագների վերացում և երկրների միջև առևտրի ազատականացման ուղղությամբ քանակությունների շարունակում: Բացի դրանից, մոդելի նախապայմաններում զետեղվում է նաև երկրների միջև համաձայնության կանոնների և ստանդարտների մասնակի ներդաշնակեցումը:

CEPR-ի գնահատմամբ՝ «ամբիցիոզ» սցենարի իրականացման դեպքում ԵՄ-ում ՀՆԱ-ի աճը կազմում է մոտ 0,5 տոկոս, իսկ ԱՄՆ-ում՝ 0,4 տոկոս: Առավելապես կշահեն հետեւյալ ճյուղերը՝ մետաղից արտադրատեսակներ (արտահանման աճ՝ 12 տոկոսով), սննդամթերք (9 տոկոս), քիմիական արդյունաբերություն (9 տոկոս), այլ արդյունաբերական ապրանքներ (6 տոկոս), այլ տրանսպորտային սարքավորումներ (6 տոկոս), ավտոմոբիլներ (40 տոկոս): Գյուղատնտեսության, անտառային արդյունաբերության եւ ձկնարդյունաբերության բացթողման ընդհանուր ծավալը կավելանա 0,06 տոկոսով, թեւ առանձին հատվածներում կարող է դիտվել նաեւ անկում: Սցենարների իրականացումից ստացվող ընդհանուր էֆեկտները ներկայացված են 1-ին աղյուսակում:

Աղյուսակ 1. Ընդհանուր մակրոտնտեսական էֆեկտ՝ ստացված TTIP համաձայնագրի իրականացումից

	Մասնակի համաձայնագիր՝ միայն սակագների ապրանքների համար	Մասնակի համաձայնագիր՝ միայն սակագների ծառայությունների համար	Մասնակի համաձայնագիր՝ միայն սակագների պետական գնումների համար	Լիարժեք համաձայնագիր՝ պակաս հավակնոտ սցենար	Ամբողջ համաձայնագիր՝ հավակնոտ սցենար
<i>ՀՆԱ-ի աճ</i>					
ԵՄ, մլն. եվրո	23.8	5.3	6.4	68.3	119.2
ԱՄՆ, մլն. եվրո	9.4	7.4	1.9	49.5	94.9
<i>Երկկողմ արտահանում</i>					
ԵՄ, մլն. եվրո	43.8	4.6	7.0	107.8	187.0
ԱՄՆ, մլն. եվրո	53.8	2.9	3.4	100.9	159.1
<i>Ընդհանուր արտահանում</i>					
ԵՄ, մլն. եվրո	43.7	5.8	7.1	125.2	220.0
ԱՄՆ, մլն. եվրո	57.3	5.5	5.9	142.1	239.5

Աղբյուրը՝ CEPR (2013b)

Ենթադրվում են ճյուղային էական էֆեկտներ: Հեղինակների գնահատմամբ՝ արտահանման աճ կնկատվի գործնականորեն բոլոր ճյուղերում՝ մասնավորապես, ավտոմոբիլաշինության, մետաղների եւ մետաղից արտադրատեսակների արտադրության, սննդի արդյունաբերության ճյուղերում: Նվազագույն էֆեկտ բնորոշ կլինի այնպիսի ճյուղերին, ինչպիսիք են կապը, ավիացիոն արդյունաբերությունը, այլ արդյունահանող ճյուղեր, այլ ծառայություններ (տե՛ս աղյուսակ 2):

Աղյուսակ 2. TTIP համաձայնագրի իրականացումից բխող՝ առավելագույն եւ նվազագույն աճ ունեցած ճյուղերը (հորիզոն՝ 2027 թվական)

Ճյուղերը	ԵՄ-ից ԱՄՆ		ԱՄՆ-ից ԵՄ	
	Ամբողջ համաձայնագիրը. առավել պակաս հավակնոտ սցենար	Ամբողջ համաձայնագիրը. հավակնոտ սցենար	Ամբողջ համաձայնագիրը. Առավել պակաս հավակնոտ սցենար	Ամբողջ համաձայնագիրը. հավակնոտ սցենար
Ավտոմոբիլաշինություն	71.0	148.7	207.4	346.8
Մետալուրգիա եւ մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	42.4	68.2	52.7	88.1
Սննդային արդյունաբերություն	26.1	45.5	56.5	74.8
Արդյունաբերության այլ ճյուղեր	23.0	22.8	16.3	16.7
Էլեկտրասարքավորումների արտադրություն	18.3	35.0	21.9	44.1
Փայտանյութի մշակում, փայտե արտադրատեսակների արտադրություն եւ ցելյուլոզաթղթային արդյունաբերություն	10.8	19.9	21.7	42.5
Քիմիական արդյունաբերություն	20.0	36.2	23.0	34.2
Այլ արդյունահանող ճյուղեր	0.5	0.6	0.5	0.4
Ավիացիոն արդյունաբերություն	0.9	1.6	1.0	2.2
Կապ	0.6	0.9	5.0	10.5
Այլ ծառայություններ	-0.4	-1	0.6	1.5

Աղբյուրը՝ CEPR (2013b)

Բացի այն աշխատանքներից, որոնցում ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման համար օգտագործվում են ընդհանուր հավասարակշռության հաշվարկվող մոդելները, գոյություն ունեն մի շարք հետազոտություններ, որոնցում ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատականները ստացվել են պարզ ցուցանիշների հիման վրա: Հատուկ օրինակ կարելի է համարել «NAFTA at 20: North America's Free-Trade Area and Its Impact on Agriculture» զեկույցը, որում առանձին գյուղատնտեսական եւ պարենային խմբերի ինտեգրացիայի մակարդակի գնահատման համար կիրառվում է հեղինակային մեթոդիկա, որը հիմնված է պարզ ցուցանիշների (Zahniser et. ah, 2015) վերլուծության վրա, եւ Եվրասիական ինտեգրացիայի ինդիկատորների համակարգը (ԻՀԿ ՁԵԱԲ, 2014), որը հետխորհրդային տարածքում ինտեգրացիոն գործընթացների մշտադիտարկման եւ գնահատման գործիք է:

Ժամանակակից գրականությունում ինտեգրացիոն էֆեկտների քանակական գնահատական ստանալու համար կիրառվում են տարբեր մոտեցումներ: Ամենից մեծ տարածումն են գտել ընդհանուր հավասարակշռության հաշվարկվող մոդելները եւ Էկոնոմետրիկ մոդելները:

Ընդհանուր հավասարակշռության հաշվարկվող մոդելները

Ընդհանուր հավասարակշռության հաշվարկվող մոդելները (CGE-մոդելները, Computable General Equilibrium models)⁷ գործընկեր երկրների համար ինտեգրացիայի էֆեկտների քանակական գնահատման՝ ամենից հաճախ կիրառվող գործիքներից մեկն են: Այդ տիպի մոդելների տեղեկատվական ապահովման հարցում կարելու դեր են խաղում սոցիալական հաշիվների այն մատրիցաները, որոնք պարունակում են ֆիրմաների, տնային տնտեսությունների եւ պետությունների միջեւ միջճյուղային փոխադարձ կապերի ու դրամական

---

⁷ CGE մոդելներին հատուկ են երեք հիմնական բնութագրեր (Dixon, Paramentr, 1996): Առաջին հերթին, նկարագրվում է տնտեսական սուբյեկտների վարքը՝ տնային տնտեսությունների, ֆիրմաների, պետությունների: Երկրորդ հերթին, առնվազն մի շարք ապրանքների եւ արտադրության գործոնների մատով՝ սահմանվում է գների ձևավորման մեխանիզմ (շուկայական հավասարակշռության հասնելու հաշվին): Երրորդ հերթին, մոդելի որոշման արդյունք են հանդիսանում քանակական գնահատականները:

հոսքերի մասին տվյալներ:⁸ Տեսականորեն, դա թույլ է տալիս արդյունքներ ստանալ տնտեսության ճյուղերի մակարդակով, սակայն գործնականում հիմնական աշխատանքներում գնահատականները տարանջատվում են մասամբ (սովորաբար շեշտը դնելով այն ճյուղերի վրա, որոնցով հետազոտողը հետաքրքրված է) կամ, ընդհանուր առմամբ, ուսումնասիրվում են տնտեսության մակարդակով:⁹

Աշխատանքների բացարձակ մեծամասնությունում, որոնցում ընդհանուր հավասարակշռության առանձնացված մոդելներն օգտագործվում են ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման համար, լուծվում է մակրոտնտեսական (եւ ոչ ճյուղային) էֆեկտների գնահատման խնդիրը:¹⁰

CGE-մոդելների հիմնական առավելությունների թվին են դասվում՝

լավ մշակված տեսական բազայի առկայությունը.

տնտեսական սուբյեկտների (այդ թվում՝ սպառողների) մակարդակով միավորումների մասնակիցների համար շահույթի եւ ծախսերի որոշումը.

ստեղծվող ինտեգրացիոն միավորման (ազատ առևտրի գոտու) ձեւաչափի մասին տարբեր սցենարային նախապայմանների ստուգման հնարավորությունը.

մեթոդի՝ հարմար ձեւով իրագործման համար տվյալների բազայի եւ ծրագրերի առկայությունը:

Մեթոդի հիմնական թերությունները՝¹¹

ճյուղային էֆեկտները կարող են ստացվել միայն բավականաչափ ագրեգացված մակարդակում.

⁸ Առանձին հետազոտություններում (օրինակ՝ EDB, 2012) միջճյուղային հաշվեկշիռը՝ որպես ինքնուրույն մեթոդ, կիրառվում է ինտեգրացիայի էֆեկտի գնահատման համար: Սակայն, որպես կանոն, այն օգտագործվում է այլ մեթոդների հետ միասին:

⁹ Ամենից մեծ տարածումը գտած ընդհանուր հավասարակշռության հաշվարկվող մոդելներից մեկը, որն օգտագործվում է առևտրային քաղաքականության մեջ, մոդել GTAP-ն է (Hertel et al. 1997): Դրա կառուցման համար օգտագործվում է տվյալների համապատասխան բազան, որի վերջին տարբերակը (GTAP9) ներառում է 2004, 2007 եւ 2011 թթ.-ի դրությամբ 140 երկրի եւ շրջանի ու 57 ճյուղերի վերաբերյալ տվյալներ:

¹⁰ Այդպիսի մոդելներ կառուցվել են, օրինակ, ԵՄ երկրների (Haaland, Norman, 1993, Harrison et al, 1994, Baldwin et al, 1997) եւ Հյուսիսային Ամերիկայի (Cox, Harris, 1985, Brown et al 1992) համար: Ինտեգրացիայի ճյուղային ասպեկտների վերլուծության աշխատանքները փոքրամասնություն են կազմում: Ընդ որում, անգամ այդպիսի աշխատանքներում ճյուղային էֆեկտները հիմնական կիզակենտրոնում չեն, իսկ ագրեգացիայի մակարդակը բարձր է: Տարբեր երկրների եւ միավորումների վերաբերյալ հետազոտությունների օրինակներն են (APEC, 2002, Hertel et al, 2001, Ando, 2009, tang et al, 2015), մի քանի հետազոտություններ կատարվել են Ռուսաստանի համար (Կնոբել, Չոկաե 2014, Tochitskaya, de Souza, 2008, ՋեԱԲ, 2015):

¹¹ Քննադատությունն առավել մանրամասն ներկայացված է McKittrick-ի (1998) աշխատանքներում: Grassini (2009):

մեթոդը շատ զգայուն է տրամաչափարկման եղանակի եւ պարամետրերի արժեքների ընտրության հարցում (հաճախ օգտագործվում են էկզոգեն պարամետրեր, որոնք ընդհանուր առմամբ, գնահատվում են տարբեր մեթոդաբանություններով իրականացվող այլ աշխատանքներով)։

մեթոդը տվյալների նկատմամբ բարձր պահանջներ է ներկայացնում (GTAP բազայում տվյալների բացակայության դեպքում պահանջվում է ինքնուրույն հաշվել սոցիալական հաշիվների մատրիցաները, ինչը համարվում է չափազանց բարդ խնդիր)։

արդյունքները լրջորեն պայմանավորված են ընդունված նախապայմաններով, որոնք հիմնականում լինում են շատ խիստ.

մոդելը թույլ չի տալիս որոշել էֆեկտների իրագործման ժամկետը¹²։

մոդելի ստանդարտ դիրքը թույլ չի տալիս հաշվել առավել բարդ էֆեկտները (այնպիսիք, ինչպես օրինակ՝ ընդհանուր գործունային արտադրողականության աճը)։

մոդելի որակի ստուգման ֆորմալացված չափանիշները բացակայում են։

Էկոնոմետրիկ մոդելները

Ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման համար օգտագործվող ամենատարածված էկոնոմետրիկ մոդելներն են գրավիտացիոն մոդելները¹³։ Մոդելի ստանդարտ մասնագիրը ՀՆԱ–ից, երկրների միջև հեռավորությունից եւ լրացուցիչ փոփոխականների (ընդհանուր սահմանների, լեզվական տարբերությունների, սակագների եւ այլնի առկայություն) հավաքածուից, այդ թվում՝ ինտեգրացիայի համար պատասխանատու ֆիկտիվ փոփոխականից առեւտրային հոսքերի կախվածությունն է¹⁴։ Հետազոտությունների մեծ մասը,

¹² Նույնիսկ դինամիկ դիրքում, քանի որ մոդելի փուլերի քանակը պարտադիր կերպով չի համապատասխանում տվյալների հաճախականությանը (Grassini, 2009)։

¹³ Ինչպես նշվում է գրականության մեջ, գրավիտացիոն մոդելը համարվում է տնտեսության մեջ ամենակայուն էմպիրիկ կախվածություններից մեկը (Porojan, 2001)։ Այդ մոդելների տեսական հիմնավորումները քննարկվում են զգալի թվով հետազոտություններում (Helpman E., Krugman, 1985, Deardorff, 1998, Anderson, van Wincoop, 2003)։

¹⁴ Ֆիկտիվ փոփոխականը համարժեք է միավորի այն դեպքում, երբ երկրները պատկանում են մեկ ինտեգրացիոն միավորման, իսկ հակառակ դեպքում համարժեք է գրոյի։

որոնց դեպքում ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման համար կիրառվում են գրավիտացիոն մոդելները, կառուցվում է պանելային տվյալների հիման վրա: Դա թույլ է տալիս միացնել լարային փոփոխականները եւ հաշվի առնել ներմուծողների եւ արտահանողների համար ֆիքսված («ըստ երկրների») էֆեկտները:¹⁵

Չնայած գրավիտացիոն մոդելի օգնությամբ՝ ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատմանը նվիրված աշխատանքների մեծ թվին, միայն առանձին հետազոտություններում է անցկացվում ճյուղային էֆեկտների գնահատում: Որպես կանոն, դրանցում ուսումնասիրվում են առանձին շուկաների մասով առևտրային հոսքերը, կամ գնահատվում է ոչ սակագնային խոչընդոտների նվազեցման ազդեցությունը ինտեգրացիոն միավորումը ստեղծելուց հետո:¹⁶ Աշխատանքների մեծ մասում օգտագործվում են հավաքած տվյալները, ինչն անգամ դրանց մասնատման տեխնիկական հնարավորության առկայության դեպքում էապես սահմանափակում է արդյունքների մեկնաբանությունը:

Էկոնոմետրիկ մոդելների հիմնական առավելություններն են՝

մոդելի որակի գնահատման ֆորմալացված չափանիշների առկայությունը.

ռեգրեսիայում հսկողության տարբեր գործոնները հաշվի առնելու հնարավորությունը.

երկրների միջև առևտրային հոսքերի առնչությամբ պարզաբանումների բարձր ճշգրտությունը.

իրագործման պարզությունը (այդ թվում՝ նոր գործոնների ավելացումը):

Տվյալ տիպի մոդելների հիմնական թերությունների թվին են պատկանում՝

---

¹⁵ Գրավիտացիոն մոդելը տարածական նմուշառման բազայում տալիս է ոչ կայուն արդյունքներ, քանի որ գնահատականները կարող են տարեց տարի փոփոխվել ինտեգրացիայից ստացված օգուտի ոչ գծային դինամիկայի հետևանքով (Ghosh, Yamarik, 2004):

¹⁶ Նման հետազոտությունների օրինակներ են հետևյալ աշխատանքները՝ (ԶԵԱԲ, 2015a, ԶԵԱԲ, 2015b, Lejour, de Pavia, 2007, Philippidis, Sanjuan, 2007, Ravishankar, Stack, 2014): Ոլորտային տվյալների ներգրավմամբ՝ ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատումներն անցկացվել են, օրինակ, հետևյալ աշխատանքներում՝ (Bijsterbosch, Kolasa. 2010) (ՕՈԻՆ հոսքի ազդեցությունը) եւ (Chen et al. 2009) (ներմուծման մասով մրցակցության ազդեցությունը):

ապրանքային խմբերի տարանջատման վերաբերյալ էական գնահատականներ ստանալու բարդությունը¹⁷.

տվյալների ավելորդության խնդիրը. երկու հիմնական փոփոխականների՝ ՀՆԱ-ի և հեռավորության մեծ բացատրողական կարողությունը թույլ է տալիս գործնականորեն ցանկացած մասնագրի դեպքում ստանալ էական հավասարեցում (Schaefer et al, 2008).

մակրոտնտեսական ցուցանիշների վրա ինտեգրացիայի ազդեցության գնահատման անհնարիությունը (այդ թվում՝ առանց այլ մեթոդներ օգտագործելու սցենարային հաշվարկների համար կիրառել գնատականները).

տվյալների անկայունության դեպքում գնահատման մի քանի մեթոդների կիրառումը կարող է հանգեցնել գործակիցների՝ մասնավորապես, միավորման մեջ մտնելուց ստացված էֆեկտի գնահատականների չափից ավելի բարձրացմանը (Zwinkels, Beugelsdijk, 2010):

Այսպիսով, ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման ամենատարածված երկու մեթոդները՝ CGE-մոդելները և գրավիտացիոն մոդելները, թույլ չեն տալիս տարանջատման մակարդակում ստանալ որակյալ արդյունքներ: Բացի այդ, ԵՄՄ-ում ինտեգրացիոն ներուժի գնահատման համար, դրա գոյության ոչ մեծ ժամկետը հաշվի առնելով, պահանջվում է օգտագործել վերջին արդիական տվյալները:¹⁸

Ճյուղային մակարդակում արդիական տվյալների մանրամասն գնահատականներ թույլ է տալիս ստանալ «ցածր կախված պտուղներ» որոնման մեթոդը:

«Ցածր կախված պտուղներ» որոնման մեթոդը

Արտահանման աճի հեռանկարային ուղղությունների գնահատման յուրօրինակ մոտեցում, որը փոփոխությունից հետո կարելի է օգտագործել

¹⁷ Տարանջատման գործընթացում մոդելի միջոցով առավել պակաս է հնարավոր պարզաբանել առևտրային հոսքերը, քանի որ հիմնական գործոնները (ՀՆԱ-ն և հեռավորությունը) չեն կարող տարանջատվել ըստ ապրանքային խմբերի:

¹⁸ ՄԹԱԸ բազայի՝ ԵՄՄ մասնակից երկրների մասին տվյալները, որպես կանոն, ունեն ցածր որակ:

ինտեգրացիայից ստացված շահույթի գնահատման համար (այդ թվում՝ ներմուծման փոխարինման մասով), առաջարկված է Ռ. Հաուսմանի եւ համահեղինակների աշխատանքներում (Hausmann et al, 2007; Hausmann, Klinger, 2007):

Հեռանկարային ճյուղերի բացահայտման համար առաջարկված են երկու ցուցանիշներ՝ PRODY (ապրանքի «արդյունավետությունը») եւ EXPY (երկրի արտահանման զամբյուղի «արդյունավետությունը»): Առաջին ցուցանիշն ապրանքն արտահանող երկրների՝ մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի միջին կշռված մակարդակն է (կշիռ են հանդիսանում Բալասսայի ցուցանիշները, որոնցով չափվում է համեմատական առավելությունների մակարդակը)¹⁹: Երկրորդ ցուցանիշը երկրի կողմից արտահանվող ապրանքների «արդյունավետության» միջին կշռված մակարդակն է (կշիռ են հանդիսանում երկրի արտահանման կառուցվածքում ապրանքների մասնաբաժինները): Այն մեկնաբանվում է որպես երկրի՝ մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի մոդելային մակարդակ: Ապրանքի «արդյունավետության» եւ երկրի արտահանման զամբյուղի «արդյունավետության» միջեւ ամենամեծ դրական տարբերությամբ ապրանքները դասվում են հեռանկարային ապրանքների շարքին (երկրի արտահանման ընդհանուր «արդյունավետությունը» բարձրացնելու ունակ)՝ սակայն միայն այդ ապրանքների մասով մասնագիտացմանն անցնելու բարձր հավանականության պայմանով:

Այդ հավանականությունն ընտրվում է առնվազն երկու պայմանական հավանականություններից (առաջին ապրանքի մասով մասնագիտացման հավանականությունը՝ երկրորդ մասով մասնագիտացման դեպքում, եւ հակառակը)²⁰: Ենթադրվում է, որ երկրում ամենից հեշտն այն ապրանքների արտահանման կազմակերպումն է, որոնք առնչվում են (միջազգային առևտրի օրինաչափություններին համապատասխան) արդեն արտահանվող ապրանքների հետ:²¹

¹⁹ Բալասսայի ինդեքսը երկրի ընդհանուր արտահանման դեպքում մասնաբաժնի հարաբերակցությունն է՝ միջազգային ընդհանուր արտահանման դեպքում ապրանքի բաժնեմասի հետ (Balassa, 1965):

²⁰ Պայմանական հավանականությունը հաշվարկվում է երկու ապրանքների գծով (երկու ապրանքների մասով Բալասսայի ինդեքսները գերազանցում են միավորը) միաժամանակ մասնագիտացվող երկրների թվի՝ միայն մեկ ապրանքի գծով մասնագիտացվող երկրների թվին հարաբերակցությամբ:

²¹ Մոտեցման առավել մանրամասն նկարագրությունը (ցուցանիշների հաշվարկման բանաձևերով)՝ տե՛ս Գնպղչենկո (2014):

Գրականության մեջ այդքան էլ մեծ թիվ չեն կազմում այն աշխատանքների օրինակները, որոնցում PRODY եւ EXPY ցուցանիշներն օգտագործվում են հեռանկարային ապրանքային խմբերի հայտնաբերման համար ինտեգրացիոն միավորումների շրջանակներում: Այսպիսով, Հարավային Աֆրիկայի զարգացման համայնքի օրինակի հիման վրա՝ ապրանքների «արդյունավետության» համեմատության օգնությամբ ցույց է տրվել, որ միավորման ներսում առեւտուրն առավել դիվերսիֆիկացված եւ բարձր տեխնոլոգիաներով հագեցած է, քան այն երկրների հետ առեւտուրը, որոնք դրա մեջ չեն մտնում (Mashayekhi et al, 2012)²²: ՄԵՐԿՈՍՈՒՐ-ի օրինակի հիման վրա ցուցադրվել է, որ միավորման ներսում առեւտուրը բնութագրվում է մասնակից պետությունների արտահանման զամբյուղի առավել բարձր «արդյունավետությամբ» (Moncarz et al, 2016), ինչը թույլ է տալիս բարձրացնել այն ապրանքների արտահանման տեխնոլոգիական մակարդակը, որոնց մասով նրանք դեռեւս համեմատական առավելություններ չունեն:

Մոտեցման հիմնական առավելությունների շարքին հարկավոր է դասել՝

գնահատականներ ստանալու եւ տարանջատման մակարդակում ապրանքների փոխադարձ ազդեցությունը հաշվի առնելու հնարավորությունը (մինչեւ ԱՏԳ ԱԱ-ի 6 նիշ).

ըստ միջանկյալ ժամանակահատվածի եւ երկրի ու ապրանքների շրջանակի՝ տվյալների հասանելիությունը (գնահատականներ ստանալու համար բավական է ունենալ ներքին առեւտրի մասին տվյալներ).

արտահանման դիվերսիֆիկացման հեռանկարային ուղղությունների հայտնաբերման հնարավորությունը (ապրանքներ, որոնց մասով երկիրը մասնագիտացված չէ, սակայն դրա համար ունի նախադրյալներ).

մոտեցումը փոփոխելու լայն հնարավորություններ՝ էկոնոմետրիկ մեթոդների եւ միջճյուղային հաշվեկշռի մոդելների հետ դրա ինտեգրացիայի հաշվին:

---

²² Այսպիսով, միավորման մեջ չմտնող երկրներ արտահանման համար PRODY ցուցանիշի միջին արժեքը կազմել է 13 հազ. դոլար, իսկ միավորման երկրներ արտահանման համար՝ 81 հազ. դոլար: Հետաքրքրական է, որ Վ. Կլինգերը Հարավաֆրիկյան նշված միության համար ստացել է նման արդյունք (Klinger, 2009):

Մոտեցման թերությունները՝

այն թույլ չի տալիս գնահատել մակրոտնտեսական ցուցանիշների վրա ինտեգրացիայի ազդեցությունը (այդ թվում՝ առանց դրա օգտագործման՝ սցենարային հաշվարկների համար կիրառել գնահատումներ այլ մեթոդների հետ միասին)։

նպատակահարմար չէ այն ապրանքների արտահանման աճի հեռանկարների գնահատման համար, որոնց մասով երկիրն արդեն ունի համեմատական առավելություն։

նախատեսված չէ առավել բարդ էֆեկտների հաշվարկման համար (այնպիսին, ինչպիսին է ընդհանուր ֆակտորային արտադրողականության աճը)։

այն թույլ չի տալիս որոշել էֆեկտների իրագործման ժամկետը, քանի որ խիստ իմաստով համարվում է ոչ թե կանխատեսում, այլ ներուժի գնահատում (համեմատական առավելությունների զարգացման սահմանափակումները հանելու պայմանով)։

այն չի կարող տալ էֆեկտների արժեքային ծավալի գնահատական։

Այդ եղանակով, ներկայումս կիրառվող մեթոդները ոչ ամբողջությամբ են համապատասխանում ճյուղային մակարդակում ինտեգրացիայից ստացված շահույթի եւ տնտեսության ոլորտների գնահատման համար (ապրանքային դիրքեր եւ ծառայությունների կատեգորիաներ), սակայն առկա են «ցածր կախված պտուղներ» մեթոդի փոփոխման չիրականացված հնարավորություններ՝ ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատման համար (3-րդ աղյուսակ)։

Աղյուսակ 3. Առեւտրի աճի ներուժի գնահատման մոտեցումների խմբավորումը

Ապրանքային անվանացանկի մակարդակը	Առեւտրի աճի ներուժը	Ինտեգրացիայի հաշվին առեւտրի աճի ներուժը
Ազդեզացված (տնտեսությունն ամբողջությամբ, տնտեսության ճյուղերը)	Ընդհանուր հավասարակշռության առանձնացված մոդելները, գրավիտացիոն մոդելները	Ընդհանուր հավասարակշռության առանձնացված մոդելները, գրավիտացիոն մոդելները
Մանրամասնեցված (ապրանքային խմբերը)	«Ցածր կախված պտուղներ» որոնման մեթոդը	-

**2. Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող
ոլորտների որոշման վերաբերյալ առաջարկություններ եւ
դրանց ապրոքացիայի արդյունքները**

Սույն զեկույցի նպատակներով՝ *տնտեսության ոլորտ* ասելով հասկանում ենք տնտեսական գործունեության տեսակների դասակարգչում (այսուհետ՝ ՏԳԴ) ներառված գործունեության տեսակ կամ ապրանքային դիրք՝ ԵԱՏՄ արտաքին տնտեսական գործունեության միասնական ապրանքային անվանացանկին համապատասխան (այսուհետ՝ ԱՏԳ ԱԱ), Ծառայությունների ընդլայնված դասակարգման մեջ ներառված ծառայությունների կատեգորիա, որն արտահայտվում է վճարային հաշվեկշռով (այսուհետ՝ ԾԸԴՎՀ):

Կախված ինտեգրացիոն ներուժի (չափանիշի) տիպից՝ յուրաքանչյուր մեթոդիկա ներառում է փուլեր եւ պարունակում է մոտեցումներ, որոնք թույլ են տալիս անցկացնել անդամ պետությունների տնտեսությունների ոլորտների զարգացման ինտեգրացիոն հնարավորությունների համակողմանի վերլուծություն եւ գնահատում:

Փուլ I. Անդամ պետությունների տնտեսությունների կառուցվածքի եւ դրանց փոխադարձ ու արտաքին կապերի մասին տվյալների հիման վրա ինտեգրացիոն ներուժի վերլուծությունը

Տվյալ փուլը ²³ ներառում է անդամ պետությունների տնտեսությունների կառուցվածքի, ընդհանուր առմամբ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների միջեւ եւ երրորդ երկրների հետ փոխհարաբերությունների մակարդակի եւ բնույթի վերլուծություն: Վերլուծությունն անցկացվում է անդամ պետությունների տնտեսությունների ոլորտների տեսանկյունից՝ ուսումնասիրվող ինտեգրացիոն ներուժի տիպին համապատասխանող՝ վիճակագրական ցուցանիշների շարքի եւ մի շարք մոդելների օգտագործմամբ:

---

²³ «Ապագայի ճյուղերին» եւ պետական կարգավորմանն ուղղված մեթոդիկաների համար փուլը բացակայում է:

Ծանոթագրություն՝

Օրինակ, տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի համար ներմուծման փոխարինման չափանիշի դեպքում օգտագործվել է 8 ցուցանիշ, այդ թվում՝ Բալասայի²⁴ ինդեքսը եւ Գրուբել-Լլոիդի ինդեքսը²⁵, արտահանման մեծացման չափանիշի համար՝ 13 ցուցանիշ, այդ թվում՝ Միխայելի ինդեքսը²⁶ եւ փոխլրացման ինդեքսը²⁷:

Ինտեգրացիոն ներուժի *առկայությունը* որոշվում է ըստ տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի համար բոլոր ցուցանիշների արժեքների վերլուծության²⁸:

Այնուհետև, մոդելային գործիքակազմի օգնությամբ *գնահատվում է* ինտեգրացիոն ներուժը: Ընդ որում, որոշակի մեթոդիկաների (մեթոդիկաների խմբի) համար այն ունի իր առանձնահատկությունը՝

1) ներմուծափոխարինման, արտահանման մեծացման և մասնագիտացման մեթոդիկաների համար ներուժը հաշվարկվում է որպես առևտրի աճի ներուժի գնահատականների միջև տարբերություն. ա) երկրի՝ ԵԱՏՄ-ին անդամակցելու դեպքում և բ) երկրի՝ ինտեգրացիոն միավորման կազմի մեջ չլինելու դեպքում:

2) Բազմապատկական էֆեկտի և արտադրական շղթայի մեթոդիկաների համար տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի ինտեգրացիոն ներուժի գնահատականը կազմվում է՝ հաշվի առնելով միջճյուղային կապերը, այսինքն՝ մեկ ճյուղի արտադրանքի պահանջարկի աճի ազդեցությունը մյուս բոլոր ճյուղերում արտադրության աճի վրա՝ վերջնական արտադրանքի արտադրության համար միջանկյալ ապրանքների լայն օղակի օգտագործման անհրաժեշտության հաշվին:

²⁴ Արտացոլում է տնտեսության ոլորտի կախվածությունը ներմուծումից (ուսումնասիրվող ոլորտի ներմուծման մասնաբաժինը՝ անդամ պետության ներմուծման ընդհանուր ծավալի տեսանկյունից)՝ տնտեսության նման ոլորտի մասով՝ համաշխարհային կտրվածքով միջին մակարդակի հետ համեմատած:

²⁵ Արտացոլում է տնտեսության որոշակի ոլորտում երկրի առևտրաշրջանառության ներճյուղային առևտրի մասնաբաժինը եւ բնութագրում է ներճյուղային կոոպերացիայի մասնաբաժինը:

²⁶ Չափում է երկրի ապրանքների եւ ծառայությունների արտահանման ու ներմուծման կառուցվածքում տարբերությունների խորությունը եւ երկրի արտահանման ոլորտում ապրանքի եւ ծառայության բաժնեմասի եւ երկրի ներմուծման ոլորտում նույն ապրանքի ու ծառայության բաժնեմասի միջև տարբերությունն է:

²⁷ Արտացոլում է երկրի արտահանման կառուցվածքի՝ երրորդ երկրների ներմուծման կառուցվածքին համապատասխանության աստիճանը, այսինքն՝ որոշ չափով, երկրի կողմից համաշխարհային շուկայում ապրանքների առաջարկի կառուցվածքի համապատասխանությունը բոլոր մյուս երկրների, բացառությամբ Միության անդամ պետությունների, պահանջարկի կառուցվածքին:

²⁸ Մասնավորապես, ներմուծափոխարինման դեպքում ինտեգրացիոն ներուժը մեծամասամբ առկա է տնտեսության այն ոլորտներում, որոնցում Բալասայի ինդեքսը բարձր արժեք ունի: Միևնույն ժամանակ, Գրուբել-Լլոիդի ինդեքսի տեսանկյունից՝ ներմուծափոխարինումն առկա կլինի տնտեսության՝ ցուցանիշի ցածր արժեք ունեցող բոլոր ոլորտներում:

3) «Ապագայի ճյուղերը» որոշելու մեթոդիկայում մոդելային միջոցներ չեն կիրառվել, քանի որ տնտեսության նոր ճյուղերի և ոլորտների առաջացումը կանխատեսելու համար առկա չեն համապատասխան տվյալներ:

4) Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտները և պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները որոշելու մեթոդիկայում կիրառվում են վիճակագրական մեթոդներ:

Փուլ II. Անդամ պետությունների և, ընդհանուր առմամբ, Միության զարգացման՝ ազգային և վերազգային ճյուղային ու ոլորտային առաջնահերթությունների հաշվի առնելը

Տվյալ փուլի շրջանակներում անցկացվում է անդամ պետությունների գործող նորմատիվ իրավական ակտերի և Միության մարմինների ակտերի վերլուծություն՝ դրանցում տնտեսության այն ոլորտների հայտնաբերման մասով, որոնց զարգացմամբ ազգային և վերազգային մակարդակով շահագրգռված են անդամ պետությունները: Այդպիսի ակտերի օրինակ կարող են լինել երկրի սոցիալ-տնտեսական զարգացման երկարաժամկետ ռազմավարությունները, զարգացման ազգային ճյուղային ռազմավարությունները (օրինակ՝ Ղազախստանի Հանրապետության արդյունաբերական-նորարարական զարգացման 2015-2019 թվականների պետական ծրագիրը, Ռուսաստանի Դաշնության «2013-2025 թվականների ավիացիոն արդյունաբերության զարգացումը» պետական ծրագիրը և այլ ակտեր), Հանձնաժողովի խորհրդի, Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի, Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի որոշումները (օրինակ՝ Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի «Ծառայությունների այն ոլորտների (ենթաոլորտների) ցանկի հաստատման մասին, որոնցում Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում գործում է ծառայությունների միասնական շուկան» թիվ 110 որոշում, Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի 2015 թվականի սեպտեմբերի 8-ի «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում արդյունաբերական համագործակցության հիմնական ուղղությունների մասին» թիվ 9 որոշում):

Փուլ III. Տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի ձևավորում

Տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների նախնական ցանկը կազմվում է՝ մեթոդիկաների բոլոր փուլերի ապրոբացիայի արդյունքների հիման վրա ստացված ցանկերը հաշվի առնելով: Ցանկն առանձին ձևավորվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության եւ, ընդհանուր առմամբ, Միության համար: Միության ինտեգրացիոն ներուժ ասելով՝ հասկանում ենք անդամ պետությունների ամբողջ ինտեգրացիոն ներուժը:

Նախնական ցանկը ստուգվում է տեղեկատվական բովանդակության տեսանկյունից: Տեղեկատվական բովանդակության ստուգման նպատակն է տնտեսության այն ոլորտների հանումը, որոնք չնայած բովանդակային համապատասխանության բացակայության, ներառվել են այդ ցանկում վիճակագրական չափանիշներին ֆորմալ համապատասխանության պատճառով: Նշված համապատասխանությունը որոշվում է անդամ պետությունների ճյուղային փորձագետների եւ Հանձնաժողովի կողմից:

Հաշվի առնելով բովանդակային համապատասխանության ստուգման արդյունքները, ձևավորվում է տնտեսության այն ոլորտների վերջնական ցանկը, որոնք ունեն համապատասխան ինտեգրացիոն ներուժ անդամ պետությունների համար առանձին եւ, ընդհանուր առմամբ, Միության համար: Նշված ցանկերը դասակարգվում են ինտեգրացիոն ներուժի քանակական գնահատականի հիման վրա:

Համապատասխանաբար, տնտեսության այն ճյուղերը, որոնք ունեն բարձր աստիճան, ինտեգրացիոն համագործակցության նպատակների համար համարվում են առավել առաջնահերթ:

2.1. Տնտեսության՝ բարձր արդիականություն եւ (կամ) Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտները

Տնտեսության՝ բարձր արդիականություն եւ (կամ) Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտների սահմանման մեթոդիկայի հիմնական գաղափարն այն ոլորտների հայտնաբերումն է, որոնցում ԵԱՏՄ կազմում գտնվող երկրում ներմուծման փոխարինման ներուժն ավելի փոքր է, քան ներմուծման փոխարինման ազգային ներուժը:

Այն հիմնական գործոնները, որոնց վերլուծությունները թույլ են տալիս տնտեսության ոլորտում ինտեգրացիոն ներուժի առկայության մասին եզրակացություն անել, հետեւյալն են՝

ա) ապրանքների (ծառայությունների) արտաքին առեւտրի մասով անդամ պետությունների համեմատական առավելությունները՝ աշխարհի այլ երկրների հետ համեմատած (աշխարհի բոլոր երկրների մասով որոշվում են Բալասսայի ինդեքսով).

բ) անդամ պետությունների եւ, ընդհանուր առմամբ, Միության փաստացի եւ հնարավոր ներմուծման կառուցվածքը:

Յուրաքանչյուր անդամ պետության համար ներմուծման փոխարինման ազգային ներուժը հաշվարկվում է աշխարհի մյուս երկրների հետ համեմատած՝ համեմատական առավելությունների հիման վրա՝ հաշվի առնելով արտաքին առեւտրի ձեւավորված համակարգը (Բալասսայի ինդեքսը): Ներմուծման մասով Բալասսայի՝ բարձր արժեքով ինդեքս ունեցող ապրանքային դիրքերը (այսինքն՝ համեմատած այլ երկրների հետ՝ ներմուծումից մեծ կախվածությամբ) կունենան ներմուծման փոխարինման բարձր ներուժ, այն պայմանով, որ երկիրը լուրջ կախվածություն չունենա այն ապրանքների ներմուծումից, որոնք արտադրության մեջ առնչվում են դրանց հետ:

Մեթոդիկան թույլ է տալիս ուսումնասիրել երկրի ներմուծման փոխարինման ներուժն «ինտեգրացիայի» իրավիճակում եւ «առանց ինտեգրացիայի» իրավիճակում:

Այն դեպքում, երբ երկիրը ինտեգրացիոն միավորման մասնակից չէ, ենթադրվում է, որ ինչպես երրորդ երկրներից ներմուծման, այնպես էլ գործընկեր երկրներից Միություն ներմուծման համար պահանջվում է փոխարինում:

Որպես Միության անդամ՝ երկրի ներմուծման փոխարինման հնարավորությունների գնահատման դեպքում ըստ մեթոդիկայի ենթադրվում է, որ ինտեգրացիոն միավորման շրջանակներում անդամ պետություններից ներմուծումը դիտարկվում է որպես ԵԱՏՄ-ի ներքին առևտրի մի մաս, եւ այդ պատճառով փոխարինում չի պահանջվում: Տվյալ մոտեցումը համապատասխանում է առավել հաջող ինտեգրացիոն միավորումների գործունեության փորձին: Գործընկեր երկրներից ապրանքների եւ ծառայությունների ներմուծման փոխարինման անհրաժեշտության բացառումը երկրի վրա ազդում է հետեւյալ կերպ:

Առաջին հերթին, փոխվում են երկրի համեմատական մրցակցային առավելությունները: Մասնավորապես, առաջին տեղում կհայտնվի երրորդ երկրների հետ առևտրի առավելությունը (տեղի կունենա ներմուծման կառուցվածքի եւ ծավալի, ինչպես նաեւ Բալասսայի ինդեքսի փոփոխություն): Այսպես, եթե երկրի ապրանքների ներմուծման հիմնական մասն իրականացվի այլ անդամ պետությունների կողմից, ապա ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում ինտեգրացիան կհանգեցնի նրան, որ երկրի կախվածությունը ներմուծումից էապես կկրճատվի, քանի որ անդամ պետություններից ներմուծումը կդիտարկվի որպես սեփական արտադրությանը հավասարազոր: Արդյունքում ինտեգրացիայի գործընթացում տեղի կունենա ներմուծման փոխարինման ճյուղային առաջնահերթությունների փոփոխություն:

Երկրորդ հերթին, նոր մրցակցային առավելությունների շնորհիվ կձեւավորվի առանձին ներքին շուկաներում երրորդ երկրներից ներմուծման բաժնեմասի կրճատման ներուժ, այդ թվում՝ ԵԱՏՄ այլ անդամ պետությունների ընկերությունների հետ կոոպերացիայի հաշվին:

Մեթոդիկայով սահմանվում է, որ ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժն ըստ տնտեսության ոլորտի (կոնկրետ ապրանքի եւ ծառայության) գոյություն ունի, եթե որպես Միության անդամ՝ երկրի ներմուծման փոխարինման ներուժն ավելի փոքր է (ուսումնասիրվում է միայն երրորդ երկրներից ներմուծումը), քան երկրի ներմուծման փոխարինման ներուժն առանձին: Դա վկայում է այն մասին, որ ներմուծումից կախվածության նվազեցման գործում դրական ներդրում ունի անդամ պետությունների հետ անմիջապես փոխադարձ առևտուրը: Այդ դեպքում, Միության անդամ պետությունների միջև ձեւավորված փոխադարձ առևտրի եւ արտադրական տեխնոլոգիական կապերի կառուցվածքն ունի զարգացման եւ աճի ներուժ:

Մեթոդիկայի գործնական ապրոբացիան թույլ է տվել ձեւավորել տնտեսության ոլորտների ցանկեր (ապրանքների համար մանրամասնում՝ ԱՏԳ ԱԱ-ի 4 նշան, ծառայությունների համար՝ ԾԸԴՎՀ), որոնք դասակարգվել են ընդհանուր առմամբ Միությունում եւ անդամ պետություններում ներմուծման փոխարինման ներուժի մեծությամբ: Հայտնաբերվել են ԵՍՏՄ-ի շրջանակներում ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ընդամենը *274 ապրանքային խմբեր եւ ծառայությունների 4 կատեգորիաներ:*

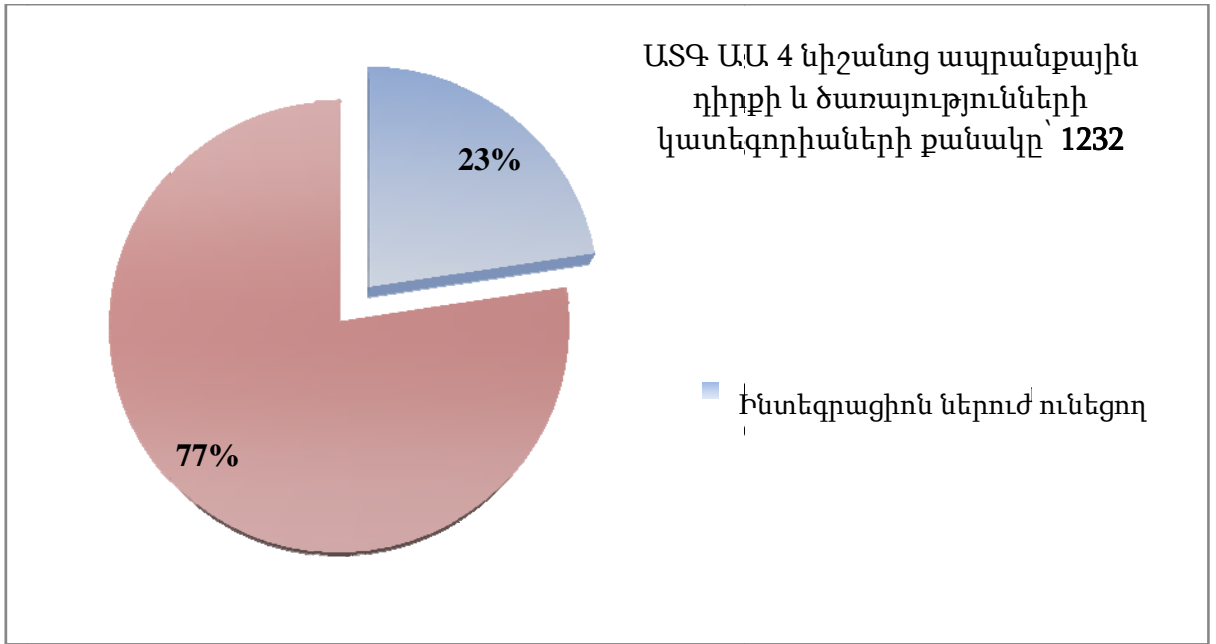
Առաջին 20 դիրքերում տնտեսության ոլորտի ցանկում գումարային ազդեցությունից ստացվում է ավելի, քան 70 տոկոս: Ըստ այդմ, ներուժը՝

ավելի, քան 100 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 14 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 5 տոկոսը),

ավելի, քան 50 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 20 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 7 տոկոսը),

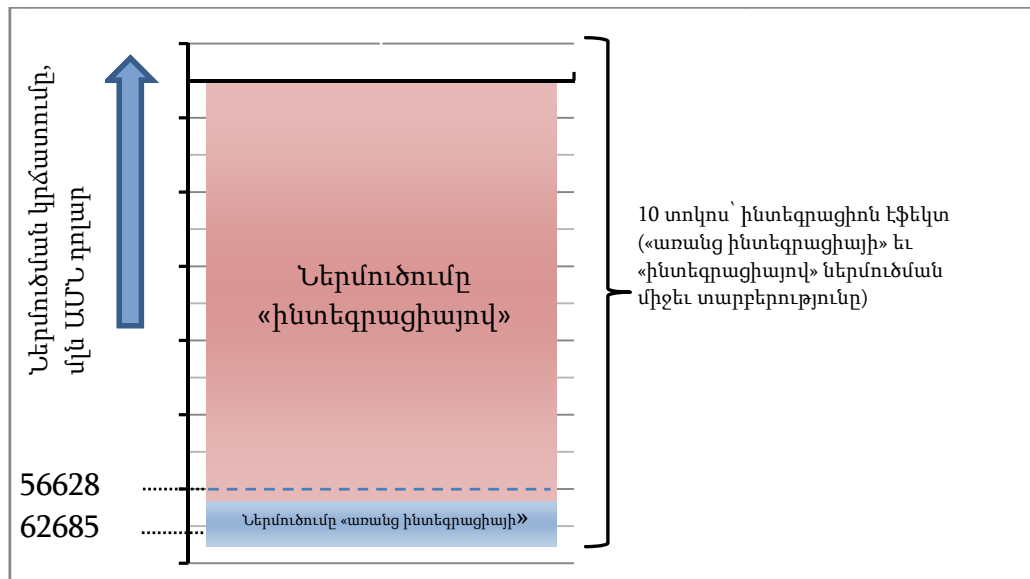
ավելի, քան 10 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 90 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 32 տոկոսը),

ավելի, քան 1 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 182 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 65 տոկոսը):

Նկար 1. Ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային խմբերի և ծառայությունների կատեգորիաների մասնաբաժինը՝ ԱՏԳ ԱԱ-ի 4 նիշանոց ապրանքային դիրքերի և ԾԼԴՎՀ-ի ծառայությունների կատեգորիայի ընդհանուր թվով

Միության շրջանակներում այն ներմուծման փոխարինման ներուժը, որին կարելի է հասնել ինտեգրացիոն համագործակցության հաշվին, 10 տոկոսով գերազանցում է ներմուծման փոխարինման ամբողջ ազգային ներուժը:

Նկար 2. ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տնտեսությունների համար Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժը

Միությունում ներմուծման փոխարինման առավել մեծ ներուժ ունեցող ապրանքների սեզամենտում հիմնականում ներառված է հետեւյալը՝

1. *Արդյունաբերական նշանակության ապրանքները.*²⁸ թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ, շինարարական տեխնիկա (բուլդոզերներ, էքսկավատորներ, ուղեհարթիչներ), շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ, հաշվողական մեքենաներ, ռետինի եւ պլաստմասսաների մշակման սարքավորումներ եւ այլն (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի գրեթե 30 տոկոսը):

Ստացված արդյունքները վկայում են արդյունաբերական քաղաքականության ոլորտում անդամ պետությունների համագործակցության կարելությունների մասին, ինչը նախատեսված է «Եվրասիական տնտեսական միության մասին» 2014 թվականի մայիսի 29-ի պայմանագրով: Հաշվի առնելով ավտոտրանսպորտային տեխնիկայի արտադրության գործող հզորությունների առկայությունը, այդ թվում՝ անդամ պետությունների տարածքում հավաքման արտադրության բացումը՝ հեռանկարային է համարվում արտադրանքի այդպիսի տեսակի ազգային պահանջարկի որոշման, ԱՀԿ-ի սկզբունքներին, կանոններին ու նորմերին չհակասող՝ Միության ներքին շուկայում պահանջարկի խթանման մեխանիզմների մշակման, արժեքի ստեղծման շղթաների գծով փոխազդեցության համաձայնեցման մասով համագործակցության ակտիվացումը:

2. *Դեղամիջոցներ՝ թերապեւտիկ եւ պրոֆիլակտիկ նպատակներով օգտագործման համար* (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի գրեթե 8 տոկոսը):

Ընդ որում, Ղրղզստանի Հանրապետության եւ Ղազախստանի Հանրապետության համար ԵԱՏՄ-ում ինտեգրացիան թույլ կտա երրորդ երկրներից դեղերի ներմուծումը կրճատել 30 տոկոսով:²⁹ Դեղագործական ոլորտի զարգացումը Միության անդամ պետությունների մեծ մասում համարվում է գերակա ազգային խնդիր եւ համընկնում է ինտեգրացիոն օրակարգի միջոցառումների – 2016 թվականից դեղամիջոցների եւ բժշկական արտադրատեսակների միասնական շուկայի գործունեության մեկնարկի հետ:

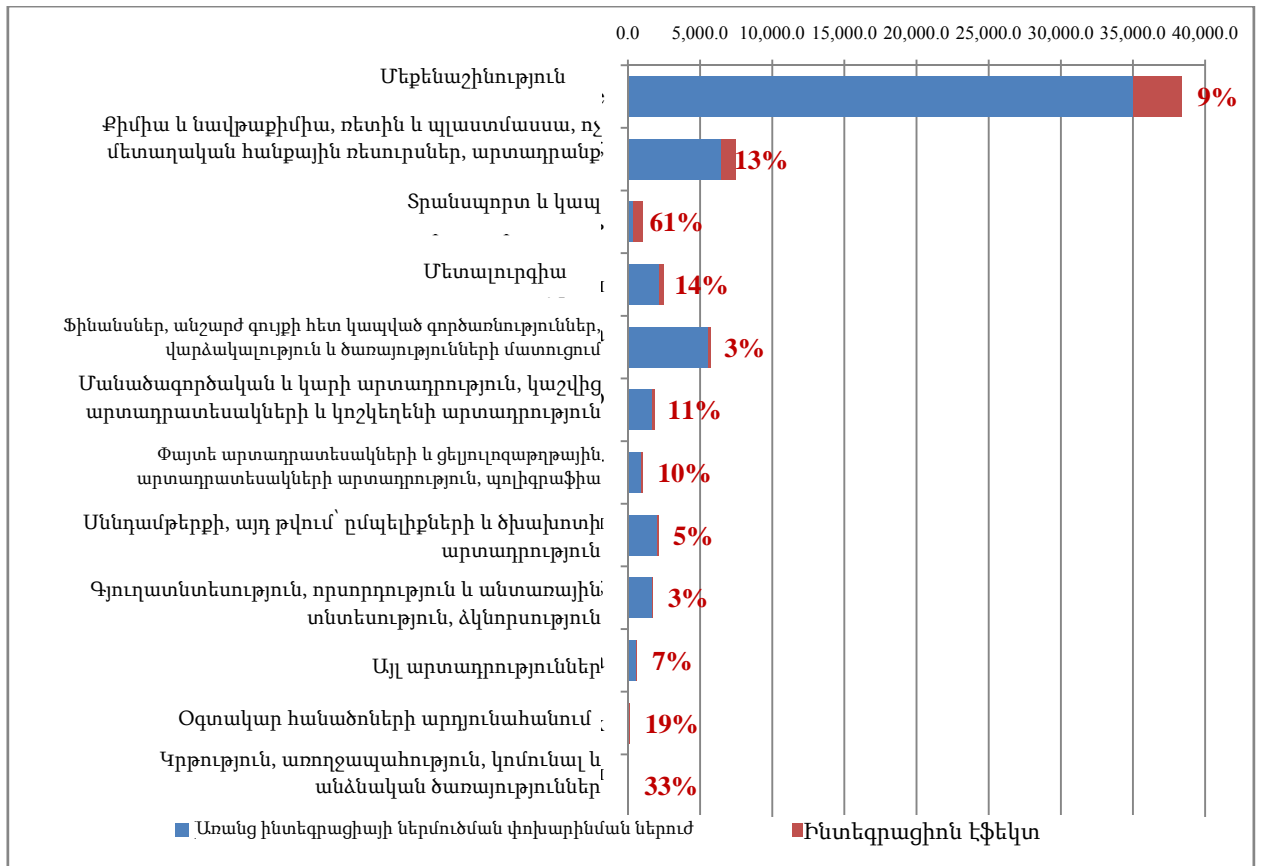
²⁸ Համեմատած 2012 թվականի մակարդակի հետ:

Ազրոսարդյունաբերական համալիրի արտադրանքը, որի ներմուծման փոխարինման արդիականությունը նշվում է բոլոր անդամ պետությունների կողմից, ներկայացված է այն ապրանքների մեծ խմբով, որոնք, որպես կանոն, ընդգրկված են ցանկի մեջտեղում կամ վերջում՝ ըստ ներմուծման փոխարինման ծավալի: Դա արտացոլում է գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաների առանձնահատկությունը, որոնց համար մի կողմից՝ արտադրանքի որոշ տեսակների արտադրության համար պահանջվում են բնակլիմայական պայմաններ, իսկ մյուս կողմից՝ այդպիսի պայմանների առկայության դեպքում բնութագրվում են Միության ընդհանուր շուկայում անդամ պետությունների ներքին արտադրության բարձր մասնաբաժնով: Ապրանքային դիրքերի մի ամբողջ շարքի համար հայտնաբերվել է Միությունում ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ՝ մասնավորապես, խոզի մսի եւ ընտանի թռչնի մսի, լոլիկի, խաղողի գինու, մրգային հյութերի եւ այլնի համար:

Ծառայությունների ոլորտում բոլոր անդամ պետությունների համար ներմուծման փոխարինման ամենամեծ ինտեգրացիոն ներուժն ունեն տրանսպորտային ծառայությունները՝ երրորդ երկրներից ներկրվող տրանսպորտային ծառայությունների ծավալի մինչեւ 20 տոկոսը: Հաշվի առնելով ԵԱՏՄ-ի էական տարանցիկ ներուժը եւ Միության անդամ պետությունների տարածքում տրանսպորտային փոխադրումների ազատականացման հնարավորությունները՝ տնտեսության տվյալ ոլորտում ինտեգրացիոն համագործակցության խորացումը հեռանկարային է:

Տնտեսության՝ ԱՏԳ ԱԱ չորս նիշերի մակարդակով մանրամասնեցված ոլորտները, որոնք ունեն ԵԱՏՄ-ում ներմուծման փոխարինման ներուժ, ագրեգացվել են մինչեւ գործունեության տեսակի մակարդակը (տնտեսական գործունեության ազգային դասակարգիչներին համապատասխան)՝ տնտեսության մեծ հատվածների ինտեգրացիոն էֆեկտների մասշտաբավորման նպատակով³⁰ (տե՛ս նկար 3, աղյուսակ 4):

²⁹ Գործունեության՝ այստեղ եւ այսուհետ օգտագործվող տեսակները համարվում են շատ խոշորացված՝ միասնական ապրանքացանկում «Օախսեր-Թողարկում» աղյուսակների մասով անդամ պետությունների պաշտոնական վիճակագրության ներկայացման անհրաժեշտությունից ելնելով:

Նկար 3. ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տնտեսությունների համար Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժը՝ ըստ գործունեության տեսակների

Բացի այդ, կախված դասակարգման չափանիշներից՝ կարելի է առանձնացնել տնտեսության՝ ներմուծման փոխարինման առավելագույն բացարձակ գնահատական ունեցող ոլորտները (ԱՄՆ դոլարով), ինչպես նաև տնտեսության՝ երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ամենամեծ մասնաբաժինն ունեցող ոլորտները (տոկոսով) (տե՛ս աղյուսակ 4):

Աղյուսակ 4. Գործունեության այն տեսակների ցանկը, որոնք դասակարգված են ըստ ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն էֆեկտի ծավալի՝ առաջատար-ապրանքների նշմամբ

Գործունեության տեսակը	ՏԳԴ ծածկագիրը (ՇԸԴՎՀ)	Ներմուծման փոխարինման ներուժը՝ ըստ գործունեության տեսակի, մլն ԱՄՆ դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման մասնաբաժինը, տոկոսը	Ապրանքային դիրքը՝ ներուժի բացարձակ ծավալի մասով առաջատար		Ապրանքային դիրքը՝ երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնի մասով առաջատար	
				Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը
Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	29-30	1 472,0	2,3	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ	8703	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ	8703
Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	28	1.305,2	2,4	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	8429	Փոխհաղորդիչ լիսեռներ եւ շոտովիկներ, ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ	8483
Քիմիական արտադրություն	20-21	911,8	2,2	Թերապեւտիկ դեղամիջոցներ	3004	Ինսեկտիցիդներ, ֆունգիցիդներ, հերբիցիդներ	3808
Տրանսպորտային ծառայություններ	S205	634,4	2,9	-	-	-	-
Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	26-27	560,3	1,1	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները	8471	Օրթոպեդիկ հարմարանքներ, դողեր, մարմնի արհեստական մասեր, լսողական սպարատներ	9021
Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	24-25	352,1	1,3	Արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից, կոած կամ դրոշմած	7326	Արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից, կոած կամ դրոշմած	7326
Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	S266	181,6	2,3	-	-	-	-
Կաշվի արտադրություն, կաշվից արտադրատեսակներ եւ կոշիկների արտադրություն	15	136,3	2,4	Կոշիկներ եւ կոշիկներից կամ պլաստմասսայից կոշիկներ	6402	Ուղեպայուսակներ, ճամպրուկներ	4202
Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	10-12	100,8	0,4	Գինիներ խաղողի	2204	Լոլիկներ՝ պատրաստված կամ պահածոյացված առանց քացախի հավելման	2002

Ցեյուրզաթթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	17-18	91,7	1,4	Զուգարանի թուղթ	4818	Տպագրական այլ արտադրանք՝ ներառյալ տպագրված վերարտադրանկարները եւ լուսանկարները	4911
Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	13-14	59,9	0,5	Սվիտերներ, պուլովերներ	6110	Այլ պատրաստի արտադրատեսակներ՝ ներառյալ հագուստի ձեւվածքները	6307
Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	22	58,2	0,5	Արտադրատեսակներ՝ վուլկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից	4016	Չվուլկանացված ռետինային խառնուրդ՝ սկզբնական ձեւերով կամ թիթեղների տեսքով	4005
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	01-02	0,4	0,2	Խոզի թարմ միս՝ պաղեցրած կամ սառեցրած	0203	Խոզի թարմ միս՝ պաղեցրած կամ սառեցրած	0203
Այլ արտադրություններ	31-32	44,0	0,6	Եռանիվ հեծանիվներ, ինքնաշարժեր, տիկնիկներ	9503	Ավելներ, խոզանակներ, հատակի ձողափայտեր եւ փետուրե ավելիկներ	9603
Ֆինանսական ծառայություններ	S260	20,8	0,9	-	-	-	-
Փայտանյութի մշակում, փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	16	20,2	1,0	Փայտատաշեղային սալեր	4410	Փայտատաշեղային սալեր	4410
Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	23	19,1	0,4	Մալարկման քարեր, սալիկներ՝ երեսպատման, կերամիկական, ջնարակված	6908	Արտադրատեսակներ գիպսից	6809
Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	07-09	19,0	1,1	Տիտանի հանքաքարեր եւ խտահանքեր	2614	Տիտանի հանքաքարեր եւ խտահանքեր	2614
Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	S287	14,5	1,1	-	-	-	-

* Հաշվի առնելով ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող՝ տնտեսության ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից:

Ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	03	2,4	0,3	Ձկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302	Ձկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302
Կոքսի, նավթամթերքների եւ միջուկային նյութերի արտադրություն	19	1,4	0,0	Ռադիոակտիվ քիմիական տարրեր, իզոտոպներ եւ դրանց միացությունները	2844	Ռադիոակտիվ քիմիական տարրեր, իզոտոպներ եւ դրանց միացությունները	2844

Անդամ պետությունների համար ԵՍՏՄ-ի շրջանակներում ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ամենաբարձր ներուժը հետեւյալ դիրքերում է (առավել մանրամասն տե՛ս աղյուսակ 18)՝

Հայաստանի Հանրապետության համար՝ ֆեռոհամահալվածքներ՝ «ինտեգրացիայի հաշվին» երրորդ երկրներից ներմուծման ծավալի ավելի, քան 50 տոկոսի փոխարինման հնարավորությամբ (այստեղ եւ այսուհետ՝ 2012 թվականի մակարդակով),

Բելառուսի Հանրապետության համար՝ արդյունաբերության քիմիական ճյուղի արտադրանք (էթիլենի պոլիմերներ, ինչպես նաեւ ինսեկտիցիդներ, ֆունգիցիդներ, հերբիցիդներ)՝ երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մինչեւ 50 տոկոս մասնաբաժնով,

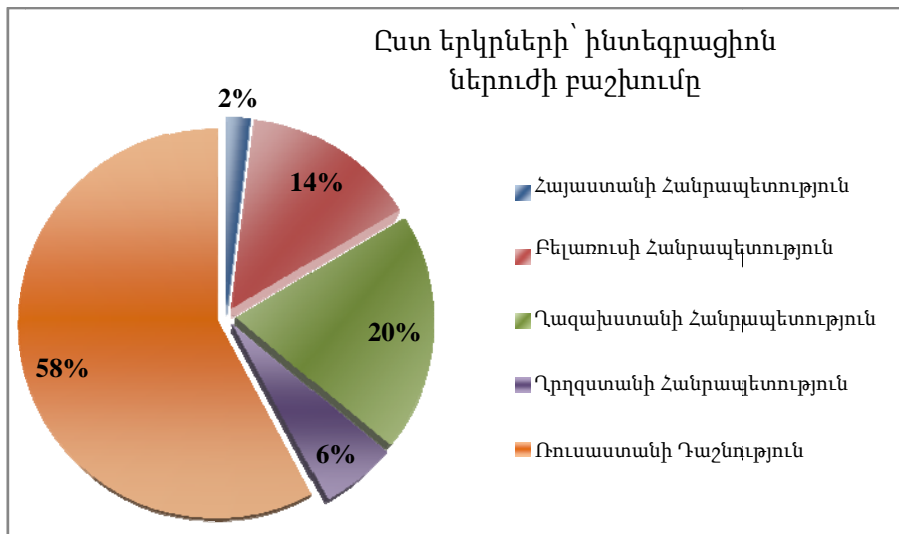
Ղազախստանի Հանրապետության համար՝ փոխարինման ներուժի գնահատականով բժշկական արտադրատեսակներ՝ երրորդ երկրներից ներմուծման ծավալի ավելի, քան 30 տոկոսը,

Ղրղզստանի Հանրապետության համար՝ սեւ մետաղներից մետաղակառուցվածքներ՝ երրորդ երկրներից ներմուծման ծավալի ավելի, քան 20 տոկոսի փոխարինման ներուժով,

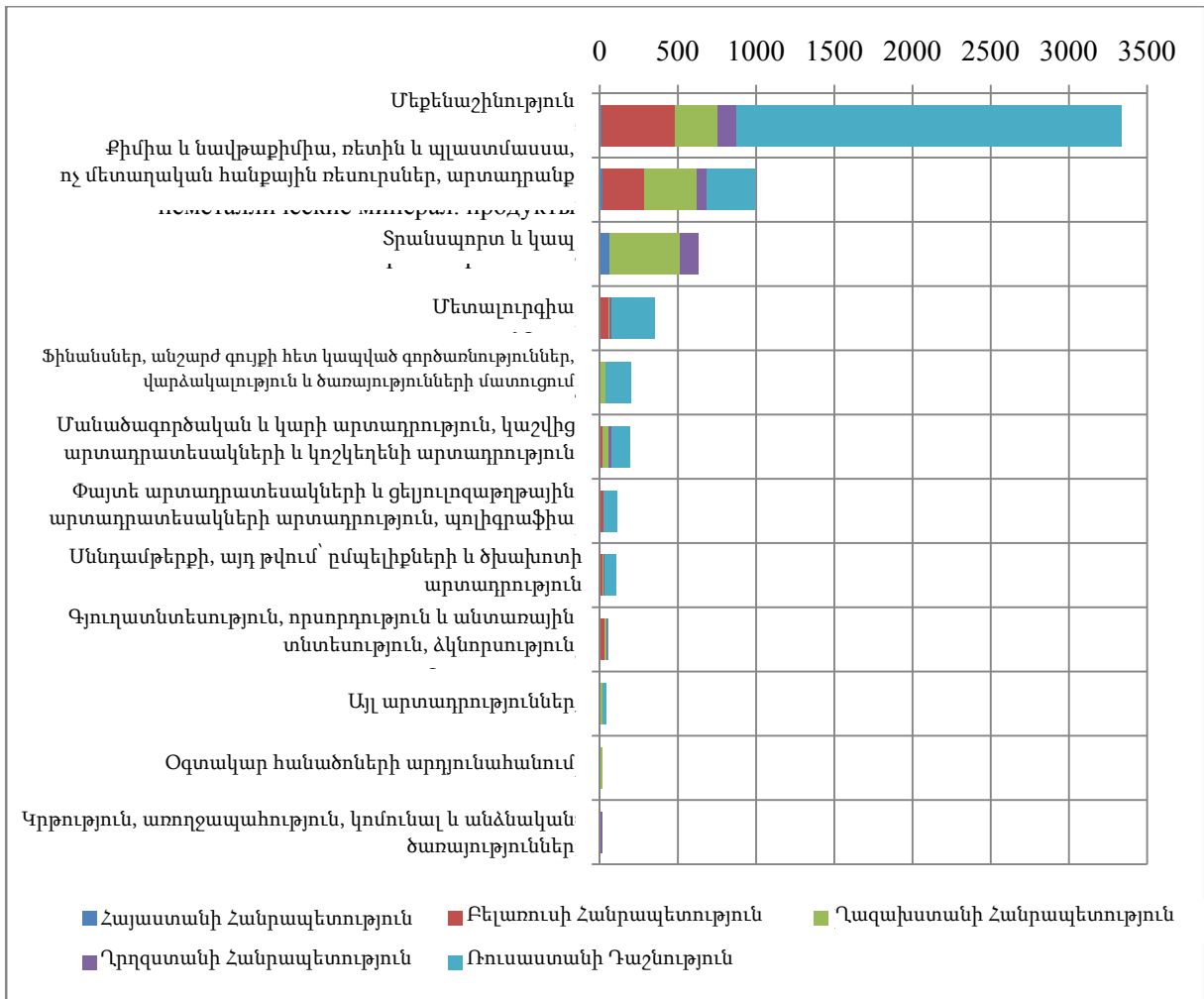
Ռուսաստանի Դաշնության համար՝ սեւ մետաղներից արտադրատեսակներ՝ երրորդ երկրներից ամբողջ ներմուծման ավելի, քան 10 տոկոսի փոխարինման ներուժով:

Ելնելով անդամ պետությունների տնտեսությունների չափերից եւ կառուցվածքից՝ ԵՍՏՄ-ում ներմուծման փոխարինման ընդհանուր էֆեկտում եւ

գործունեության տեսակների մասով արդյունքներում դրանց ներդրումը տարբերվում է (տե՛ս նկար 4, նկար 5):

Նկար 4. Ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը

Նկար 5. Գործունեության տեսակների մասով ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը

Միությունում գործունեության տեսակների կտրվածքով՝ ընդհանուր առմամբ երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ամենամեծ հեռանկարն ունի մեքենաշինության եւ քիմիական արդյունաբերության որոշակի տեսակների արտադրանքը: Առանձին երկրների համար ներմուծման փոխարինման էական ներուժ է առկա տրանսպորտային ծառայությունների (Ղազախստանի Հանրապետություն եւ Ղրղզստանի Հանրապետություն), ինչպես նաեւ մետալուրգիայի եւ ֆինանսական գործունեության ոլորտում (Ռուսաստանի Դաշնություն):

Մույն զեկույցի 1-ին հավելվածում ներկայացված են տնտեսության այն ոլորտների սահմանման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները, որոնք ԵԱՏՄ-ում

կոռպորացիայի հաշվին ունեն ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ, դասակարգված են ըստ գործունեության տեսակների, այդ թվում՝ նշելով առաջին երեք տեղերը զբաղեցնող մանրամասնեցված ապրանքային դիրքերը (աղյուսակներ 8-9):

2.2. Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժ ունեցող ճյուղերը

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը տնտեսության այն ոլորտների հայտնաբերումն է, որտեղ ԵԱՏՄ-ի կազմում գտնվող երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժը գերազանցում է արտահանման աճի ազգային ներուժը:

Այն հիմնական գործոնները, որոնց վերլուծությունները թույլ են տալիս տնտեսության ոլորտում ինտեգրացիոն ներուժի առկայության մասին եզրակացություն անել, հետեւյալն են՝

ա) ապրանքների (ծառայությունների) արտաքին առեւտրի մասով անդամ պետությունների համեմատական առավելությունները՝ աշխարհի այլ երկրների հետ համեմատած (աշխարհի բոլոր երկրների մասով որոշվում են Բալասսայի ինդեքսով).

բ) երրորդ երկրներ եւ Միության անդամ պետություններ փաստացի եւ հնարավոր արտահանման կառուցվածքը:

Յուրաքանչյուր անդամ պետության համար երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ազգային ներուժը հաշվարկվում է աշխարհի մյուս երկրների հետ համեմատած՝ համեմատական առավելությունների հիման վրա՝ հաշվի առնելով արտաքին առեւտրի ձեւավորված համակարգը: Ընդ որում, արտահանման ծավալի հնարավոր աճը եւ դրա կառուցվածքի փոփոխությունները որոշվում են աշխարհի բոլոր երկրների, այդ թվում՝ անդամ պետությունների համար:

Մեթոդիկան թույլ է տալիս արտահանման մեծացման ներուժն ուսումնասիրել այն երկրներում, որոնք գտնվում են «ինտեգրացիայի» իրավիճակում եւ «առանց ինտեգրացիայի» իրավիճակում: Որպես Միության անդամ՝ երկրի ներուժի գնահատման դեպքում ըստ մեթոդիկայի ենթադրվում է, որ ինտեգրացիոն միավորման շրջանակներում գործընկեր երկրներ արտահանումը դիտարկվում է որպես ԵԱՏՄ-ի ներքին առևտրի մի մաս: Այն ազդում է երկրի արտահանման հնարավոր ծավալի եւ դրա կառուցվածքի վրա հետեւյալ կերպ:

Առաջին հերթին, փոփոխվում են երկրի համեմատական մրցակցային առավելությունները, քանի որ արտահանման պրոֆիլից հանվում են այն ապրանքներն ու ծառայությունները, որոնք արտահանվում են Միության գործընկեր երկրներ: Անդամ պետություններ արտահանումը կդիտարկվի որպես ներքին առևտրի անալոգ: Հետեւաբար, ներքին շուկայում հաջողությամբ իրացվող ապրանքների եւ ծառայությունների ցանկում ներառվում են միայն այն դիրքերը, որոնք արտահանվում են երրորդ երկրներ (այսինքն՝ նրանք, որոնց հաջողվել է հաղթահարել առևտրի լրացուցիչ խոչընդոտները):

Երկրորդ հերթին, մրցակցային նոր առավելությունները ձեւավորում են երրորդ երկրների շուկաներ արտահանման մեծացման համար ներուժը, այդ իսկ պատճառով փոփոխվում են հնարավոր արտահանման եւ դրա կառուցվածքի ծավալների գնահատականները: Որոշակի ապրանքի (ծառայության) արտահանման աճի ներուժի վրա ազդեցություն կթողնեն միայն այն ապրանքներն ու ծառայությունները, որոնք արտադրության մեջ միաժամանակ հարակից են դրանց, եւ որոնց մասով երկիրն ունի ամուր դիրքեր երրորդ երկրների շուկաներում:

Երրորդ հերթին, նոր մրցակցային առավելությունները պայմաններ կստեղծեն այն ապրանքների նոր խմբերի արտահանման համար, որոնք ավելի վաղ չեն արտահանվել, ինչն ապագայում կբարձրացնի արտահանման դիվերսիֆիկացիան:

Տնտեսության ոլորտում երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժը գոյություն ունի, եթե պետության՝

որպես Միության անդամ արտահանման ներուժը գերազանցում է տնտեսության տվյալ ոլորտի համար արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ազգային ներուժը: Դա նշանակում է, որ Միությունում մասնակցության հաշվին երկիրը կարող է ամրապնդել իր արտահանման ներուժը եւ ավելացնել երրորդ երկրներ կոնկրետ ապրանքի եւ ծառայության մատակարարումները: Ընդհակառակը, եթե արտահանման ավելացման ազգային ներուժը գերազանցում է պետության՝ որպես Միության անդամ արտահանման ներուժը, ապա ենթադրվում է, որ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժը բացակայում է:

Մեթոդիկայի ապրոբացիան թույլ է տվել համեմատել արտահանման ավելացման ազգային ներուժն անդամ պետությունների կողմից, ինչպես նաև որպես Միության անդամներ՝ դրանց ներուժը: Այդ արժեքների միջև տարբերությունները ձեւավորում են արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժը: Տնտեսության ոլորտների դասակարգումն իրականացվում է ինտեգրացիոն ներուժի գնահատականի, այսինքն՝ ինտեգրացիայի հաշվին արտահանման մեծացման հնարավոր ծավալի հիման վրա:

Մեթոդիկայի կիրառման արդյունքների հիման վրա ձեւավորվել են տնտեսության ոլորտների ցանկեր (ապրանքների համար մանրամասնում՝ ԱՏԳ ԱԱ-ի 4 նշան, ծառայությունների համար՝ ՇԸԴՎՀ), որոնք դասակարգվել են անդամ պետությունների երրորդ երկրներ եւ, ընդհանուր առմամբ, Միություն արտահանման մեծացման ներուժի մեծությամբ:

Միության համար, ընդհանուր առմամբ, հայտնաբերվել է երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող *276 ապրանքային դիրքեր եւ ծառայությունների 1 կատեգորիա:*

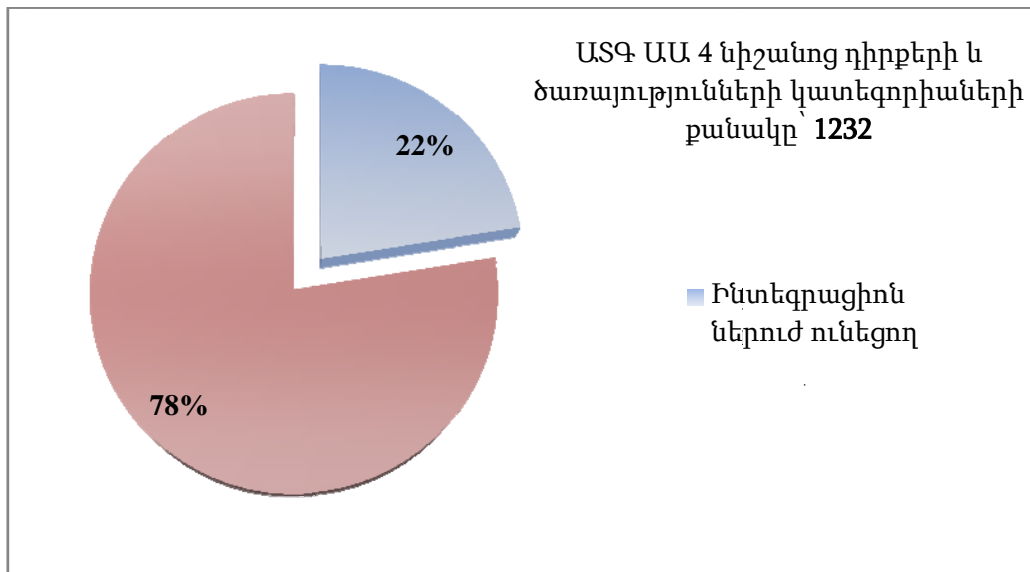
Առաջին 20 դիրքերում տնտեսության ոլորտի ցանկում գումարային ազդեցությունից ստացվում է ավելի, քան 55 տոկոս: Ըստ այդմ, ներուժը՝

ավելի, քան 100 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 25 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 9 տոկոսը),

ավելի, քան 50 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 49 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 18 տոկոսը),

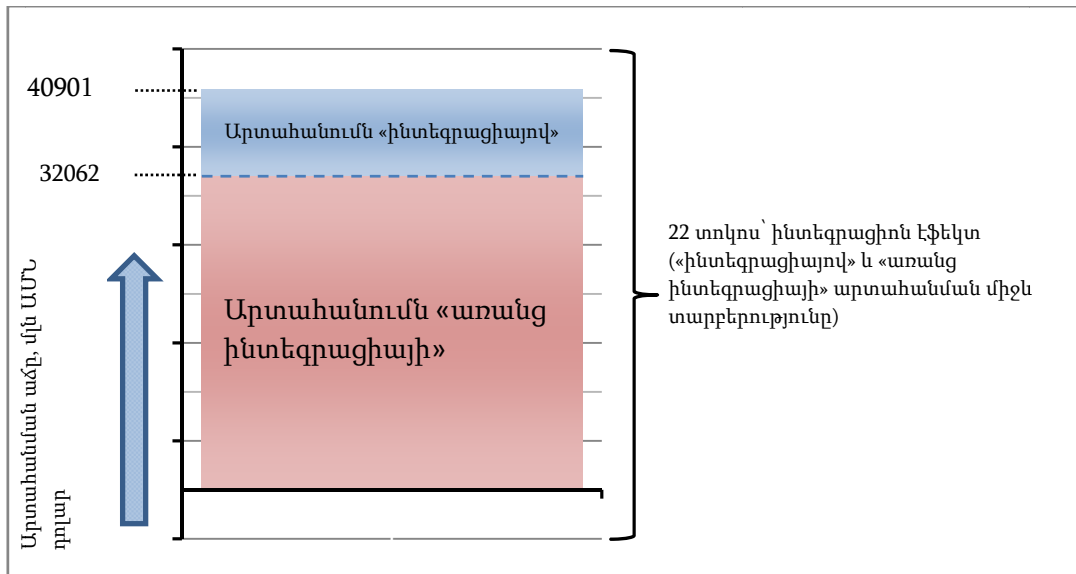
ավելի, քան 10 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 107 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 39 տոկոսը),

ավելի, քան 1 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 181 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 65 տոկոսը),

Նկար 6. Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման և դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային խմբերի և ծառայությունների կատեգորիաների մասնաբաժինը՝ US\$ AA-ի 4 նիշանոց ապրանքային դիրքերի և ԾԸԴՎՀ-ի ծառայությունների կատեգորիայի ընդհանուր թվով

Միության շրջանակներում արտահանման մեծացման և դիվերսիֆիկացման ներուժը, որին կարելի է հասնել ինտեգրացիոն համագործակցության հաշվին, 22 տոկոսով գերազանցում է ամբողջ ազգային ներուժը:

Նկար 7. ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տնտեսությունների համար երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժը

Ապրանքների սեզմենտում արտահանման մեծացման ամենամեծ հեռանկարն ունեն՝

1. *Արդյունաբերության քիմիական ճյուղի արտադրանքը* (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի 40 տոկոսը)՝

անվադողեր եւ դողածածկեր,

Էթիլենի պոլիմերներ,

ածխաջրածիններ՝ ացիլիլիկ,

սալիկներ, ժապավեններ եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակներ:

2. *Մեքենաշինության արտադրանքը*՝ բացառությամբ տրանսպորտային միջոցների՝ մոնիտորներ, պրոյեկտորներ, ծորակներ, կափույրներ (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի 22 տոկոսը):

3. *Մետալուրգիական արտադրանքը*՝ ձողեր՝ երկաթից կամ պողպատից (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի 14 տոկոսը):

4. *Թեթև մարդատար ավտոմոբիլները* (Միության ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժի 5,5 տոկոսը):

Ծառայությունների սեկտորը ցանկում ներկայացված է «Պետական ծառայություններ» կատեգորիայով՝ 277 դիրքերից բաղկացած վերջնական ցանկի 132-րդ մակարդակում:

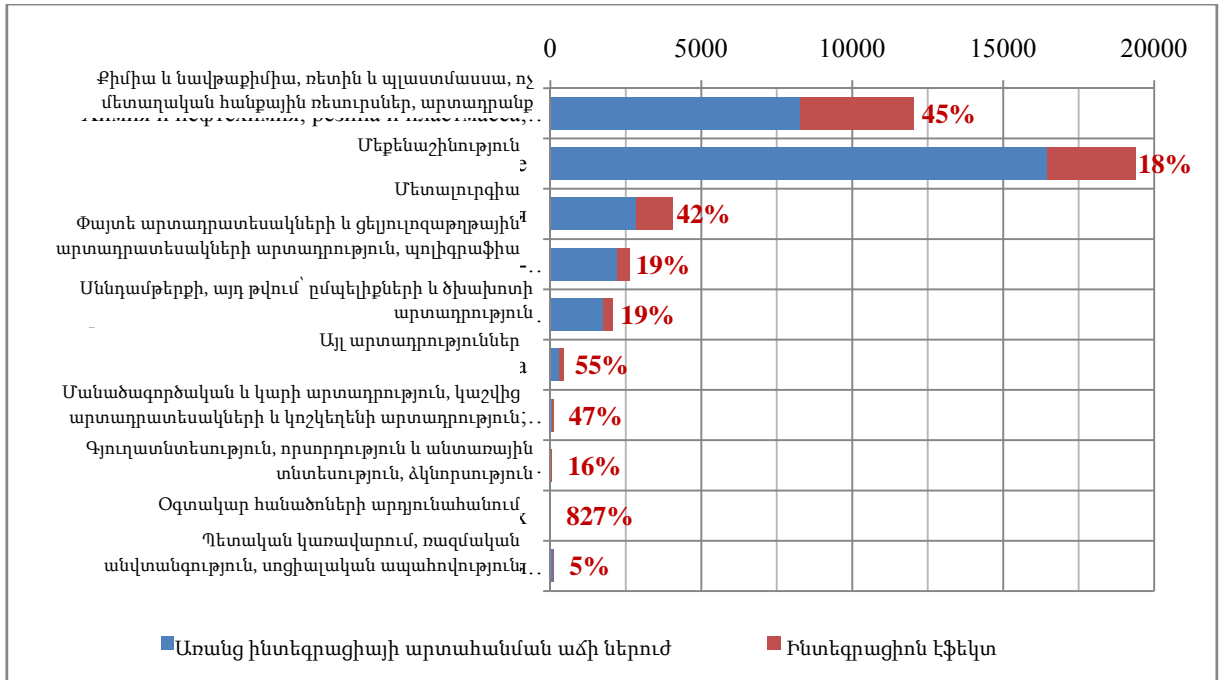
Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ Հանձնաժողովն անցկացրել է տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում: Ըստ դրա արդյունքների՝ վերջնական ցանկը լրացվել է հետևյալ ապրանքային խմբերով՝

270900 «Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային հանքանյութերից».

2710 «Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների. այլ տեղում չնշված կամ չներառված արտադրանք, որը պարունակում է 70 տոկոս կամ ավելի զանգվածային բաժին նավթ կամ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից, ընդ որում՝ այդ նավթամթերքներն արտադրանքի հիմնական բաղադրիչներն են. բանեցված նավթամթերքներ».

2711 «Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ».

Տնտեսության ԱՏԳ ԱԱ չորս նիշերի մակարդակով մանրամասնեցված ոլորտները, որոնք ունեն երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ներուժ, ագրեգացվել են մինչեւ գործունեության տեսակի մակարդակը (ազգային ՏԳԴ-ներին համապատասխան)՝ տնտեսության մեծ հատվածների ինտեգրացիոն էֆեկտների մասշտաբավորման նպատակով (տե՛ս նկար 8, աղյուսակ 5):

Նկար 8. Ըստ գործունեության տեսակների՝ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների տնտեսությունների համար երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժը

Բացի այդ, կախված դասակարգման չափանիշներից՝ կարելի է առանձնացնել տնտեսության՝ արտահանման աճի առավելագույն բացարձակ գնահատում ունեցող ոլորտները (ԱՄՆ դոլարով), ինչպես նաև տնտեսության ոլորտները՝ ըստ երրորդ երկրներ արտահանման աճի տեմպերի ներուժի (տոկոսով) (տե՛ս աղյուսակ 5):

**Աղյուսակ 5. Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման
ինտեգրացիոն էֆեկտի ծավալի մասով գործունեության տեսակները՝ առաջատար-
ապրանքների նշամբ**

Գործունեության տեսակը	ՏԳԴ ծածկագիրը (ՕԸԴՎՀ)	Ըստ գործունեության տեսակի՝ արտահանման մեծացման ներուժը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն ներուժը, տոկոս	Ապրանքային դիրքը՝ ներուժի բացարձակ ծավալի մասով առաջատար		Ապրանքային դիրքը՝ ներուժի աճի տեմպի մասով առաջատար	
				Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը
Քիմիական արտադրություն	20-21	1 755,2	4,8	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով	3901	Լեգիրված քիմիական տարրեր՝ նախատեսված էլեկտրոնիկայում օգտագործման համար	3818
Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	22	1 749,3	47,9	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	4011	Այլ արտադրատեսակներ պլաստմասսայից	3926
Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	24-25	1 196,8	1,7	Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման	7214	Ալյումինի թափոններ եւ ջարդոն	7602
Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	28	995,0	14,5	Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ	8481	Տպագրական մեքենաներ	8443
Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	26-27	978,3	12,3	Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ, ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար	8528	Էլեկտրական շարժիչներ եւ գեներատորներ՝ բացի էլեկտրագեներատորային կայանքներից	8501
Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	29-30	968,4	7,3	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ	8703	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար	8703
Ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	17-18	343,6	8,0	Չուգարանի թուղթ	4818	Թուղթ եւ սովարաթուղթ՝ ներծծված, մակաշերտով, ներկված մակերեսով	4811
Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	10-12	329,9	2,1	Պանրի տեսակներ եւ կաթնաշոռ	0406	Այլ սննդամթերք (սպիտակուցային խտածոներ, շաքարի օջարակներ եւ այլն)	2106

Այլ արտադրություններ	31-32	155,1	6,5	Ոսկերչական արտադրատեսակներ եւ դրանց մասերը՝ պատրաստված թանկարժեք մետաղներից	7113	Ոսկերչական արտադրատեսակներ եւ դրանց մասերը՝ պատրաստված թանկարժեք մետաղներից	7113
Կոքսի, նավթամթերքների եւ միջուկային նյութերի արտադրություն	19	141,1	0,1	Նավթային կոքս, նավթի կամ նավթամթերքների վերամշակման արդյունքում ստացված բիտում եւ այլ մնացորդներ	2713	Նավթային կոքս, նավթի կամ նավթամթերքների վերամշակման արդյունքում ստացված բիտում եւ այլ մնացորդներ	2713
Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	23	100,9	4,2	Ապակե մանրաթել եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ	7019	Հանքաբամբակ, շերտավորված վերմիկուլիտ, փքված կավեր	6806
Փայտանյութի մշակում, փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	16	71,2	1,2	Շինարարական հավաքովի կոնստրուկցիաներ	9406	Շինարարական հավաքովի կոնստրուկցիաներ	9406
Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	13-14	33,0	1,7	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից	5407	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից	5407
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	01-02	5,3	0,0	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ	1601	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ	1601
Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	07-09	5,2	0,0	Կավեր յլ	2508	Կավեր՝ այլ	2508
Պետական ծառայություններ	S291	5,1	0,4	-	-	-	-
Կաշվի արտադրություն, կաշվից արտադրատեսակներ եւ կոշիկների արտադրություն	15	4,9	0,9	Կոշիկի մասեր, դնովի միջատակեր, կրնկատակեր	6406	Կոշիկի մասեր, դնովի միջատակեր, կրնկատակեր	6406
Ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	03	0,7	3,7	Ձկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302	Ձկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302

* Հաշվի առնելով տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից:

Անդամ պետությունների համար երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման էական ներուժ ունեն հետեւյալ դիրքերը (առավել մանրամասն տե՛ս աղյուսակ 18)՝

Հայաստանի Հանրապետության համար՝ «Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ» ապրանքային դիրքը, որի համար «ինտեգրացիայի ներդրումը» (ներուժի հարաբերակցությունը՝ «ինտեգրացիայով» եւ «առանց ինտեգրացիայի») կազմում է 12 տոկոս,

Բելառուսի Հանրապետության համար՝ ինտեգրացիոն էֆեկտի ընդհանուր գնահատականով՝ քիմիական ճյուղի արտադրանքը (10 ապրանքային դիրքեր, որոնց շարքում են էթիլենի պոլիմերները, անվադողերը եւ դողածածկերը, պլաստմասսայե արտադրատեսակները, լաքերը, ներկերը եւ այլն)՝ կոնկրետ դիրքից կախված՝ 38-ից 96 տոկոս: Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ Բելառուսի Հանրապետության կողմից անցկացվել է տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում: Ըստ դրա արդյունքների՝ առաջարկվել է վերջնական ցանկը լրացնել հետեւյալ ապրանքային դիրքերով՝

- մեքենաշինության արտադրանք,
- փայտի խորը մշակման արտադրանք,

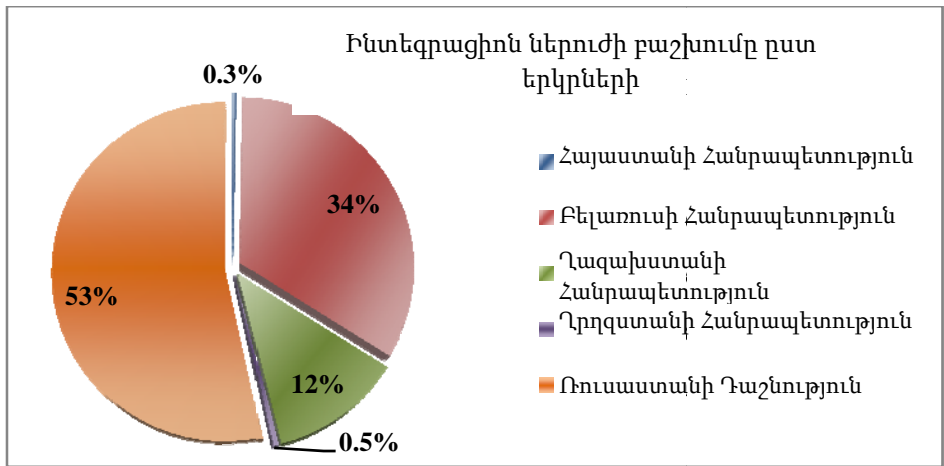
Ղազախստանի Հանրապետության համար՝ «Հաշվիչ մեքենաներ եւ դրանց բլոկները» (արտահանման աճը՝ 99 տոկոս) եւ «Խողովակներ, փողակներ ու սնամեջ տրամատներ՝ անկար, սեւ մետաղներից» (արտահանման աճը՝ 44 տոկոս) ապրանքային դիրքերը,

Ղրղզստանի Հանրապետության համար՝ տնտեսության՝ ըստ կազմի խիստ դիվերսիֆիկացված, ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկը, որը ներառում է տնտեսության տարբեր ճյուղերի ապրանքային դիրքերը: Միեւնույն ժամանակ ներուժի արժեքային գնահատման արդյունքները վկայում են մեքենաշինության եւ ավտոմոբիլաշինության ճյուղերում արտահանման

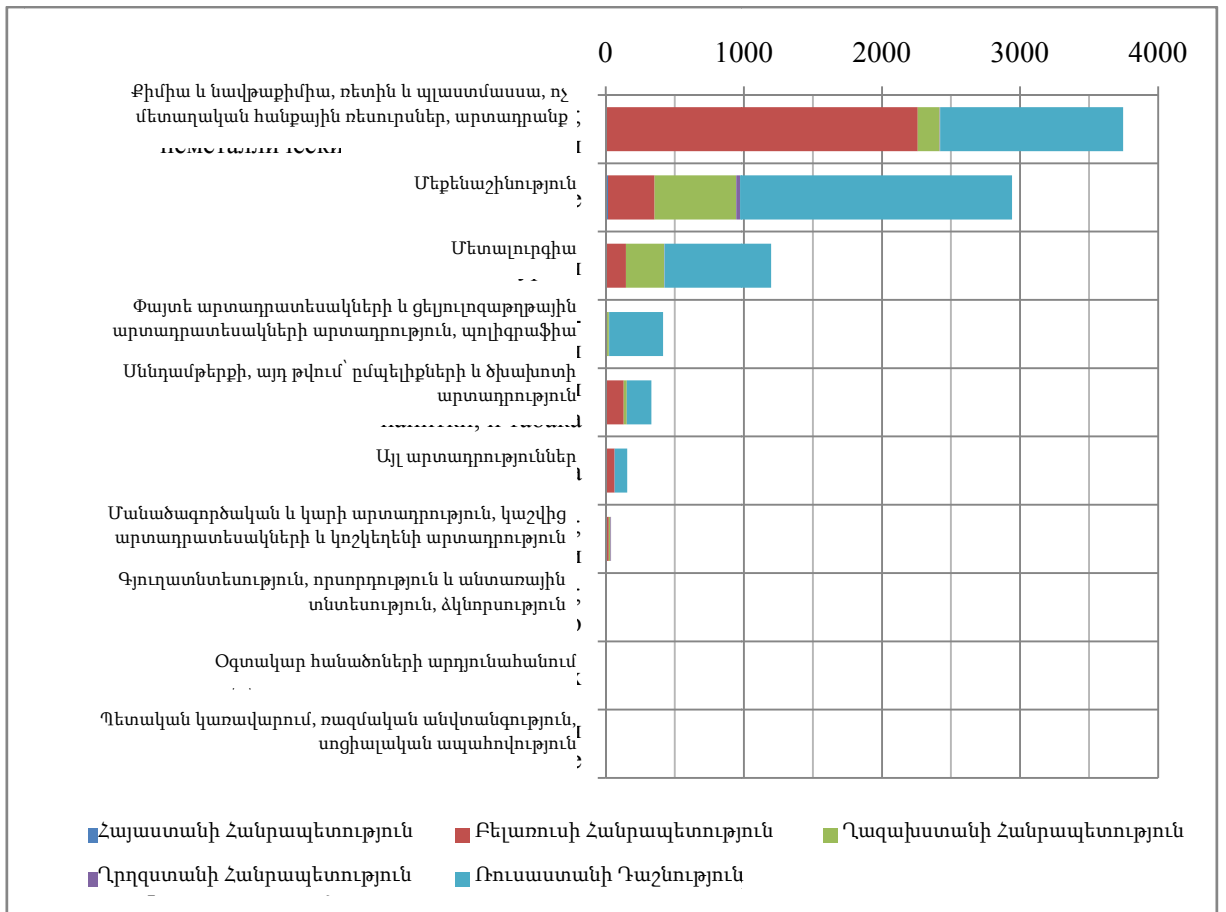
զարգացման էական ներուժի առկայության մասին, հատկապես «Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ» ապրանքային դիրքի մասով (արտահանման աճը՝ 57 տոկոս),

Ռուսաստանի Դաշնությանը հատուկ է մեքենաշինության եւ մետալուրգիական ճյուղերի ապրանքային դիրքերի գերակշռությունը՝ «Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար» (արտահանման աճը՝ 16 տոկոս), «Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից» (+ 49 տոկոս), «Անվաղողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական ռետինե նոր» (+16 տոկոս):

Ելնելով անդամ պետությունների տնտեսության չափից եւ կառուցվածքից՝ ԵԱՏՄ-ում արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ընդհանուր էֆեկտում եւ գործունեության տեսակների մասով արդյունքներում դրանց ներդրումը տարբերվում է (տե՛ս նկար 9, նկար 10):

Նկար 9. Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը

Նկար 10. Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը՝ ըստ գործունեության տեսակների

Միությունում գործունեության տեսակների կտրվածքով՝ ընդհանուր առմամբ երրորդ երկրներ արտահանման ավելացման ամենամեծ հեռանկարն ունի մեքենաշինության, քիմիական արդյունաբերության եւ մետալուրգիայի որոշակի տեսակների արտադրանքը: Առանձին երկրների համար հեռանկարային է փայտե արտադրատեսակների, ցելյուլոզաթղթային արտադրատեսակների ու պոլիգրաֆիայի արտահանման ավելացումը (Ռուսաստանի Դաշնություն) եւ սննդամթերքի արտադրությունը (Ռուսաստանի Դաշնություն եւ Բելառուսի Հանրապետություն):

Սույն զեկույցի 1-ին հավելվածում ներկայացված են տնտեսության այն ոլորտների սահմանման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները, որոնք ունեն երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման ինտեգրացիոն ներուժ, ագրեգացված են ըստ գործունեության տեսակների, այդ թվում՝ նշելով առաջին երեք տեղերը զբաղեցնող մանրամասնեցված ապրանքային դիրքերը (աղյուսակներ 10-11):

2.3. Տնտեսության՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների մատակարարումների աճի հեռանկարներ եւ Միությունում մրցակցային առավելություններ ունեցող ոլորտները

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարն այն է, որ Միության շրջանակներում երկրի մասնագիտացման խորացման դեպքում Միության ներքին շուկա դրա արտադրանքի մատակարարմամբ հնարավոր է փոխարինել այլ անդամ պետություններ երրորդ երկրներից ներմուծումը՝ ապրանքների, ծառայությունների, կապիտալի եւ աշխատուժի ազատ փոխադրումն ապահովելու պայմանով:

Տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի մասով՝ ներքին շուկա մատակարարման աճի ինտեգրացիոն ներուժի սահմանման համար գնահատվում է ներմուծման փոխարինումն Միության համար՝ ընդհանուր առմամբ ,եւ Միության համար՝ առանց անդամ պետություններից յուրաքանչյուրի հաջորդաբար մասնակցության:

Փաստացի, տեղի է ունենում Միության՝ «երկրի մասնակցությամբ» եւ «առանց երկրի մասնակցության» ներմուծման փոխարինման ներուժի համեմատություն (ի տարբերություն ներմուծման փոխարինման մեթոդիկայի, որի դեպքում համեմատվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության ներմուծման փոխարինման ներուժը՝ «առանց ինտեգրացիայի» եւ «ինտեգրացիայի» պայմաններում): Անդամ պետությունների եւ, ընդհանուր առմամբ, Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը սահմանվում է աշխարհի այլ երկրների հետ համեմատած (Բալասսայի ինդեքսով)՝ ապրանքների (ծառայությունների) ներքին առևտրի մասով՝ անդամ պետությունների համեմատական առավելությունների վերլուծության միջոցով:

Եթե Միության՝ ինտեգրացիոն միավորումներում «երկրի մասնակցությամբ» ներմուծման փոխարինման ներուժի գնահատականն ավելի ցածր է, քան «առանց դրա մասնակցության», ապա նշանակում է, որ Միության շուկա երկրի արտահանման հոսքերը կարող են փոխարինել երրորդ երկրներից ներմուծվող ապրանքներին եւ (կամ) ծառայությունների մի մասը (այդ իսկ պատճառով ներմուծման փոխարինման ներուժի գնահատականները նվազում են):

Հակառակ իրավիճակում, երբ Միության՝ «երկրի մասնակցությամբ» ներմուծման փոխարինման ներուժն ավելի մեծ է, քան «առանց դրա մասնակցության», ենթադրվում է, որ տնտեսության տվյալ ոլորտի մասով ինտեգրացիոն ներուժը բացակայում է: Այդ դեպքում անդամ պետությունը կախված է համարվում երրորդ երկրներից ապրանքների եւ (կամ) ծառայությունների մատակարարումներից եւ, համապատասխանաբար, դրա ներմուծման պրոֆիլը հաշվի առնելը չի հանգեցնում Միության ներքին շուկա համանման ապրանքների փոխարինմանը:

Մեթոդիկան թույլ է տալիս ի հայտ բերել տնտեսության այն ոլորտները, որտեղ, մի կողմից, մեկ կամ մի քանի անդամ պետությունների համար առկա է երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ներուժ, իսկ մյուս կողմից՝ մնացած անդամ պետություններում տնտեսության այդ ճյուղի մասով ներմուծման փոխարինման ներուժը բացակայում է:

Օրինակ, եթե Ռուսաստանի Դաշնությունը չունի որոշակի ապրանքի ներմուծման փոխարինման պահանջումը (այսինքն՝ ներմուծման փոխարինման ներուժը բացակայում է), իսկ մյուս անդամ պետությունները երրորդ երկրներից զգալի ծավալով ներմուծում են այդ ապրանքները, ապա Միության շրջանակներում այդ ապրանքի արտադրության մեջ Ռուսաստանի մասնագիտացման հաշվին ԵԱՏՄ-ում Ռուսաստանի մասնակցությունը կարող է այլ անդամ պետությունների համար կրճատել ներմուծման փոխարինման պահանջումնքը:

Մեթոդիկայի գործնական ապրոբացիան թույլ է տվել ձեւավորել տնտեսության ոլորտների այն ցանկերը (ապրանքների համար մանրամասնում՝ ԱՏԳ ԱԱ-ի 4 նշան, ծառայությունների համար՝ ԾԸԴՎՀ դասակարգիչ), որոնք դասակարգվել են ըստ Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն ներուժի մեծության՝ անդամ պետությունների մասնագիտացման հաշվին: Միության համար, ընդհանուր առմամբ, հայտնաբերվել են *82 ապրանքային խմբեր* եւ *ծառայությունների 5 կատեգորիա*:

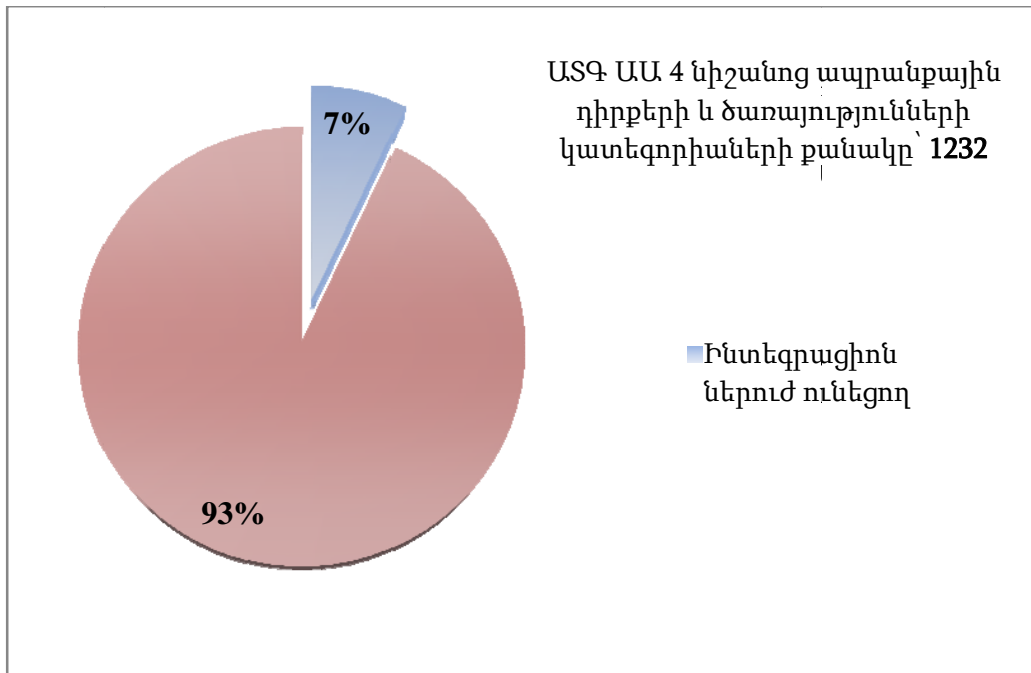
Առաջին 20 դիրքերում տնտեսության ոլորտի ցանկում գումարային ազդեցությունից ստացվում է ավելի, քան 95 տոկոս: Ըստ այդմ, ներուժը՝

ավելի, քան 100 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 4 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 5 տոկոսը),

ավելի, քան 50 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 7 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 8 տոկոսը),

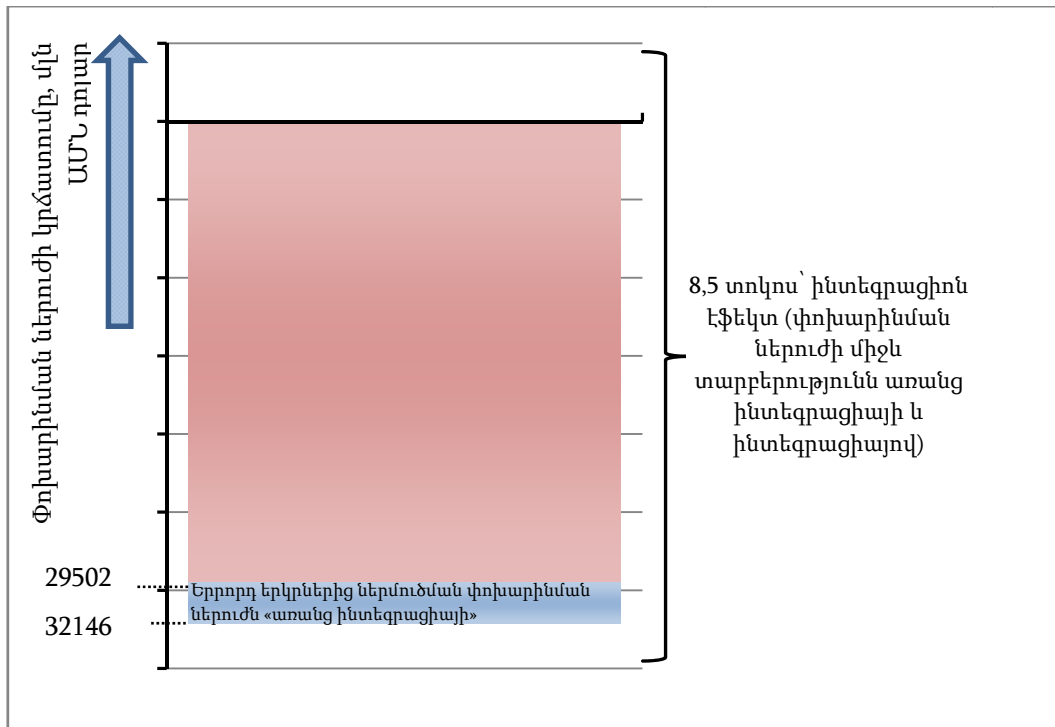
ավելի, քան 10 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 21 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 24 տոկոսը),

ավելի, քան 1 մլն ԱՄՆ դոլար հայտնաբերվել է 51 ապրանքային դիրքերում (ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային դիրքերի թվի 59 տոկոսը):

Նկար 11. Մասնագիտացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ապրանքային խմբերի եւ ծառայությունների կատեգորիաների մասնաբաժինը՝ USG ԱԱ-ի 4 նիշանոց ապրանքային դիրքերի եւ ԾԸԴՎԷ-ի ծառայությունների կատեգորիայի ընդհանուր թվով

Մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքների հիման վրա՝ Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն ներուժի գնահատականը *8,5 տոկոսով* ավելի բարձր է, քան «առանց ինտեգրացիայի» պայմաններում:

Նկար 12. Ներքին շուկա ապրանքների և ծառայությունների մատակարարումների աճի ներուժը՝ ԵՄՄՄ անդամ պետությունների՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին

Միության ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման ամենամեծ ինտեգրացիոն ներուժը հայտնաբերվել է ծառայությունների ոլորտում: Առաջին երկու դիրքերի ներուժի գնահատականը ցանկում կազմում է Միության ինտեգրացիոն ներուժի ընդհանուր գնահատականի 60 տոկոսը՝

- 1) Տրանսպորտային ծառայություններ՝ երրորդ երկրներից ներմուծման 5,9 տոկոսը.
- 2) Այլ գործնական ծառայություններ՝ երրորդ երկրներից ներմուծման 1,2 տոկոսը:

Առաջին և երկրորդ դիրքերի միջև բացարձակ արժեքների էական տարբերությունը վկայում է Միության տարանցիկ ներուժի իրացման և երրորդ երկրներից տրանսպորտային ծառայությունների ներմուծման մասնաբաժնի կրճատման էական հնարավորությունների մասին:

³¹ Այստեղ և այսուհետ՝ 2012 թվականի ներմուծման ծավալի հետ համեմատությունը:

Ծառայություններից բացի՝ ինտեգրացիոն ներուժ հայտնաբերվել է հետևյալ ապրանքային դիրքերում (առաջնահերթության կարգով)՝ «Խողովակներ, փողակներ եւ պրոֆիլներ՝ սեւ մետաղներից» (երրորդ երկրներից ներմուծման 40 տոկոսը), «Էլեկտրաէներգիա» (59%), «Անվաղողեր եւ դողածածկեր» (2,0%), «Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ» (1,3%):

Հարկավոր է նշել փոխադարձ մատակարարումների հաշվին՝ գյուղատնտեսական արտադրանքի եւ պարենի ներմուծման փոխարինման ունեցած ներուժը՝ մասնավորապես հետևյալ ապրանքային դիրքերի մասով՝ խաղող, սոյայի հատիկներ, բանջարեղեն, թռչնի միս, խաղողի գինիներ: Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ Հանձնաժողովն անցկացրել է տնտեսության՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում: Ըստ դրա արդյունքների՝ առաջարկվել է լրացնել վերջնական ցանկը՝

1) հետևյալ ապրանքային դիրքերով՝

տավարի միս, կաթ եւ կաթնամթերք, պտուղներ եւ հատապտուղներ,

270900 «Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային հանքանյութերից».

2710 «Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների. այլ տեղում չնշված կամ չներառված արտադրանք, որոնք պարունակում են 70 տոկոս կամ ավելի զանգվածային բաժին նավթ կամ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից, ընդ որում՝ այդ նավթամթերքներն արտադրանքի հիմնական բաղադրիչներն են. բանեցված նավթամթերքներ».

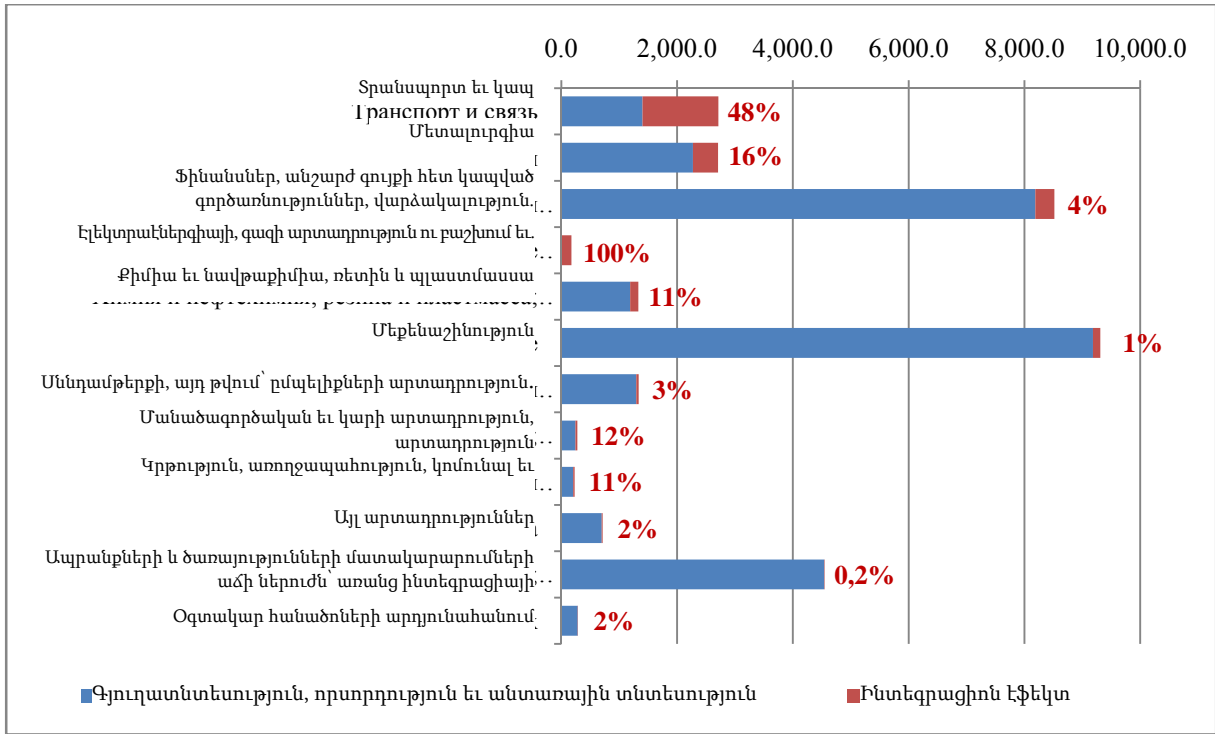
2711 «Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ».

2) ծառայությունների ոլորտներով (ենթաոլորտներով)՝

որոնցում գործում է ծառայությունների միասնական շուկա Միության շրջանակներում (Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2014 թվականի դեկտեմբերի 23-ի թիվ 110 որոշում),

որոնց մասով Միության շրջանակներում ծառայությունների միասնական շուկայի ձևավորումը կիրականացվի ազատականացման պլաններին համապատասխան (անցումային շրջանում) (Եվրասիական տնտեսական բարձրագույն խորհրդի 2015 թվականի հոկտեմբերի 16-ի թիվ 30 որոշում):

Տնտեսության՝ ԱՏԳ ԱԱ չորս նիշերի մակարդակով մանրամասնեցված այն ոլորտները, որոնք ունեն ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում անդամ պետությունների մասնագիտացման հաշվին՝ Միության ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման ներուժ, ագրեգացվել են մինչև գործունեության տեսակների մակարդակը՝ տնտեսության մեծ հատվածների ինտեգրացիոն էֆեկտների մասշտաբավորման նպատակով (տե՛ս նկար 13, աղյուսակ 6):

Նկար 13. Ներքին շուկա ապրանքների և ծառայությունների մատակարարումների աճի ներուժը՝ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին՝ ըստ գործունեության տեսակների

Բացի այդ, կախված դասակարգման չափանիշներից՝ կարելի է առանձնացնել տնտեսության՝ ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման առավելագույն բացարձակ գնահատական ունեցող ոլորտները (ԱՄՆ դոլարով), ինչպես նաև տնտեսության՝ երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ամենամեծ մասնաբաժինն ունեցող ոլորտները (տոկոսով) (տե՛ս աղյուսակ 6):

**Աղյուսակ 6. Ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների
մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն էֆեկտի ծավալի մասով գործունեության
տեսակները՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին՝ նշելով առաջատար ապրանքները**

Գործունեության տեսակը	ՏԳԴ ծածկագիրը (ՇԸԴՎՀ)	Ներուժը՝ ըստ գործունեության տեսակի, մին ԱՄՆ դոլար	Երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, տոկոս	Ապրանքային խումբը՝ բացարձակ ծավալի մասով առաջատար		Ապրանքային խումբը՝ երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժնի մասով առաջատար	
				Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը
Տրանսպորտային ծառայություններ	S205	1 281,3	5,9	-	-	-	-
Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	24-25	434,3	1,6	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ (պրոֆիլներ)՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած, սեւ մետաղներից	7306	Ոսկի չմշակված	7108
Այլ գործնական ծառայություններ	S268	309,6	1,2	-	-	-	-
Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն եւ բաշխում	35-39	173,6	59,3	Էլեկտրաէներգիա	2716	Էլեկտրաէներգիա	2716
Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	28	75,9	0.1	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	8429	Լվացքի մեքենաներ	8450
Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	22	58,1	0,5	Անվաղողեր եւ դողաձածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	4011	Անվաղողեր եւ դողաձածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	4011
Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	29-30	41,3	0.1	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ	8603	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ	8603
Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	23	41,2	0,8	Ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար ապակե տարողություններ, պահածոյացման համար բանկաներ	7010	Ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար ապակե տարողություններ, պահածոյացման համար բանկաներ	7010
Քիմիական արտադրություն	20-21	40,8	0.1	Ածխածին	2803	Ածխածին	2803

Գործունեության տեսակը	ՏԳԴ ծածկագիրը (ՕԸԴՎՀ)	Ներուժը՝ ըստ գործունեության տեսակի, մլն ԱՄՆ դոլար	Երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, տոկոս	Ապրանքային խումբը՝ բացարձակ ծավալի մասով առաջատար		Ապրանքային խումբը՝ երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժնի մասով առաջատար	
				Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը		Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	
Մնդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	10-12	40,8	0.1	Ածիկային լուծամզուք, պատրաստի սննդամթերք պատրաստված այլուրից	1901	Ածիկային լուծամզուք, պատրաստի սննդամթերք պատրաստված այլուրից	1901
Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	S245	29,1	1,0	-	-	-	-
Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	S287	25,2	2.0	-	-	-	-
Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	13-14	23.8	0.2	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար	6204	Վուշի մանվածք	5306
Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ	S262	18.9	0.7	-	-	-	-
Այլ արտադրություններ	31-32	16.6	0.2	Կահույք՝ նստելու համար	9401	Այլ թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք քարեր՝ բացի չժրջանակած կամ չամրացված ալմաստներից	7103
Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների արտադրություն եւ կոշիկեղենի արտադրություն	15	9.5	0.2	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած կամ խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից	4107	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած կամ խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից	4107
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	01-02	8.9	0.1	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած	0806	Այլ բանջարեղեն՝ սմբուկ, դդում, ձիթապտուղ, ծնեբեկ եւ այլն	0709
Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	26-27	8.6	0,0	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված	8529	Մառը կատողով էլեկտրոնային լամպեր եւ խողովակներ՝ ջերմակատողով կամ լուսակատողով	8540

Գործունեության տեսակը	ՏԳԴ ծածկագիրը (ՕԸԴՎՀ)	Ներուժը՝ ըստ գործունեության տեսակի, սկն ԱՄՆ դոլար	Երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, տոկոս	Ապրանքային խումբը՝ բացարձակ ծավալի մասով առաջատար		Ապրանքային խումբը՝ երրորդ երկրներից ԵԱՏՄ ներմուծման ներուժի մասնաբաժնի մասով առաջատար	
				Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Անվանումը/ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը
Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	07-09	6.7	0,4	Կապարի հանքաքարեր եւ խտահանքեր	2607	Կապարի հանքաքարեր եւ խտահանքեր	2607
Չկնորսություն, ձկնաբուծություն	03	0,4	0.0	Չուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302	Չուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած	0302

Անդամ պետությունների համար Միության ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման էական ներուժ ունեն հետեւյալ դիրքերը (առավել մանրամասն տե՛ս աղյուսակ 18)՝

Հայաստանի Հանրապետության համար՝ «Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ», «Գինի՝ խաղողի, բնական, խաղողի քաղցու», «Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման 0,4-0,6 տոկոս մասնաբաժնով):

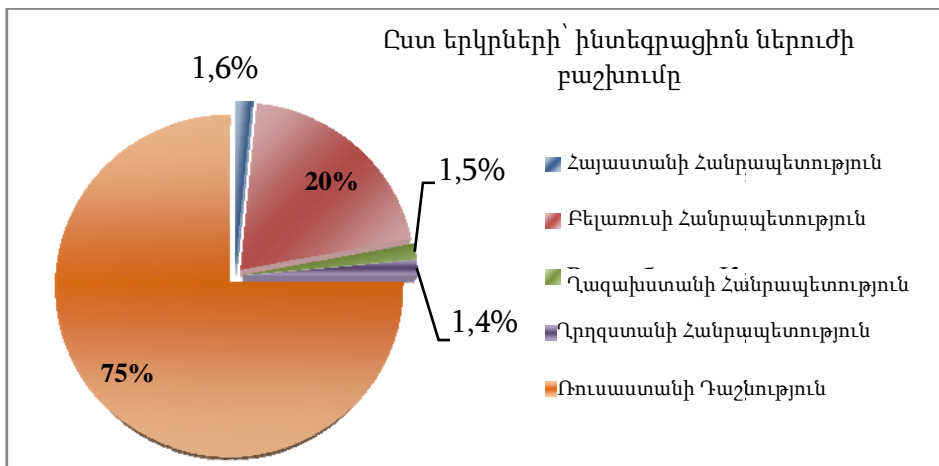
Քելառուսի Հանրապետության համար՝ «Այլ գործնական ծառայություններ», «Անվադողեր եւ դողածածկեր» ու «Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման 1,2-2 տոկոս մասնաբաժնով):

Ղազախստանի Հանրապետության համար՝ «Ֆեռոհամահալվածքներ» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնով՝ 4,3 տոկոս), քիմիական արդյունաբերության ապրանքներ (առաջին հերթին՝ ածխաջրածիններ՝ ացիլիլի, երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման 3 տոկոս մասնաբաժնով):

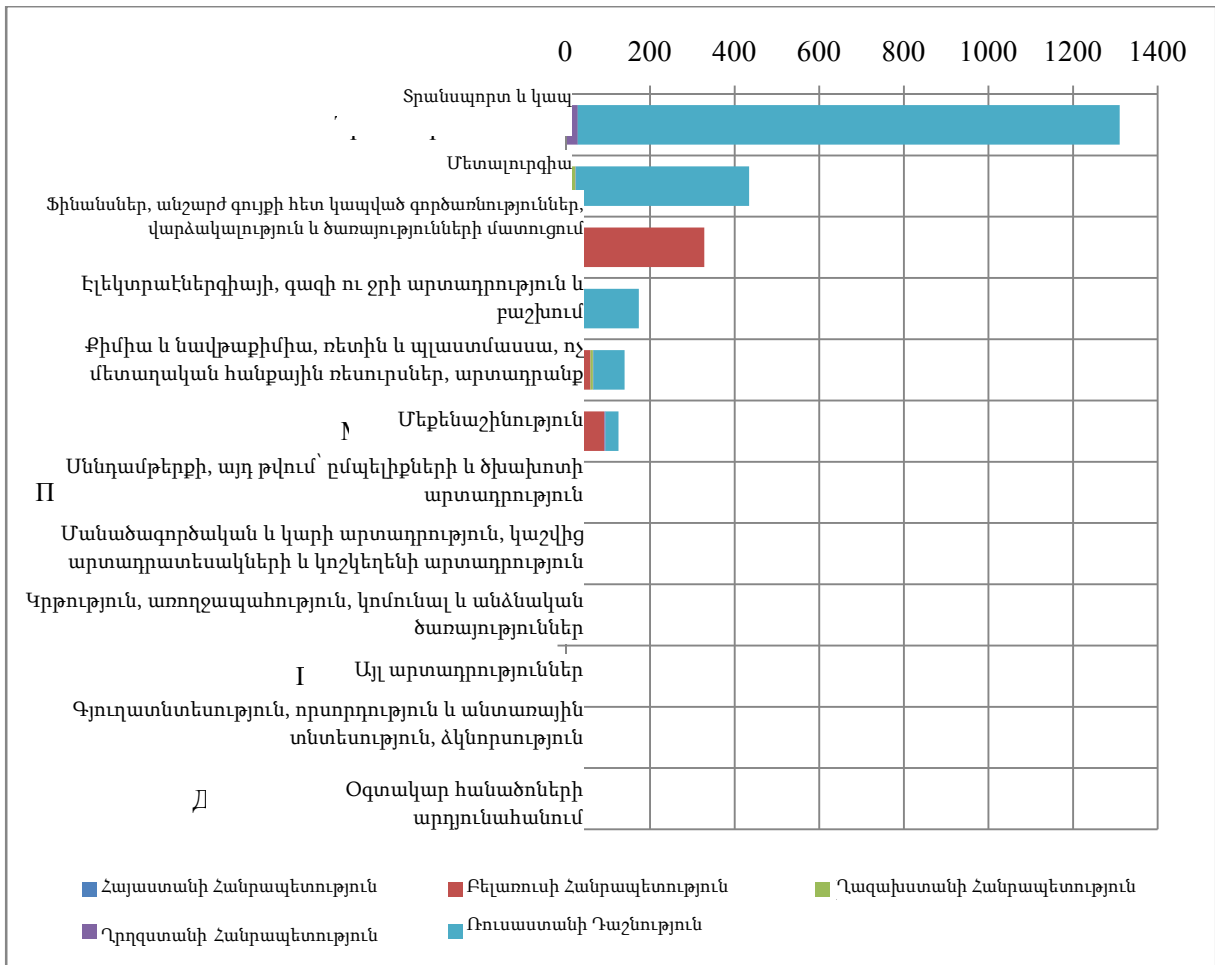
Ղրղզստանի Հանրապետության համար՝ «Հեռահաղորդակցության ծառայություններ» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնով՝ 0,9 տոկոս), գյուղատնտեսական ապրանքներ (առաջին հերթին՝ խաղող եւ բանջարեղեն, երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման 0,1-0,4 տոկոս մասնաբաժնով):

Ռուսաստանի Դաշնության համար՝ «Տրանսպորտային ծառայություններ» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնով՝ 5,9 տոկոս), «Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ եռակցման կամ զամած, սեւ մետաղներից» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնով՝ 40 տոկոս), «Էլեկտրաէներգիա» (երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժնով՝ 59 տոկոս):

Ելնելով անդամ պետությունների տնտեսությունների չափերից եւ կառուցվածքից՝ Միության ներքին շուկա մատակարարումների ավելացման ընդհանուր էֆեկտում եւ գործունեության տեսակների մասով արդյունքներում դրանց ներդրումը տարբերվում է (տե՛ս նկար 14, նկար 15):

Նկար 14. Ներքին շուկա ապրանքների եւ ծառայությունների մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը՝ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին

Նկար 15. Ներքին շուկա ապրանքների և ծառայությունների մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը՝ ԵԱՏՄ անդամ պետությունների՝ երկրի մասնագիտացման հաշվին՝ ըստ գործունեության տեսակների

Միությունում գործունեության տեսակների մասով՝ ընդհանուր առմամբ, ներքին շուկա մատակարարումների աճի ամենամեծ հեռանկարն ունեն տրանսպորտային ծառայությունների ոլորտը, ֆինանսական ծառայությունների ոլորտը և արդյունաբերության մետալուրգիական ճյուղը: Առանձին երկրների համար հեռանկարային է էլեկտրաէներգիայի մատակարարումների (Ռուսաստանի Դաշնություն), քիմիական արդյունաբերության (Ռուսաստանի Դաշնություն, Բելառուսի Հանրապետություն) և մեքենաշինական արտադրանքի (Բելառուսի Հանրապետություն) ավելացումը:

Սույն զեկույցին կից 1-ին հավելվածում ներկայացված են տնտեսության այն ոլորտների սահմանման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները, որոնք

ԵԱՏՄ-ում մասնագիտացման հաշվին ունեն ներքին շուկա մատակարարումների մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ, դասակարգված են ըստ գործունեության տեսակների, այդ թվում՝ նշելով առաջին երեք տեղերը զբաղեցնող մանրամասնեցված ապրանքային դիրքերը (աղյուսակներ 12-13):

2.4. Միության «Ապագայի ճյուղերը»

«Ապագայի ճյուղերի» շուկաները ներկայումս ձեւավորված չեն, ինչը բարձրացնում է ԵԱՏՄ անդամ պետությունների՝ դրանցում սեփական շուկան զբաղեցնելու հնարավորությունները: «Ապագայի ճյուղերում» ինտեգրացիան թույլ կտա էական տնտեսական էֆեկտ ստանալ՝ անդամ պետությունների նորարարական ազգային քաղաքականությունների համակարգման եւ ԵԱՏՄ-ի՝ ԳՀՓԿԱ-ի մասով՝ գիտատեխնոլոգիական զարգացման առումով առաջատար երկրների հետ համագործակցության խորացման հաշվին:

Մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը ԵԱՏՄ անդամ պետությունների, գիտատեխնոլոգիական զարգացման առումով առաջատար երկրների, ԳՀՓԿԱ-ում ներդրումների մասով առաջատար կազմակերպությունների, խոշոր վենչուրային ֆոնդերի գիտատեխնոլոգիական զարգացման համատեղ առաջնահերթությունների ցանկի որոշումն է:

Այնուհետեւ ներկայացված են մեթոդիկայի տրամաբանությունը եւ դրա ապրոբացիայի արդյունքները:

Առաջին քայլում, անդամ պետությունների եւ Միության նորմատիվ իրավական բազայի վերլուծության հիման վրա ձեւավորվում է ԵԱՏՄ-ի գիտատեխնոլոգիական զարգացման համատեղ առաջնահերթությունների ցանկը, որն «ապագայի ճյուղերի» ընդհանուր դասակարգիչ է: Ընդհանուր դասակարգչի համար հիմք է ընտրվել Ռուսաստանի Դաշնության՝ մինչեւ 2030 թվականը գիտատեխնիկական զարգացման կանխատեսումը, որը ներառում է անդամ պետություններում «ապագայի ճյուղերի» առավել մանրամասնեցված ցանկը՝ 7 խոշորացված հեռանկարային արտադրանքի խմբեր եւ 444 նորարարական

արտադրանքի եւ ծառայությունների մանրամասնեցված խմբեր, ընդ որում՝ առանձնացվում են ներդրման 4 մակարդակ (1-ին մակարդակ՝ մեծ քանակով տարբեր արտադրանքներ եւ ծառայություններ միավորող առավել ընդհանուր խմբեր, 4-րդ մակարդակ՝ առավել մանրամասնեցված եւ նեղ մասնագիտացված խմբեր):

Ընտրված ազգային/վերազգային նորմատիվ իրավական ակտերի վերլուծությունն անցկացվել է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար առանձին: Նախնական դասակարգչում անդամ պետության դիրքի բացակայության դեպքում նշված դիրքը դրանում ավելացվել է մանրամասնման համապատասխան մակարդակում:

Օրինակ, Ղազախստանի համար առանձնացվել են մանրամասնման տարբեր մակարդակներ ունեցող նորարարական արտադրանքների եւ ծառայությունների 32 առաջնահերթ խմբեր (1-ից մինչեւ 4-րդ մակարդակ): «Տեղեկատվական անվտանգություն» խումբը չի ներկայացվել նախնական դասակարգչում եւ ավելացվել է «1. «Տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ» խմբում՝ «1.13» ծածկագրով:

Նախնական դասակարգչի համար աղբյուր են հանդիսանում նաեւ Եվրասիական միջկառավարական խորհրդի 2015 թվականի սեպտեմբերի 8-ի թիվ 9 որոշմամբ հաստատված «Եվրասիական տնտեսական միության շրջանակներում արդյունաբերական համագործակցության հիմնական ուղղությունները»: Դրանց վերլուծությունը թույլ է տվել հայտնաբերել նորարարական արտադրանքների ու ծառայությունների լրացուցիչ խմբեր՝

կոգնիտիվ տեխնոլոգիաներ, արհեստական ինտելեկտի տեխնոլոգիաներ,
քվանտային տեխնոլոգիաներ:

Երկրորդ քայլում, «ապագայի ճյուղերի» ստացված ցանկի թարմացում է կատարվում՝ հաշվի առնելով գլոբալ գիտատեխնոլոգիական զարգացման հիմնական դերակատարների առաջնահերթությունները: Այդ նպատակով անցկացվել է ռազմավարությունների վերլուծություն հետեւյալի առնչությամբ՝³³

³³ Մեթոդիկայի ապրոբացիայի շրջանակներում էական աշխատատարության հետևանքով չեն ուսումնասիրվել ամենախոշոր վենչուրային ֆոնդերի առավելությունները՝ իմունոգենետիկայի, կենսաինֆորմատիկայի և նոր

- ԳՀՓԿԱ-ում ներքին ծախսերի մասով համաշխարհային առաջատար երկրների գիտատեխնոլոգիական զարգացման (ԱՄՆ, Չինաստան, Ճապոնիա, ԳԴՀ, Կորեայի Հանրապետություն, Ֆրանսիա, Մեծ Բրիտանիա),

- ԳՀՓԿԱ-ում ամենաբարձր ծախսերն ունեցող առաջատար համաշխարհային կազմակերպությունների (մեթոդիկան ապրոբացվել է «Տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ» եւ «Կենսատեխնոլոգիաներ» խմբերի համար, այդ թվում՝ ուսումնասիրվել են հետեւյալ կազմակերպությունները՝ Google, Intel, Microsoft, Siemens, Samsung Electronics, Basf, Dupont, Dow Chemical, Monsanto, Sanofi եւ այլն):

Համաշխարհային առաջատար երկրների առաջնահերթությունների վերլուծության ժամանակ հայտնաբերվել է «ապագայի ճյուղերը» ընդհանուր դասակարգչում չներկայացված «Smart City՝ «Խելացի քաղաք»» խումբը, որը, սակայն, առանձնացվել է որպես առաջնահերթ դիտարկվող 7 երկրներից 4-ի փաստաթղթերում (ԱՄՆ, Մեծ Բրիտանիա, Ֆրանսիա եւ ԳԴՀ):

Կազմակերպության առաջնահերթությունների վերլուծության ժամանակ դրանցից երկուսի համար (Merk ու Sanofi) առանձնացվել է նորարարական արտադրանքների եւ ծառայությունների խումբ, որը չի ներկայացվել «խմունոգենետիկայի, կենսաինֆորմատիկայի եւ նոր աղյուվանտների տեխնոլոգիաների օգտագործմամբ մշակվող բարձր արդյունավետություն ունեցող պատվաստանյութեր» ընդհանուր դասակարգչում:

Վերը նշված դիրքերն ավելացվել են «ապագայի ճյուղերը» ցանկում:

Միության «ապագայի ճյուղերի» վերջնական ցանկը կազմվում է ընդհանուր դասակարգչում «ապագայի ճյուղերի» ռանգավորմամբ՝ կախված այն փաստից, թե գիտատեխնոլոգիական ոլորտում ռազմավարական դերակատարների ինչ թվի համար է տվյալ դիրքը համարվում առաջնահերթ:

Աղյուսակ 7. Գիտատեխնոլոգիական ոլորտում ռազմավարական
դերակատարներին հանձնարարված քաշային համակարգը

Համարը՝ ը/կ	Գիտատեխնոլոգիական ոլորտում ռազմավարական դերակատարները	Հանձնարարված քաշերը
1	Միության անդամ պետություններ	1.0
2	Գիտատեխնոլոգիական զարգացման առումով առաջատար երկրները	0.9
3	Գլոբալ տեխնոլոգիական առաջատար կազմակերպություններ	0.7
4	Խոշոր համաշխարհային վենչուրային կազմակերպություններ	0.6

Ծանոթագրություն. աղյուսակում նշված քաշերը կարող են փոփոխվել՝ դերակատարների առանձին կատեգորիաների քաշերն ավելացնելու կամ պակասեցնելու նպատակով:

Ըստ անցկացված վերլուծության արդյունքների՝ ձեռավորվել է «ապագայի ճյուղերի» վերջնական ցանկ, որը պարունակում է նորարարական արտադրանքների եւ ծառայությունների 499 խումբ, ընդ որում՝ դրանց մեկ քառորդ մասը (100 խումբ) հիշատակվում է մեկից ավելի անդամ պետությունների մոտ: Հարաբերական արտահայտությամբ՝ այն խմբերի ամենամեծ թիվը, որոնք հիշատակվում են մեկից ավելի անդամ պետությունների մոտ, կազմում են «Տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ» եւ «Տրանսպորտային եւ տիեզերական համակարգեր» խոշորացված խմբերը:

Ինչպես անդամ պետությունների մեծ մասի, այնպես էլ գլոբալ գիտատեխնոլոգիական զարգացման մի շարք հիմնական դերակատարների (երկրների եւ (կամ) կազմակերպությունների) համար միաժամանակ առաջնահերթության բարձր մակարդակ ունեցող «ապագայի ճյուղերի» խմբերը հետևյալն են՝

1) տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաները, այդ թվում՝

ազատ տեղաշարժվող եւ մարդկանց հետ հաղորդակցվող ռոբոտ-օգնականների արտադրություն,

կրթության տեխնոլոգիաների զարգացում:

2) Կենսատեխնոլոգիաները, այդ թվում՝ սննդային կենսամթերք, բույսերի պաշտպանության կենսաբանական միջոցներ, գյուղատնտեսության կենսատեխնոլոգիական արտադրանք, ակվակենսամշակույթ:

3) Բժշկությունը եւ առողջապահությունը, այդ թվում՝

ախտորոշման համակարգերի զարգացում,

կենսաբժշկության զարգացում,

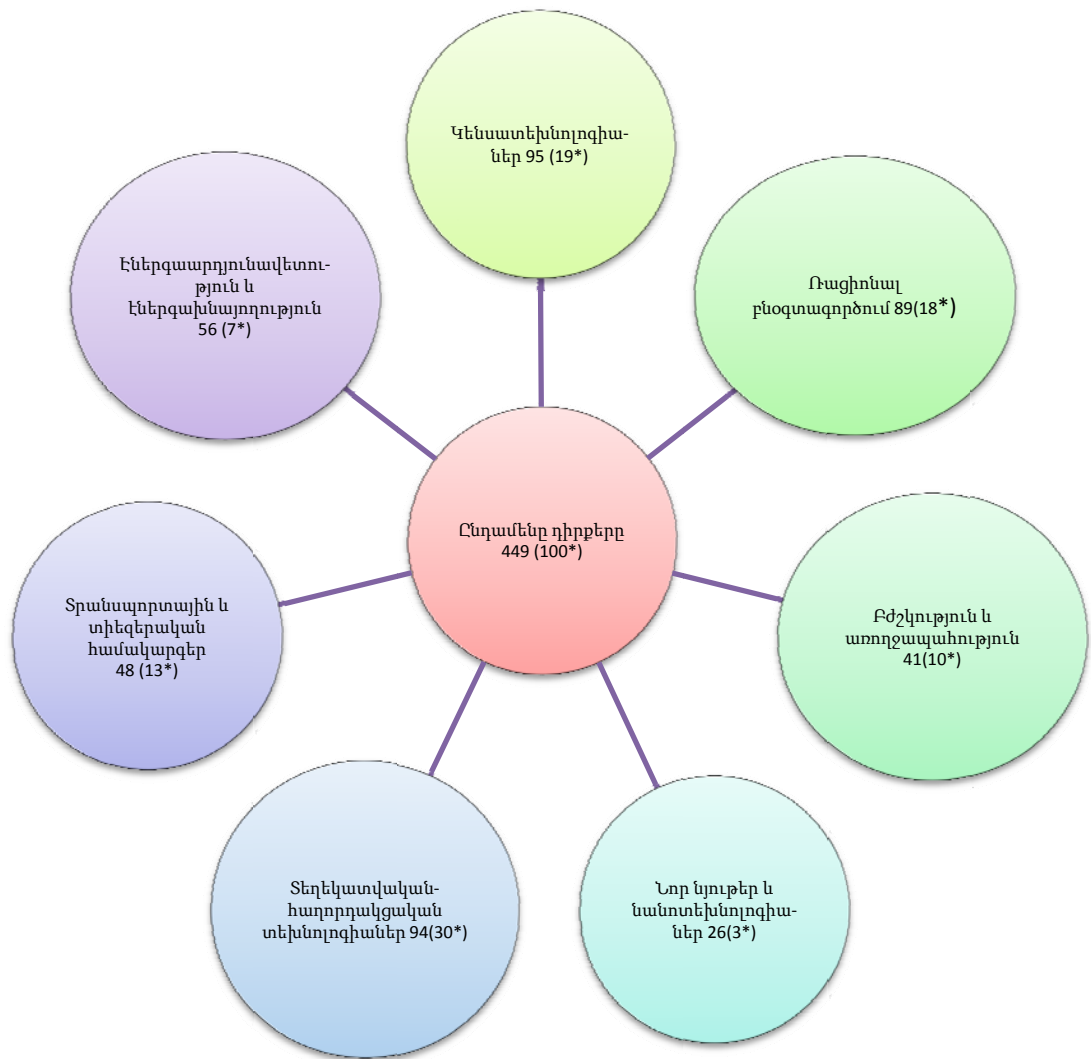
դեղամիջոցների մշակում,

ռեգեներատիվ բժշկության զարգացում:

4) Նոր նյութերի եւ նանոտեխնոլոգիաների մշակումը:

5) Ռացիոնալ բնօգտագործումը:

6) Էներգաարդյունավետությունը եւ էներգախնայողությունը, այդ թվում՝ «խելացի» ցանցերի զարգացումը:

*մեկ բալլից ավելի ռեյտինգ ստացած դիրքերի քանակը

Նկար 16. ԵԱՏՄ «Ապագայի ճյուղերը»

2.5. Տնտեսության ոլորտները, որտեղ ինտեգրումը բազմապատկական էֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության համար

Տնտեսության այն ոլորտների որոշման մեթոդիկայի հիմնական գաղափարը, որտեղ ինտեգրումը բազմապատկական էֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության տնտեսությունների համար, այն ոլորտների հայտնաբերումն է, որտեղ ներքին առևտրի աճի ինտեգրացիոն ներուժը (հայտնաբերված ներուժման փոխարինման, արտահանման մեծացման,

մասնագիտացման մասով նախորդ երեք մեթոդիկաներում) միջոյնադային կապերի համակարգի միջոցով ստեղծում է ամենամեծ ներքին պահանջարկը:

Այն հիմնական գործոնները, որոնց վերլուծությունները թույլ են տալիս տնտեսության ոլորտում բազմապատկական էֆեկտի առկայության մասին եզրակացություն անել, հետեւյալն են՝

ա) ներքին առևտրի աճի ներուժը՝ հաշվի առնելով ինտեգրացիոն էֆեկտը,

բ) տնտեսության ոլորտի զարգացման (բացթողման, վերջնական պահանջարկի, զբաղվածության, աշխատանքի վարձատրության, ծախսերի, արտադրողների գնի, ներդրումների) պարամետրերի ազդեցությունը տնտեսության այլ ոլորտների եւ (կամ) առհասարակ անդամ պետության տնտեսության զարգացման վրա:

Գնի եւ ծախքերի դինամիկայի վերլուծության մասով հաշվարկվել է տնտեսության մեկ ոլորտում տարիների կտրվածքով միջինացված՝ ծախքերի ավելացման բազմապատկական էֆեկտն առհասարակ տնտեսության ծախքերի աճի վրա՝ երկրի միջոյնադային բալանսի տվյալների օգտագործմամբ:

Ներդրումների փոխադարձ ազդեցության վերլուծությամբ հայտնաբերվել են, առաջին հերթին, տնտեսության այն ոլորտները, որոնցում ներդրումների աճը կապված է եղել հաջորդ տարում տնտեսության մեջ ներդրումների ամենամեծ աճի հետ, երկրորդ հերթին՝ տնտեսության այն ոլորտները, որոնցում ներդրումների ծավալը փոփոխվում է տնտեսության ներդրումների ամենամեծ ծավալի հետ զուգահեռ: Նաեւ անցկացվել է անդամ պետությունների նորմատիվ իրավական ակտերի վերլուծություն, սակայն այն արդյունք չի տվել, քանի որ պաշտոնական փաստաթղթերում բացակայում է այնպիսի հասկացություն, ինչպիսին է «բազմապատկական էֆեկտը»:

Մեթոդիկան ենթադրում է, որ անդամ պետության տնտեսությունում արտահանման (ինչպես նաեւ ներմուծման փոխարինման դեպքում) ապահովման համար հարակից ճյուղերում հնարավորինս պետք է ստեղծվի միջանկյալ արտադրանք: Այսպիսով, հաշվարկելիս համադրվում են երկու էֆեկտներ՝

առաջին հերթին՝ արտահանման ինտեգրացիոն աճը (ինչպես երրորդ երկրներ, այնպես էլ Միության ներքին շուկա) եւ երրորդ երկրներից ներմուծման կրճատումը (ներածական տեղեկություններ հաշվարկման համար),

երկրորդ հերթին՝ այդ ինտեգրացիոն աճով ապահովվող արտադրության աճը (հաշվարկի արդյունքը):

Մեթոդիկայով որոշվում է, թե տնտեսության որ ոլորտներում է այդ երկու էֆեկտների համադրությունն առաջացնում ընդհանուր պահանջարկի ամենամեծ աճը:

Ապրոբացիայի արդյունքում առանձնացվել են տնտեսության հետեւյալ ոլորտները, որոնք առհասարակ Միության համար ստեղծում են էական բազմապատկական էֆեկտ՝

- *մետալուրգիա,*
- *նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր,*
- *մեքենաշինություն,*
- *մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր,*
- *էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,*
- *օգտակար հանածոների արդյունահանում*

Թվարկված տնտեսության ոլորտները մի կողմից համապատասխանում են ներքին առևտրի աճի հեռանկարին, իսկ մյուս կողմից արտացոլում են անդամ պետությունների տնտեսություններում միջճյուղային կապերը (առավել մանրամասն տե՛ս աղյուսակ 18):

---

³⁴Ռուսաստանի Դաշնությունում այն մեծածախ և մանրածախ առևտրի մասն է կազմում:

1. Մետալուրգիա	2. Նավթամթերքի արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	3. Մեքենաշինություն	4. Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային նշանակության արտադրատեսակների վերանորոգում, հյուրանոցներ և ռեստորաններ
3453.4	3247.7	3149.3	2591.7
8. Տրանսպորտ և կապ	7. Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում	6. Օգտակար հանածոների արդյունահանում	5. Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն և բաշխում
1245-3	1277.5	1504.0	1720.9
9. Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	10. Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	11. Շինարարություն	12. Պետական կառավարում և ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովում
546.2	383.9	346.1	293.7
16. Այլ արտադրություններ	15. Կրթություն, առողջապահություն և սոցիալական ծառայությունների մատուցում, այլ կոմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների մատուցում	14. Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն	13. Սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն
84.2	119.6	187.6	196.7

Նկար 17. Ըստ բազմապատկական էֆեկտի ծավալի ռանգավորված տնտեսության ոլորտները (մլն ԱՄՆ դոլար)

Միությունում, ընդհանուր առմամբ, էֆեկտում որոշիչ ներդրումը տնտեսության շատ ոլորտներում *Ռուսաստանի Դաշնությանն է* (տնտեսության ոլորտների մասով այն գերազանցում 24 տոկոսը):

Բելառուսի Հանրապետությունն էական ներդրում ունի շինարարությունում, գյուղատնտեսությունում, սննդային արդյունաբերությունում, ինչպես նաև կրթությունում և առողջապահությունում (տնտեսության այս ոլորտներից

յուրաքանչյուրի մասով՝ ավելի, քան 38 տոկոս), Ղազախստանի Հանրապետությունը՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման ոլորտում (26,5 տոկոս):

Հայաստանի Հանրապետությունը եւ Ղրղզստանի Հանրապետությունը բոլոր անդամ պետությունների շարքում ամենափոքր ներդրումն ունեն տնտեսության չափերի պատճառով (երկու անդամ պետություններն էլ ամենամեծ ներդրումը կատարում են գյուղատնտեսությունում՝ ավելի, քան 5 եւ 10 տոկոս, համապատասխանաբար, տնտեսության մակարդակով, ընդհանուր առմամբ, այդ անդամ պետությունների ներդրումը կազմում է 1 եւ 3 տոկոս, համապատասխանաբար):

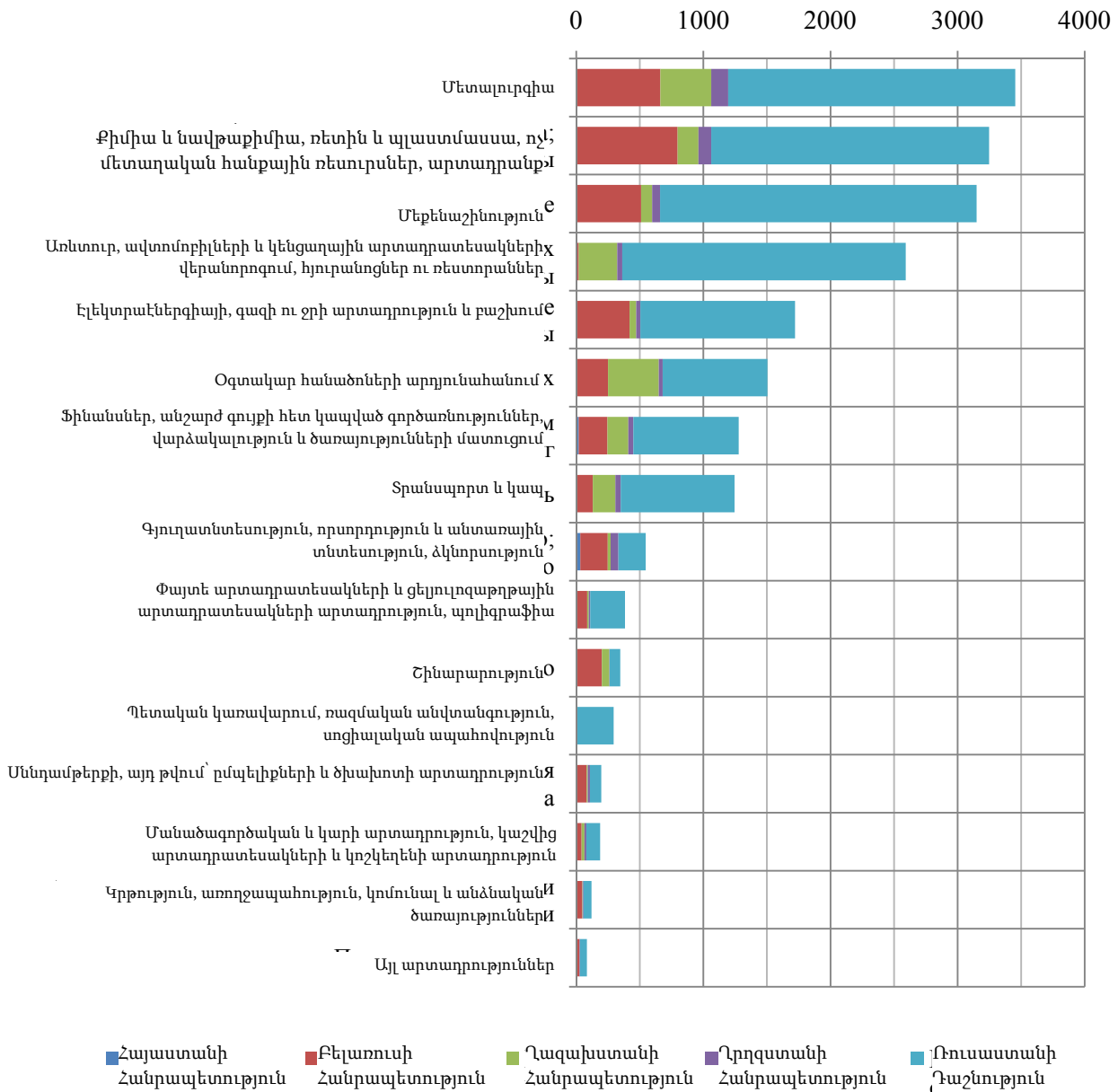
Գնի եւ ծախքերի դինամիկայի վերլուծության ժամանակ չորս անդամ պետությունների մասով հայտնաբերվել է այն փաստը, որ ամենամեծ բազմապատկական էֆեկտն ունեն օգտակար հանածոների արդյունահանումը, պետական կառավարումը եւ ռազմական անվտանգության ապահովումը, սոցիալական ապահովումը, տրանսպորտը եւ կապը (բացի Ռուսաստանի Դաշնությունից), գյուղատնտեսությունը, որսորդությունը եւ անտառային տնտեսությունը (Բելառուսի Հանրապետություն եւ Ղազախստանի Հանրապետություն):

Ներդրումների փոխադարձ ազդեցության վերլուծությունն անցկացվել է միայն Ղազախստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության համար՝ մյուս անդամ պետությունների վերաբերյալ անհրաժեշտ տվյալների բացակայության պատճառով: Հաջորդ տարում տնտեսության ներդրումների ամենամեծ աճի հետ կապված է եղել մեծածախ եւ մանրածախ առևտրի, ավտոտրանսպորտային միջոցների, մոտոցիկլների, կենցաղային նշանակության արտադրատեսակների, անձնական օգտագործման առարկաների, վերանորոգման, ինչպես նաեւ հյուրանոցային եւ ռեստորանային ոլորտներում ներդրումների աճը: Տնտեսությունում առավել մեծ ծավալով ներդրումներին զուգահեռ փոփոխվել է տրանսպորտի եւ կապի ոլորտում ներդրումների ծավալը:

---

³⁵ Հայաստանի Հանրապետության մասով բացակայում են անհրաժեշտ տվյալները:

Ելնելով անդամ պետությունների տնտեսությունների չափերից եւ կառուցվածքից՝ դրանց ներդրումն ընդհանուր բազմապատկական էֆեկտում տարբերվում է՝ ըստ գործունեության տեսակների (տե՛ս նկար 18):

Նկար 18. Բազմապատկական էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումն ըստ գործունեության տեսակների

Սույն զեկույցին կից 1-ին հավելվածում ներկայացված են առհասարակ ԵԱՏՄ-ի մասով՝ բարձր բազմապատկական էֆեկտ ունեցող տնտեսության ոլորտների որոշման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները (աղյուսակ 14):

2.6. Տնտեսության՝ Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ընդգրկվելու ներուժ ունեցող ոլորտները

Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ընդգրկված տնտեսության ոլորտների որոշման մեթոդիկայի հիմնական գաղափարն այլ անդամ պետություններ (այլ անդամ պետություններից) (Միության ներսում շղթաներ) կամ երրորդ երկրներ (միջազգային շղթաներ) միջանկյալ արտադրանքի ներմուծման եւ (կամ) արտահանման աճի բարձր ներուժ ունեցող ոլորտների հայտնաբերումն է:

Այն հիմնական գործոնները, որոնց վերլուծությունները թույլ են տալիս եզրակացություն անել արտադրական շղթաներում անդամ պետության մասնակցության հնարավորության մասին, հետեւյալն են՝

ա) ներքին առևտրի աճի ներուժը՝ հաշվի առնելով ինտեգրացիոն էֆեկտը,

բ) ինչպես Միության մյուս անդամ պետություններից (Միության ներսում շղթաներ), այնպես էլ երրորդ երկրներից (միջազգային շղթաներ) միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի եւ առաջարկի վրա արտաքին առևտրի աճի ներուժի ազդեցությունը:

Յուրաքանչյուր անդամ պետության համար արտադրական շղթաներում ընդգրկվելու արդի վիճակը եւ ներուժը հաշվարկվում են միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի եւ արտադրության կառուցվածքի հիման վրա՝ հաշվի առնելով անդամ պետության տնտեսությունում ինտեգրացիայի եւ միջճյուղային կապերի արդյունքում արտաքին առևտրի աճի ներուժը:

Ըստ մեթոդիկայի ենթադրվում է, որ ներքին առևտրի ինտեգրացիոն աճի համար (արտահանման աճ եւ երրորդ երկրներից ներմուծման կրճատում, մասնագիտացման արդյունքում ներքին շուկա մատակարարումների աճ) պահանջվում է արտադրության գործընթացում միջանկյալ արտադրանքի սպառման աճ: Անդամ պետության տնտեսությունում արտահանման (ինչպես նաև

---

³⁶ Միության ներսում արտադրական շղթաների համար օգտագործվում է Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, իսկ միջազգային շղթաների համար՝ արտահանման աճի և երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ներուժի հանրագումարը: Երկրորդ դեպքում փաստացի ուսումնասիրվում է ներքին առևտրի սալթոյի աճը, քանի որ արտահանման աճն առաջանում է ներմուծման կրճատումից:

ներմուծման փոխարինման դեպքում) ապահովման համար հարակից ճյուղերում հնարավորինս պետք է ստեղծվի միջանկյալ արտադրանք: Այսպիսով, հաշվարկելիս համադրվում են երկու էֆեկտներ՝

առաջին հերթին՝ արտահանման ինտեգրացիոն աճը (ինչպես երրորդ երկրներ, այնպես էլ Միության ներքին շուկա) եւ երրորդ երկրներից ներմուծման կրճատումը (ներածական տեղեկություններ հաշվարկման համար),

երկրորդ հերթին՝ այդ ինտեգրացիոն աճով ապահովվող արտադրության աճը (հաշվարկի արդյունքը):

Մեթոդիկայով որոշվում է, թե որ ոլորտներում է այդ երկու էֆեկտների համադրությունն առաջացնում ընդհանուր պահանջարկի ամենամեծ աճը:

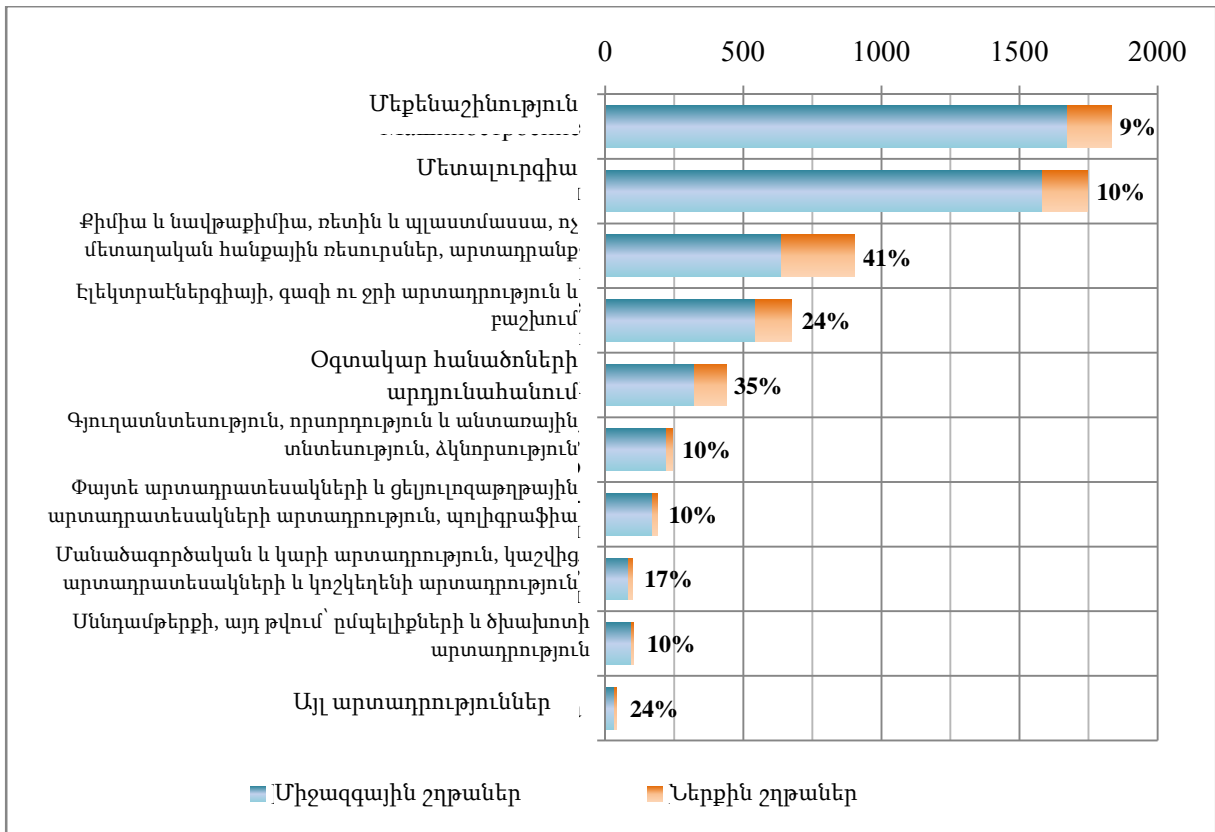
Ապրոքացիայի արդյունքում առանձնացվել են տնտեսության՝ արտադրական շղթաներում մասնակցության շնորհիվ հնարավոր զարգացում ունեցող հետեւյալ ոլորտները (առհասարակ Միության համար)՝

Միության ներսում՝

- նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր,
- մետալուրգիա,
- մեքենաշինություն,
- էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,
- օգտակար հանածոների արդյունահանում:

Միջազգային՝

- մեքենաշինություն,
- մետալուրգիա,
- նավթամթերքի արտադրություն եւ քիմիական համալիր,
- էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,
- օգտակար հանածոների արդյունահանում:

Նկար 19. Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում անդամ պետությունների մասնակցությունից ստացվող հնարավոր էֆեկտը՝ ըստ գործունեության տեսակների

Առանձին անդամ պետությունների համար Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում մասնակցությունից ստացվող ինտեգրացիոն ներուժն առավել էական է տնտեսությունների հետեւյալ ոլորտների համար (առավել մանրամասն տե՛ս աղյուսակ 18):

Հայաստանի Հանրապետություն՝

միջազգային շղթաների մասով՝ գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն, էլեկտրաէներգիայի, գազի ու ջրի արտադրություն եւ բաշխում,

Միության ներսում շղթաների մասով՝ գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն, մեքենաշինություն:

Բելառուսի Հանրապետություն

միջազգային շղթաների մասով՝ մեքենաշինություն, մետալուրգիա,

Միության ներսում շղթաների մասով՝ մեքենաշինություն:

Մեթոդիկայի պահանջներին համապատասխան՝ բելառուսական կողմն անցկացրել է տնտեսության՝ Միության ներսում եւ միջազգային շղթաներում ընդգրկվելու ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության ստուգում: Ըստ դրա արդյունքների՝ առաջարկվել է վերջնական ցանկը լրացնել գործունեության հետեւյալ տեսակներով՝

- *նավթամթերքի, քիմիական մանրաթելերի եւ թելերի արտադրություն,*
- *ավտոմոբիլային դողերի արտադրություն,*
- *գործվածքների արտադրություն,*
- *NPK-պարարտանյութի արտադրություն:*

Ղազախստանի Հանրապետություն՝

միջազգային շղթաների մասով՝ մետալուրգիա, օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից,

Միության ներսում շղթաների մասով՝ օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից, գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն:

Ղրղզստանի Հանրապետություն՝

միջազգային շղթաների մասով՝ մեքենաշինություն, մետալուրգիա,

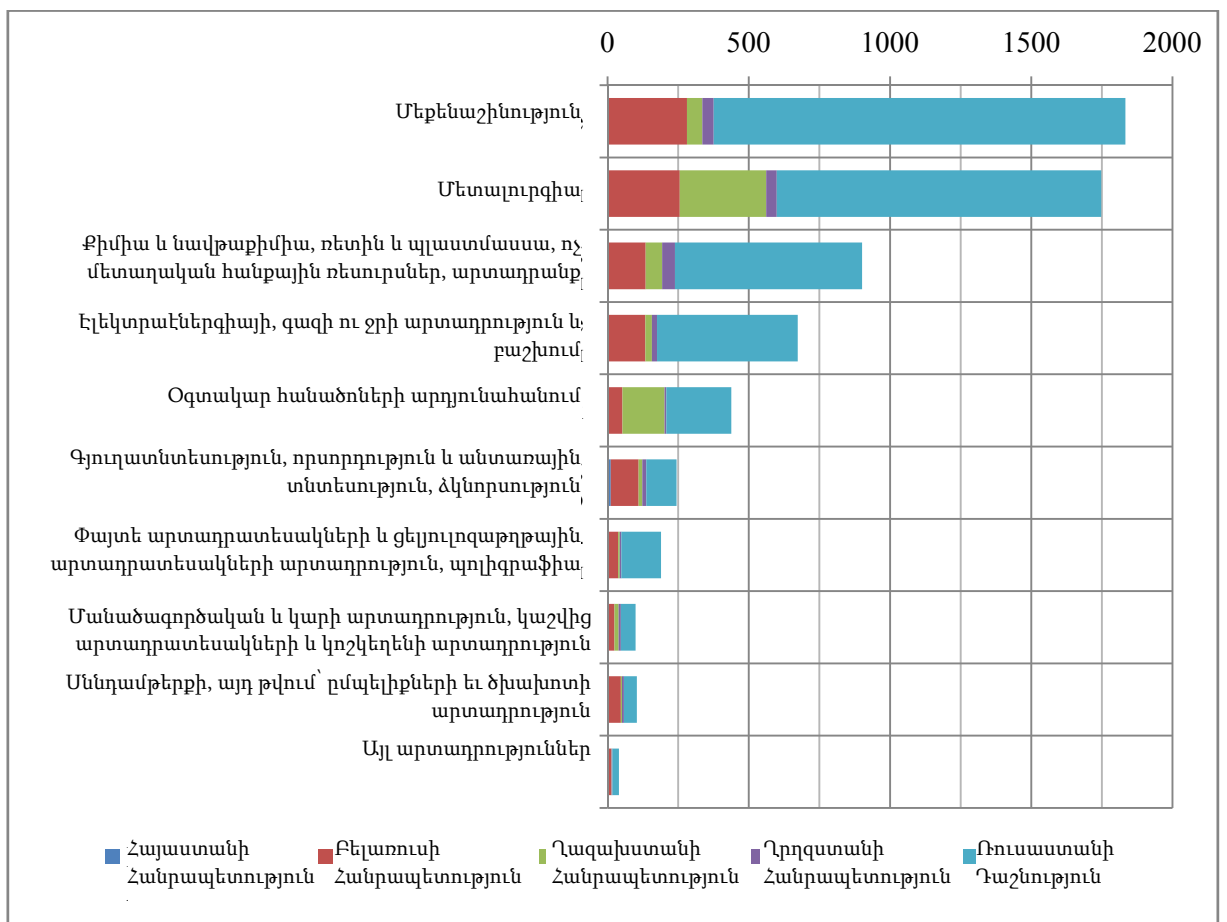
Միության ներսում շղթաների մասով՝ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, գյուղատնտեսություն, որսորդություն ու անտառային տնտեսություն:

Ռուսաստանի Դաշնություն՝

միջազգային շղթաների մասով՝ մեքենաշինություն, մետալուրգիա,

Միության ներսում շղթաների մասով՝ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն:

Ելնելով անդամ պետությունների տնտեսությունների չափերից եւ կառուցվածքից՝ արտադրական շղթաներում մասնակցության արդյունքում ընդհանուր էֆեկտում ունեցած դրանց ներդրումները տարբերվում են՝ ըստ գործունեության տեսակների (տե՛ս նկար 20):

Նկար 20. Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում մասնակցության արդյունքում ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ունեցած ներդրումներն ըստ գործունեության տեսակների

Մույն զեկույցին կից 1-ին հավելվածում ներկայացված են տնտեսության՝ առհասարակ ԵԱՏՄ-ի մասով՝ Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական

շղթաներում մասնակցությունից ստացվող բարձր էֆեկտ ունեցող ոլորտների որոշման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները (աղյուսակներ՝ 15-17):

2.7 Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտներն ու պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները

Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների եւ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտների որոշման մեթոդիկայի հիմնական գաղափարն այն ոլորտների հայտնաբերումն է, որտեղ կառավարությունն անմիջականորեն կառավարում է տնտեսական գործունեությունը: Տնտեսության այդպիսի ոլորտներում ինտեգրացիոն միջոցների մշակումն ու կիրառումը կարող են իրականացվել առավել բարձր տեմպերով եւ կանխատեսվող արդյունքների հավաստիության առավել բարձր մակարդակով:

Մեթոդիկայով ի հայտ է բերվել տնտեսության ոլորտների երկու տեսակ՝

1. Տնտեսության՝ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտները

Պետական մասնակցությամբ ընկերությունների մասնաբաժինները հաշվարկվում են ըստ սեփականություն ձեւերի եւ գործունեության տեսակների՝ ակտիվների մասնաբաժնի հիման վրա՝ ազգային դասակարգիչներին համապատասխան: «Պետական սեփականություն» կատեգորիայի մշակման ժամանակ հաշվի են առնվում սեփականության բոլոր ձեւերը (ծածկագրերը), որոնք պարտադիր կարգով ներառում են պետական սեփականությունը՝ նկատի ունենալով յուրաքանչյուր անդամ պետության իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները: Մասնաբաժնի շեմային նշանակությունը որոշվում է պետության կողմից՝ տվյալ տեսակի գործունեության մասով տնտեսական ակտիվության վրա անմիջականորեն ազդելու հնարավորության հիման վրա՝ 25 տոկոս:

---

³⁷ «Ծախսեր-Բացթողում» աղյուսակի մասով՝ թարմացված պաշտոնական տվյալների ներկայացման դեպքում՝ անդամ պետությունների համար արդյունքները կթարմացվեն:

2. Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտները, այսինքն՝ տնտեսության այն ոլորտները, որտեղ սահմանված են պարտադիր պահանջներ եւ նորմատիվներ՝ ինչպես անմիջականորեն գնագոյացման, այնպես էլ ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտների ֆինանսական եւ վարչական ծախքերի մակարդակի վրա էապես ազդելու մասով:

Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների մասով՝ ըստ մեթոդիկայի ենթադրվում են անդամ պետությունների նորմատիվ իրավական բազայի վերլուծություն եւ այդ հիմքով տնտեսության այն ոլորտների ցանկի ձեւավորում, որոնցում իրականացվում է պետական կարգավորում: Դիտարկվում են պետական կարգավորման երկու հիմնական մեթոդներ՝

գնագոյացման վրա անմիջական ազդեցությունը (մասնավորապես, սակագների, սահմանային գների սահմանում, գնի ավելացում),

ձեռնարկատիրական գործունեության սուբյեկտների ֆինանսական եւ վարչական ծախքերի մակարդակի վրա ազդեցությունը (մասնավորապես, լիցենզավորման, գրանցման, հավաստագրման, թույլտվությունների տրամադրման համակարգերի ներդրում եւ այլն):

Տնտեսության ոլորտների երկու տեսակների ցանկերը միավորվում են վերջնական ցանկում, որն իսկ ձեւավորում է տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների ցանկը՝ առհասարակ Միության համար: Տնտեսության ոլորտների դասակարգումն իրականացվում է տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի բալլային գնահատականի տրամաբան կախված այն բանից, թե ինչ թվով անդամ պետությունների համար եւ ինչ թվով չափանիշներով է ոլորտը ներառված վերջնական ցանկում:

Տնտեսության՝ պետական բարձր մասնակցությամբ ոլորտների հայտնաբերման մասով՝ մեթոդիկայի ապրոբացիան սահմանափակված է հասանելի բաց տվյալներով եւ անցկացվել է միայն Ռուսաստանի Դաշնության

---

³⁸ Մասնավորապես, ցանկում ներառվում են գործունեության այն տեսակները, որոնցում գործում են պետական մենաշնորհներ:

համար, քանի որ Միության առանձին անդամ պետությունների ձեռնարկությունների կտրվածքով՝ ֆինանսատնտեսական գործունեության որոշ ցուցանիշների վերաբերյալ տեղեկատվությունը գաղտնի է: Հարկավոր է ստացված արդյունքների վերլուծության ժամանակ հաշվի առնել ապրոքացիայի մասնակի բնույթը:

Ըստ մեթոդիկայի արդյունքների՝ առհասարակ Միության համար պետության առավելագույն ազդեցությունն ի հայտ է եկել տնտեսության հետեւյալ ոլորտներում՝

սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն,

օգտակար հանածոների արդյունահանում,

էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում,

գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն:

Տնտեսության նշված ոլորտները կարելի է բաժանել երեք մեծ խմբերի՝

տնտեսության այն ոլորտները, որոնցում գործում է բնական մենաշնորհ (էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում),

տնտեսության այն ոլորտները, որոնց արտադրանքն ու ծառայությունները սոցիալական նշանակություն ունեցող ապրանքներ եւ ծառայություններ են (սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն. գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն. ձկնորսություն, ձկնաբուծություն՝ ենթադրվում են առաջին անհրաժեշտության ապրանքներ),

տնտեսության այն ոլորտները, որոնք բնութագրվում են պետական սեփականության մեծ չափերով (օգտակար հանածոների արդյունահանում):

---

³⁹ Ընդ որում, անդամ պետությունները կարող են անցկացնել մեթոդիկայի ամբողջական ապրոքացիա, քանի որ վիճակագրական մարմիններն իրենց տրամադրության տակ ունեն դրա համար պահանջվող տվյալները:

3. Անդամ պետություններում եւ առհասարակ

Միությունում տնտեսության՝ ամենամեծ ընդհանուր ինտեգրացիոն ներուժն ունեցող ոլորտները

Յուրաքանչյուր անդամ պետության համար տնտեսության յուրաքանչյուր ոլորտի մասով ընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտը որոշվում է հինգ մեթոդիկաների մասով՝ ինտեգրացիոն էֆեկտների գնահատականների գումարման ճանապարհով (տե՛ս սույն զեկույցին կից 1-ին հավելվածը)՝

- ներմուծման փոխարինմամբ,
- երրորդ երկրներ արտահանման մեծացմամբ եւ դիվերսիֆիկացմամբ,
- մասնագիտացմամբ,
- բազմապատկական էֆեկտով,
- արտադրական շղթաներով:

Ռանգավորումը կատարվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար՝ ընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտի նվազեցմամբ (որպես տեղեկատվություն՝ հինգ մեթոդիկաների մասով բերվում են էֆեկտների ծավալները): Առհասարակ Միության մասով ցանկը ձևավորվում է բոլոր երկրների էֆեկտները, ինչպես նաեւ յուրաքանչյուր մեթոդիկայի համար էֆեկտները հանրագումարի բերելու ճանապարհով (որպես տեղեկատվություն):

«Ապագայի ճյուղերը» որոշելու մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները չեն կարող ներկայացվել ընդհանուր ցանկում, քանի որ դրանում օգտագործվող դասակարգումը չի կարող բերվել ստանդարտ տեսքի (առարկան նկարագրվում է տեխնոլոգիաների, այլ ոչ թե տնտեսագիտական ոլորտների լեզվով):

Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների որոշման մեթոդիկայի արդյունքները չեն ազդում ընդհանուր էֆեկտի ծավալի վրա (քանի որ չեն կարող ներկայացվել ծավալային ցուցանիշներով), ուստի բերվում են ընդհանուր ցանկում՝ որպես տեղեկատվություն:

ԵՍՏՄ-ի շրջանակներում ինտեգրացիայի արդյունքում տնտեսության՝ ամենամեծ ընդհանուր էֆեկտը ձեւավորող հիմնական ոլորտները հետեւյալն են (կազմում են ընդհանուր էֆեկտի ավելի, քան 60 տոկոսը)՝

մեքենաշինություն,

նավթամթերքի արտադրություն,

քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի եւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրություն,

մետալուրգիա:

Առանձին մեթոդիկաների մասով էֆեկտների ներդրումը չի համարվում տնտեսության ոլորտներին համաչափ: Տարբեր էֆեկտները տնտեսության տարբեր ոլորտներում ունեն առավել մեծ կարեւորություն (հինգ մեթոդիկաների մասով՝ ընդհանուր էֆեկտում ներդրման շրջանակներում)՝

ներմուծման փոխարինում (չափվում է երրորդ երկրներից ներմուծման կրճատմամբ)՝ մանածագործական արտադրության, կաշվի արտադրատեսակների եւ կոշկեղենի արտադրության, մեքենաշինության ոլորտներում,

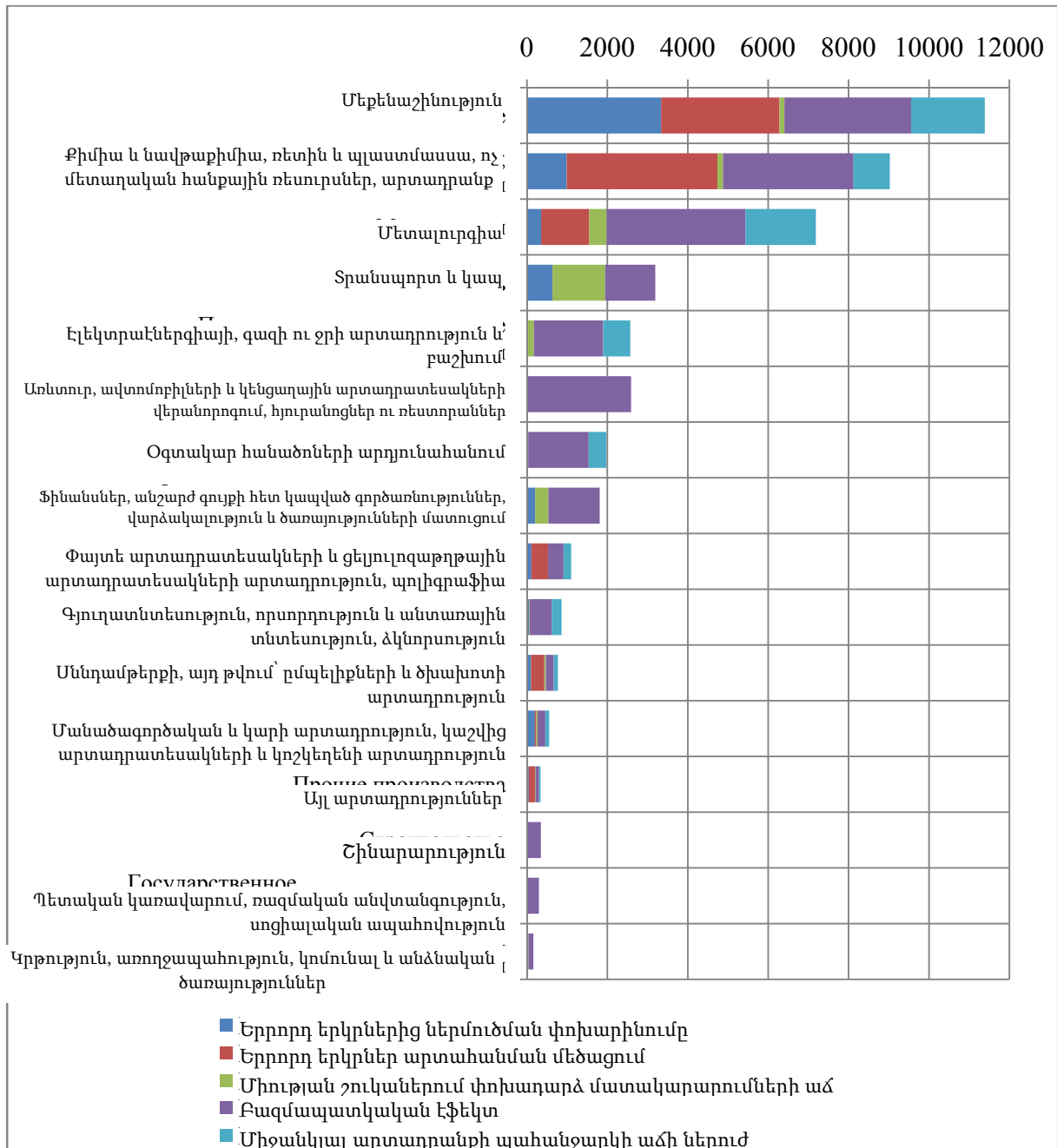
երրորդ երկրներ արտահանման մեծացում՝ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրության ոլորտներում, եւ այլ արտադրություններում,

Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճ՝ մասնագիտացման հաշվին՝ տրանսպորտի եւ կապի ոլորտում,

բազմապատկական էֆեկտ՝ (չափվում է բացթողման ծավալների աճով)՝ տնտեսության ոլորտների մեծ մասում (առավել խոշորների շարքում են՝ մետալուրգիայի, էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրության ու բաշխման, առեւտրի, օգտակար հանածոների արդյունահանման ոլորտները),

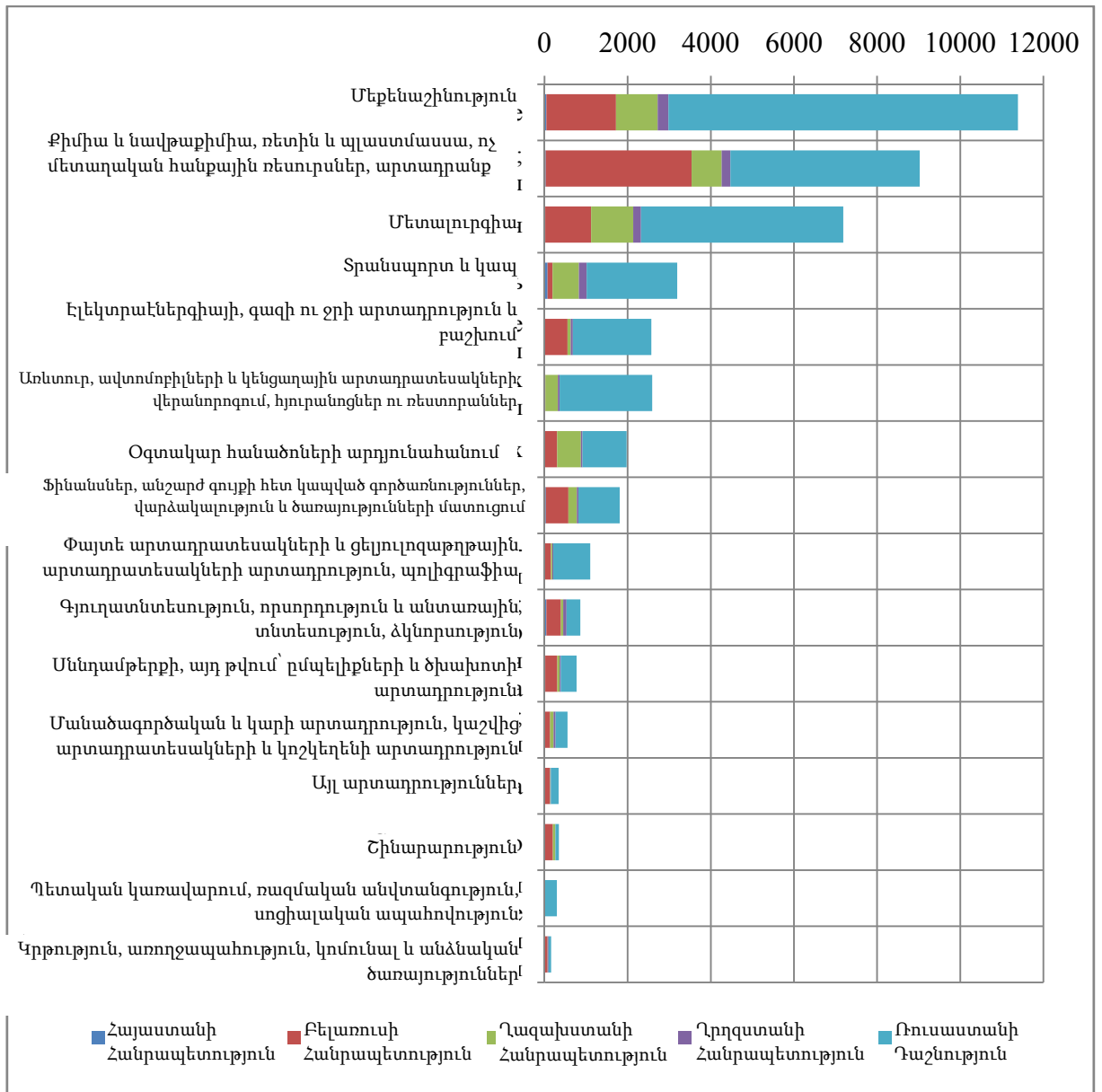
արտադրական շղթաներում մասնակցությունից ստացվող արդյունքը (չափվում է միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճով)՝ գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնորսության, էլեկտրաէներգիայի գազի եւ ջրի արտադրության ու բաշխման ոլորտներում:

Միության շրջանակներում *մեքենաշինությունը* համարվում է տնտեսության՝ հինգ մեթոդիկաների արդյունքներից բխող ամենամեծ ընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտը ստացող ոլորտը, ինչը վկայում է տվյալ ճյուղի զարգացմանն ուղղված համատեղ միջոցների մշակման նպատակահարմարության մասին:

Նկար 21. Ընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտում հինգ մեթոդիկաների ներդրումն ըստ գործունեության տեսակների

Անդամ պետությունների կտրվածքով էֆեկտների բաժանումը (տե՛ս նկարներ 22-27) ցույց է տալիս, որ ընդհանուր էֆեկտում ամենամեծ ներդրումը տնտեսության գրեթե բոլոր ոլորտներում կարող է ապահովել Ռուսաստանի Դաշնությունը՝ բացառությամբ գյուղատնտեսության, շինարարության, կրթության և առողջապահության (տնտեսության տվյալ ոլորտներում առավել էական ներդրում ունի Բելառուսի Հանրապետությունը):

Նկար 22. Ընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրման ըստ գործունեության տեսակների

Ընդհանուր էֆեկտի տեսանկյունից՝ հեռանկարում *Հայաստանի Հանրապետության համար* տնտեսության առավել կարևոր ոլորտներն են տրանսպորտը եւ կապը (ներմուծման փոխարինման հաշվին), ինչպես նաեւ գյուղատնտեսությունը եւ մեքենաշինությունը, էլեկտրաէներգիայի եւ ջրի արտադրությունն ու բաշխումը (ընդ որում, էլեկտրաէներգիայի արտադրության մասով՝ առկա է երրորդ երկրներ արտահանման աճի էական ներուժ), ինչպես նաեւ բնական գազի բաշխումը (փոխադրումը):

Բելառուսի Հանրապետությունն էական ինտեգրացիոն էֆեկտ կստանա նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրության (երրորդ երկրներ արտահանման աճի արդյունքում), մեքենաշինության, մետալուրգիայի, էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրության ու բաշխման ոլորտում:

Ղազախստանի Հանրապետությունում ամենամեծ ընդհանուր էֆեկտն արտահայտվում է մետալուրգիայի եւ մեքենաշինության ոլորտում, ընդ որում՝ մեքենաշինության մասով առկա է երրորդ երկրներ արտահանման աճի էական ներուժ: Նաեւ, ըստ տնտեսական գործունեության տեսակների, ինտեգրացիոն ներուժ է հայտնաբերվել հետեւյալի մասով՝ «Նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրություն», «Օգտակար հանածոների արդյունահանում», «Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում», «Շինարարություն», «Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն», «Տրանսպորտ եւ կապ», «Առեւտուր, ավտոմոբիլների եւ կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում, հյուրանոցներ ու ռեստորաններ», «Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվից արտադրատեսակների եւ կոշիկեղենի արտադրություն», «Ֆինանսներ, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում»:

Ղրղզստանի Հաստատությունում ինտեգրացիոն ներուժ է հայտնաբերվել մեքենաշինության, տրանսպորտի եւ կապի ոլորտում՝ հիմնականում ներմուծման

փոխարինման հաշվին, իսկ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրության եւ մետալուրգիայի ոլորտներում՝ հիմնականում բազմապատկական էֆեկտի ազդեցության արդյունքում:

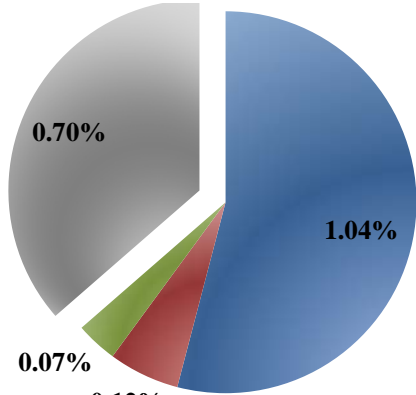
Ինտեգրացիոն փոխգործակցության զարգացման տեսանկյունից՝ *Ռուսաստանի Դաշնության համար* տնտեսության առավել կարեւոր ոլորտներն են մեքենաշինությունը, մետալուրգիան եւ նավթամթերքի, քիմիական արտադրանքի, ռետինի եւ պլաստմասսայի, ինչպես նաեւ այլ ոչ մետաղական արտադրանքի արտադրությունը:

Երկրների ինֆոգրաֆիկան

Հայաստանի Հանրապետություն

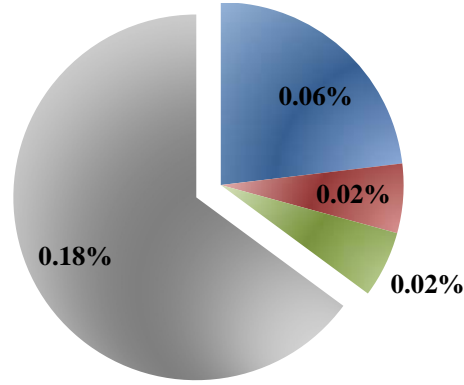
3 առաջատար ապրանքային խմբերը և ծառայությունների կատեգորիաները

Ներմուծման փոխարինում

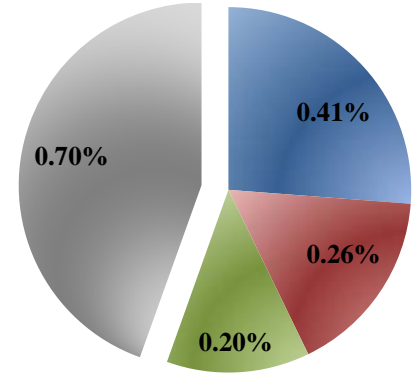
- Տրանսպորտային ծառայությունները
- Թերապևտիկ դեղամիջոցներ
- Բուլղոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
- Սյլ դիրքեր

Արտահանման ավելացում

- Ավտոմոբիլների մասեր և պարագաներ
- Էլեկտրական ապարատուրա՝ նախատեսված կոմուտացիայի համար (մինչև 1000Վ)
- Կոշիկներ՝ բնական կաշվից կոշիկերետով
- Սյլ դիրքեր

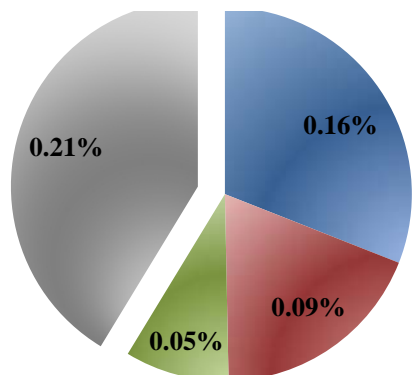
Մասնագիտացում

- Համակարգչային և տեղեկատվական ծառայություններ
- Գինի՝ խաղողի, բնական, քաղցրահյութ
- Մասնավոր անձանց մատուցվող և մշակույթի ոլորտի ծառայությունները
- Սյլ դիրքեր

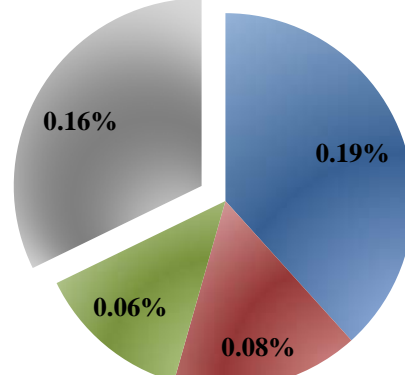
Գործունեության 3 առաջատար տեսակները

Բազմապատկական էֆեկտ

- Գյուղատնտեսություն և ձկնորսություն
- Ֆինանսական գործունեություն և այլ գործնական ծառայություններ
- Շինարարություն
- Այլ դիրքեր

Ավելացված արժեքի շղթա

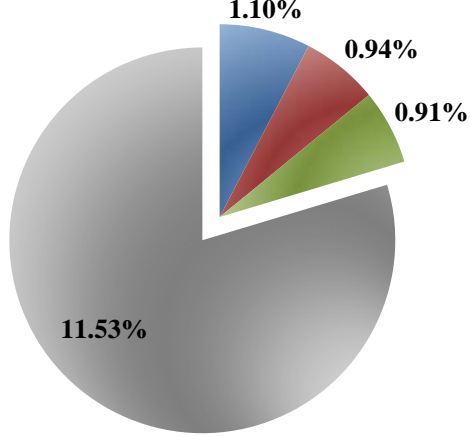

- Գյուղատնտեսություն և ձկնորսություն
- Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում
- Նավթաքիմիա, շինարարական նյութերի արտադրություն
- Այլ դիրքեր

Նկար 23. Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության՝ ԵԱՏՄ ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման համար էական 3 առաջատար ոլորտները

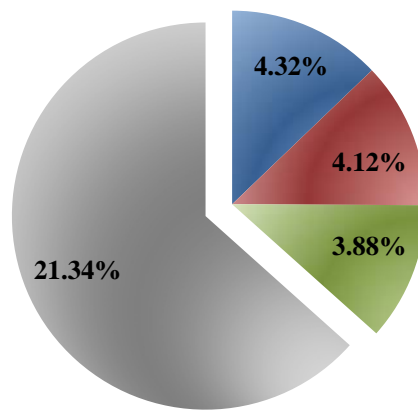
3 առաջատար ապրանքային խմբերը եւ ծառայությունների կատեգորիաները

Ներմուծման փոխարինում

- Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով
- Բնակեցիկներ, ֆունգիցիներ, հերբիցիդներ
- Հաշվիչ մեքենաներ և դրանց բլոկները
- Այլ դիրքեր

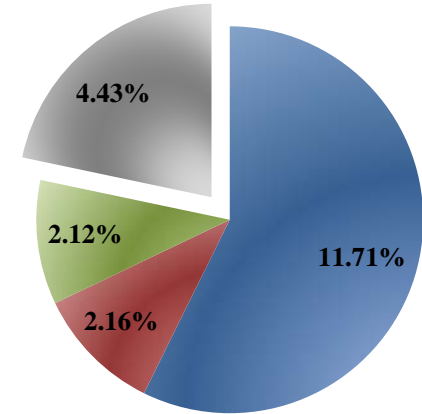
Արտահանման ավելացում

- Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով
- Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդանշական, ռետինե, նոր
- Պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր՝ ոչ ծակոտկեն եւ ոչ շերտավոր
- Այլ դիրքեր

Բելառուսի Հանրապետություն

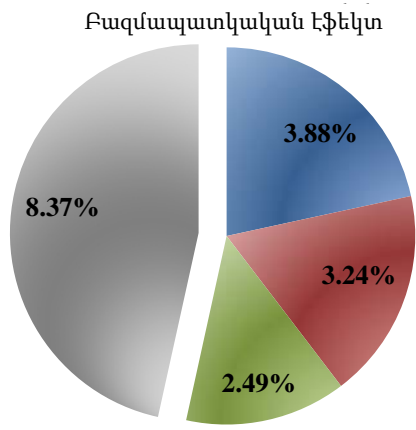
Մասնագիտացում

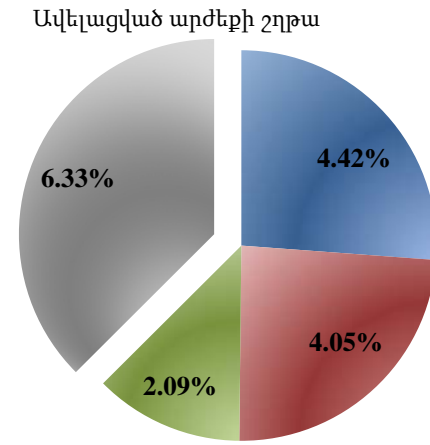
- Այլ գործնական ծառայություններ
- Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդանշական, ռետինե, նոր
- Բույրոգներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
- Այլ ոլորտ

Գործունեության 3 առաջատար տեսակները

- Նավթաքիմիա, շինարարական նյութերի արտադրություն
- Մետալուրգիա
- Մեքենաշինություն
- Այլ դիրքեր

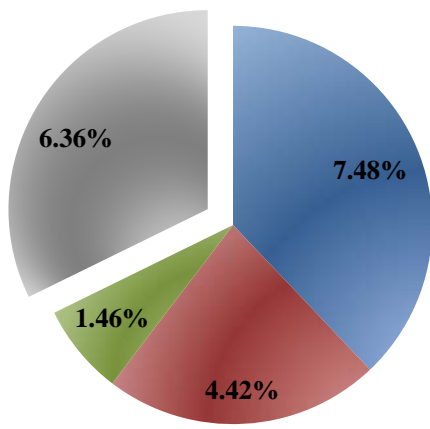
- Մեքենաշինություն
- Մետալուրգիա
- Նավթաքիմիա, շինարարական նյութերի արտադրություն
- Այլ դիրքեր

Նկար 24. Բելառուսի Հանրապետության տնտեսության՝ ԵԱՏՄ ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման համար էական 3 առաջատար ոլորտները

3 առաջատար ապրանքային խմբերը եւ ծառայությունների կատեգորիաները

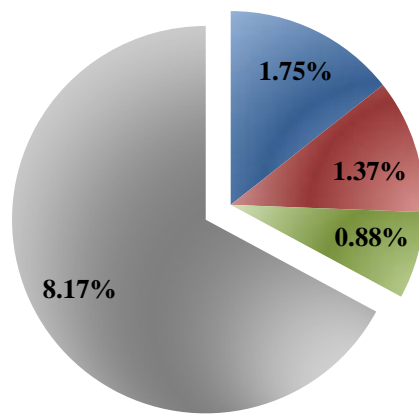
Ղազախստանի Հանրապետություն

Ներմուծման փոխարինում

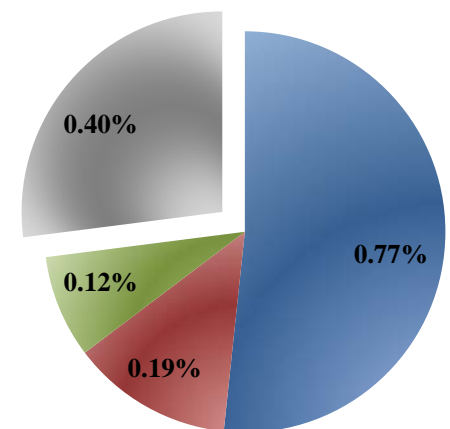
- Տրանսպորտային ծառայությունները
- Թերապևտիկ դեղամիջոցներ
- Հաշվիչ մեքենաներ և դրանց բլոկները
- Այլ դիրքեր

Արտահանման ավելացում

- Հաշվիչ մեքենաներ և դրանց բլոկները
- Խողովակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սեւ մետաղներից
- Գնդիկավոր կամ հոլովակավոր առանցքակալներ
- Այլ դիրքեր

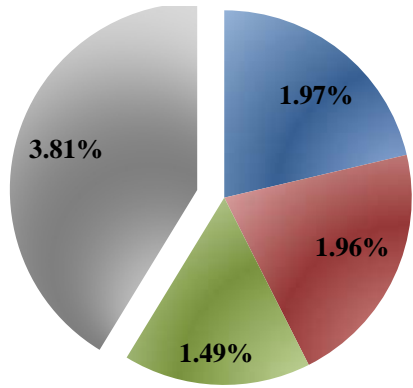
Մասնագիտացում

- Ֆեռոհամահավաճքներ
- Չկան ֆիլե (այդ թվում՝ խճողակը)
- Ածխաջրածիններ՝ ազիկլիկ
- Այլ դիրքեր

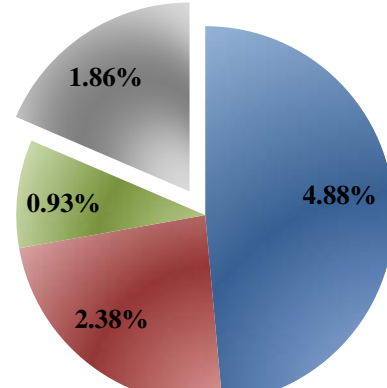
Գործունեության 3 առաջատար տեսակները

Բազմապատկական էֆեկտ

- Մետալուրգիա
- Օգտակար հանածոների արդյունահանում
- Առևտուր, հյուրանոցներ և ռեստորաններ
- Այլ դիրքեր

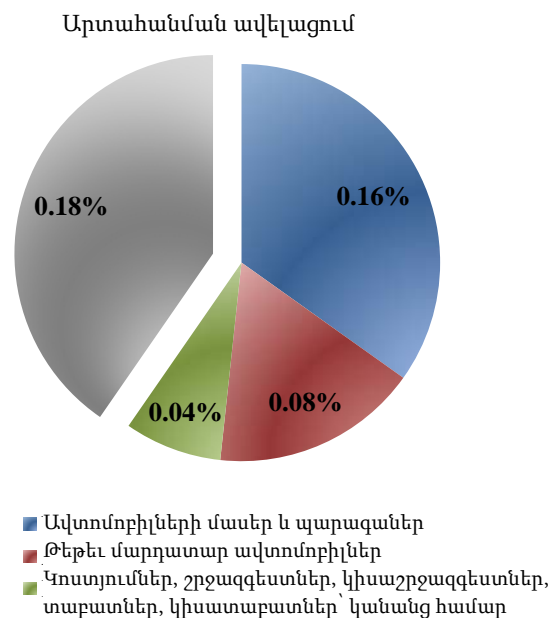
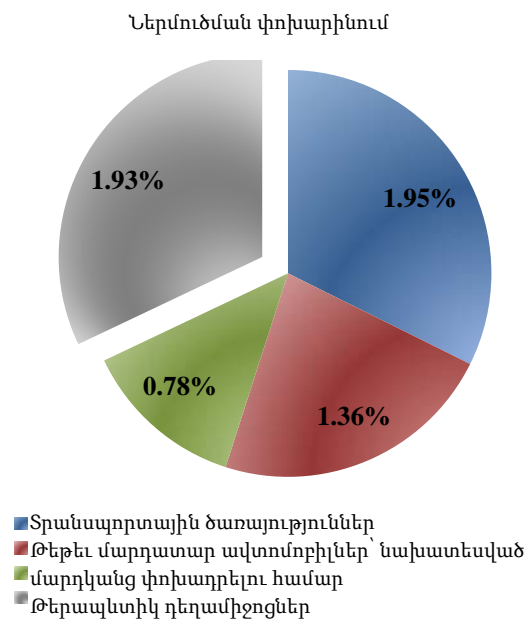
Ավելացված արժեքի շղթա

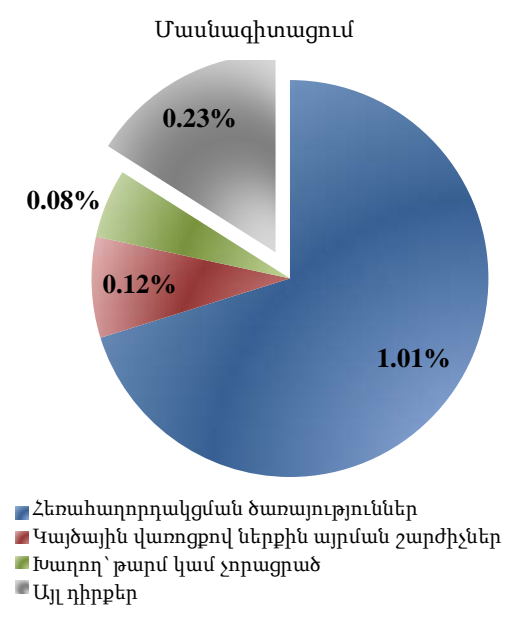
- Մետալուրգիա
- Օգտակար հանածոների արդյունահանում
- Նավթաքիմիա, շինարարական նյութերի արտադրություն
- Այլ դիրքեր

Նկար 25. Ղազախստանի Հանրապետության տնտեսության՝ ԵԱՏՄ ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման համար էական 3 առաջատար ոլորտները

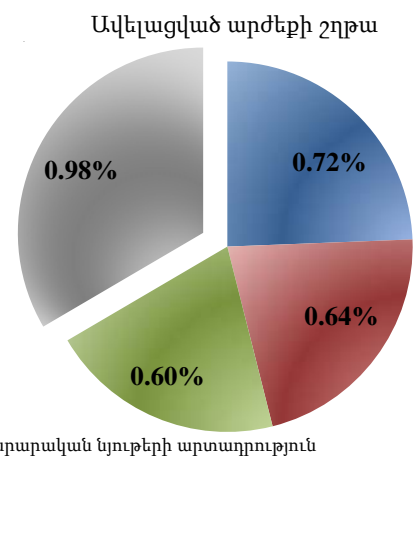
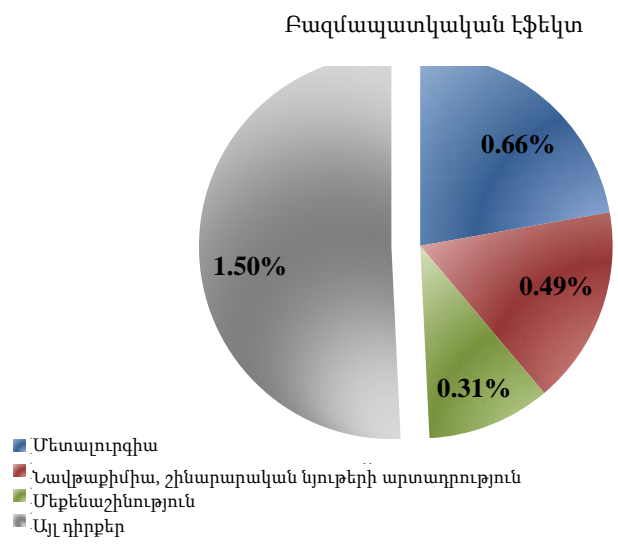
3 առաջատար ապրանքային խմբերը եւ ծառայությունների կատեգորիաները

Ղրղստանի Հանրապետություն

Գործունեության 3 առաջատար տեսակները

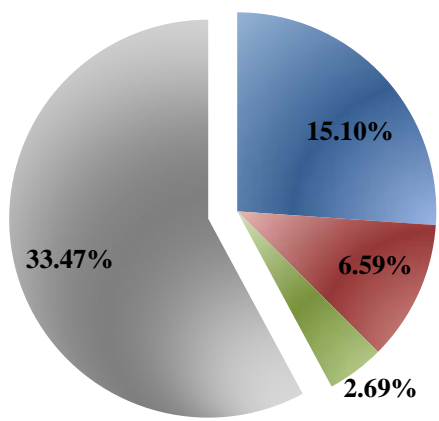

Նկար 26 Ղրղզստանի Հանրապետության տնտեսության՝ ԵԱՏՄ ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման համար էական 3 առաջատար ոլորտները

3 առաջատար ապրանքային խմբերը եւ ծառայությունների կատեգորիաները

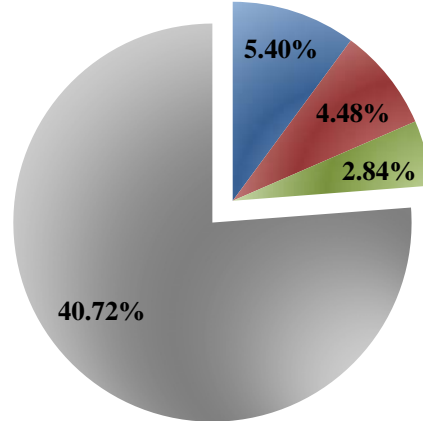
Ռուսաստանի Դաշնություն

Ներմուծման փոխարինում

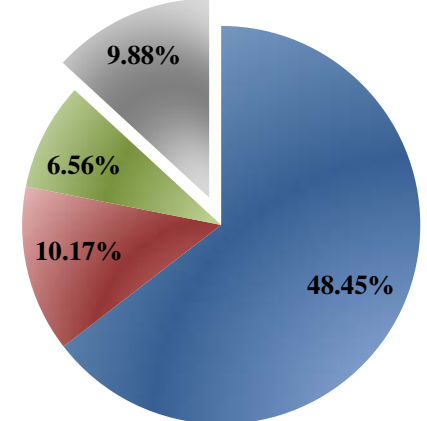
- Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար
- Ավտոմոբիլների մասեր և պարագաներ
- Ռոպայիններ և լիցենզային վճարներ
- Այլ դիրքեր

Արտահանման ավելացում

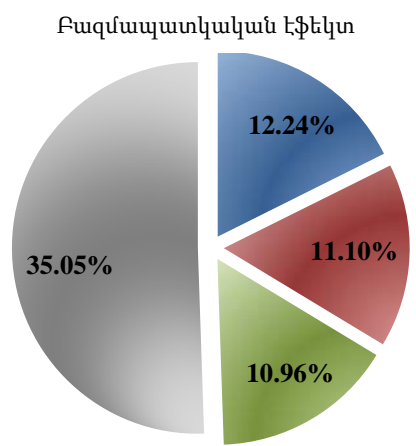
- Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ
- Չողեր՝ երկաթից կամ պողպատից՝ չմշակված
- Անվաղողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե
- Այլ դիրքեր

Մասնագիտացում

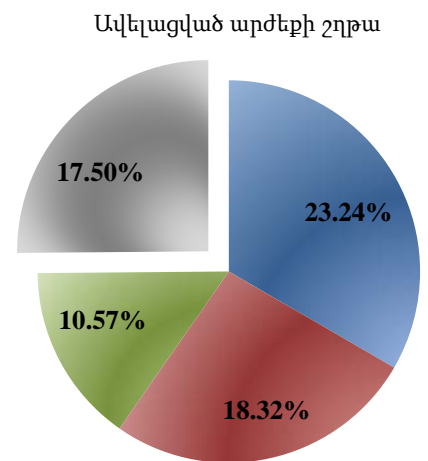

- Տրանսպորտային ծառայություններ
- Խողովակներ, սնամեջ տրամատներ (պրոֆիլներ)՝ բաց կարով, սեւ մետաղներից
- Էլեկտրաէներգիա
- Այլ դիրքեր

Գործունեության 3 առաջատար տեսակները

- Մեքենաշինություն
- Մետալուրգիա
- Առևտուր, հյուրանոցներ և ռեստորաններ
- Այլ դիրքեր

- Մեքենաշինություն
- Մետալուրգիա
- Նավթաքիմիա, շինարարական նյութերի արտադրություն
- Այլ դիրքեր

Նկար 27. Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսության՝ ԵԱՏՄ ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման համար էական 3 առաջատար ոլորտները

Շուկայական տնտեսության մեջ ներմուծման փոխարինման, մասնագիտացման եւ արտահանման աճի խթանման գործընթացներն ավելի շուտ կապված են եւ (կամ) միջնորդ դեր ունեն միմյանց համար: Այդ առնչությամբ, Միության շրջանակներում՝ նշված նպատակներին հասնելուն ուղղված ինտեգրացիոն միջոցները կմշակվեն եւ կուսումնասիրվեն համապարփակ կերպով:

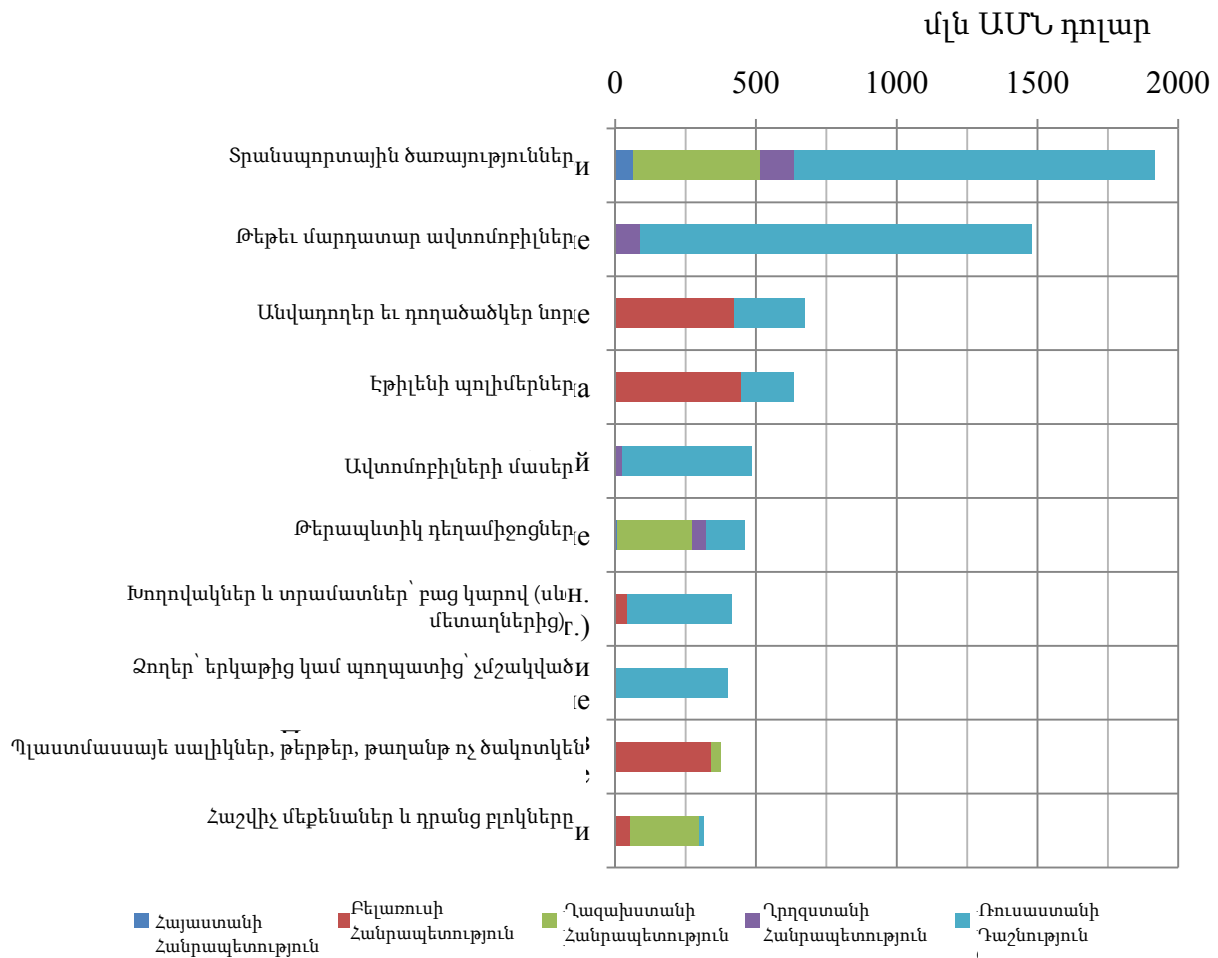
Տնտեսության՝ ներմուծման փոխարինման եւ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկերի համեմատությամբ հայտնաբերվել է տնտեսության *133 համընկնող ոլորտ* (263-ից) կամ *դրանց ընդհանուր թվի մոտ 50 տոկոսը*, ինչը վկայում է արտահանման ուղղվածությամբ ներմուծման փոխարինման ռազմավարության իրականացման մասով՝ ինտեգրացիոն միջոցների իրականացման լայն հնարավորությունների մասին:

Տնտեսության ոլորտների ցանկերը համեմատելիս բոլոր երեք մեթոդիկաների ապրոբացիայի արդյունքներով հայտնաբերվել են *18 համընկնող դիրքեր*:

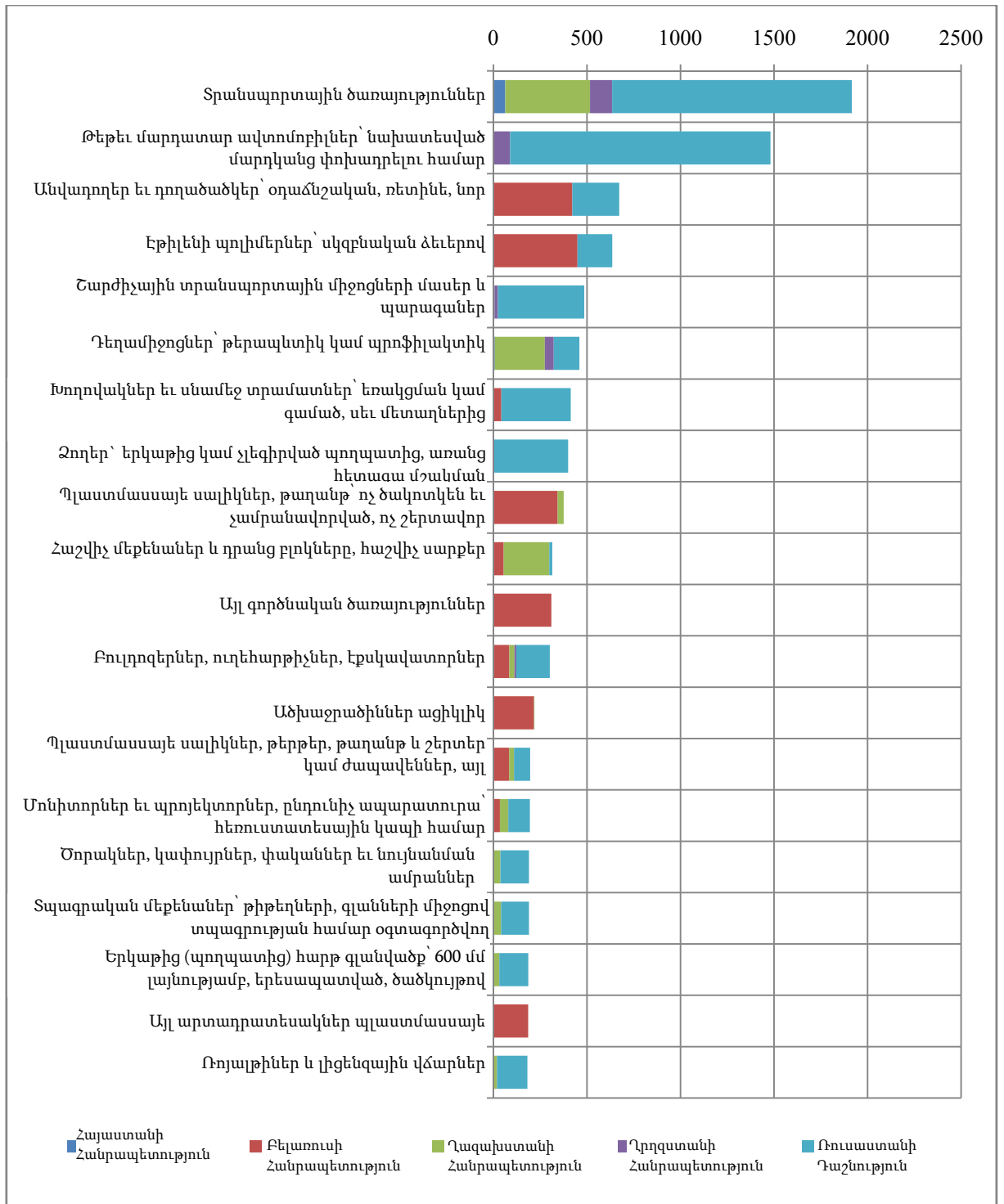
Ապրանքային դիրքերի եւ ծառայությունների կատեգորիաների կտրվածքով՝ հայտնաբերվել են տնտեսության՝ առավել մեծ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող հետեւյալ ոլորտները (ըստ նշված երեք մեթոդիկաների համար էֆեկտների գումարի, առավել մանրամասն տե՛ս 1-ին հավելվածը)

- *Տրանսպորտային ծառայություններ,*
- *Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար,*
- *Անվաղողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր,*
- *Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձեւերով:*

Նկար 28. Բացարձակ ներուժ ունեցող 10 առաջատար ապրանքային դիրքերը (ըստ մասնագիտացման հաշվին՝ ներմուծման փոխարինման, արտահանման մեծացման ու դիվերսիֆիկացման, ներքին շուկա մատակարարումների աճի էֆեկտների գումարի)՝ յուրաքանչյուր անդամ պետության ներդրման գնահատմամբ

Նկար 29. Երեք մեթոդիկաների մասով՝ ընդհանուր էֆեկտում անդամ պետությունների ներդրումը (մասնագիտացման հաշվին՝ ներմուծման փոխարինման, արտահանման մեծացման ու դիվերսիֆիկացման, ներքին շուկա մատակարարումների աճի էֆեկտների գումարով)՝ ապրանքային դիրքերի (ԱՏԳ ԱԱ) եւ ծառայությունների (ՇԸԴՎՀ) մակարդակով, մլն ԱՄՆ դոլար

Գնային արտահայտությամբ՝ առավել էական ներուժ (ներքին շուկա ներմուծման փոխարինման եւ մատակարարումների աճի հաշվին) ունեն տրանսպորտային ծառայությունների: **Էֆեկտի կառուցվածքը ենթադրում է** Ղազախստանի Հանրապետության եւ Ղրղզստանի Հանրապետության շուկաներում տվյալ ծառայությունների ներմուծման փոխարինում՝ Ռուսաստանի Դաշնությունից ծառայությունների արտահանման ընդլայնման հաշվին:

Ապրանքային դիրքերի շարքում էական էֆեկտ է ակնկալվում *թեթև մարդատար ավտոմոբիլների* շուկայում՝ երրորդ երկրներից Ռուսաստանի Դաշնության ներմուծման 4,6 տոկոսի փոխարինումն այլ անդամ պետությունների կողմից այդ շուկաների համար միջանկյալ արտադրանքի (անվադողեր եւ դողաձածկեր, էթիլենի պոլիմերներ, ավտոմոբիլների մասեր) մատակարարումներով: Մեկ այլ կարեւորագույն շուկա է համարվում *դեղամիջոցների շուկան*. երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինման ներուժ է հայտնաբերվել Ղազախստանի Հանրապետության, Ղրղզստանի Հանրապետության եւ Ռուսաստանի Դաշնության համար:

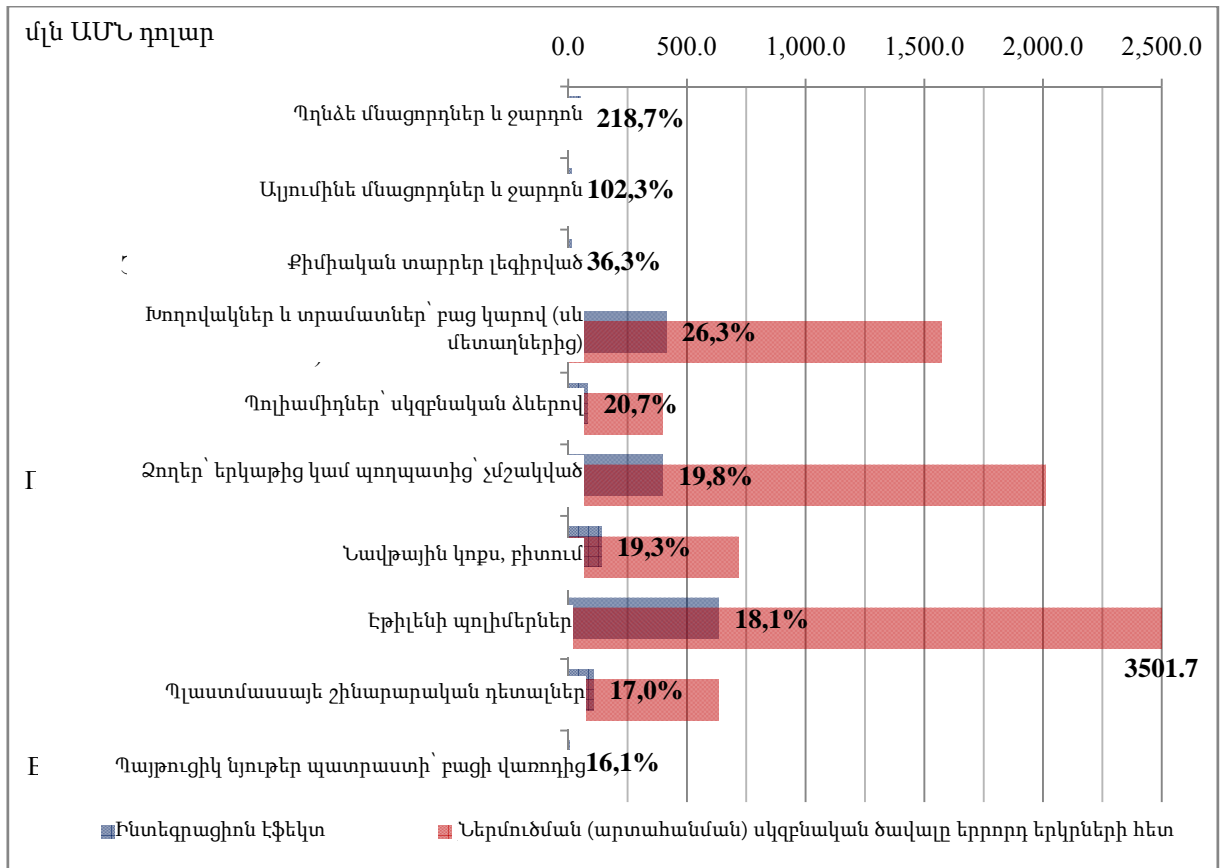
Հարաբերական արտահայտությամբ, ամենաբարձր դինամիկան նկատվում է միջանկյալ արտադրանքի խմբից ապրանքների եւ ծառայությունների մոտ: Մասնավորապես, բարձր ինտեգրացիոն ներուժ է հայտնաբերվել հետեւյալ դիրքերի մասով՝

էթիլենի պոլիմերներ՝ տնտեսության շատ այլ ոլորտներում օգտագործվող քիմիական արտադրանքի կարեւորագույն տեսակ,

մետալուրգիական արտադրանք՝ խողովակներ եւ տրամատներ՝ բաց կարով, (երրորդ երկրներից ներմուծման մինչեւ 40 տոկոսի փոխարինում), չմշակված ձողեր՝ երկաթից կամ պողպատից (երրորդ երկրներ արտահանման մինչեւ 30 տոկոս աճ):

---

⁴⁰ 2012 թվականի տվյալներով

Նկար 30. Հարաբերական ներուժ ունեցող 10 առաջատար ապրանքային դիրքերը (ըստ ներմուծման փոխարինման, արտահանման մեծացման ու մասնագիտացման էֆեկտների գումարի)

Եզրակացություն

Մեթոդիկաների գործնական կիրառումը թույլ է տալիս տնտեսապես հիմնավորված կերպով որոշել այն ոլորտները, որոնցում ինտեգրացիոն գործողությունները Միության բոլոր անդամ պետությունների համար կբերեն առավելագույն տնտեսական էֆեկտի: Ընդ որում, համագործակցության ոլորտն ընտրելիս ստացված արդյունքները չեն վերացնում կամ չեն փոխարինում հիմնական սկզբունքը, այն է՝ Միության բոլոր անդամ պետությունների միջև պայմանավորվածությունների ձեռքբերումը, այլ համարվում են լրացուցիչ գործիք ինտեգրացիոն միջոցների ընտրության եւ իրականացման համար:

Մեթոդիկաների եւ դրանց ապրոբացիայի արդյունքների բովանդակությամբ լուսաբանվում են ակնկալվող այն ինտեգրացիոն էֆեկտները, որոնց կարելի է հասնել անդամ պետությունների փոխգործակցության շրջանակներում՝ արտահանման մեծացում ու դիվերսիֆիկացում, երրորդ երկրներից ներմուծման նվազեցում, Միության ընդհանուր շուկայում անդամ պետությունների արտադրանքի մասնաբաժնի ավելացում, նոր տեխնոլոգիաների զարգացում եւ նոր ապրանքների արտադրություն, համաշխարհային ավելացված արժեքի ստեղծման հարցում ակտիվ մասնակցություն եւ այլն:

Տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման մեթոդիկայի ապրոբացիայի արդյունքները պետք է դառնան ինտեգրացիայի ճյուղային առաջնահերթությունները կազմելու, ինտեգրացիոն միջոցների համալիրը մշակելու եւ ԵԱՏՄ-ի շրջանակներում նախագծերի կառավարման սկզբունքները կիրարկելու մասով համակարգային աշխատանքների մի մասը: Ընդ որում, ինտեգրացիոն միջոցները պետք է իրականացվեն ինտեգրացիոն ներուժի իրականացման ուղղության նկատմամբ եւ տնտեսության յուրաքանչյուր (կամ մեծամասնության) ոլորտի մասով կարող են լինել բազմակողմանի:

Ինտեգրացիոն միավորումներում առավել մեծ տարածում են գտել տնտեսության ճյուղերի զարգացման հետեւյալ մեխանիզմները՝

ինտեգրացվող ոլորտներում համատեղ եւ (կամ) անդրազգային ընկերությունների ստեղծում (միաձուլում, կլանում, դաշինքներ),

տնտեսության ինտեգրացվող ոլորտներում համատեղ պետական նախագծերի եւ միջպետական զարգացման ծրագրերի իրագործում,

տնտեսության ոլորտներում վերազինմանն ու արդիականացմանն ուղղված կոոպերացիայի հարցում աջակցում (արտադրական շղթաների ստեղծում),

ինտեգրացիոն զարգացման բարձր ներուժ ունեցող ճյուղերի ԳՀՓԿԱ-ում ներդրում՝

ինտեգրացիոն միավորման մասով՝ մյուս գործընկեր երկրներ արդյունավետ տեխնոլոգիաների փոխանցում եւ վաճառք,

տնտեսության ինտեգրացվող ոլորտների զարգացման համար նորարարական տեխնոլոգիաների համատեղ մշակում կամ երրորդ երկրներից առաջատար տեխնոլոգիաների տրանսֆեր,

գործընկեր երկրներից առավել որակավորված կամ առավել էժան աշխատուժի ներգրավում արտադրության մեջ,

անձնակազմի կրթության եւ որակավորման բարձրացման մեջ համատեղ ներդրում՝ տնտեսության ինտեգրացվող ոլորտների զարգացման նպատակով,

մասնակից երկրների համար ինտեգրացիոն էֆեկտ ունեցող նախագծերի համաֆինանսավորման մեխանիզմների մշակում, այդ թվում՝ համատեղ ֆինանսական ինստիտուտների (զարգացման բանկերի) եւ նպատակային ֆինանսական ֆոնդերի ստեղծում, ինչպես նաեւ պետական մասնավոր գործընկերության գործիքի օգտագործում,

տնտեսության ինտեգրացվող ոլորտների վիճակի մասին համատեղ ինտերնետային կայքերի եւ տեղեկատվական համակարգերի ստեղծում, ինտեգրացիոն նպատակներին հասնելուն նպաստող համատեղ միջոցառումների անցկացում (միջազգային շուկաներում արտադրանքի առաջմղում եւ այլն):

Սույն զեկույցին կից 2-րդ հավելվածում ներկայացված է ինտեգրացիոն ներուժի տեսակի մասով կիրառվող ինտեգրացիոն միջոցների ցանկը:

Եվրասիական տնտեսական միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկը, ԵՍՏՄ ԱՏԳ ԱԱ 4 նիշերի / ԾԸԴՎՀ ծառայությունների կատեգորիաների / ՏԳԴ-ի գործունեության տեսակների մակարդակով մանրամասնեցված, ինչպես նաև «ապագայի ճյուղերի» ցանկը ներկայացված են սույն զեկույցին կից 3-րդ հավելվածում:

Կոմպլեքս հիմքով ընդհանուր ճյուղային առաջնահերթությունների որոշումը, որով հաշվի են առնվում անդամ պետությունների մեթոդիկաների եւ պայմանավորվածությունների արդյունքները, թույլ կտա բարձրացնել տնտեսության կոնկրետ ոլորտների զարգացման համատեղ պլանների նախապատրաստման արագությունն ու որակը:

Տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման մեթոդիկայի համակարգը պրակտիկ գործիք է եւ կառուցված է՝ հաշվի առնելով ձեւավորված գիտական մոտեցումները, ունեցած վիճակագրական եւ այլ տվյալները, տնտեսական իրողության պայմաններում ձեւակերպված նպատակներն ու խնդիրները եւ ինտեգրացիայի հասանելի մակարդակը: Միեւնույն ժամանակ, միջնաժամկետ եւ երկարաժամկետ հեռանկարում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության զարգացման առաջնահերթությունները կարող են փոփոխվել: Այսպիսով, առկա է մեթոդիկաների պարբերաբար թարմացման եւ տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկերի արդիականացման անհրաժեշտություն:

Նշված գործընթացի իրագործման համար անհրաժեշտ է Հանձնաժողովի եւ անդամ պետությունների փոխգործակցությունը հետեւյալ ուղղություններով՝

- 1) գործող մեթոդիկաների շրջանակներում օգտագործվող վիճակագրական տվյալների թարմացում,
- 2) մեթոդիկայում այնպիսի նոր տվյալների (փոփոխականների) ներառում, որոնք թույլ են տալիս բարձրացնել ստացվող արդյունքների հավաստիությունը,

սակայն որոնք ներկայումս բացակայում են, եւ (կամ) դրանց ստացումը (հավաքումը) հնարավոր չէ (օրինակ՝ բոլոր անդամ պետություններում ապրանքների եւ ծառայությունների արտադրության եւ սպառման մասին տվյալներ),

3) մեթոդոլոգիայի կատարելագործում՝ հաշվի առնելով նոր ինտեգրացիոն խնդիրները:

Բացի այդ, ստացված արդյունքների օգտագործման կարելուր ուղղություն են համարվում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտներում անդամ պետությունների եւ Հանձնաժողովի ակտիվության (գործողությունների) դիտանցումը եւ դրանց արդյունավետության ու ազդեցության վերլուծությունը:

Հավելված 1.

Անդամ պետություններում եւ, ընդհանուր առմամբ, Միությունում տնտեսության՝
ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման մանրամասնեցված արդյունքները

Աղյուսակ 8. Տնտեսության՝ բարձր ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտները

(ՎԲՕԸԴ) ծածկագիր (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				US\$ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոռպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
A	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն*	17 364,1	16 232,4	1 081,8	3,2	80	13,8	15 730,0	15 678,9	51,2	0.3	Խոզի թարմ միս՝ պաղեցրած կամ սառեցրած (0203), ընտանի թռչունների միս եւ սննդային ենթամթերք (0207), լոլիկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած (0702)	0.6	54,9	30.7	0.8	13,0
B	Չկնորսություն, ձկնաբուծություն	942,8	925,2	17,7	0,2	4	25,0	915,6	913,1	2,4	0.3	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած (0302)	-	100.0	-	-	-
CA	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների	17 146,1	1 382,5	15 763,7	3,2	6	-	1 382,4	1 382,4	-	-	-	-	-	-	-	-

* Չափի առնելով Միության շրջանակներում տնտեսության՝ ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից

(ՎԲՇԸ) ծածկագիր (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %							
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան			
																		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար
	արդյունահանում																			
CB	Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	4 179,5	1 695,2	2 484,3	0,8	46	8,7	1 686,1	1 667,1	19,0	1,1	Տիտանի հանքաքարեր եւ խտահանքեր (2614), նիոբիումի, տանտալի, վանադիումի կամ ցիրկոնիումի (2615), կավեր այլ (2508)	-	7,0	93,0	-	-			
DA	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	32 486,0	27 478,1	5 007,8	6,0	125	15,2	25 265,2	25 164,4	100,8	0,4	Գինիներ խաղողի (2204), շոկոլադ (1806), մրգային եւ բանջարեղենային հյութեր (2009)	5,1	13,2	10,1	2,5	69,1			
DB	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	16 083,8	13 252,6	2 831,2	3,0	146	26,7	12 659,2	12 599,3	59,9	0,5	Սվիտերներ, պուլովերներ (6110), պատրաստի արտադրատեսակներ՝ ներառյալ հագուստի ձեւվածքները (6307), սպիտակեղեն՝ անկողնու եւ ճաշասենյակի (6302)	4,8	7,1	38,7	29,1	20,3			

(ՎԲՄԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DC	Կաշվի, կաշվե արտադրատեսակների արտադրություն և կոշիկեղենի արտադրություն	6 051,8	5 688,8	363,0	1,1	18	33,3	3 663,0	3 526,7	136,3	2,4	Կոշիկեղեն և կոշկատակը ռետինից կամ պլաստմասսայից կոշիկեղեն (6402), ուղեպայուսակներ, ճամպուրկներ (4202), կոշիկ բնական կաշվից կոշիկերեսով (6403)	-	9,9	9,3	3,4	77,3
DD	Փայտանյութի մշակում, փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	2 936,3	2 116,8	819,5	0,5	24	12,5	1 861,9	1 841,7	20,2	1,0	Փայտատաշեղային սալեր (4410), փայտամանրաթելային (4411), բնական խցանից պատրաստված արտադրատեսակներ (4503)	6,4	26,0	-	-	67,6
DE	Ցեյտվոգաթոթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	7411,1	6 549,6	861,5	1,4	41	12,2	4 549,9	4 458,2	91,7	1,4	Զուգարանի թուղթ (4818), թուղթ և սովարաթուղթ կառված պատված (4810), ներծծված, մակաշերտված, ներկված մակերեսով (4811)	2,9	15,1	-	3,6	78,4
DF	Կոքսի, նավթամթերքների և միջուկային նյութերի արտադրություն	11 316,8	3 231,1	8 085,7	2,1	7	14,3	3 229,9	3 228,4	1,4	0,0	Ռադիոակտիվ քիմիական տարրեր, իզոտոպներ և դրանց	-	-	100,0	-	-

(ՎԲՇԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %					
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
																		ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)
												միացությունները (2844)						
DG	Քիմիական արտադրություն	45 781,4	41 681,9	4 099,5	8,5	201	21,4	29 347,1	28 435,3	911,8	2,2	Դեղամիջոցներ՝ թերապեւտիկ (3004), ինսեկտիցիդներ, ֆունգիցիդներ (3808), էթիլենի պոլիմերների սկզբնական ձեւերով (3901)	1.6	25,7	35,1	5,8	31,8	
DH	Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	13 549.7	11 381.8	2 167.9	2.5	29	34.5	10 355.2	10 297.0	58.2	0.5	Արտադրատեսակներ՝ վուկանացված ռետինից բացի կոշտ ռետինից (4016), պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր (3921), չվուկանացված ռետինային խառնուրդ՝ սկզբնական ձեւերով կամ թիթեղների տեսքով (4005)	1.3	39.5	21.3	9.0	28.8	
DI	Այլ ոչ մետաղական իանքային արտադրանքի արտադրություն	6 606.2	5 235.5	1 370.7	1.2	53	13.2	4 996.5	4 977.4	19.1	0.4	Սալարկման քարեր, երեսապատման սալիկներ՝	7.7	66.4	7.2	18.4	0.3	

(ՎԲՇԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %					
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
												կերամիկական ջնարակված (6908), արտադրատեսակներ գիպսից (6809), լվացարանակոնքեր, լոգարաններ, զուգարանակոնքեր (6910)						
DJ	Մետալուրգիական արտադրություն և պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	35 532.3	26583.9	8 948.4	6.6	162	22.8	20 687.0	20 335.0	352.1	1.3	Արտադրատեսակներ՝ սև մետաղներից՝ կռած կամ դրոշմած (7326), խողովակներ և սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սև մետաղներից (7304), անկյունակներ և տրամատներ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից (7216)	3.1	13.3	1.9	3.9	77.8	
DK	Մեքենաների և սարքավորումների արտադրություն	60 189.5	54 196.7	5 992.8	11.2	88	48.9	38 381.1	37 075.8	1 305.2	2.4	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ (8429), տպագրական մեքենաներ (8443), փոխհաղորդիչ	0.6	22.3	6.8	1.9	68.4	

(ՎԲՄԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %						
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան		
																		Հայաստան	Բելառուս
												լիսեռներ եւ շոտովիկներ, ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ (8483)							
DL	Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	58 782.0	53 228.6	5 553.4	10.9	90	28.9	45 134.5	44 574.2	560.3	1.1	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բոկները (8471), բժշկական սարքեր (9018), մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված (8529)	0.4	24.2	31.6	1.8	42.1		
DM	Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	68 302.8	63 343.7	4 959.1	12.7	39	28.2	46 225.5	44 753.6	1 472.0	2.3	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ (8703), շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր (8708), տրակտորներ (8701)	0.1	3.0	0.4	6.2	90.3		
DN	Այլ արտադրություն	8 260.6	7 489.7	770.9	1.5	60	13.3	6 210.4	6 166.4	44.0	0.6	Եռանիվ հեծանիվներ, ինքնաշարժեր, տիկնիկներ (9503), կահույք՝ նստելու համար (9401),	5.5	18.3	19.3	8.5	48.4		

(ՎԲՄԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով					ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոռպորացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար			Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար	Հայաստան				Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
																		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար
E	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	751.8	292.8	459.0	0.1	2	-	292.8	292.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	21 726.0	21 726.0	տ/չ	4.0	-	-	18 93 1.7	18 297.3	634.4	2.9	-	10.0	-	71.4	18.6	-	-
S236	Ուղեւորություններ	46 315.2	46 315.2	տ/չ	8.6	-	-	46 315.2	46 315.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	2 898.0	2 898.0	տ/չ	0.5	-	-	2 898.0	2 898.0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S249 S 253	Շինարարություն	11 011.8	11 011.8	տ/չ	2.0	-	-	11 011.8	11 011.8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ապահովագրություն	1 673.9	1 673.9	տ/չ	0.3	-	-	1 673.9	1 673.9	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S260	Ֆինանսական ծառայություններ	2 266.7	2 266.7	տ/չ	0.4	-	-	2 167.4	2 146.6	20.8	0.9	-	-	-	100.0	-	-	-
S262	Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ	2 805.5	2 805.5	տ/չ	0.5	-	-	2 805.5	2 805.5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	7 896.2	7 896.2	տ/չ	1.5	-	-	5 759.4	5 577.8	181.6	2.3	-	-	-	10.4	-	-	89.6
S268	Այլ գործնական ծառայություններ	25 398.2	25 398.2	տ/չ	4.7	-	-	25 398.2	25 398.2	-	-	-	-	-	-	-	-	-

(ՎԲՇԸ) ծածկագիր (EBOPS {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի})	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	1 271.9	1 271.9	տ/չ	0.2	-	-	1 259.8	1 245.2	14.5	1.1	-	-	-	100.0	-	
S291	Պետական ծառայություններ	2 362.7	2 362.7	տ/չ	0.4	-	-	2 362.7	2 362.7	-	-	-	-	-	-	-	

**Աղյուսակ 9. Տնտեսության՝ բարձր ինտեգրացիոն ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտներ
(3 առաջատար ապրանքային դիրքերը)**

Գործունեության տեսակի անվանումը	USԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
A - Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն*	0203	Խոզի թարմ միս՝ պաղեցրած կամ սառեցրած	2 869,8	2 803,1	66,7	0,2	2 344,2	2 342,8	1,4	0,2	42,9	-	-	57,1	-
	0207	Ընտանի թռչունի միս և սննդային ենթամթերք	1 184,4	993,2	191,2	0,1	1 017,6	1,016,5	1,1	0,1	81,3	-	-	18,7	-
	0702	Լոլիկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	969,9	946,7	23,2	0,1	897,4	896,7	0,7	0,1	-	60,0	40,0	-	-
B - Չկնորսություն, ձկնաբուծություն	0302	Չուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած	927,3	910,6	16,8	0,17	901,0	898,5	2,4	0,3	-	100,0	-	-	-
CA - Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CB - Օգտակար հանածոների արդյունահանումը՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	2614	Տիտանի հանքաքարեր և խտահանքեր	166,4	166,2	0,2	0,03	164,1	150,2	13,9	8,4	-	-	100,0	-	-
	2615	Նիոբիումի, տանտալի, վանադիումի կամ ցիրկոնիումի հանքաքարեր	61,0	61,0	0,0	0,01	60,6	57,1	3,5	5,8	-	-	100,0	-	-

* Հաշվի առնելով տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
	2508	Կավեր այլ	114,5	99,9	14,6	0,02	97,6	96,2	1,3	1,3	-	100,0	-	-	-
DA - Մանդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	2204	Գինիներ խաղողի	1 177,6	1 173,9	3,7	0,22	616,9	588,3	28,6	2,4	-	-	-	-	100,0
	1806	Շոկոլադե	1 283,1	940,4	342,7	0,24	221,1	197,2	23,9	2,5	-	-	-	-	100,0
	2009	Հյութեր՝ մրգային եւ բանջարեղենային	619,6	579,8	39,9	0,11	236,7	221,7	15,0	2,6	1,5	-	28,5	-	70,0
DB - Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	6110	Սվիտերներ, պուլովերներ	1 046,0	946,3	99,7	0,19	911,8	892,2	19,6	2,1	3,6	13,1	73,7	9,6	-
	6307	Այլ պատրաստի արտադրատեսակներ՝ ներառյալ հագուստի ձեւվածքները	227,9	214,7	13,2	0,04	44,3	34,5	9,8	4,6	-	-	-	-	100,0
	6302	Մպիտակեղեն՝ անկողնու եւ ճաշասենյակի	442,0	341,1	100,9	0,08	308,4	301,2	7,2	2,1	4,0	-	79,8	16,3	-
DC - Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների արտադրություն եւ կոշիկեղենի արտադրություն	6402	Կոշիկներ եւ կոշիկներ եւ ուտիսից կամ պլաստմասսայից կոշիկեղեն	1 486,0	1 464,7	21,3	0,28	765,3	701,1	64,2	4,4	-	-	16,5	3,8	79,7
	4202	Ուղեպայուսակներ, ճամպրուկներ	990,1	955,0	35,1	0,18	239,4	197,5	41,9	4,4	-	-	-	-	100,0
	6403	Կոշիկներ՝ բնական կաշվից կոշիկներով	2 289,2	2 136,6	152,6	0,42	2 034,8	2 019,8	15,0	0,7	-	90,4	9,6	-	-
DD - Փայտանյութի մշակում եւ փայտե	4410	Փայտատաշեղային սալեր	603,7	445,0	158,7	0,11	230,1	215,9	14,2	3,2	3,9	-	-	-	96,1

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոուպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
արտադրատեսակների արտադրություն															
	4411	Փայտամանրաթելային սալեր	581.0	472.7	108.2	0.11	432.8	426.8	6.0	1.3	12.3	87.7	-	-	-
	4503	Բնական խցանից պատրաստված արտադրատեսակներ	8.8	8.7	0.0	0.00	8.6	8.6	0.0	0.1	100.0	-	-	-	-
DE - Ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	4818	Զուգարանի թուղթ	1 233.3	1 129.3	104.0	0.23	193.8	160.1	33.8	3.0	3.0	-	-	7.3	89.6
	4810	Թուղթ եւ ստվարաթուղթ՝ կառուցված	1 024.3	1 016.7	7.7	0.19	446.1	421.9	24.2	2.4	3.9	-	-	-	96.1
	4811	Թուղթ եւ ստվարաթուղթ՝ ներծծված, մակաշերտված, ներկված մակերեսով	1 009.9	936.3	73.5	0.19	515.5	497.3	18.2	1.9	2.2	-	-	-	97.8
DF - Կոքսի, նավթամթերքների եւ միջուկային նյութերի արտադրություն	2844	Ռադիոակտիվ քիմիական տարրեր, իզոտոպներ եւ դրանց միացությունները	582.0	412.0	170.0	0.11	410.8	409.4	1.4	0.3	-	-	100.0	-	-
DG - Քիմիական արտադրություն	3004	Թերապևտիկ դեղամիջոցներ	12 353.6	12 124.9	228.7	2.29	4 371.9	3 912.3	459.6	3.8	1.5	-	58.3	10.3	29.9
	3808	Ինսուլինիցիդներ, ֆունգիցիդներ	787.5	727.0	60.5	0.15	239.5	149.1	90.4	12.4	-	62.7	24.2	-	13.1

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
	3901	Էթիլենի պոլիմերներ սկզբնական ձևերով	1 901.5	1 603.2	298.3	0.35	1 489.2	1 422.2	66.9	4.2	-	100.0	-	-	-
DH - Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	4016	Արտադրատեսակներ՝ վուլկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից	773.3	712.1	61.2	0.14	629.3	604.5	24.8	3.5	-	58.1	41.9	-	-
	3921	Պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր	806.9	693.9	113.0	0.15	201.8	193.4	8.3	1.2	-	-	-	-	100.0
DI - Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	4005	Չվուլկանացված ռետինային խառնուրդ՝ սկզբնական ձևերով կամ թիթեղների տեսքով	168.4	157.9	10.5	0.03	154.5	146.9	7.5	4.8	-	100.0	-	-	-
	6908	Մալարկման քարեր, երեսպատման սալիկներ՝ կերամիկական, ջնարակված	634.4	534.7	99.7	0.12	506.4	495.4	11.0	2.1	6.7	78.8	-	14.5	-
	6809	Արտադրատեսակներ գիպսից	90.4	57.7	32.7	0.02	51.5	47.3	4.2	7.3	3.9	96.1	-	-	-
	6910	Լվացարանակոնքեր, լոգարաններ, զուգարանակոնքեր	203.4	176.8	26.6	0.04	175.4	173.8	1.6	0.9	-	-	-	100.0	-
DJ - Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական	7326	Արտադրատեսակներ՝ սև մետաղներից, կռած կամ դրոշմած	1 894.1	1 698.7	195.4	0.35	586.8	461.8	125.0	7.4	-	-	-	-	100.0

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
արտադրատեսակների արտադրություն	7304	Խողովակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սեւ մետաղներից	1 797.6	1 518.6	279.0	0.33	523.3	477.9	45.4	3.0	-	-	-	1.7	98.3
	7216	Անկյունակներ եւ հատուկ տրամատներ՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից	1 108.0	773.0	335.0	0.21	240.1	197.3	42.8	5.5	-	-	-	-	100.0
DK -Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	4 338.4	4 207.3	131.0	0.80	2 229.9	2 047.2	182.7	4.3	2.3	-	15.1	5.2	77.4
	8443	Տպագրական մեքենաներ	2 026.3	2 003.8	22.5	0.38	712.2	563.4	148.8	7.4	0.2	-	-	-	99.8
	8483	Փոխհաղորդիչ լիսեռներ եւ շուտովիկներ, ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ	1 160.7	1 016.1	144.5	0.22	302.3	182.2	120.1	11.8	-	-	-	-	100.0
DL - Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները	7 056.8	6 852.4	204.4	1.31	6 305.5	6 162.2	143.2	2.1	-	38.4	61.6	-	-
	9018	Բժշկական սարքեր	3 434.2	3 367.7	66.6	0.64	1 022.4	903.2	119.2	3.5	-	25.4	14.8	-	59.8
	8529	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար	3 340.3	3 327.5	12.8	0.62	2701.0	2 646.3	54.7	1.6	-	32.1	11.3	-	56.6

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներից ներմուծման հնարավոր ծավալը		Ներմուծման փոխարինման ներուժը կոոպերացիայի հաշվին, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից փոխարինվող ներմուծման մասնաբաժինը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Ներմուծման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Ներմուծում երրորդ երկրներից, մլն դոլար	Ներմուծում մասնակից երկրներից, մլն դոլար	Մասնաբաժինը ներմուծման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
		նախատեսված													
DM - Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	8703	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ	22 399.5	21 852.1	547.3	4.15	10 842.8	9 845.9	996.9	4.6	-	-	-	8.3	91.7
	8708	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր	11 591.5	11 156.4	435.1	2.15	6612.5	6 209.2	403.3	3.6	-	-	-	1.1	98.9
	8701	Տրակտորներ	3 354.6	2 796.1	558.5	0.62	2713.7	2 680.5	33.2	1.2	-	100.0	-	-	-
DN - Այլ արտադրություն	9503	Եռանիվ հեծանիվներ, ինքնաշարժեր, տիկնիկներ	1 355.0	1 244.8	110.2	0.25	1 189.3	1 172.8	16.5	1.3	-	48.7	51.3	-	-
	9401	Կահույք՝ նստելու համար	1 569.5	1 477.5	92.0	0.29	519.4	507.3	12.1	0.8	7.6	-	-	-	92.4
	9603	Ավելներ, խոզանակներ, հատակի ձողափայտեր եւ ավելիկներ	298.6	290.7	7.9	0.06	113.3	104.1	9.2	3.2	-	-	-	-	100.0
E - Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն եւ բաշխում	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Աղյուսակ 10. Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման բարձր ներուժ ունեցող ոլորտները

(ԿԲՕԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Կճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
A	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն*	11 451,9	10 533,6	918,3	1,6	80	13,8	10 537,8	10 543,2	5,3	0,0	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ (1601), հլածուկի սերմեր (1205), կաթ եւ սերուցք՝ խտացրած կամ շաքար կամ քաղցրացնող այլ նյութեր ավելացրած (0402)	2,8	75,3	15,8	6,1	
B	Զկնորսություն, ձկնաբուծություն	20,1	1,4	18,7	0,0	4	25,0	1,4	2,2	0,7	3,7	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած (0302)	100,0	-	-	-	-
CA	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	325 616,2	313 556,9	12 059,3	45,0	6	-	313 556,9	313 556,9	-	-	-	-	-	-	-	-

* Հաշվի առնելով տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից:

CB	Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	15 176,5	12 541,6	2 634,9	2,1	46	4,3	12 541,6	12 546,8	5,2	0,0	Կավեր այլ (2508), ավազ բնական (2505)	-	-	100,0	-	-
DA	Մանդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	15 493,2	9 071,7	6 421,6	2,1	125	19,2	10 381,1	10 711,0	329,9	2,1	Պանրի տեսակներ և կաթնաշոռ (0406), այլ սննդամթերք սպիտակուցային խտածոներ, շաքարի օշարակ (2106), հաց, հացաբուլկեղենային ու պրային արտադրատեսակներ (1905)	0,3	39,2	6,7	0,1	53,6
DB	Մանածագործական և կարի արտադրություն	1 967,7	610,7	1 357,0	0,3	146	18,5	669,5	702,5	33,0	1,7	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից (5407), կոստյումներ, պիջակներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ տղամարդկանց համար (6203), կոստյումներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար (6204)	5,5	51,6	31,0	11,9	-
DC	Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների արտադրություն և կոշկեղենի արտադրություն	555,5	313,0	242,5	0,1	18	22,2	314,6	319,5	4,9	0,9	Կոշիկի մասեր, միջատակեր, կրնկատակեր (6406), կոշիկներ՝ բնական կաշվից կոշկերեսով (6403), կաշի	29,1	67,0	-	3,9	-

												դարադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած, խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից (4107)					
DD	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակն երի արտադրություն	5 805,2	5 156,9	648,2	0,8	24	16,7	5 462,1	5 533,2	71,2	1,2	Շինարարակա ն հավաքովի կոնստրուկցիաներ (9406), ատաղձագործակ ան եւ հյուսնի պատրաստած արտադրատեսակ ներ (4418), սղոցանյութեր՝ պրոֆիլավորված չորսուի տեսքով (4409)	0,2	5,2	2,2	0,8	91,6
DE	Ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	4 303,1	3 543,5	759,6	0,6	41	22,0	4 780,4	5 124,0	343,6	8,0	Զուգարանի թուղթ (4818), թուղթ, ստվարաթուղթ՝ ներծծված, մակաշերտված, ներկված մակերեսով (4811), ստվարաթղթե տուփեր, արկղեր, պարկեր եւ փաթեթավորման այլ տարաներ՝ թղթից կամ ստվարաթղթից (4819)	0,0	1,9	3,4	0,1	94,6
DF	Կոքսի, նավթամթերքների եւ միջուկային կյութերի արտադրություն	126 900,3	117 818,5	9 081,8	17,5	7	28,6	117 820,0	117961,1	141,1	0,1	Նավթային կոքս, բիտում եւ նավթի կամ նավթամթերքների վերամշակման արդյունքում ստացված այլ մնացորդներ	-	-	1,9	-	98,1

												(2713), ձյութեր՝ քարածխային, գորշ ածխային, տորֆային (2706)					
DG	Քիմիական արտադրություն	36 288.6	32 682.6	3 606.0	5.0	201	19.4	34 979.7	36 734.9	1 755.2	4.8	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով (3901), ացիլիկ ածխաջրածիններ (2901), մակերեւութաակտ իվ նյութեր, լվացող եւ մաքրող միջոցներ (3402)	0.0	60.9	4.0	0.0	35.0
DH	Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակն երի արտադրություն	3 648.4	1 643.5	2 004.9	0.5	29	44.8	4 112.6	5 862.0	1 749.3	47.9	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օրաձնշական, ռետինե, նոր (4011), պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, ժապավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված, ոչ շերտավոր (3920), պլաստմասսայե այլ սալիկներ, թերթեր, ժապավեններ (3921)	0.0	67.8	4.5	0.1	27.5
DI	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	2 411.8	1 005.9	1 405.8	0.3	53	22.6	1 127.5	1 228.3	100.9	4.2	Ապակե մանրաթել եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակ ներ (7019), հանքաբամբակ, շերտավորված վերմիկուլիտ,	0.0	3.5	4.7	0.7	91.0

												փքված կավեր (6806), ապակե սպասք, արդուզարդի եւ գրասենյակային պարագաներ (7013)					
DJ	Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	70 197.1	62 260.5	7 936.6	9.7	162	19.8	63 632.8	64 829.6	1 196.8	1,7	Չողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման (7214), երկաթից կամ պողպատից՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկույթով (7210), խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից (7306)	0.1	12.1	23.1	0.2	64.5
DK	Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	6 864.7	3 245.7	3 619.1	0.9	88	43.2	6 168.8	7 163.8	995.0	14.5	Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ (8781), սառնարաններ, սառցարաններ, ջերմային պոմպեր (8418), գնդիկավոր կամ հոլովակավոր առանցքակալներ (8482)	0.3	16.5	21.3	0.4	61.4

DL	Էլեկտրասարքավորումների, Էլեկտրական և օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	7 965.1	4 954.3	3 010.8	1.1	90	44.4	9 396.4	10 374.6	978.3	12.3	Մոնիտորներ և պրոյեկտորներ, ընդունիչ, ապարատուրա հեռուստատեսային կապի համար (8528), հաշվողական մեքենաներ և դրանց բոկները (8471), Էլեկտրական շարժիչներ և գեներատորներ բացի Էլեկտրագեներատորային կայանքներից (8501)	0.8	16.7	34.1	0.0	48.4
DM	Տրանսպորտային միջոցների և սարքավորումների արտադրություն	13 275.6	7 452.6	5 823.1	1.8	39	30.8	1 1 822.1	12 790.6	968.4	7.3	Թեթև մարդատար (8703), բեռնատար (8704) ավտոմոբիլներ ներքին այրման միացային շարժիչներ (8408)	0.6	1.0	4.5	2.5	91.3
DN	Այլ արտադրություն	2 376.6	1 576.3	800.3	0.3	60	10.0	1 688.0	1 843.1	155.1	6.5	Ոսկերչական արտադրատեսակներ և դրանց մասերը՝ պատրաստված թանկարժեք մետաղներից (7113), կահույք՝ նստելու համար (9401), այլ կահույք և դրա մասերը (9403)	0.0	41.6	-	0.1	58.2

E	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	1 266.4	822.5	443.9	0.2	2	-	822.5	822.5	-	-	-	-	-	-	-	-
S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	25 489.5	25 489.5	0	3.5	-	-	25 489.5	25 489.5	-	-	-	-	-	-	-	-
S236	Ուղեւորություններ	13 942.2	13 942.2	0	1.9	-	-	13 942.2	13 942.2	-	-	-	-	-	-	-	-
S245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	1 903.3	1 903.3	0	0.3	-	-	1 903.3	1 903.3	-	-	-	-	-	-	-	-
S249	Շինարարություն	5 448.9	5 448.9	0	0.8	-	-	5 448.9	5 448.9	-	-	-	-	-	-	-	-
S253	Ապահովագրություն	564.5	564.5	0	0.1	-	-	564.5	564.5	-	-	-	-	-	-	-	-
S260	Ֆինանսական ծառայություններ	1 394.2	1 394.2	0	0.2	-	-	1 394.2	1 394.2	-	-	-	-	-	-	-	-
S262	Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ	2 588.0	2 588.0	0	0.4	-	-	2 588.0	2 588.0	-	-	-	-	-	-	-	-
S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	689.8	689.8	0	0.1	-	-	689.8	689.8	-	-	-	-	-	-	-	-
S268	Այլ գործնական ծառայություններ	18 279.5	18 279.5	0	2.5	-	-	18 279.5	18 279.5	-	-	-	-	-	-	-	-
S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	710.2	710.2	0	0.1	-	-	710.2	710.2	-	-	-	-	-	-	-	-
S291	Պետական ծառայություններ	1 175.5	1 175.5	0	0.2	-	-	1 237.9	1 243.0	5.1	0.4	-	-	100.0	-	-	-

Աղյուսակ 11. Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման եւ դիվերսիֆիկացման բարձր ներուժ ունեցող ոլորտները (3 առաջատար ապրանքային դիրքերը)

Գործունեության տեսակի անվանումը	USԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի հնտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման հնտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
A - Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն*	1601	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ	357,0	13,1	343,9	0,00	23,6	29,5	5,9	1,0	-	100,0	-	-	-
	0402	Կաթ եւ սերուցք՝ խտացրած կամ շաքար կամ քաղցրացնող այլ նյութեր ավելացրած	614,7	48,0	566,7	0,01	61,6	65,4	3,8	1,0	2,7	89,2	-	8,1	-
	1205	Հլածուկի սերմեր	55,7	46,5	9,2	0,01	46,7	47,3	0,6	1,2	-	-	100,0	-	-
B - Ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	0302	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած	17,0	1,0	16,0	0,00	1,0	1,8	0,7	4,4	100,0	-	-	-	-
CA - Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CB - Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ	2508	Կավեր այլ	11,7	0,8	10,9	0,00	0,8	3,8	3,0	25,6	-	-	100,0	-	-
	2505	Ավազ բնական	11,2	3,2	8,0	0,00	3,2	5,4	2,2	19,2	-	-	100,0	-	-

* Հաշվի առնելով տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման մեծացման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների վերջնական ցանկի բովանդակային համապատասխանության այն ստուգման արդյունքները, որն անցկացվել է Եվրասիական տնտեսական հանձնաժողովի կողմից:

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
կ ռեսուրսներից															
DA - Սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	0406	Պանրի տեսակներ եւ կաթնաշոռ	669,3	47,0	622,3	0,09	777,4	909,3	131,9	19,7	-	39,1	-	-	60,9
	2106	Այլ սննդամթերք (սպիտակուցային խտածոներ, շաքարի օջարակներ եւ այլն)	260,6	144,7	115,9	0,04	290,1	368,7	78,5	30,1	0,3	34,3	-	-	65,4
	1905	Հաց, հացաբուլկեղենային ու ալրային արտադրատեսակներ	315,1	122,5	192,6	0,04	339,8	374,6	34,9	11,1	-	5,3	-	-	94,7
DB - Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	5407	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից	41,1	4,1	36,9	0,01	4,1	15,7	11,5	28,1	-	100,0	-	-	-
	6203	Կոստյումներ, պիջակներ, բլեյզերներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ տղամարդկանց համար	106,0	18,1	87,9	0,01	56,2	63,4	7,3	6,8	-	-	100,0	-	-
	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար	142,4	41,4	101,0	0,02	46,0	49,6	3,6	2,5	12,0	-	-	88,0	-
DC - Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակներ	6406	Կոշիկի մասեր, դնովի միջատակներ,	33,7	3,2	30,5	0,00	3,2	5,8	2,6	7,7	-	100,0	-	-	-

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
րի արտադրություն եւ կոշիկեղենի արտադրություն		կրնկատակեր													
	6403	Կոշիկներ՝ բնական կաշվից կոշիկերեսով	96.5	12.6	83.9	0.01	13.7	15.1	1.4	1.5	100.0	-	-	-	-
	4107	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած կամ խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից	169.2	127.5	41.7	0.02	127.9	128.6	0.7	0.4	1.6	98.4	-	-	-
DD - Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	9406	Շինարարական հավաքովի կոնստրուկցիաներ	126.4	80.6	45.8	0.02	239.1	277.0	37.9	30.0	0.3	9.8	0.1	0.8	88.9
	4418	Ատաղձագործական եւ հյուսնի պատրաստած արտադրատեսակներ	223.4	114.5	108.9	0.03	160.4	188.8	28,5	12.7	-	-	5.3	-	94.7
	4409	Մոդեանյութեր՝ պրոֆիլավորված չորսուրի տեսքով	76.7	57.4	19.3	0.01	155.2	159.8	4.5	5,9	-	-	-	-	100.0
DE - Ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	4818	Զուգարանի թուղթ	169.6	69.7	100.0	0.02	538.1	661.7	123.6	72.9	-	-	-	-	100.0
	4811	Թուղթ եւ ստվարաթուղթ՝ մակաշերտով, ներկված մակերեսով	125.0	48.8	76.1	0.02	243.8	339.9	96.1	76.9	-	-	6.6	-	93.4
	4819	Ստվարաթղթե տուփեր, արկղեր, պարկեր եւ փաթեթավորման այլ տարաներ՝ թղթից կամ ստվարաթղթից	116.8	37.2	79.6	0.02	559.9	620.2	60.3	51.6	-	-	-	0.6	99.4
DF - Կոքսի, նավթամթերքների	2713	Նավթային կոքս, բիտում եւ նավթի կամ	512.4	281.2	231.2	0.07	281.2	419.6	138.4	27.0	-	-	-	-	100.0

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
Եւ միջուկային նյութերի արտադրություն		նավթամթերքների վերամշակման արդյունքում ստացված այլ մնացորդներ													
	2706	Զյուլթեր՝ քարածխային, գորշ ածխային, տորֆային	70.7	67.7	3.0	0.01	69.3	71.9	2.7	3.8	-	-	100.0	-	-
DG - Քիմիական արտադրություն	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով	614.4	295.3	319.1	0.08	411.5	979.4	568.0	92.4	-	67.3	-	0.1	32.7
	2901	Ացիլիկ ածխաջրածիններ	1 572.0	1 545.6	26.4	0.22	1 817.3	2 033.4	216.1	13.7	-	100.0	-	-	-
	3402	Մակերեւութաակտիվ նյութեր, լվացող եւ մաքրող միջոցներ	329.2	163.3	165.9	0.05	465.9	603.9	138.1	41.9	-	-	7.0	-	93.0
DH - Ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	4011	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաձնշական, ռետինե, նոր	1 765.6	1 049.3	716.3	0.24	1 594.5	2 209.8	615.2	34.8	-	59.2	-	-	40.8
	3920	Պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, ժապավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամբանավորված, ոչ շերտավոր	313.7	72.5	241.2	0.04	394.1	769.6	375.5	119.7	-	91.4	8.6	-	-
	3921	Պլաստմասսայե այլ սալիկներ, շերտեր,	133.8	57.2	76.6	0.02	438.5	626.0	187.5	140.2	-	44.9	13.7	-	41.4

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
		ժապավեններ													
DI - Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	7019	Ապակե մանրաթել եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ	220.7	105.6	1 15.0	0.03	165.8	215.8	50.0	22.7	-	-	3.7	-	96.3
	6806	Հանքաքամբակ, շերտավորված վերմիկուլիտ, փքված կավեր	83.1	29.9	53.2	0.01	29.9	60.9	31.0	37.3	-	-	-	-	100.0
	7013	Ապակե սպասք, արդուզարդի եւ գրասենյակային պարագաներ	53.9	31.2	22.7	0.01	78.3	86.1	7.8	14.5	-	-	-	-	100.0
DJ - Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	7214	Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման	1 297.4	631.4	665.9	0.18	640.2	1 036.2	396.0	30.5	-	-	-	0.1	99.9
	7210	Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկոյթով	902.5	306.5	596.0	0.12	419.7	603.0	183.3	20.3	-	-	15.6	-	84.4

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
	7306	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից	494.6	225.1	269.5	0.07	256.4	400.2	143.8	29.1	-	29.1	-	-	70.9
DK - Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	8481	Օդրակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ	470.9	235.0	235.9	0.07	568.8	758.9	190.0	40.4	0.0	-	19.5	-	80.5
	8418	Մառնարաններ, սառցարաններ, ջերմային պոմպեր	562.0	204.7	357.3	0.08	566.9	687.5	120.6	21.5	0.1	-	8.4	0.2	91.3
	8482	Գնդիկավոր կամ հորվակավոր առանցքակալներ	341.0	122.5	218.5	0.05	123.4	208.6	85.2	25.0	-	8.3	91.7	0.1	-
DL - էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	8528	Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ, ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար	739.0	333.1	405.8	0.10	404.8	599.3	194.5	26.3	-	17.6	23.0	-	59.4
	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները	523.1	200.8	322.4	0.07	1 216.6	1 387.8	171.2	32.7	-	-	90.4	-	9.6
	8501	Էլեկտրական շարժիչներ եւ գեներատորներ՝ բացի էլեկտրագեներատորային կայանքներից	313.9	142.3	171.6	0.04	380.3	508.3	128.0	40.8	-	7.6	4.2	-	88.1

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիրը	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Երրորդ երկրներ արտահանման հնարավոր ծավալը		Երրորդ երկրներ արտահանման աճի ինտեգրացիոն ներուժը, մլն դոլար	Արտահանման ինտեգրացիոն աճը, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DM - Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	8703	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ	1 037.8	462.6	575.3	0.14	2 616.5	3 100.6	484.0	46.6	-	-	-	1.4	98.6
	8704	Բեռնատար ավտոմեքենաներ	2 217.3	578.8	1 638.5	0.31	672.5	788.8	116.4	5.2	-	-	-	-	100.0
	8408	Ներքին այրման միացային շարժիչներ	469.7	94.2	375.5	0.06	94.2	199.3	105.1	22.4	-	-	-	-	100.0
DN - Այլ արտադրություն	7113	Ոսկերչական արտադրատեսակներ եւ դրանց մասերը պատրաստված թանկարժեք մետաղներից	195.8	129.1	66.8	0.03	240.4	331.0	90.5	46.2	-	-	-	0.2	99.8
	9401	Կահույք՝ նստելու համար	169.6	34.3	135.3	0.02	34.3	64.8	30.5	18.0	-	100.0	-	-	-
	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը	536.9	155.6	381.3	0.07	155.6	185.5	30.0	5.6	-	100.0	-	-	-
E - Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

**Աղյուսակ 12. Տնտեսության՝ անդամ պետությունների մասնագիտացման
հաշվին Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի բարձր ներուժ ունեցող ոլորտները**

(ՎԲՇԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայություն երի ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրաց իոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժ ինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակար արումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծի մասնաբաժինը միությունում, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահա ման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահա նում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահ անում մասնակ ից արտահա ման կառուցվ ածքում, %	Մասնաբ աժինը փոխադա րձ արտահա ման կառուցվ ածքում, %			Առանց ինտեգրացի այի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացի այով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաս տան	Բելառ ուս	Ղազախ ստան	Ղրղզս տան	Ռուսա ստան
A	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	11451,9	10 533,6	918,3	1,5	80	10,0	3 760,1	3 751,2	8,9	0,1	Խաղող (0806), այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած (0709), սոյայի հատիկներ (1201)	18,6	-	24,3	57,1	-
B	Ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	20,1	1,4	18,7	0,0	4	25,0	790,2	789,8	0,4	0,0	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած (0302)	100,0	-	-	-	-
CA	Վառելիքաէներգետի կ օգտակար հանածոների արդյունահանում	325 616,2	313 556,9	12 059,3	19,2	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CB	Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	15 176,5	12 541,6	2 634,9	4,2	46	10,9	288,1	281,4	6,7	0,4	Կապարի հանքաքարեր եւ խտահանքեր (2607), տիտանի հանքաքարեր եւ խտահանքեր (2614), սպաթ՝ դաշտային, լեյցիտ, նեֆելին եւ նեֆելինային սիենիտ (2529)	9,2	-	8,3	-	82,6

(ՎԲՕԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DA	Սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	15 493,2	9 071,7	6421,6	10,2	125	10,4	1 335,7	1 294,9	40,8	0,1	Ածխային լուծամզույթ, պատրաստի սննդամթերք՝ պատրաստված այուրից (1901), գինիներ՝ խաղողի և քաղցրահյութ (2204), ընտանի թռչունների միս և սննդային ենթամթերք (0207)	22.8	56.0	17.1	2,7	1,4
DB	Մանածագործական և կարի արտադրություն	1 967,7	610,7	1 357,0	2,2	146	6,2	265,0	241,2	23,8	0,2	Կոստյումներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար (6204), սպիտակեղեն՝ անկողնու և ճաշասենյակի (6302), գորգեր և թափակար նրբախավով հատակի այլ մանածագործական ծածկույթներ (5703)	99.4	-	-	0,6	-
DC	Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների արտադրություն և կոշիկեղենի արտադրություն	555,5	313,0	242,5	0,4	18	11,1	10,4	0,9	9,5	0,2	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած, խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից (4107),	-	-	0,8	0,3	98.9

(ՎԲՇԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրաց իւն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժ ինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակար արումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը միությունում, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %					
		Արտահա ման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահան ում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակ ից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբ աժինը փոխադա րած արտահա ման կառուցվ ածքում, %			Առանց ինտեգրացի այի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացի այով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաս տան	Բելառ ուս	Ղազախ ստան	Ղրղզս տան	Ռուսս ստան	
												դաբաղած կաշի կամ կաշվե կրաստ ոչխարների մորթներից կամ գառների մորթիկներից, առանց մշակման (4105)						
DD	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակնե րի արտադրություն	5 805,2	5 156,9	648,2	1,0	24	-	-	-	-	-							
DE	Ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	4 303,1	3 543,5	759,6	1,2	41	-	-	-	-	-							
DF	Կոքսի, նավթամթերքների եւ միջուկային նյութերի արտադրություն	126 900,3	117 818,5	9 081,8	14,5	7	-	-	-	-	-							
DG	Քիմիական արտադրություն	36 288,6	32 682,6	3 606,0	5,7	201	4,5	189,3	148,4	40,8	0,1	Ածխածին (2803), պայթուցիկ նյութեր պատրաստի բացի վառողից (3602), ացիկլիկ ածխաջրածիններ (2901)	1,0	0,8	13,3	0,1	84,8	
DH	Ռետինե եւ պլաստմասսայե	3 648.4	1 643.5	2 004.9	3.2	29	6.9	731.3	673.2	58,1	0.5	Անվաղողեր եւ դողածակեր	-	99.2	-	0.8	-	

(ՎԲԾԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %					
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
	արտադրատեսակների արտադրություն											օդաճնշական, ռետինե, նոր (4011), պաշտպանիչ գլխի հարդարանքներ ռետինից կամ պլաստմասսայից (6506)						
DI	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	2411.8	1 005.9	1 405.8	2.2	53	7.5	409.9	368.7	41.2	0.8	Ապակե տարրություններ՝ ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար. պահածոյացման համար ապակե բանկաներ (7010), պորտլանդցեմենտ եւ նույնանման հիդրավիկ ցեմենտներ (2523), ապակի գնդերի, ձողերի կամ խողովակների ձեւով՝ չմշակված (7002)	2.3	0.6	0.0	1.6	95.5	
DJ	Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	70 197.1	62 260.5	7 936.6	12.6	162	8.6	2 708.2	2 274.0	434.3	1.6	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից (7306) կլոր հատմամբ, որոնց	-	-	5.5	0.2	94.3	

(ՎԲՕԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
												արտաքին տրամագիծը 406,4 մլն դոլար (7305), ոսկի չմշակված (7108)					
DK	Մեքենաների և սարքավորումների արտադրություն	6 864.7	3 245.7	3619.1	5.8	88	4.5	2 761.9	2 685.9	75.9	0.1	Բուլղոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ (8429), լվացքի մեքենաներ (8450), վառարաններ ջեռուցման և ուտելիք պատրաստելու համար (7321)	0.6	99.4	-	-	
DL	Էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական և օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	7 965.1	4 954.3	3 010.8	4.8	90	3.3	2 732.1	2 723.5	8.6	0.0	Մասեր՝ նախատեսված ռադիոէլեկտրոնային ապարատային համար (8529), ջերմակատողով, սառը կատողով կամ լուսակատողով էլեկտրոնային լամպեր և խողովակներ (8540), մանրաթելեր և թեքաօպտիկական մալուխներ, ոսպնյակներ (9001)	63.4	-	-	-	36.6

(ՎԲՕԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը միությունում, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DM	Տրանսպորտային միջոցների և սարքավորումների արտադրություն	13 275.6	7 452.6	5 823.1	9.3	39	10.3	3 816.5	3 775.3	41.3	0.1	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ (8603), հատուկ նշանակության տրանսպորտային միջոցներ (8705), կայծային բնկմամբ ներքին այրման շարժիչներ (8407)	9.2	15.6		7.6	67.7
DN	Այլ արտադրություն	2 376.6	1 576.3	800.3	1.3	60	5.0	713.6	697.1	16.6	0,2	Կահույք՝ նստելու համար (9401), այլ կահույք եւ դրամասերը (9403), թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք քարեր՝ բացի ալմաստներից՝ չըջանակած կամ չամրացված (7103)	-	97.9	2.1		-
E	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	1 266.4	822.5	443.9	0.7	2	50.0	173.6	-	173.6	59,3	Էլեկտրաէներգիա (2716)	-	-	-	-	100.0
S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	25 489.5	25 489.5	տ/չ	տ/չ	-	-	1281.3	-	1281.3	5.9		-	-	-		100.0
S236	Ուղեւորություններ	13 942.2	13 942.2	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-		-	-	-		-
S245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	1 903.3	1 903.3	տ/չ	տ/չ	-	-	1431.9	1 402.7	29.1	1.0		8.5	-	-	91.5	

(ՎԲՕԸԴ) ծածկագիրը (EBOPS) {Վճարային Բալանսում ծառայությունների ընդլայնված դասակարգչի}	Գործունեության տեսակի անվանումը (ծառայությունների կատեգորիաները)	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				ԱՏԳ ԱԱ դիրքերի թիվը (4 նիշ)	Ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող դիրքերի մասնաբաժինը, %	Երրորդ երկրներից Միության ներմուծման փոխարինման ներուժը		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրներից ներմուծման ներուժի մասնաբաժինը միությունում, %	Տնտեսությունների 3 առաջատար ոլորտներն ըստ ինտեգրացիոն ներուժի (փակագծերում նշված են ԱՏԳ ԱԱ ծածկագրերը)	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
		Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխարինման արտահանման կառուցվածքում, %			Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար				Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
S249	Շինարարություն	5 448.9	5 448.9	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S253	Ապահովագրություն	564.5	564.5	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S260	Ֆինանսական ծառայություններ	1 394.2	1 394.2	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S262	Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ	2 588.0	2 588.0	տ/չ	տ/չ	-	-	1 107.7	1 088.8	18.9	0.7	-	57.7	42.3	-	-	-
S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	689.8	689.8	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
S268	Այլ գործնական ծառայություններ	18279.5	18 279.5	տ/չ	տ/չ	-	-	7409.9	7100.3	309.6	12	-	-	100.0	-	-	-
S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	710.2	710.2	տ/չ	տ/չ	-	-	229.2	204.0	25.2	2.0	-	20.9	79.1	-	-	-
S291	Պետական ծառայություններ	1 175.5	1 175.5	տ/չ	տ/չ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Աղյուսակ 13. Տնտեսության անդամ պետությունների մասնագիտացման հաշվին

Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի բարձր ներուժ ունեցող ոլորտները (3 առաջատար ապրանքային դիրքերը)

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Միության ներմուծափոխարինման ներուժը երրորդ երկրներից		Միության մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրների ներուժի միության ներմուծման մեջ, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
A - Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն	0806	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած	15,9	0,8	15,0	0,02	966,8	964,2	2,6	0,4	19,2	-	-	80,8	-
	0709	Այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած	49,5	34,8	14,7	0,02	639,0	636,5	2,4	0,5	47,0	-	-	53,0	-
	1201	Մոյայի հատիկներ՝ մանրատած կամ չմանրատած	44,4	43,3	1,2	0,00	385,3	383,2	2,2	0,5	-	-	100,0	-	-
B - Չկնորսություն, ձկնաբուծություն	0302	Չուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած	17,0	1,0	16,0	0,03	790,2	789,8	0,4	0,0	100,0	-	-	-	-
CA - Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
CB - Օգտակար հանածոների արդյունահանում՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	2607	Կապարի հանքաքարեր և խտահանքեր	470,4	381,9	88,5	0,14	16,8	11,2	5,6	47,6	0,3	-	-	-	99,7
	2529	Սպաթ դաշտային, լեյցիտ, նեֆելին և նեֆելինային սիենիտ, ֆտորասպաթ	16,6	3,4	13,2	0,02	70,8	70,2	0,6	0,6	-	-	100,0	-	-
	2614	Տիտանի հանքաքարեր և խտահանքեր	30,8	30,8	0,0	0,00	134,5	134,0	0,5	0,3	100,0	-	-	-	-
DA - Մնդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	1901	Ածիկային լուծամզուք, պատրաստի սննդամթերք՝ պատրաստված այլուրից	116,8	52,8	64,0	0,10	90,6	74,6	16,0	3,5	-	100,0	-	-	-

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Միության ներմուծափոխարինման ներուժը երրորդ երկրներից		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրների ներուժի մասնաբաժինը միության ներմուծման մեջ, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը խոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DB - Մանածագործական եւ կարի արտադրություն	2204	Գինիներ՝ խաղողի եւ քաղցրահյութ	8,5	4,9	3,6	0,01	561,6	554,7	6,9	0,6	100,0	-	-	-	-
	0207	Հնտանի թռչունների միս եւ աննդային ենթամթերք	278,4	10,6	267,8	0,43	90,8	84,2	6,6	0,7	-	100,0	-	-	-
	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար	142,4	41,4	101,0	0,16	55,7	45,1	10,6	0,9	-	100,0	-	-	-
	6302	Մպիտակեղեն՝ անկողնու եւ ճաշասենյակի	34,1	18,7	15,4	0,02	23,7	16,9	6,8	2,0	-	100,0	-	-	-
5703	Գորգեր եւ հատակի այլ մանածագործական ծածկոցներ	28,0	3,7	24,3	0,04	32,9	31,4	1,5	1,0	-	100,0	-	-	-	
DC - Կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների արտադրություն եւ կոշիկեղենի արտադրություն	4107	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած, խոշոր եղջերավոր անասունների մորթերից	169,2	127,5	41,7	0,07	9,4	-	9,4	13,6	-	-	-	-	100,0
4105	Դաբադած կաշի կամ կաշվե կրաստ ոչխարների մորթերից, բայց առանց հետագա մշակման	3,9	3,8	0,1	0,00	1,0	0,9	0,1	4,8	-	-	75,9	24,1	-	
DD - Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Միության ներմուծափոխարինման ներուժը երրորդ երկրներից		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրների ներուժի մասնաբաժինը միության ներմուծման մեջ, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
DE - Ցեյլոլուզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
DF - Կոքսի, նավթամթերքների և միջուկային նյութերի արտադրություն	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
DG - Քիմիական արտադրություն	2803	Ածխածին	589.3	534.1	55.2	0.09	28.6	-	28.6	63.8	-	-	-	-	100.0
	3602	Պայթուցիկ նյութեր պատրաստի բացի վառողից	41.4	15.6	25.7	0.04	6.0	-	6.0	54.6	-	-	-	-	100.0
	2901	Ացիլիլիկ ածխաջրածիններ	1 572.0	1 545.6	26.4	0.04	31.3	28.1	33	3.0	-	-	100.0	-	-
DH - Ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	4011	Անվադողեր և դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	1 765.6	1 049.3	716.3	1.14	705.5	648.3	57.2	2.0	-	100.0	-	-	-
	6506	Պաշտպանիչ գլխի հարդարանքներ՝ ռետինից կամ պլաստմասսայից	14.6	4.0	10.5	0.02	25.8	24.9	0.9	1.3	-	49.0	-	51.0	-
DI - Այլ ոչ մետաղական/հանքային արտադրանքի արտադրություն	7010	Ապակե տարրություններ՝ ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար. պահածոյացման համար բանկաներ	235.1	109.8	125.3	0.20	39.4	-	39.4	19.8	-	-	-	-	100.0
	2523	Պորտլանդցեմենտ և նույնանման հիդրավլիկ	356.2	153.0	203.3	0.32	360.7	359.1	1.6	0.4	58.6	-	-	41.4	-

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Միության ներմուծափոխարինման ներուժը երրորդ երկրներից		Միության շուկա մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրների ներուժի մասնաբաժինը միության ներմուծման մեջ, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %						
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան		
		ցեմենտներ															
	7002	Ապակի՝ գնդերի, ձողերի կամ խողովակների ձևով, չմշակված	8.5	6.1	2.3	0.00	4.9	4.7	0.2	2.0	-	100.0	-	-	-	-	-
DJ - Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն	7306	Խողովակներ, փողակներ եւ անամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից	494.6	225.1	269.5	0.43	269.1	-	269.1	40.0	-	-	-	-	-	100.0	
	7305	Խողովակներ եւ փողակներ՝ եռակցման կամ գամած, կլոր հատմամբ, որոնց տրամագիծը 406, 4 մմ-ից ավելի է, սեւ մետաղներից	637.2	381.8	255.5	0.41	578.8	524.9	54.0	7.6	-	-	-	-	-	100.0	
DK -Մեքենաների եւ սարքավորումների արտադրություն	7108	Ոսկի չմշակված	6 630.7	6 612.5	18.2	0.03	71.8	35.1	36.7	48.6	-	-	-	-	-	100.0	
	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	315.5	143.2	172.4	0.27	2 250.7	2 194.6	56.2	1.3	-	100.0	-	-	-	-	
	8450	Լվացքի մեքենաներ	150.6	90.8	59.8	0.10	1 16.5	100.9	15.6	2.4	-	100.0	-	-	-	-	
	7321	Վառարաններ՝ ջեռուցման եւ ուտելիք պատրաստելու համար	178.3	21.3	157.0	0.25	11.3	7.6	3.7	1.3	-	100.0	-	-	-	-	
DL- էլեկտրասարքավորումների, էլեկտրական եւ օպտիկական սարքավորումների արտադրություն	8529	Մասեր՝ նախատեսված ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար	246.1	236.9	9.3	0.01	2 703.4	2 699.2	4.2	0.1	100.0	-	-	-	-	-	
	8540	Մառը կատողով, ջերմակատողով կամ լուսակատողով	55.7	43.4	12.3	0.02	3.1	-	3.1	11.2	-	-	-	-	-	100.0	

Գործունեության տեսակի անվանումը	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր	Ապրանքային դիրքի անվանումը	Տեղեկատվություն 2012 թվականի մասով				Միության ներմուծափոխարինման ներուժը երրորդ երկրներից		Միության մատակարարումների աճի ներուժը, մլն դոլար	Երրորդ երկրների ներուժի մասնաբաժինը միության ներմուծման մեջ, %	Ներդրումն ինտեգրացիոն ներուժի մեջ, %				
			Արտահանման ծավալը, մլն ԱՄՆ դոլար	Արտահանում երրորդ երկրներ, մլն դոլար	Արտահանում մասնակից երկրներ, մլն դոլար	Մասնաբաժինը փոխադարձ արտահանման կառուցվածքում, %	Առանց ինտեգրացիայի, մլն ԱՄՆ դոլար	Ինտեգրացիայով, մլն ԱՄՆ դոլար			Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան
		Էլեկտրոնային լամպեր եւ խողովակներ													
	9001	Օպտիկական մանրաթելեր եւ թելքաօպտիկական լարաններ. ոսպնյակներ	61.8	52.2	9.6	0.02	25.5	24.4	1.2	0.5	100.0	-	-	-	-
DM - Տրանսպորտային միջոցների եւ սարքավորումների արտադրություն	8603	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ	178.6	142.5	36.1	0.06	27.9	-	27.9	66.4	-	-	-	-	100.0
	8705	Հատուկ նշանակության շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ	529.2	344.9	184.3	0.29	269.9	263.4	6.4	0.9	-	100.0	-	-	-
	8407	Կայծային բռնկմամբ ներքին այրման շարժիչներ	45.9	32.4	13.6	0.02	3 456.8	3 450.4	6.4	0.3	50.9	-	-	49.1	-
DN - Այլ արտադրություն	9401	Կահույք՝ նստելու համար	169.6	34.3	135.3	0.22	403.8	389.6	14.2	1.0	-	100.0	-	-	-
	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը	536.9	155.6	381.3	0.61	301.1	299.1	2.0	0.1	-	100.0	-	-	-
	7103	Թանկարժեք եւ կիսաթանկարժեք քարեր՝ բացի ավաաստներից չչրջանակած կամ չամրացված	11.6	10.1	1.5	0.00	8.7	8.3	0.4	3.1	-	-	100.0	-	-
E - Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	2716	Էլեկտրաէներգիա	1 266.4	822.5	443.9	0.71	173.6	-	173.6	59.3	-	-	-	-	100.0

Աղյուսակ 14. Տնտեսության՝ բարձր բազմապատկական էֆեկտ ունեցող ոլորտները

Տնտեսության ոլորտը	ՏԳԴ ծածկագիրը	Բազմապատկական էֆեկտ		Անդամ պետությունների ներդրումը (%)					Կարգն ըստ վիճակագրական ցուցանիշների վերլուծության	Կարգն ըստ ծախսերի վրա գների ազդեցության վերլուծության	Կարգն ըստ ներդրումների փոխադարձ ազդեցության վերլուծության	ՆԻԱ-ի առկայությունը տնտեսության ոլորտում
		Կարգ	Ծավալը, մլն դոլար	Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան				
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն Ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	9	546.2	5.8	39.5	4.3	11.0	39.4	12	5	6	-
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	6	1 504.0	0.3	16.4	26.5	2.1	54.8	10	3	6	-
Մանղամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	13	196.7	0.2	41.1	4.7	8.7	45.2	6	9	13	-
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն	13-15	14	187.6	0.2	22.3	11.9	7.8	57.9	8	10	11	-
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	10	383.9	0.7	21.7	3.1	3.1	71.4	4	11	14	-
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	2	3 247.7	0.2	24.3	5.1	3.1	67.3	3	14	10	-
Մետալուրգիա	24-25	1	3 453.4	0.1	19.1	11.6	3.9	65.4	5	7	5	-
Մեքենաշինություն	26-30, 33	3	3 149.3	0.1	16.1	2.8	2.0	79.1	2	16	12	-
Այլ արտադրություն	31-32	16	84.2	0.5	27.6	1.9	4.9	65.1	9	6	16	-
Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	5	1 720.9	0.4	24.0	3.0	1.9	70.7	1	7	2	-
Շինարարություն	41-43	11	346.1	2.7	55.7	16.9	0.7	24.0	7	13	9	-
Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային արտադրատեսակների	45-47, 55 56	4	2 591.7	0.2	0.5	11.7	1,5	86.0	14	15	1	-

Տնտեսության ոլորտը	ՏԳԴ ծածկագիրը	Բազմապատկական էֆեկտ		Անդամ պետությունների ներդրումը (%)					Կարգն ըստ վիճակագրական ցուցանիշների վերլուծության	Կարգն ըստ ծախսերի վրա գների ազդեցության վերլուծության	Կարգն ըստ ներդրումների փոխադարձ ազդեցության վերլուծության	ՆԻԱ-ի առկայությունը տնտեսության ոլորտում
		Կարգ	Ծավալը, մլն դոլար	Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան				
վերանորոգում, հյուրանոցներ և ռեստորաններ												
Տրանսպորտ և կապ	49-53, 61	8	1 245.3	0.7	9.8	14.3	3.4	71.9	11	1	3	-
Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում	58-60, 62 66, 68-82	7	1 277.5	1.5	17.7	12.8	3.2	64.8	13	11	3	-
Պետական կառավարում և ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն	84	12	293.7	0.01	0	0	0.2	99.8	16	2	15	-
Կրթություն, առողջապահություն և սոցիալական ծառայությունների մատուցում, այլ կոմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների մատուցում	85-88, 90 96	15	119.6	0.4	38.1	3.0	5.7	52.9	15	4	8	-

Պարզաբանում՝ Գունային սանդղակը ներկայացվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար առանձին (այսինքն՝ անհամադրելի է անդամ պետությունների միջև), կանաչ գույնը ցույց է տալիս այն ճյուղերը, որտեղ անդամ պետության ներդրումը միության ներուժի մեջ առավել մեծ է, կարմիրը՝ հակառակը:

**Աղյուսակ 15. Տնտեսության՝ բոլոր տեսակների արտադրական շղթաներում
մասնակցության արդյունքում բարձր ինտեգրացիոն էֆեկտ ունեցող ոլորտները (համընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտը
Միությունում)**

Տնտեսության ոլորտը	ՏԳԴ ծածկագիրը	Միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճի ներուժը		Անդամ պետությունների ներդրումը (%)					Կարգն ըստ վիճակագրական ցուցանիշների վերլուծության	ՆԻԱ-ի առկայությունը տնտեսության ոլորտում
		Կարգ	Ծավալը, մլն դոլար	Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան		
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	6	244.5	4.7	40.1	5.5	5.7	43.9	8	-
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	5	438.2	0.4	11.6	34.0	1.4	52.5	2	-
Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	8	103.9	0.3	44.9	3.9	6.7	44.2	10	+
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն	13-15	9	99.1	0.3	24.5	14.9	7.9	52.5	5	+
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	7	189.3	1.0	18.7	3.1	2.9	74.2	6	+
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետին և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	3	901.4	0.4	14.5	6.5	5.0	73.6	3	+
Մետալուրգիա	24-25	2	1 748.1	0.1	14.5	17.5	2.2	65.7	1	+
Մեքենաշինություն	26-30, 33	1	1 833.2	0.2	15.1	3.0	2.2	79.5	4	+
Այլ արտադրություն	31-32	10	40.4	0.7	32.1	2.4	7.0	57.8	9	-
Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	4	673.4	0.7	19.1	34	2.7	74.0	7	+

Պարզաբանում՝ Գունային սանդղակը ներկայացվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար առանձին (այսինքն՝ անհամադրելի է անդամ պետությունների միջև), կանաչ գույնը ցույց է տալիս այն ճյուղերը, որտեղ անդամ պետության ներդրումը միության ներուժի մեջ առավել մեծ է, կարմիրը՝ հակառակը:

**Աղյուսակ 16. Տնտեսության՝ Միության ներսի արտադրական շղթաներում
մասնակցության արդյունքում բարձր ինտեգրացիոն էֆեկտ ունեցող ոլորտները (համընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտը
Միությունում)**

Տնտեսության ոլորտը	ՏԳԴ ծածկագիրը	Միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճի ներուժը		Անդամ պետությունների ներդրումը (%)					Կարգն ըստ վիճակագրական ցուցանիշների վերլուծության
		Կարգ	Ծավալը, մլն դոլար	Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	6	22.7	27.7	40.9	8.4	14.6	8.4	8
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	5	114.0	0.2	24.0	9.5	0.2	66.1	5
Մենդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	9	9.4	1.8	70.8	6.3	7.5	13.6	10
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկների արտադրություն	13-15	8	14.2	0.2	56.3	0.4	0.7	42.5	1
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	7	16.6	2.4	40.9	1.2	0.8	54.7	6
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետին և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	1	264.2	0.3	10.1	0.4	2.3	87.0	3
Մետալուրգիա	24-25	2	164.9	0.2	12.7	0.6	0.9	85.6	4
Մեքենաշինություն	26-30, 33	3	159.0	0.5	25.5	0.1	1.9	72.1	2
Այլ արտադրություն	31-32	10	7.9	0.8	46.3	0.1	0.9	51.9	9
Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	4	130.4	0.6	13.8	0.2	0.3	85.0	7

Պարզաբանում՝ Գունային սանդղակը ներկայացվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար առանձին (այսինքն՝ անհամադրելի է անդամ պետությունների միջև), կանաչ գույնը ցույց է տալիս այն ճյուղերը, որտեղ անդամ պետության ներդրումը միության ներուժի մեջ առավել մեծ է, կարմիրը՝ հակառակը:

**Աղյուսակ 17. Տնտեսության՝ միջազգային արտադրական շղթաներում
մասնակցության արդյունքում բարձր ինտեգրացիոն էֆեկտ ունեցող ճյուղերը (համընդհանուր ինտեգրացիոն էֆեկտը
Միությունում)**

Տնտեսության ոլորտը	ՏԳԴ ծածկագիրը	Միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճի ներուժը		Անդամ պետությունների ներդրումը (%)					Կարգն ըստ վիճակագրական ցուցանիշների վերլուծության
		Կարգ	Ծավալը, մլն դոլար	Հայաստան	Բելառուս	Ղազախստան	Ղրղզստան	Ռուսաստան	
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	6	221.8	2.4	40.0	5.2	4.8	47.5	8
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	5	324.3	0.5	7.3	42.6	1.8	47.8	3
Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	8	94.5	0.1	42.3	3.6	6.6	47.3	9
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն	13-15	9	84.9	0.3	19.2	17.3	9.2	54.1	5
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	7	172.7	0.9	16.5	3.3	3.2	76.1	6
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	3	1637.2	0.5	16.4	9.0	6.1	68.0	1
Մետալուրգիա	24-25	2	583.2	0.1	14.7	19.3	2.3	63.6	2
Մեքենաշինություն	26-30, 33	1	674.2	0.2	14.1	3.3	2.2	80.2	4
Այլ արտադրություն	31-32	10	32.6	0.7	28.6	3.0	8.4	59.2	10
Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	4	542.9	0.8	20.4	4.2	3.3	71.3	7

Պարզաբանում՝ Գունային սանդղակը ներկայացվում է յուրաքանչյուր անդամ պետության համար առանձին (այսինքն՝ անհամադրելի է անդամ պետությունների միջև), կանաչ գույնը ցույց է տալիս այն ճյուղերը, որտեղ անդամ պետության ներդրումը միության ներուժի մեջ առավել մեծ է, կարմիրը՝ հակառակը:

Աղյուսակ 18. Տնտեսության՝ անդամ պետություններում ինտեգրացիոն

ներուծ ունեցող 10 առաջատար ոլորտները (մեթոդիկաների ապրոբացիայի արդյունքների հիման վրա)

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	Ծածկագիր ⁴¹	Ապրանքային դիրքի/ ծառայության/ գործունեության տեսակի անվանումը	Ծածկագիր ⁴⁰	Ապրանքային դիրքի/ ծառայության/ գործունեության տեսակի անվանումը	Ծածկագիր ⁴⁰	Ապրանքային դիրքի/ ծառայության/ գործունեության տեսակի անվանումը	Ծածկագիր ⁴⁰	Ապրանքային դիրքի /ծառայության/ գործունեության տեսակի անվանումը	Ծածկագիր ⁴⁰	Ապրանքային դիրքի /ծառայության/ գործունեության տեսակի անվանումը
Տնտեսության՝ բարձր արդիականություն եւ (կամ) Միության շրջանակներում կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ներուժ ունեցող ոլորտները	S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով	S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	S205	Տրանսպորտային ծառայություններ	8703	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար
	3004	Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապեւտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար	3808	Ինսեկտիցիդներ, ֆունգիցիդներ, հերբիցիդներ	3004	Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապեւտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար	8703	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար	8708	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ
	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները, մագնիսական կամ օպտիկական հաշվարկման սարքվածքներ	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները, մագնիսական կամ օպտիկական հաշվարկման սարքվածքներ	3004	Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապեւտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար	S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ
	3102	Պարարտանյութեր հանքային կամ	8421	Կենտրոնախուսակներ, սարքվածքներ	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ,	S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող	8443	Թիթեղների եւ գլանների միջոցով

⁴¹ «***»՝ ապրանքային դիրքի ծածկագիրն ըստ ԵԱՏՄ ԱՏԳ ԱԱ-ի «S***»՝ ծառայությունների դասի ծածկագիրն ըստ EBOPS-ի «**» եւ «**-*»՝ ՏԳՆ ծածկագիրը

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	քիմիական, ազոտական		հեղուկները եւ գազերը ֆիլտրելու կամ զտելու համար		էքսկավատորներ		ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ		տպագրության համար օգտագործվող տպագրական մեքենաներ
7202	Ֆեռոհամաձուլվածքներ	8479	Մեքենաներ եւ մեխանիկական սարքվածքներ՝ անհատական գործառույթներ ունեցող	9021	Օրթոպեդիկ հարմարանքներ, բեկակալներ, մարմնի արհեստական մասեր, լսողական ապարատներ	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
7210	Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ զլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկույթով	8414	Պոմպեր օդային կամ վակուումային, օդային կամ գազային կոմպրեսորներ եւ օդափոխիչներ	3808	Ինսեկտիցիդներ, ֆունգիցիդներ, հերբիցիդներ	7308	Մետաղակոնստրուկցիաներ սեւ մետաղներից՝ բացի հավաքովի շինարարական կոնստրուկցիաներից	3004	Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապեւտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար
2309	Կենդանիներին կերակրելու համար օգտագործվող մթերքներ	8701	Տրակտորներ	S260	Ֆինանսական ծառայություններ	8517	Հեռախոսային ապարատներ՝ ներառյալ բջջային կապի ցանցերի համար	7326	Այլ արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից
3907	Պոլիացետալներ, պարզ պոլիէթերներ եւ էպօքսիդային խեժեր՝ սկզբնական ձեւերով	9018	Բժշկության, վիրաբուժության, ատամնաբուժության կամ անասնաբուժության մեջ օգտագործվող սարքեր եւ սարքվածքներ	S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	8431	Մասեր՝ նախատեսված ամբարձիչ սարքավորումների համար	8483	Փոխհաղորդիչ լիսեռներ եւ շուտովիկներ, ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ
7214	Չողեր՝ երկաթից	8428	Բարձրացնելու,	9018	Բժշկության,	8708	Շարժիչային	8477	Սարքավորումներ՝

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
		կամ չլեզվիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման		բեռնելու կամ բեռնաթափելու համար սարքվածքներ (վերելակներ, շարժասանդուղքներ, կոնվեյերներ)		վիրաբուժության, ատամնաբուժության կամ անասնաբուժության մեջ օգտագործվող սարքեր եւ սարքվածքներ		տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ		ռետինի կամ պլաստմասսաների մշակման համար
	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը	8477	Մարքավորումներ՝ ռետինի կամ պլաստմասսաների մշակման համար	6110	Սվիտերներ, պոլովերներ, հյուսված բաճկոնակներ տրիկոտաժից	3917	Խողովակներ, փողակներ, ճկափողեր եւ դրանց կցամասերը պլաստմասսայից	8413	Պոմպեր հեղուկային, հեղուկների վերհաններ
Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման ավելացման եւ դիվերսիֆիկացման ներուժ ունեցող ոլորտները	8708	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները, մագնիսական կամ օպտիկական հաշվարկման սարքվածքներ	8708	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ	8703	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար
	8536	Էլեկտրական ապարատորա՝ կոմուտացիայի կամ էլեկտրական շղթաների պահպանման համար՝ 1000 Վ-ից ոչ ավելի լարման համար	4011	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	7304	Խողովակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սեւ մետաղներից	8703	Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար	7214	Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեզվիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման
	6403	Կոշիկ՝ ռետինից, պլաստմասսայից, կաշվից կոշկատակով եւ բնական կաշվից կոշկերեսով	3920	Պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, թաղանթ կամ ժպավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված, ոչ շերտավոր	8482	Գնդիկավոր կամ հղովակավոր առանցքակալներ	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար	4011	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
8414	Պոմպեր՝ օդային կամ վակուումային, օդային կամ գազային կոմպրեսորներ եւ օդափոխիչներ	2901	Ացիկլիկ ածխաջրածիններ	2818	Արհեստական կորունդ, ալյումինի օքսիդ եւ հիդրօքսիդ	3923	Արտադրատեսակներ սպրանքների տրանսպորտային փոխադրման կամ փաթեթավորման համար, պլաստմասսայից, խցաններ, կափարիչներ, թասակներ եւ այլ միջոցներ՝ խցանելու համար, պլաստմասսայից	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով
8309	Խցաններ, թասակներ եւ կափարիչներ, խցանման կափարիչներ՝ 22երի համար, խցաններ պարուրակով, խցանների պատյաններ, հերմետիկացնող եւ փաթեթավորման այլ պարագաներ՝ ոչ թանկարժեք մետաղներից	3926	Այլ արտադրատեսակներ պլաստմասսայից	7404	Պղնձի թափոններ եւ ջարդոն	8701	Տրակտորներ	7210	Երկաթից կամ չլեզիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկույթով
9027	Սարքեր եւ ապարատուրա՝ ֆիզիկական կամ քիմիական անալիզի համար	3907	Պոլիացետալներ, պարզ պոլիէթերներ եւ էպօքսիդային խեժեր՝ սկզբնական ձևերով	8528	Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ, ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար	8419	Արդյունաբերական կամ լաբորատոր սարքավորումներ՝ տաքացմամբ՝ նյութերի մշակման համար	8481	Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ
9030	Օսցիլոսկոպներ, սպեկտրաանալիզ գատորներ, այլ սարքեր եւ ապարատուրա՝	3208	Ներկեր եւ լաքեր՝ պոլիմերների հիմքով՝ ոչ ջրային միջավայրում դիսպերսված կամ	8411	Շարժիչներ՝ տուրբոռեակտիվ եւ տուրբոպտուտակային, գազային	8716	Կցորդներ եւ կիսակցորդներ	2713	Նավթային կոքս, նավթային բիտում եւ բիտումային ապարներից ստացված նավթի

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	Էլեկտրական մեծությունների չափման կամ հսկման համար, սարքեր եւ ապարատուրա՝ ալֆա-, բետա-, գամմա-, ռենտգենյան ճառագայթումները հայտնաբերելու կամ չափելու համար		լուծված		տուրբիններ				կամ նավթամթերքների վերամշակման արդյունքում ստացված այլ մնացորդներ
8443	Թիթեղների եւ գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող տպագրական մեքենաներ	3921	Պլաստմասայե այլ սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր կամ ժապավեններ	8443	Թիթեղների եւ գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող տպագրական մեքենաներ	7308	Մետաղակոնստրուկցիաներ սեւ մետաղներից՝ բացի հավաքովի շինարարական կոնստրուկցիաներից	3402	Մակերեսապատիվ նյութեր, լվացող միջոցներ եւ մաքրող միջոցներ
0302	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած՝ բացառությամբ ձկան ֆիլեի	3908	Պոլիամիդներ՝ սկզբնական ձևերով	8481	Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ	8430	Այլ մեքենաներ եւ մեխանիզմներ՝ բնահողը, օգտակար հանածոները կամ հանքաքարերը մշակելու, խտացնելու, հեռացնելու կամ հորատելու համար. սարքավորումներ՝ գցեր խփելու եւ հանելու համար	4818	Ջուգարանի թուղթ եւ նույնանման թուղթ. թաշկինակներ՝ կոսմետիկ
7325	Այլ ձուլված արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից	3925	Շինարարական դետալներ՝ պլաստմասայից՝ այլ տեղում չնշված կամ չներառված	3920	Պլաստմասայե սալիկներ, թերթեր, թաղանթ կամ ժապավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված,	6206	Բլուզներ, շապիկներ եւ բլուզոններ՝ կանանց կամ աղջիկների համար	8704	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ բեռներ փոխադրելու համար

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
						ոչ շերտավոր				
Տնտեսության՝ երկրի մասնագիտացման հաշվիններին շուկայում ապրանքների և ծառայությունների մատակարարումների աճի հեռանկարներ և Միությունում մրցակցային առավելություններ ունեցող ոլորտները	S262	Համակարգչային և տեղեկատվական ծառայություններ	S268	Այլ գործնական ծառայություններ	7202	Ֆեռոհամաձուլվածքներ	S245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	S205	Տրանսպորտային ծառայություններ
	2204	Գինիներ՝ խաղողի, բնական. խաղողի քաղցրահյութ	4011	Անվաղողեր և դոդաձաձկեր՝ օդաձնշական, ռետինե, նոր	0304	Ձկան ֆիլե (ներառյալ խճողակը)՝ թարմ, պաղեցրած կամ սառեցրած	8407	Կայծային բռնկամբներին այրման շարժիչներ	7306	Խողովակներ, փողակներ և սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից
	S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ և մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	2901	Ացիկլիկ ածխաջրածիններ	0806	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած	2716	Էլեկտրաէներգիա
	8529	Մասեր՝ նախատեսված ռադիոէլեկտրոնային սպարատուրայի համար	S287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ և մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ	1201	Սոյայի հատիկներ՝ մանրատած կամ չմանրատած	0709	Այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած	7305	Խողովակներ և փողակներ՝ եռակցման կամ գամած, կլոր հատմամբ, սեւ մետաղներից
	8407	Կայծային բռնկամբներին այրման շարժիչներ	1901	Ածխային լուծամզուք, պատրաստի սննդամթերք՝ ալյուրից պատրաստված	2909	Պարզ էթերներ, էթերասպիրտներ, էթերաֆենոլներ, էթերասպիրտֆենոլներ. սպիրտների, պարզ էթերների և կետոնների պերօքսիդներ և դրանց ածանցյալները	0703	Գլուխ սոխ, սոխ-շալոտ, սխտոր, սոխ-պրաս և այլ կոճղեզավոր բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած	7010	Ապակե տարողություններ՝ ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար. պահածոյացման համար ապակե բանկաներ

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	S245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ	8450	Լվացքի մեքենաներ	0504	Կենդանիների (բացի ձկներից) աղիքներ, պարկեր եւ ստամոքսներ	58-60, 62-63, 68-82	Լուլիկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	7108	Ոսկի՝ չմշակված կամ փոշու տեսքով
Տնտեսության ոլորտները, որտեղ ինտեգրումը բազմապատկական է՝ ֆեկտ է ապահովում անդամ պետությունների եւ առհասարակ Միության համար	2002	Լուլիկներ՝ պատրաստված կամ պահածոյացված, առանց քացախի հավելման	9401	Կահույք՝ նստելու համար	2818	Արհեստական կորունդ, պլումինի օքսիդ եւ հիդրօքսիդ	10-12	Ֆեռոհամաձուլվածքներ	2803	Ածխածին
	9001	Օպտիկական մանրաթելեր եւ թելքաօպտիկական լարաններ, թելքաօպտիկական մալուխներ, ոսպնյակներ (ներառյալ կոնտակտային ոսպնյակները)	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար	8108	Տիտան եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ՝ ներառյալ թափոնները եւ ջարդոնը	26-30, 33	Պորտլանդցեմենտ, կավահողային, խարամային, սուպերսուլֆատային ցեմենտ եւ նույնանման հիդրավլիկ ցեմենտներ	8603	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ
	0709	Այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած	S262	Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ	7410	Պղնձե նրբաթիթեղ՝ 0,15 մմ-ից ոչ ավելի հաստությամբ (հիմքը չհաշված)	19-22	Կենդանիների (բացի ձկներից) աղիքներ, պարկեր եւ ստամոքսներ	8402	Շոգեկաթսաներ կամ այլ շոգեարտադրող կաթսաներ (բացի կենտրոնական ջեռուցման ջրակաթսաներից), ջրային կաթսաներ՝ գերտաքացուցիչներով
	2523	Պորտլանդցեմենտ, կավահողային, խարամային, սուպերսուլֆատային ցեմենտ եւ	6302	Սպիտակեղեն՝ անկողնու, ճաշասենյակի, զուգարանի եւ	2529	Մպաթ դաշտային, լեյցիտ, նեֆելին եւ նեֆելինային սիենիտ,	24-25	Գլխի այլ հարդարանքներ՝ աստառով կամ առանց աստառի, վերջնամշակված	7606	Ալյումինե սպեր, թերթեր կամ ժապավեններ՝ 0,2 մմ-ից ավելի

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	նույնանման հիդրավիկ ցեմենտներ		խոհանոցի		ֆտորասպաթ		կամ առանց վերջնամշակման		հաստությամբ
01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	24-25	Մետալուրգիա	24-25	Մետալուրգիա	26-30, 33	Մեքենաշինություն
58-60, 62-66, 68-82	Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում	24-25	Մետալուրգիա	07-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանումը՝ բացի վառելիքաէներգետիկ ռեսուրսներից	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	24-25	Մետալուրգիական արտադրություն եւ պատրաստի մետաղական արտադրատեսակների արտադրություն
41-43	Շինարարություն	26-30, 33	Մեքենաշինություն	45-47, 55-56	Մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների եւ կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում. հյուրանոցներ եւ ռեստորաններ	26-30, 33	Մեքենաշինություն	45-47, 55-56	Մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր. ավտոտրանսպորտային միջոցների, մոտոցիկլների, կենցաղային արտադրատեսակների եւ անձնական օգտագործման առարկաների վերանորոգում. հյուրանոցներ եւ ռեստորաններ
49-53, 61	Տրանսպորտ եւ կապ	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի	49-53, 61	Տրանսպորտ եւ կապ	01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն,

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
			արտադրություն ու բաշխում				անտառային տնտեսություն		քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն
35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	49-53, 61	Տրանսպորտ և կապ	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում
19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	05-06	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	58-60, 62-63, 68-82	Անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում	45-47, 55-56	Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում. հյուրանոցներ և ռեստորաններ	49-53, 61	Տրանսպորտ և կապ
45-47, 55-56	Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում. հյուրանոցներ և	41-43	Շինարարություն	26-30, 33	Մեքենաշինություն	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում

Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
	ռեստորաններ								
26-30, 33	Մեքենաշինություն	58-60, 62-63, 68-82	Անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում	41-43	Շինարարություն	05-06	Վառելիքաւներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	58-60, 62-63, 68-82	Անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում
05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում	49-53, 61	Տրանսպորտ եւ կապ	64-66	Ֆինանսական գործունեություն		Անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում	84	Պետական կառավարում եւ ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն
16-18	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	23	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրություն	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում		Մենդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	01-03	Գյուղատնտեսություն, ձկնորսություն
01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	26-30, 33	Մեքենաշինություն	24-25	Մետալուրգիա		Մեքենաշինություն	26-30, 33	Մեքենաշինություն
35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	24-25	Մետալուրգիա	07-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանումը՝ բացի վառելիքաւներգետիկ ռեսուրսներից		Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետին եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակներ	24-25	Մետալուրգիա

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
							րի արտադրություն			
	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	26-30, 33	Մեքենաշինություն	Մետալուրգիա	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	
Տնտեսության՝ Միության ներսում եւ միջազգային արտադրական շղթաներում ներառվելու ներուժ ունեցող ոլորտները	26-30, 33	Մեքենաշինություն	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	19-22	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում
	16-18	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն	01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն եւ անտառային տնտեսություն	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն	13-15	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների	13-15	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակն	01-03	Գյուղատնտեսություն, ձկնորսություն

	Հայաստանի Հանրապետություն		Բելառուսի Հանրապետություն		Ղազախստանի Հանրապետություն		Ղրղզստանի Հանրապետություն		Ռուսաստանի Դաշնություն	
						և կոշկեղենի արտադրություն		երի և կոշկեղենի արտադրություն		
	24-25	Մետալուրգիա	05-06	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	01-02	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	17-18	Ցեյտվոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն
	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	13-15	Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշկեղենի արտադրություն	23	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրություն	05-06	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	13-15	Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշկեղենի արտադրություն
	31-32	Այլ արտադրություն	23	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրություն	05-06	Վառելիքաէներգետիկ օգտակար հանածոների արդյունահանում	23	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրություն	23	Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրություն
	13-15	Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշկեղենի արտադրություն	17-18	Ցեյտվոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16	Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	16	Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն

Տնտեսության՝ Միությունում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման մեթոդիկաների ապրոբացիայի արդյունքները՝ ազդեցացված ըստ գործունեության տեսակների

Աղյուսակ 19. Մեթոդիկաների ապրոբացիայի ազդեցացված արդյունքներն առհասարակ Միության համար

Տնտեսության ոլորտը (գործունեության տեսակը)	ՏԳԳ ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ առանձին մեթոդիկաների (մլն ԱՄՆ դոլար)					Ծանոթագրություն՝ պետական կարգավորման մատով մեթոդիկայի արդյունքները (կարգ) ⁴²
			Ներմուծման փոխարինումը երրորդ երկրներից	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացումը	Ներքին շուկաներում փոխադարձ մատակարարումների աճը	Բազմապատկական էֆեկտ (արտադրանքի աճ)	Արտադրական շղթաներում մասնակցության արդյունքում ստացվող էֆեկտը (միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճ)	
Մեքենաշինություն	26-30, 33	11 387.4	3337.5 (8.7%) ⁴³	2941.7 (17.9%)	125.7 (1.4%)	3 149.3	1 833.2	1.4
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	9 026.4	990.6 (13.3%)	3746.5 (45.2%)	140.2 (10.5%)	3 247.7	901.4	1.3
Մետալուրգիա	24-25	7 184.7	352.1 (14.1%)	1196.8 (41.9%)	434.3 (16%)	3 453.4	1 748.1	1.0
Տրանսպորտ եւ կապ	49-53, 61	3 190.2	634.4 (61%)	0	1310.5 (48.3%)	1 245.3	0	1.5

⁴²Անդամ պետություններում պետական կառավարման եւ պետական հսկողության խորությունը 1-ից 5 արժեքն ընդունող ցուցանիշ է: Համապատասխանում է այն անդամ պետությունների քանակին, որտեղ տվյալ ոլորտում գները սահմանվում են պետության կողմից, կամ պետական սեփականությունը կազմում է 25 տոկոսից ավելի: Հաշվարկվում է ըստ ենթաճյուղերի ազդեցացման:

⁴³ Փակագծերի մեջ նշված արժեքներն ինտեգրացիոն աճի՝ ըստ առաջին երեք մեթոդիկաներից յուրաքանչյուրի, եւ առանց ինտեգրացիայի համապատասխան ներուժի հարաբերակցությունն են (ներմուծման փոխարինման ներուժ, երրորդ երկրներ արտահանման ավելացում կամ ներքին շուկա փոխադարձ մատակարարումների ավելացում):

Տնտեսության ոլորտը (գործունեության տեսակը)	ՏԳ-ի ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ առանձին մեթոդիկաների (մլն ԱՄՆ դոլար)					Ծանոթագրություն՝ պետական կարգավորման մատվ մեթոդիկայի արդյունքները (կարգ) ⁴²
			Ներմուծման փոխարինումը երրորդ երկրներից	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացումը	Ներքին շուկաներում փոխադարձ մատակարարումների աճը	Բազմապատկական էֆեկտ (արտադրանքի աճ)	Արտադրական շղթաներում մասնակցության արդյունքում ստացվող էֆեկտը (միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճ)	
Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում. հյուրանոցներ և ռեստորաններ	45-47, 55-56	2 591.7	0	0	0	2 591.7	0	1.2
Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	2 567.9	0	0	173.6 (100%)	1 720.9	673.4	1.8
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	1 973.1	19 (19.3%)	5.2 (827.4%)	6.7 (2.3%)	1 504.0	438.2	2.0
Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում	58-60, 62-66, 68-82	1 808.4	202.4 (3.5%)	0	328.5 (3.9%)	1 277.5	0	1.0
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցեյլուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	1 099.9	111.9 (10.4%)	414.8 (18.8%)	0	383.9	189.3	1.6
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	859.7	53.6 (3.1%)	6.1 (16.2%)	9.3 (0.2%)	546.2	244.5	1.8
Սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	772.1	100.8 (4.8%)	329.9 (18.9%)	40.8(3.1%)	196.7	103.9	2.8
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկների արտադրություն	13-15	554.1	196.2 (10.6%)	37.9 (46.5%)	33.3 (12.1%)	187.6	99.1	-

Տնտեսության ոլորտը (գործունեության տեսակը)	ՏԳԴ ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ առանձին մեթոդիկաների (մլն ԱՄՆ դոլար)					Ծանոթագրություն՝ պետական կարգավորման մատվ մեթոդիկայի արդյունքները (կարգ) ⁴²
			Ներմուծման փոխարինումը երրորդ երկրներից	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացումը	Ներքին շուկաներում փոխադարձ մատակարարումների աճը	Բազմապատկական էֆեկտ (արտադրանքի աճ)	Արտադրական շղթաներում մասնակցության արդյունքում ստացվող էֆեկտը (միջանկյալ արտադրանքի պահանջարկի աճ)	
Շինարարություն	41-43	346.1	0	0	0	346.1	0	1.0
Այլ արտադրություն	31-32	340.3	44 (7%)	155.1 (54.6%)	16.6 (2.3%)	84.2	40.4	1.0
Պետական կառավարում եւ ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն	84	298.8	0	5.1 (5.2%)	0	293.7	0	1.0
Կրթություն, առողջապահություն եւ սոցիալական ծառայությունների մատուցում, այլ կոմունալ, սոցիալական եւ անհատական ծառայությունների մատուցում	85-88, 90-96	159.3	14.5 (33.2%)	0	25.2(11%)	119.6	0	1.1

Աղյուսակ 20. Մեթոդիկաների ապրոբացիայի ազրեզացված արդյունքներն առհասարակ Միության համար՝ անդամ պետություններին առնչվող մանրամասնություններով

Տնտեսության ոլորտը (գործունեության տեսակը)	ՏԳԴ ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ անդամ պետությունների (մլն ԱՄՆ դոլար)					Ծանոթագրություն
			Հայաստանի Հանրապետություն	Բելառուսի Հանրապետություն	Ղազախստանի Հանրապետություն	Ղրղզստանի Հանրապետություն	Ռուսաստանի Դաշնություն	Պետական կարգավորման մասով մեթոդիկայի արդյունքները
Մեքենաշինություն	26-30, 33	11 387.4	46.1 (0.4%) ⁴⁴	1673.3 (14.7%)	1002.4 (8.8%)	258.7 (2.3%)	8406.8 (73.8%)	1.4
Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն	19-23	9 026.3	28.3 (0.3%)	3509 (38.9%)	722.2 (8%)	211.6 (2.3%)	4555.3 (50.5%)	1.3
Մետալուրգիա	24-25	7 184.6	16.1 (0.2%)	1105.4 (15.4%)	1013.2 (14.1%)	187.4 (2.6%)	4862.5 (67.7%)	1.0
Տրանսպորտ եւ կապ	49-53, 61	3 190.2	73.8 (2.3%)	121.6 (3.8%)	630.6 (19.8%)	187.4 (5.9%)	2176.9 (68.2%)	1.5
Մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների եւ կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում. հյուրանոցներ եւ ռեստորաններ	45-47, 55-56	2 591.7	6 (0.2%)	13.2 (0.5%)	303.5 (11.7%)	39.6 (1.5%)	2229.5 (86%)	1.2
Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում	35-39	2 567.9	12.2 (0.5%)	541.3 (21.1%)	74.6 (2.9%)	51.9 (2%)	1888 (73.5%)	1.8
Օգտակար հանածոների արդյունահանում	05-09	1 973.1	6.4 (0.3%)	298.6 (15.1%)	571 (28.9%)	37.1 (1.9%)	1060.2 (53.7%)	2.0

⁴⁴Փակագծերի մեջ նշված արժեքներն անդամ պետության ներդրումն են ինտեգրացիոն էֆեկտում՝ հարաբերական արտահայտությամբ:

Տնտեսության ոլորտը (գործունեության տեսակը)	ՏԳԴ ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ անդամ պետությունների (մլն ԱՄՆ դոլար)					Ծանոթագրություն
			Հայաստանի Հանրապետություն	Բելառուսի Հանրապետություն	Ղազախստանի Հանրապետություն	Ղրղզստանի Հանրապետություն	Ռուսաստանի Դաշնություն	Պետական կարգավորման մասով մեթոդիկայի արդյունքները
Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում	58-60, 62-66, 68-82	1 808.4	30 (1.7%)	543.8 (30.1%)	203.1 (11.2%)	40.7 (2.2%)	990.7 (54.8%)	1.0
Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն	16-18	1 099.9	8.7 (0.8%)	147.8 (13.4%)	31.2 (2.8%)	21.8 (2%)	890.3 (81%)	1.6
Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն	01-03	859.6	46.5 (5.4%)	348.4 (40.5%)	55.6 (6.5%)	79.9 (9.3%)	329.3 (38.3%)	1.8
Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն	10-12	772.1	16.3 (2.1%)	292.9 (37.9%)	52.5 (6.8%)	28.3 (3.7%)	382.1 (49.5%)	2.8
Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվից արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն	13-15	554.1	6.7 (1.2%)	127.8 (23.1%)	83.2 (15%)	48.8 (8.8%)	287.5 (51.9%)	-
Շինարարություն	41-43	346.1	9.2 (2.7%)	192.7 (55.7%)	58.5 (16.9%)	2.5 (0.7%)	83.2 (24%)	1.0
Այլ արտադրություն	31-32	340.3	3.2 (0.9%)	125.1 (36.7%)	11.4 (3.4%)	10.9 (3.2%)	189.8 (55.8%)	1.0
Պետական կառավարում և ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն	84	298.8	0 (0%)	5.1 (1.7%)	0 (0%)	0.4 (0.1%)	293.2 (98.1%)	1.0
ըթություն. առողջապահություն և սոցիալական ծառայությունների մատուցում. այլ կոմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների մատուցում	85-88, 90-96	159.3	5.7 (3.6%)	65.5 (41.1%)	3.6 (2.2%)	21.4 (13.4%)	63.2 (39.7%)	1.1

**Տնտեսության Միությունում ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների որոշման երեք մեթոդիկաների ապրոբացիայի
մանրամասնեցված արդյունքները**

(ներմուծման փոխարինում, արտահանման ավելացում եւ դիվերսիֆիկացում, մասնագիտացում)

**Աղյուսակ 21. Տնտեսության 20 առաջատար ոլորտներն ըստ
ներմուծման փոխարինման էֆեկտների գումարի, արտահանման ավելացման եւ դիվերսիֆիկացման, ապրանքային
դիրքերի (USԳ ԱԱ) եւ ծառայությունների մակարդակով մասնագիտացման (ՕԸԴՎՀ)**

Տնտեսության ոլորտը	USԳ ԱԱ (ՕԸԴՎՀ) ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտն ըստ երեք մեթոդիկաների, վն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ մեթոդիկաների (վն ԱՄՆ դոլար)		
			Երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինումը	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացումը	Ներքին շուկաներում փոխադարձ մատակարարումների աճը
Տրանսպորտային ծառայություններ	S205	1 915.8	634.4	0	1 281.3
Թեթև մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար	c8703	1 480.9	996.9	484.0	0
Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոր	c4011	672.5	0	615.2	57.2
Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձեւերով	c3901	634.9	66.9	568.0	0
Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ	c8708	485.1	403.3	81.8	0
Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապեւտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար	c3004	459.6	459.6	0	0
Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից	c7306	413.0	0.1	143.8	269.1
Չողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման	c7214	399.0	3.0	396.0	0
Պլաստմասսայե սալիկներ, թերթեր, թաղանթ կամ ժապավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված, ոչ շերտավոր	c3920	375.5	0	375.5	0

Տնտեսության ոլորտը	ԱՏԳ ԱԱ (ԾԸՂ-ՎՀ) ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտն ըստ երեք մեթոդիկաների, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ մեթոդիկաների (մլն ԱՄՆ դոլար)		
			Երրորդ երկրներից ներմուծման փոխարինումը	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացումը	Ներքին շուկաներում փոխադարձ մատակարարումների աճը
Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները, մագնիսական կամ օպտիկական հաշվարկման սարքվածքներ	c8471	314.4	143.2	171.2	0
Այլ գործնական ծառայություններ	S268	309.6	0	0	309.6
Բուլբոլներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	c8429	301.3	182.7	62.5	56.2
Ացիկլիկ ածխաջրածիններ	c2901	219.3	0	216.1	3.3
Պլաստմասսայե այլ սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր կամ ժապավեններ	c3921	195.9	8.3	187.5	0
Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ, ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար	c8528	194.5	0	194.5	0
Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ	c8481	190.0	0	190.0	0
Թիթեղների եւ գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող տպագրական մեքենաներ	c8443	189.4	148.8	40.6	0
Երկաթից կամ շլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկույթով	c7210	186.4	3.0	183.3	0
Այլ արտադրատեսակներ պլաստմասսայից	c3926	185.3	0	185.3	0
Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	S266	181.6	181.6	0	0

Աղյուսակ 22. Տնտեսության 20 առաջատար ոլորտներն ըստ ներմուծման փոխարինման էֆեկտների գումարի, արտահանման ավելացման եւ դիվերսիֆիկացման, մասնագիտացման՝ անդամ պետություններին առնչվող մանրամասնություններով

Տնտեսության ոլորտը	ԱՏԳ ԱԱ (ՇԸԴ-ԿՀ) ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ անդամ պետությունների (մլն ԱՄՆ դոլար)				
			Հայաստանի Հանրապետություն	Բելառուսի Հանրապետություն	Ղազախստանի Հանրապետություն	Ղրղզստանի Հանրապետություն	Ռուսաստանի Դաշնություն
Տրանսպորտային ծառայություններ	S205	1 915.8	63.2	0	453.1	118.2	1 281.3
Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ՝ նախատեսված մարդկանց փոխադրելու համար	c8703	1 480.9	0	0	0	89.2	1 391.7
Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոբ	c4011	672.5	0	421.7	0	0	250.7
Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով	c3901	634.9	0	449.0	0	0.3	185.5
Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ	c8708	485.1	5.6	0	0	18.2	461.2
Դեղամիջոցներ՝ նախատեսված թերապևտիկ կամ կանխարգելիչ նպատակների համար	c3004	459.6	7.0	0	267.8	47.5	137.4
Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից	c7306	413.0	0.1	41.8	0	0	371.0
Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման	c7214	399.0	1.5	0	0	0.3	397.3
Պլաստմասսայից սալիկներ, թերթեր, թաղանթ կամ ժապավեններ՝ ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված, ոչ շերտավոր	c3920	375.5	0	343.3	32.3	0	0
Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները, մագնիսական կամ օպտիկական հաշվարկման սարքավածքներ	c8471	314.4	0	54.9	243.1	0	16.5
Այլ գործնական ծառայություններ	S268	309.6	0	309.6	0	0	0
Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ	c8429	301.3	4.1	80.5	27.6	9.6	179.6
Ացիկլիկ ածխաջրածիններ	c2901	219.3	0	216.1	3.3	0	0

Տեսնետության ոլորտը	ԱՏԳ ԱԱ (ԾԸԴ-ՎՀ) ծածկագիրը	Ընդհանուր էֆեկտը, մլն ԱՄՆ դոլար	Էֆեկտների ներդրումն ըստ անդամ պետությունների (մլն ԱՄՆ դոլար)				
			Հայաստանի Հանրապետություն	Բելառուսի Հանրապետություն	Ղազախստանի Հանրապետություն	Ղրղզստանի Հանրապետություն	Ռուսաստանի Դաշնություն
Այլ սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր կամ ժապավեններ պլաստմասսայից	c3921	195.9	0	84.2	25.8	0	85.9
Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ, ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար	c8528	194.5	0	34.2	44.7	0	115.6
Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ նույնանման ամրաններ	c8481	190.0	0.05	0	37.1	0	152.9
Թիթեղների եւ գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող տպագրական մեքենաներ	c8443	189.4	1.1	0	39.8	0	148.6
Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկոյթով	c7210	186.4	2.9	0	28.5	0.1	154.8
Այլ արտադրատեսակներ պլաստմասսայից	c3926	185.3	0.04	185.2	0	0	0
Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ	S266	181.6	0	0	18.8	0	162.8

Աղյուսակ 23. Տնտեսության՝ բովանդակային համապատասխանության
ստուգման արդյունքներով ավելացված ոլորտների ցանկը (ԱՏԳ ԱԱ-ի կամ ԾՐԴՎՀ-ի 4 նիշ)

Տնտեսության ոլորտը	ԱՏԳ ԱԱ (ԾՐԴՎՀ) ծածկագիրը	Ներմուծման փոխարինում	Արտահանման ավելացում եւ դիվերսիֆիկացում	Մասնագիտացում
Խոշոր եղջերավոր անասունների միս՝ թարմ կամ պաղեցրած	c0201	+		+
Սալաթ-կաթնուկ եւ եղերդ՝ թարմ կամ պաղեցրած	c0705	+		+
Վարունգներ եւ մանրավարունգներ՝ թարմ կամ պաղեցրած	c0707	+		+
Լոբազգի բանջարեղեն՝ կեղևահանած կամ կեղևով, թարմ կամ պաղեցրած	c0708	+		+
Բանջարեղեն (հում կամ ջրում եփած կամ շոգեխաշած) սառեցրած	c0710	+		+
Պահածոյացված բանջարեղեն՝ կարճաժամկետ պահպանման համար, բայց այդ ձևով անմիջականորեն սննդի մեջ օգտագործելու համար ոչ պիտանի	c0711	+		+
Լոբազգի բանջարեղեն՝ չորացրած, կեղևահանած, սերմնակճեպը հանած կամ չհանած, կոտոր կամ ոչ կոտոր	c0713	+		+
Մանիոկ, մարանտա, սալեպ, գետնատանձ կամ տոպինամբուր, քաղցր կարտոֆիլ կամ բատատ՝ թարմ, պաղեցրած, սառեցրած կամ չորացրած	c0714	+		+
Ցիտրուսային պտուղներ՝ թարմ կամ չորացրած	c0805	+		+
Խնձորներ, տանձեր եւ սերկեւիլթարմ	c0808	+		+
Այլ պտուղներ թարմ	c0810	+		+
Պտուղներ եւ ընկույզներ՝ եռացող ջրի մեջ կամ շոգիով ջերմամշակման ենթարկված կամ չենթարկված, սառեցրած, շաքար կամ քաղցրացնող այլ նյութեր ավելացրած կամ չավելացրած	c0811	+		+
Մրգեր եւ ընկույզներ, պահածոյացված՝ կարճ ժամկետով պահելու համար, բայց այդ ձևով անմիջականորեն սննդի մեջ օգտագործելու համար ոչ պիտանի	c0812	+		+
Ցիտրուսային պտուղների կեղև կամ սեխի կճեպներ (ներառյալ ձմերուկի կճեպը)՝ թարմ, սառեցրած, չորացրած կամ պահածոյացրած	c0814	+		+

Տնտեսության ոլորտը	ԱՏԳ ԱԱ (ԾԸԴ-ՎՀ) ծածկագիրը	Ներմուծման փոխարինում	Արտահանման ավելացում եւ դիվերսիֆիկացում	Մասնագիտացում
Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից	c2709		+	+
Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների. այլ տեղում չնշված կամ չներառված արտադրանք, որոնք պարունակում են 70% կամ ավելի զանգվածային բաժին նավթ կամ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից	c2710		+	+
Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ	c2711		+	+
Խոշոր եղջերավոր անասունների միս սառեցրած	c0202			+
Կարտոֆիլ՝ թարմ կամ պաղեցրած	c0701			+
Գլուխ կաղամբ, ծաղկակաղամբ, շաղգամակաղամբ, տերեւակաղամբ՝ թարմ կամ պաղեցրած	c0704	+		
Բանջարեղեն՝ չորացրած, ամբողջական, կտրատած կտորներով, բլիթներով, մանրացրած կամ փոշու ձեւով, բայց հետագա մշակման չենթարկված	c0712	+		
Սեխեր (ներառյալ ձմերուկները) եւ պապայա թարմ	c0807			+
Ծիրաններ, բալ եւ կեռաս, դեղձ (ներառյալ նեկտարինները), սալոր եւ մամուխ թարմ	c0809			+
Կաթ եւ սերուցք, չխտացրած ու շաքար կամ այլ քաղցրացնող նյութեր չավելացրած	c0401			+
Կաթ եւ սերուցք՝ խտացրած կամ շաքար կամ քաղցրացնող այլ նյութեր ավելացրած	c0402			+
Թան, կտրված կաթ եւ սերուցք, յոգուրտ, կեֆիր եւ այլ խմորման ենթարկված կամ թթվեցրած կաթ ու սերուցք՝ խտացրած կամ չխտացրած	c0403			+
Կաթնային շիճուկ՝ խտացրած կամ չխտացրած, շաքար կամ այլ քաղցրացնող նյութեր ավելացրած կամ չավելացրած. մթերքներ կաթի բնական բաղադրիչներից	c0404			+
Սերուցքային կարագ եւ կաթից պատրաստված այլ ճարպեր ու յուղեր. կաթնային մածուկներ	c0405			+
Պանրի տեսակներ եւ կաթնաշոռ	c0406			+

Հավելված 2

Միության ինտեգրացիոն ներուժի իրագործմանն ուղղված միջոցների ցանկ

	Միջոցների ցանկ	Ներմուծման փոխարինումը կոոպերացիայի հաշվին	Երրորդ երկրներ արտահանման մեծացում	Ներքին շուկա մատակարարումների մեծացում երկրի մասնագիտացման հաշվին	Բազմապատկիչ արդյունքներ	Արտադրական շղթաներ	«Ապագայի ճյուղեր»	Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտներ եւ պետական մասնակցությամբ ընկերությունների բարձր մասնաբաժին ունեցող ոլորտներ
1.	Լիցենզիաների եւ այլ թույլատրման փաստաթղթերի փոխադարձ ճանաչում							+
2.	Պետական հսկողություն իրականացնելու ոլորտում անդամ պետությունների օրենսդրության ներդաշնակեցում							+
3	Անդամ պետությունների օրենսդրության ներդաշնակեցում մտավոր սեփականության եւ անդամ պետությունների մտավոր սեփականության օբյեկտների իրավատերերի շահերի պաշտպանության ապահովման ոլորտում						+	
4.	Պահանջների եւ ստանդարտների ներդաշնակեցում էներգաարդյունավետության եւ ռեսուրսախնայողության ոլորտում				+			
5	Միության անդամ պետությունների տարածքում արտադրվող (տրամադրվող) ապրանքների (ծառայությունների) մասին Միության սպառողների տեղեկացում՝ սպառողական պահանջարկը մեծացնելու համար	+						
6.	Երրորդ երկրների հետ առանձնաշնորհային առևտրի ռեժիմների օգտագործում՝ երրորդ երկրների շուկաներում Միության անդամ պետությունների ապրանքների եւ ծառայությունների հասանելիության համար նպաստավոր պայմաններ ապահովելու, այդ թվում՝ ավելացված արժեքի միջազգային շղթաների ձևավորմանը նպաստելու նպատակով		+			+		

7.	Տեխնոլոգիաների տրանսֆերի ոլորտում համակարգում, այդ թվում՝ հետազոտությունների և մշակումների բաց կենտրոնների, գիտատեխնիկական տեղեկատվության փոխանակման համակարգի, լավագույն պրակտիկայի և առաջատար տեխնոլոգիական լուծումների մասին տեղեկատվության տեղադրման համակարգի ստեղծում						+	
8.	Ներդրողների՝ տեխնոլոգիաների տրանսֆերի ոլորտում, արտադրության արդիականացման, աշխատանքի արտադրողականության աճի պարտավորությունների դիմաց ներդրողների համար արտոնություններ տրամադրելու գործողությունների համակարգում	+	+		+		+	
9.	Երրորդ երկրների շուկաներում Միության անդամ պետությունների ապրանքների և ծառայությունների համար խոչընդոտները բացահայտելու և վերացնելու միջոցների համակարգում			+				
10.	Երրորդ երկրների շուկաներում մտավոր սեփականության և ազգային բրենդերի իրավունքների պաշտպանության միջոցների համակարգում			+				
11.	Միության անդամ պետությունների տարածքում ապրանքներ և ծառայություններ արտադրելու և հետազայում դրանք երրորդ երկրներ արտահանելու համար Միության անդամ պետությունների ընկերությունների կողմից ժամանակակից տեխնոլոգիաներ ձեռք բերելուն ուղղված աջակցության միջոցների համակարգում	+	+					
12.	Ֆինանսական (Ռուսաստանի արտահանման վարկերի և ներդրումների ապահովագրական գործակալություն՝ Ռոսէկսիմբանկի, կազեքսպորտգարանտի, բելէքսիմ գարանտի, Հայաստանի արտահանման ապահովագրական գործակալության մասնակցությամբ) և ոչ ֆինանսական (արտասահմանում առևտրային ներկայացուցչություններ, Միության անդամ պետությունների դեսպանատների տնտեսական բաժիններ) աջակցության ինստիտուտների, ինչպես նաև Միության անդամ պետությունների ընկերությունների արտասահմանյան ներկայացուցչությունների՝ Միության անդամ պետությունների համատեղ արտադրության ապրանքները և ծառայությունները երրորդ երկրների շուկաներում խթանելուն ուղղված փոխգործակցության և աշխատանքների փոխկապակցման ապահովում			+				

13.	Միության մեկ անդամ պետության բնական մենաշնորհների սուբյեկտների ծառայությունների հասանելիության ապահովում Միության այլ անդամ պետությունների տնտեսավարող սուբյեկտների համար՝ տեխնիկական հնարավորության առկայության դեպքում առաջին անդամ պետության սպառողներին համանման ծառայություն տրամադրելու պայմաններից ոչ պակաս բարենպաստ պայմաններով							+
14.	ԵԱՏՄ միասնական մաքսային սակագնի ներմուծման մաքսատուրքերի դրույքաչափերի օպտիմալացում	+		+			+	
15.	Աջակցություն բարձր, այդ թվում՝ լավագույն եւ մատչելի տեխնոլոգիաների ներմուծմանը, բարձր տեխնոլոգիական արտադրանքի արտադրությանն ուղղված ժամանակակից արտադրական-տեխնոլոգիական շղթայում ամբողջական ցիկլի ներառում							+
16.	Միության անդամ պետության տարածքում այն ապրանքների առանձին կատեգորիաների արտադրության եւ շրջանառության միասնական կանոնների կիրառում, որոնց համար պահպանվում են դրանց ազատ շարժի ռեժիմից բացառումները			+	+		+	
17.	Միության եւ անդամ պետությունների վարկանիշը խթանելուն ուղղված համատեղ միջոցառումների իրականացում, այդ թվում՝ ազգային եւ արտասահմանյան գանգվածային լրատվական միջոցներում		+					+
18.	Մեֆական տեխնոլոգիաների զարգացման, արտադրության արդիականացման եւ աշխատանքի արտադրողականության աճի նպատակով համատեղ գիտատեխնիկական եւ փորձարարական-կոնստրուկտորական աշխատանքների իրականացում	+						
19.	Տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտներում արտադրության կազմակերպման եւ արդիականացման համար օտարերկրյա մասնագետներ ներգրավելիս հնարավոր խոչընդոտների նվազեցման համաձայնեցված, համակարգված քաղաքականության իրականացում	+						
20.	Մրցակցության զարգացում եւ մրցակցության պաշտպանության գործիքների օգտագործում ապրանքների միասնական անդրսահմանային շուկաներում	+	+	+	+		+	

21.	Միջպետական եւ միջտարածաշրջանային արտադրական կոոպերացիայի զարգացում, այդ թվում՝ ենթապայմանագրորդների ներգրավման կիրառումը ¹¹						+	
22.	ԵԱՏՄ-ում փոքր եւ միջին բիզնեսի սուբյեկտներին աջակցելու համատեղ ծրագրերի մշակում, այդ թվում՝ վարչական ընթացակարգերի կրճատման եւ պարզեցման, ձեռնարկատիրական գործունեության զարգացման համար ենթակառուցվածքի ստեղծման միջոցով	+			+		+	
23.	Պարտադիր պետական վճարների մակարդակի համակարգված իջեցում, մասնավորապես տնտեսության գերակա ոլորտներում ինտեգրացիոն նախագծերի իրականացման համար «հարկային արձակուրդներ» տրամադրելու ձեռով	+			+		+	
24.	Մաքսային իրավահարաբերությունները կարգավորող Միության իրավունքը կազմող միջազգային պայմանագրերի եւ ակտերի, ինչպես նաեւ մաքսային վարչարարության կատարելագործում՝ Միության մաքսային սահմանով ապրանք տեղափոխելիս մաքսային գործառնությունների եւ այլ ընթացակարգերի իրականացման կարգը պարզեցնելու նպատակով		+					
25.	Էներգետիկ եւ տրանսպորտային ենթակառուցվածքի համատեղ զարգացում				+			
26.	Համաձայնեցված, համակարգված քաղաքականություն բնական մենաշնորհների արտադրանքի եւ ծառայությունների գների եւ սակագների կարգավորման ոլորտում	+						+
27.	Լիցենզավորման ենթակա գործունեության տեսակների համաձայնեցված, համակարգված կրճատում, օրինակ քաղաքացիների կյանքի եւ առողջության համար ուղղակի ռիսկին չառնչվող ոլորտներում							+

28.	Անդամ պետությունների միջև սահմանամերձ շրջաններում վարչատարածքային կազմավորումների (միավորների) միջև տնտեսական հարաբերությունների ամրապնդման աջակցություն, տարածաշրջանային համագործակցության զարգացում, այդ թվում՝ համատեղ աշխատանքային խմբերի նիստեր անցկացնելու, վեհաժողովային-ցուցահանդեսային միջոցառումների, ինտեգրացիոն նախագծերի տոնավաճառներ անցկացնելու միջոցով			+			
29.	Տնտեսավարող սուբյեկտների և ներդրողների աջակցության միասնական տեղեկատվական-խորհրդատվական մեխանիզմի ստեղծում, որն ընդգրկում է ընդհանուր տեղեկատվական Բնտերնետ-ռեսուրս իրականացման տարբեր փուլերում գտնվող ներդրումային, ենթակառուցվածքային, արդյունաբերական և նորարարական ազգային և համատեղ նախագծերի, ինչպես նաև համատեղ ձեռնարկությունների, կոնսորցիումների, հոլդինգների մասին	+			+	+	+
30.	Գիտատեխնիկական տեսլականի ընդհանուր հարթակի ստեղծում						+
31.	Գիտատեխնիկական զարգացման համակարգման համակարգի ստեղծում						+
32.	Նորարարական զարգացման համատեղ ինստիտուտների (տեխնոլոգիական հարթակ, ինժինեռինգային կենտրոններ և այլն) և նորարարական զարգացման աջակցության կազմակերպությունների ընդհանուր ստանդարտների (ինկուբատորներ, տեխնոպարկեր, ինդուստրիալ պարկեր/գոտիներ և այլն) ստեղծում						+
33.	Զարգացման համատեղ ինստիտուտների, այդ թվում՝ տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտներում ֆինանսավորող նախագծերի ստեղծում	+	+		+		+
34.	Համատեղ նորարարական նախագծեր իրականացնելիս անդամ պետությունների բուհական գիտության սուբյեկտների միջև փոխգործակցության համար պայմանների ստեղծում						+

35.	Միության անդամ պետությունների տնտեսավարող սուբյեկտների միջև փոխգործակցության համար պայմանների ստեղծում հաղորդակցության հարթակների և ընդհանուր տվյալների բազաներ ձևավորելու, ցուցահանդեսային և վեհաժողովային գործունեությունը համակարգելու միջոցով (առաջին հերթին՝ Միության անդամ պետությունների ճյուղային միավորումների միջև հաղորդակցական կապերը խթանելու միջոցով)	+	+		+	+	+		
36.	Միության գործընկեր պետություններում իրականացված ԳՀԹԿԱ-ի արդյունքների օգտագործման խթանում՝ ներկայացված պահանջներին դրանք համապատասխանության և ազգային անալոզների բացակայության դեպքում							+	
37.	Տրանսպորտային ծառայությունների և ուղևորային փոխադրումների արտահանման աճի խթանում, Միության անդամ պետությունների տրանսպորտային ընկերությունների ծառայությունների առաջխաղացում ներքին շուկայում				+				
38.	Միության շրջանակում բարձր ավելացված արժեք ունեցող արտադրանքի մշակմամբ և արտադրությամբ զբաղվող միջպետական արտադրական հոլդինգներ ստեղծելու խթանում	+				+	+	+	
39.	Մտավոր սեփականության օբյեկտների նկատմամբ իրավունքի գրանցման պարզեցում							+	
40.	Տնտեսության մեջ նորարարական գործընթացների ֆինանսական խթանում, այդ թվում՝ նորարարական երաշխիքներ տրամադրելու, նորարարական նախագծերի ֆինանսավորման համար բազմակողմ հիմունքով հատուկ հիմնադրամներ ձևավորելու, բարձր տեխնոլոգիաների ճյուղերին և ընկերություններին աջակցելու միջոցով							+	
41.	Հնարավոր պահանջարկ ունեցող երթուղիներում Եվրասիական տրանսպորտային միջանցքների ձևավորում՝ հետագայում տրանսպորտային լոգիստիկ կենտրոններ ստեղծելու և զարգացնելու հնարավորությամբ					+			
42.	Կենսական նշանակության և զգայուն ապրանքների համար համաձայնեցված, համակարգված գնային քաղաքականության ձևավորում և իրականացում								+

43.	Միության անդամ պետությունների տարածքով անցնող նոր տրանսպորտային ուղիների ձեւավորում՝ ընդգրկելով կոնտեյներային եւ կոնտրեյլերային երթուղիներ, Միության անդամ պետությունների տարածքով երրորդ երկրներ փոխադրումն ապահովող տրանսպորտային ենթակառուցվածքի համատեղ զարգացում		+	+				
44.	Միության շրջանակում առանձնաշնորհումների համակարգի ձեւավորում անդամ պետությունների՝ ապրանքներ եւ ծառայություններ արտադրողների համար՝ պետական գնումների ընթացակարգի շրջանակում (այդ թվում՝ պետական-մասնավոր գործընկերության մեխանիզմն իրագործելիս)	+						+

Ընդհանուր առմամբ Միությունում տնտեսության՝ ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկ

1) Միության շրջանակում տնտեսության՝ կոոպերացիայի հաշվին ներմուծման փոխարինման ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկ

Ծածկագիր		
Կարգ ⁴⁵	USԳ ԱԱ ՎՃՕԸԴ	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (ապրանքային դիրք/ծառայությունների կատեգորիա)
1	8703	Ավտոմոբիլներ թեթև մարդատար՝ մարդկանց փոխադրելու համար նախատեսված
2	S205	Տրանսպորտային ծառայություններ
3	3004	Դեղամիջոցներ՝ թերապևտիկ եւ պրոֆիլակտիկ նպատակների համար
4	8708	Մասեր եւ պարագաներ՝ շարժիչային տրանսպորտային միջոցների
5	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
6	S266	Ռոյալթիներ եւ լիցենզային վճարներ
7	8443	Տպագրական մեքենաներ՝ թիթեղների եւ գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող
8	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները. մագնիսային եւ օպտիկական հաշվիչ սարքեր
9	7326	Այլ արտադրատեսակներ սեւ մետաղներից
10	8483	Փոխհաղորդիչ լիսեռներ եւ շուտովիկներ. ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ
11	9018	Սարքեր եւ սարքվածքներ՝ բժշկության, վիրաբուժության, ատամնաբուժության կամ անասնաբուժության մեջ կիրառվող
12	8414	Պոմպեր՝ օդային եւ վակուումային, օդային կամ գազային կոմպրեսորներ եւ օդափոխիչներ
13	8421	Ցենտրիֆուգեր. Մարքվածքներ՝ հեղուկներ եւ գազեր գտելու կամ մաքրելու համար
14	8477	Սարքավորումներ՝ ռետինի եւ պլաստմասսաների մշակման համար

Այստեղ եւ այսուհետ կարգն արտացոլում է տնտեսության ոլորտի գերակայությունը ինտեգրացիոն համագործակցության համար:

15	3808	Ինսեկտիցիոններ, ֆունգիցիոններ, հերբիցիոններ
16	8413	Հեղուկային պոմպեր, հեղուկների վերհաններ
17	8479	Մեքենաներ եւ մեխանիկական սարքեր՝ անհատական ֆունկցիաներ ունեցող
18	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձեւերով
19	6402	Այլ կոշիկներ՝ ռետինից կամ պլաստմասսայից կոշիկներով եւ կոշկատակով
20	8529	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված
21	7304	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սեւ մետաղներից
22	7216	Անկյունակներ, ձեւավոր եւ հատուկ տրամատներ՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից
23	4202	Ուղեպայուսակներ, ճամպրուկներ, քեյսեր, պորտֆելներ, կոնակապայուսակներ, պատյաններ՝ ակնոցի համար
24	9021	Օրթոպեդիկ հարմարանքներ, դոզեր, արհեստական մարմնի մասեր, լսողական ապարատներ
25	8428	Սարքվածքներ՝ բարձրացնելու, բեռնելու կամ բեռնաթափելու համար (վերելակներ, շարժասանդուղքներ, կոնվեյերներ)
26	4818	Զուգարանի թուղթ եւ համանման թղթեր, թաշկինակներ կոսմետիկ
27	8701	Տրակտորներ
28	8302	Ամրակման արմատուրա, ֆուրնիտուրա եւ համանման արտադրատեսակներ՝ ոչ թանկարժեք մետաղից
29	8462	Հաստոցներ (այդ թվում՝ մամլիչներ)՝ ծավալային դրոշմումով, կռումով կամ դրոշմումով մետաղները մշակելու համար
30	2204	Գինիներ՝ խաղողի, բնական, քաղցրահյութ խաղողի
31	8427	Ինքնաբարձիչներ՝ եղանավոր բռնիչով, այլ բարձիչներ
32	8545	Ածխային էլեկտրոդներ, ածխային խոզանակներ, ածուխներ՝ լամպերի կամ մարտկոցների համար եւ այլ իրեր գրաֆիտից
33	8438	Սարքավորումներ՝ արդյունաբերական պատրաստման կամ սննդային արտադրանքի արտադրության համար
34	4016	Արտադրատեսակներ՝ վուկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
35	8424	Մեխանիկական սարքվածքներ՝ հեղուկներ կամ փոշիներ ցրողելու համար Կրակմարիչներ
36	4810	Թուղթ եւ սովարաթուղթ՝ կառլինով պատված
37	1806	Շոկոլադ եւ կակաո պարունակող ապրանքներ
38	8526	Ապարատուրա՝ ռադիոլուկացիոն եւ հեռակառավարման ռադիոնավագնացային
39	7302	Արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից, երկաթուղային եւ տրամվայի գծերի համար (այդ թվում՝ ռելսեր)
40	3302	Խառնուրդներ՝ հոտավետ նյութերի
41	3904	Վինիլքլորիդի պոլիմերներ

42	S260	Ֆինանսական ծառայություններ
43	4002	Կաուչուկ սինթետիկ եւ ֆակտիս
44	8467	Գործիքներ՝ ձեռքի օդաճնշական, հիդրավլիկ կամ ներկառուցված շարժիչով
45	7308	Մետաղական ստրուկցիաներ՝ սեւ մետաղներից՝ բացի հավաքովի շինարարական կոնստրուկցիաներից (կամուրջներ եւ դրանց սեկցիաները, ջրարգելակների դարբասներ, աշտարակներ)
46	8412	Կայանքներ, շարժիչներ եւ ուժային, այլ
47	3906	Ակրիլային պոլիմերներ՝ սկզբնական ձեւերով
48	8426	Նավային դերրիկ-կռունկներ. վերհան կռունկներ. Ֆերմաներ շարժական վերհան, սայլակավոր բեռնիչներ
49	6110	Սվիտերներ, պուլովերներ, բաճկոնակներ՝ տրիկոտաժից գործած
50	4811	Թուղթ եւ ստվարաթուղթ՝ ներծծված, մակաշերտով, ներկված կամ գեղազարդված մակերեսով
51	3909	Ամինաալդեհիդային խեժեր, ֆենոլաալդեհիդային խեժեր եւ պոլիուրեթաններ
52	8508	Փոշեկուլներ
53	9405	Լամպեր եւ լուսավորման սարքավորումներ, ցուլապատերներ եւ դրանց մասերը. լուսային ցուցանակներ
54	8432	Մեքենաներ՝ հողի նախապատրաստման եւ մշակման համար
55	9503	Եռանիվ հեծանիվներ, ինքնաշարժեր. տիկնիկներ
56	8474	Սարքավորումներ՝ հողը, քարը, հանածոն զատելու, մանրացնելու, խառնելու համար
57	8512	Սարքավորումներ՝ էլեկտրալուսավորության կամ ազդանշանման, ապակեմաքրիչներ
58	8502	Էլեկտրագեներատորային կայանքներ եւ պտտվող էլեկտրական կերպափոխիչներ
59	6403	Կոշիկ՝ ռետինից, պլաստմասսայից, կաշվից եւ բնական կաշվից կոշկերեսով
60	2009	Հյութեր մրգային (այդ թվում՝ խաղողի քաղցրահյութ) եւ բանջարեղենի հյութեր
61	8407	Ներքին այրման շարժիչներ՝ կայծային բռնկմամբ
62	8525	Ապարատուրա ռադիոհաղորդման կամ հեռուստատեսության հաղորդման համար
63	S287	Ծառայություններ՝ մասնավոր անձանց մատուցվող, եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ
64	8419	Սարքավորումներ՝ արդյունաբերական կամ լաբորատոր՝ տաքացումով, նյութերի մշակման համար
65	8433	Մեքենաներ՝ գյուղատնտեսական մշակաբույսեր հավաքելու կամ կալսելու համար, խոտհնձի մեքենաներ կամ սիզամարգերի հնձիչներ
66	4410	Սալեր փայտատաշեղային
67	5402	Թելեր՝ համալիր սինթետիկ, մանրածախ վաճառքի համար չբաժնեծրարած

68	3304	Կոսմետիկ միջոցներ եւ միջոցներ՝ մաշկի խնամքի համար. մանիկյուրի եւ պեդիկյուրի միջոցներ
69	8537	Պուլտեր, պանելներ, բարձակներ, բաշխիչ վահանակներ
70	8518	Միկրոֆոններ եւ տակդիրներ դրանց համար. բարձրախոսներ. ականջակալներ եւ գլխամասային հեռախոսներ
71	2614	Հանքաքարեր եւ խտահանքեր տիտանի
72	8716	Կցորդներ եւ կիսակցորդներ
73	4911	Տպագրական այլ արտադրանք, այդ թվում՝ տպագրված վերարտադրանկարներ եւ լուսանկարներ
74	2309	Մթերք՝ կենդանիներին կերակրելու համար օգտագործվող
75	0806	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած
76	3206	Ներկող այլ նյութեր. Անօրգանական արտադրանք՝ որպես լյումինաֆոր օգտագործվող
77	8504	Տրանսֆորմատորներ էլեկտրական, ստատիկ էլեկտրական կերպափոխիչներ, ինդուկտիվության կոճեր
78	3006	Դեղագործական այլ արտադրանք (վիրաբուժական աղելար, արյան խումբը որոշելու ազդանյութեր, ատամի ցեմենտներ եւ այլն)
79	3303	Օծանելիք եւ հարդաջուր
80	3307	Միջոցներ սափրվելու համար, հոտազերծիչներ
81	8480	Կաղապարարկեր՝ մետաղաձուլական արտադրության համար. ձուլման ընդկալներ
82	4001	Կաուչուկ բնական եւ համանման բնական խեժեր
83	9401	Կահույք՝ նստելու համար
84	9001	Օպտիկական մանրաթելեր եւ մանրաթելաօպտիկական լարաններ. մանրաթելաօպտիկական մալուխներ. ռսպնյակներ (այդ թվում՝ կոնտակտային)
85	6404	Կոշիկ՝ ռետինից, պլաստմասսայից, բնական կամ կոմպոզիցիոն կաշվից կոշկատակով եւ մանածագործական նյութերից կոշկերեսով
86	8436	Սարքավորումներ՝ գյուղատնտեսության, այգեգործության, անտառտնտեսության, թռչնաբուծության կամ մեղվաբուծության համար
87	6908	Սալարկման քարեր, երեսապատման սալիկներ՝ հատակների, վառարանների կամ պատերի համար, կերամիկական ջնարակված
88	2836	կարբոնատներ. պերօքսոկարբոնատներ (պերկարբոնատներ) ամոնիումի կարբոնատ՝ տեխնիկական, ամոնիումի կարբամատի պարունակությամբ
89	3815	Ռեակցիաների հարուցիչներ (ինիցիատորներ), ռեակցիաների արագարարներ եւ կատալիզատորներ՝ այլ տեղում չնշված կամ չընդգրկված.
90	7320	Զսպանակներ, զսպակներ եւ թիթեղաթերթեր դրանց համար՝ սեւ մետաղներից
91	2933	Հետերացիկլային միացություններ՝ միայն ազոտի հետերաատոմ(ներ) պարունակող
92	6307	Այլ պատրաստի արտադրատեսակներ, այդ թվում՝ հագուստի ձեւվածքներ
93	3824	Պատրաստի կապակցանյութեր՝ ձուլակաղապարների եւ ձուլաձողերի արտադրության համար
94	8515	Մեքենաներ եւ ապարատներ՝ էլեկտրական, լազերային կամ բարձրաջերմաստիճան գողման համար

95	8452	Կարի մեքենաներ՝ բացի կազմարարական մեքենաներից. Ասեղներ՝ կարի մեքենաների համար
96	0809	Ծիրան, բալ եւ կեռաս, դեղձ, սալոր
97	9603	Ավելներ, խոզանակներ, հատակի ձողափայտեր եւ ավելիկներ
98	2922	Ամինամիացություններ, որոնք պարունակում են թթվածնակիր ֆունկցիոնալ խումբ
99	3921	Այլ սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր կամ ժապավեններ պլաստմասսայից
100	2917	Պոլիկարբոնատթուներ, դրանց ածանցյալները
101	3403	Քսանյութեր (այդ թվում՝ յուղող եւ սառեցնող էմուլսիաներ կտրող գործիքների համար)
102	8514	Վառարաններ եւ խուցեր՝ աղյունաբերական կամ լաբորատոր էլեկտրական. սարքավորումներ պոլիմերային նյութերի վերամշակման համար
103	8517	Հեռախոսային ապարատներ, այդ թվում՝ կապի բջջային ցանցերի համար
104	9022	Ապարատուրա՝ հիմնված ռենտգենյան, ալֆա-, բետա- կամ գամմա ճառագայթների օգտագործման վրա
105	4005	Չվուկկանացված ռետինային խառնուրդ՝ սկզբնական ձևերով կամ թիթեղների տեսքով
106	8408	Ներքին այրման շարժիչներ մխոցային
107	3912	Թաղանթանյութ եւ դրա քիմիական ածանցյալները՝ սկզբնական ձևերով
108	6302	Սպիտակեղեն՝ անկողնու, ճաշասենյակի, գուգարանի եւ խոհանոցի
109	8402	Շոգեկայսաններ կամ այլ շոգեարտադրող կաթսաներ (բացի կենտրոնական ջեռուցման ջրակայսաններից). գերտաքացած ջրի կաթսաներ
110	4010	Կոնվեյերային ժապավեններ կամ շարժափոկեր կամ բեյթինգ՝ վուկկանացված ռետինից
111	2002	Լոլիկներ՝ պատրաստված կամ պահածոյացված, առանց քացախի հավելման
112	8465	Հաստոցներ՝ փայտի, խցանի, ոսկորի, էրոնիտի, կոշտ պլաստմասսաների մշակման համար
113	7412	Պղնձե կցամասեր՝ խողովակների եւ փողակների համար (օրինակ՝ կցորդիչներ, արմունկներ, կցաշուրթեր)
114	0709	Այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
115	4411	Սալեր փայտամանրաթելային
116	3917	Խողովակներ, փողրակներ, ճկափողեր եւ դրանց կցամասերը պլաստմասսայից
117	8439	Սարքավորումներ՝ թելավոր թաղանթանյութերից գանգվածի արտադրության կամ թղթի կամ ստվարաթղթի պատրաստման կամ հարդարման համար
118	8457	Կենտրոններ մշակող, հաստոցներ՝ միադիրք եւ բազմադիրք ագրեգատային, մետաղի մշակման համար
119	8212	Ածելիներ եւ սայրեր դրանց համար (այդ թվում՝ սայրերի համար նախապատրաստուկներ)
120	8527	Ընդունիչ ապարատուրա ռադիոհեռարձակման համար
121	7202	Երկաթամիահավվածքներ

122	8431	Մասեր՝ ամբարձիչ սարքավորումների համար նախատեսված
123	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը
124	8501	Շարժիչներ եւ գեներատորներ էլեկտրական (բացի էլեկտրագեներատորային կայանքներից)
125	2934	Նուկլեինաթթուներ եւ դրանց աղերը. Այլ հետերացիկլային միացություններ
126	3907	Պոլիացետալներ, պարզ պոլիէթերներ եւ էպօքսիդային խեժեր՝ սկզբնական ձեւերով
127	7323	Արտադրատեսակներ ճաշի, խոհանոցի կամ այլ արտադրատեսակներ՝ կենցաղային կարիքների համար եւ դրանց մասերը՝ սեւ մետաղից, ճիւղային՝ խոհանոցային ամանեղենը մաքրելու համար
128	0603	Սեզոնային ծաղիկներ եւ կոկոններ
120	6809	Արտադրատեսակներ՝ գիպսից կամ դրա հիմքով խառնուրդներից
130	2941	Հակաբիոտիկներ
131	9019	Սարքվածքներ՝ մեքենաբուժության համար. մերսման ապարատներ
132	3911	Նավթային խեժեր, կումարոնախինոնային խեժեր, պոլիտերպեններ, պոլիսուլֆիդներ՝ սկզբնական ձեւերով
133	8403	Կենտրոնական ջեռուցման կաթսաներ՝ բացի շոգեկաթսաներից
134	2615	Նիոբիումի, տանտալի, վանադիումի կամ ցիրկոնիումի հանքաքարեր եւ խտահանքեր
135	3102	Պարարտանյութեր՝ հանքային կամ քիմիական, ազոտական
136	2005	Այլ բանջարեղեն՝ պատրաստված կամ պահածոյացված առանց քացախի կամ քացախաթթվի հավելման, չսառեցրած
137	9015	Սարքեր եւ գործիքներ՝ գեոդեզիական կամ տեղագրական, ջրագրական, օվկիանոսագրական, հիդրոլոգիական, օդերեւութաբանական
138	8430	Այլ մեքենաներ եւ մեխանիզմներ՝ հողը, օգտակար հանածոները, հանքաքարերը մշակելու, խտացնելու, փորելու կամ հորատելու համար սարքավորում՝ ցցեր խփելու եւ հանելու համար
139	3208	Ներկեր եւ լաքեր՝ պոլիմերի հիմքով, ոչ ջրային միջավայրում դիսպերսված կամ լուծված
140	3306	Բերանի խոռոչի եւ ատամների հիգիենայի միջոցներ
141	6203	Կոստյումներ, պիջակներ, բլեյզերներ, տաբատներ եւ կիսատաբատներ՝ տղամարդկանց համար
142	4009	Խողովակներ, փողակներ, ճկավողեր՝ վուկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
143	7606	Ալյումինե սալեր, թերթեր, շերտեր կամ ժապավեններ՝ 0,2 մմ-ից ավելի հաստությամբ
144	7210	Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկույթով
145	7214	Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման
146	8542	Էլեկտրոնային ինտեգրալ սխեմաներ
147	6405	Այլ կոշկեղեն

148	2909	Պարզ եթերներ, եթերասպիրտներ, եթերաֆենոլներ, եթերասպիրտաֆենոլներ, սպիրտերի, պարզ եթերների եւ կետոնների պերօքսիդներ ու դրանց ածանցյալները
149	7309	Ամբարներ, ցիստեռններ, անոթներ, բաքեր՝ սեւ մետաղից, ցանկացած նյութի համար (բացի գազից), 300 լիտրից ոչ ավելի տարողությամբ, առանց մեխանիկական սարքավորումների
150	5407	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից
151	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար
152	0703	Գլուխ սոխ, սոխ-շալտո, սխտոր, սոխ-պրաս եւ այլ կոճղեզավոր բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
153	3402	Մակերեսային ակտիվ միջոցներ, լվացող միջոցներ եւ մաքրող միջոցներ (բացի օճառից)
154	8202	Ձեռքի սղոցներ, սղոցաշեղբեր՝ ամեն տեսակի սղոցների համար (այդ թվում՝ երկայնակի սղոցման, փորակների կտրման համար նախատեսված սղոցաշեղբերը կամ անատամ գործիքները)
155	8466	Բաժակների մասեր եւ պարագաներ
156	4813	Ծխախոտաթուղթ
157	3207	Պատրաստի գունանյութեր, ապակու պատրաստի պղտորիչներ եւ պատրաստի ներկեր, ապակենման արծններ եւ ջնարակներ, հեղուկ փայլանյութեր
158	0302	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած՝ բացի ձկան ֆիլեից
159	6006	Այլ քաթաններ տրիկոտաժից՝ մեքենայագործ կամ ձեռագործ
160	8425	Բազմաճախարակներ ամբարձիչ եւ վերհաններ՝ բացի սկիպավոր վերհաններից, կարապիկներ եւ կաբեստաններ ամբարձիկներ
161	7610	Մետաղակառուցվածքներ այլումինե (բացի 9406 ապրանքային դիրքի հավաքովի շինարարական կոնստրուկցիաներից) եւ դրանց մասեր
162	2931	Այլ օրգանաանօրգանական միացություններ
163	6115	Զուգագուլպաներ, գուլպաներ, կիսագուլպաներ, կարճ գուլպաներ եւ ոտնաթաթագուլպաներ
164	5702	Գործած գորգեր, առանց թափակար նրբախավի կամ ոչ թաղիքե
165	8521	Ապարատուրա՝ տեսազրոյ կամ տեսավերարտադրող
166	0807	Մեխեր (այդ թվում՝ ձմերուկներ) եւ պապայա՝ թարմ
167	2929	Այլ միացություններ՝ ազոտակիր ֆունկցիոնալ խմբեր պարունակող
168	6910	Լվացարանակոնքեր, լվացարաններ, լոգարաններ, բիդեներ, զուգարանակոնքեր
169	0304	Ձկան ֆիլե (այդ թվում՝ խճողակը)՝ թարմ, պաղեցրած կամ սառեցրած
170	2844	Քիմիական ռադիոակտիվ տարրեր եւ ռադիոակտիվ իզոտոպներ եւ դրանց միացությունները
171	6815	Արտադրատեսակներ՝ քարից կամ այլ հանքանյութերից (այդ թվում՝ ածխածնային մանրաթելեր, ածխածնային մանրաթելերից եւ տորֆից պատրաստված արտադրատեսակներ)

172	0206	Մանուկների և երեխաների խնամքի և բուժքննության հաստատությունների, խոզերի, ոչխարների, այծերի, ձիերի, ավանակների, ջրիղիների կամ կիսագրաստների, թարմ, պաղեցրած կամ սառեցրած
173	0203	Խոզի թարմ միս՝ պաղեցրած կամ սառեցրած
174	2508	Այլ կավեր (բացառությամբ փքված կավերի), անդալուզիտ, կիանիտ և սիլիմանիտ
175	2102	Խմորիչներ, պատրաստի հացաթխման փոշիներ
176	7507	Նիկելից խողովակներ, փողակներ և դրանց կցամասերը (օրինակ՝ կցորդիչներ, ծունկեր, կցաշուրթեր)
177	9026	Սարքեր և ապարատուրա՝ հեղուկների կամ գազի ծախսի, մակարդակի, ճնշման չափման համար
178	6205	Վերնաշապիկներ՝ տղամարդկանց համար
179	0207	Ընտանի թռչունի միս և սննդային ենթամթերք
180	8715	Մանկական սայլակներ և դրանց մասերը
181	8705	Հատուկ նշանակության շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ (ավտոմեքենաներ, հրշեջ մեքենաներ, ավտոբետոնախառնիչներ)
182	8516	Էլեկտրասարքավորում՝ ջրի տաքացման և տարածքի ջեռացման համար, էլեկտրաջերմային ապարատներ՝ մագերի խնամքի համար
183	2930	Ծծմբաօրգանական միացություններ
184	0202	Խոշոր եղջերավոր անասունի միս՝ սառեցրած
185	0706	Գազար, շաղգամ, սեղանի ճակնդեղ, քոշմորուք, արմատային նեխուր, բողկ և այլ համանման ուտելի արմատապտուղներ՝ թարմ պաղեցրած
186	7314	Մետաղագործվածք, վանդակաճաղեր, ցանցեր և ցանկապատեր՝ մետաղալարից, սև մետաղներից
187	8535	Էլեկտրական ապարատուրա՝ կոմուտացիայի կամ էլեկտրական շղթաների պահպանման համար՝ 1000 Վ-ից ավելի լարման
188	8543	Էլեկտրական մեքենաներ և ապարատուրա՝ անհատական ֆունկցիաներ ունեցող
189	0209	Անյուղ մսից առանձնացված խոզի ճարպ և տնային թռչունի ճարպ
190	6004	Քաթաններ տրիկոտաժից՝ մեքենայագործ կամ ձեռագործ՝ 30սմ-ից ոչ ավելի լայնությամբ
191	8702	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ 10 կամ ավելի մարդ տեղափոխելու համար
192	7013	Մպասք, արդուզարդի և գրասենյակային պարագաներ ապակյա
193	6406	Կոշիկի մասեր. Դնովի միջատակեր, կրնկատակեր
194	0702	Լոլիկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
195	6211	Կոստյումներ՝ սպորտային, դահուկային և լողի. հագուստի այլ առարկաներ
196	5512	Սինթետիկ մանրաթելերից գործվածքներ՝ դրանց 85% կամ ավելի զանգվածային բաժնի պարունակությամբ
197	4012	Անվաղողեր և ծածկաղողեր՝ օդաճնշական, ռետինե, վերականգնված

198	7217	Մետաղալար՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից
199	3924	Սպասք, ճաշի պարագաներ, տնային գործածության կամ հիգիենայի այլ առարկաներ
200	6201	Վերարկուններ, կիսավերարկուններ, թիկնոցներ, անջրանցիկ վերարկուններ, բաճկոններ՝ տղամարդկանց համար
201	0813	Չորացրած մրգեր. ընկույզների կամ չորացրած պտուղների խառնուրդներ
202	6105	Վերնաշապիկներ տրիկոտաժից՝ մեքենայագործ կամ ձեռագործ, տղամարդկանց կամ տղաների համար
203	6103	Կոստյումներ, պիջակներ, բրիջներ եւ կիսատաբատներ՝ տրիկոտաժից, տղամարդկանց եւ տղաների համար
204	6202	Վերարկուններ, կիսավերարկուններ, թիկնոցներ, անջրանցիկ վերարկուններ, բաճկոններ՝ տղամարդկանց համար
205	1901	Ածիկային լուծամզուք. պատրաստի սննդամթերք՝ ալյուրից պատրաստված
206	8601	Երկաթուղային լոկոմոտիվներ՝ էլեկտրաէներգիայի արտաքին աղբյուրից կամ կուտակիչներից սնուցումով
207	7616	Ալյումինե այլ արտադրատեսակներ
208	8607	Մասեր՝ երկաթուղային լոկոմոտիվների կամ տրամվայի շարժիչային վագոնների կամ շարժակազմի
209	1601	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ
210	7321	Վառարաններ՝ ջեռուցման եւ ուտելիք պատրաստելու համար, ճարպաջեռոցներ (ֆրիտյուրնիցաներ), կրակարաններ, այրիչներ՝ սալօջախների համար
211	8444	Մեքենաներ՝ արհեստական մանածագործական նյութերի արտամղման, արտաձգման, տեքստուրավորման եւ հատման համար
212	3209	Ներկեր եւ լաքեր՝ պոլիմերի հիմքով, ոչ ջրային միջավայրում դիսպերսված կամ լուծված
213	3701	Լուսանկարչական թիթեղներ եւ ժապավեններ՝ հարթ, զգայունացրած, չլուսակայած, ցանկացած նյութից՝ բացի թղթից, ստվարաթղթից կամ մանածագործական նյութերից
214	8203	Խարտոցներ, նրբախարտոցներ, ռաշպիլներ, տափակաշուրթ քրցաններ, համաքցաններ
215	7607	Ալյումինե նրբաթիթեղ՝ 0,2 մմ-ից ոչ ավելի հաստությամբ
216	0602	Կենդանի այլ բույսեր (այդ թվում՝ դրանց արմատները), տնկաշիվեր եւ նորատունկ ճյուղեր, սնկամարմիններ
217	8201	Ձեռքի գործիքներ, սվինաձեւ եւ թիանման բահեր, բրիչներ, քլունգներ, ուրագներ, եղաններ եւ փոցխեր. կացիներ. էտոցներ. գերանդիներ, մանգաղներ, մկրատներ այգեգործական
218	2613	Մոլիբդենի հանքաքարեր եւ խտահանքեր
219	6303	Վարագույրներ (այդ թվում՝ դրան կամ պատուհանի ծանր վարագույրներ) եւ ներսի գալարավարագույրներ. լամբրեկեններ կամ եզրագարդեր՝ մահճակալների համար
220	5606	Թավաթել եւ ժապավենային թել. թավաթելի մանվածք. հանգուցավոր մանվածք
221	6106	Վերնաշապիկներ, բլուզներ եւ բլուզոններ՝ տրիկոտաժից, մեքենայագործ կամ ձեռագործ, կանանց կամ աղջիկների համար
222	6111	Մանկական հագուստ եւ մանկական հագուստի պարագաներ՝ տրիկոտաժից, մեքենայագործ կամ ձեռագործ

223	7019	Ապակե մանրաթել (այդ թվում՝ ապակե բամբակ) եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ (օրինակ՝ մանվածք, գործվածքներ)
224	6505	Գլխարկներ եւ գլխի այլ հարդարանքներ՝ տրիկոտաժից կամ ժանյակի, նրբաթաղիքի կամ այլ մանածագործական նյութերի ամբողջական կտորներից պատրաստված
225	5515	Այլ գործվածքներ՝ սինթետիկ մանրաթելերից
226	5209	Բամբակե գործվածքներ՝ բամբակի մանրաթելերի 85 զանգվածային % կամ ավելի պարունակությամբ, 200գ/մ ² -ից ավելի մակերեսային խտությամբ
227	5516	Գործվածքներ՝ արհեստական մանրաթելերից
228	7604	Պղնձե ձողեր եւ տրամատներ.
229	8441	Սարքավորումներ՝ թղթե զանգվածից, թղթից կամ ստվարաթղթից արտադրատեսակներ արտադրու համար
230	6116	Ձեռնոցներ, թաթմաններ եւ առանց մատների ձեռնոցներ՝ տրիկոտաժից, մեքենայագործ կամ ձեռագործ
231	6114	Հագուստի այլ պարագաներ՝ տրիկոտաժից գործված
232	2827	Քլորիդի օքսիդներ եւ քլորիդի հիդրօքսիդներ. բրոմիդներ եւ բրոմիդի օքսիդներ. յոդիտներ եւ յոդիտի օքսիդներ
233	5408	Գործվածքներ սինթետիկ համալիր թելերից
234	3814	Բարդ օրգանական լուծիչներ եւ ջրիկացուցիչներ. ներկերի կամ լաքերի մաքրման պատրաստի բաղադրություններ
235	3603	Բիկֆորոյան քուղեր. կրակահաղորդ քուղեր. Հարվածող կամ ճայթեցնող հրապատիճներ. բռնկիչներ. Էլեկտրաճայթիչներ
236	3922	Լոգարաններ, ցնցուղներ, լվացարանակոնքեր, գուգարանակոնքեր, նստոցներ ու կափարիչներ դրանց համար, համանման սանիտարատեխնիկական արտադրատեսակներ պլաստմասսայից
237	7306	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ առանց կարի, գոդովի կամ գամած՝ սեւ մետաղներից
238	2833	Սուլֆատներ. շիբեր. պերօքսոսուլֆատներ (պերսուլֆատներ)
239	1302	Բուսական հյութեր ու լուծանգվածքներ. պեկտինային նյութեր, պեկտինատներ եւ պեկտատներ. Ազար-ազար եւ բուսական ծագում ունեցող այլ սոսինձներ ու թանձրացուցիչներ
240	7208	Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, շիկազլոցված, չերեսապատված, առանց ծածկույթի
241	7311	Տարողություններ՝ սեղմված կամ հեղուկացված գազի համար՝ սեւ մետաղներից
242	8309	Խցաններ, թասակներ եւ կափարիչներ՝ ոչ թանկարժեք մետաղներից
243	8455	Մետաղազլանման հաստոցներ եւ դրանց համար գլաններ
244	7212	Երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ-ից պակաս լայնությամբ, չերեսապատված, առանց ծածկույթի
245	8450	Լվացքի մեքենաներ
246	2201	Ջրեր, այդ թվում՝ բնական կամ արհեստական հանքային, գազավորված, առանց շաքար կամ այլ քաղցրացնող կամ համային-բուրավետ նյութերի հավելման. սառույց եւ ձյուն.

247	5703	Գորգեր եւ հատակի այլ մանածագործական ծածկոցներ թափակար
248	8418	Սառնարաններ, սառցարաններ. ջերմային պուպեր
249	7614	Ոլորված մետաղալար, մետաղաճառագաններ, հյուսված քուղեր եւ համանման այլումինե արտադրատեսակներ՝ առանց էլեկտրական մեկուսացման
250	5210	Բամբակե գործվածքներ՝ բամբակի մանրաթելերի 85 գանգածային %-ից պակաս պարունակությամբ, հիմնականում կամ բացառապես խառնած քիմիական մանրաթելերի հետ՝ 200գ/մ2-ից ոչ ավելի մակերեսային խտությամբ
251	6101	Վերարկուներ, կիսավերարկուներ, թիկնոցներ, անջրանցիկ վերարկուներ, բաճկոններ տրիկոտաժից՝ տղամարդկանց համար
252	7211	Հարթ գլանվածք՝ երկաթից կամ չլեզհրված պողպատից՝ 600 մմ-ից պակաս լայնությամբ, չերեսպատված, առանց ծածկույթի
253	5212	Այլ բամբակե գործվածքներ
254	7108	Ոսկի (այդ թվում՝ պլատինից գավանակալն ծածկույթով ոսկի)՝ չմշակված կամ փոշու տեսքով
255	6206	Վերնաշապիկներ, բլուզներ եւ բլուզոններ՝ կանանց եւ աղջիկների համար
256	5705	Գորգեր եւ հատակի այլ մանածագործական ծածկոցներ
257	9105	Այլ ժամացույցներ՝ վրան կրելու կամ մոտը պահելու համար չնախատեսված
258	6102	Վերարկուներ, կիսավերարկուներ, թիկնոցներ, անջրանցիկ վերարկուներ, բաճկոններ՝ տրիկոտաժից, կանանց համար
259	8454	Կոնվերտերներ, ձուլման շերեփներ, կոճղակաղապարներ եւ ձուլման մեքենաներ, որոնք օգտագործվում են մետալուրգիայի եւ ձուլման արտադրության մեջ
260	8475	Մեքենաներ՝ էլեկտրական կամ էլեկտրոնային լամպերի, խողովակների կամ էլեկտրոնաճառագայթային խողովակների կամ ապակյա անոթներում գազապարպման լամպերի հավաքման համար. Մեքենաներ՝ ապակու կամ արտադրատեսակների պատրաստման կամ տաք մշակման համար
261	7117	Բիժուտերիա
262	2523	Պորտլանդցեմենտ, կավահողային ցեմենտ, խարամային, սուպերսուլֆատային ցեմենտ եւ համանման հիդրավլիկ ցեմենտներ
263	4008	Թիթեղներ, թերթեր, շերտեր կամ ժապավեններ, ձողեր եւ ձեւավոր տրամատներ՝ վուկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
264	6112	Կոստյումներ՝ սպորտային, դահուկային եւ լողի
265	8205	Ձեռքի այլ գործիքներ (ալմաստային ապակեկտրիչներ, պտուտակահաններ, մուրճիկներ, ռանդաներ). գողալամպեր. մամլակներ, սեղմակներ. Գնդաններ
266	2105	Պաղպաղակ եւ սննդային սառույցի այլ տեսակներ
267	3602	Պայթուցիկ նյութեր պատրաստի՝ բացի վառողից
268	8903	Զբոսանավեր եւ այլ լողացող միջոցներ՝ հանգստի կամ սպորտի համար. թիանավեր եւ կանոե
269	6108	Կիսավարտիքներ, վարտիքներ, գիշերաշապիկներ, ննջազգեստներ, գիշերազգեստներ, խալաթներ՝ տրիկոտաժից, կանանց եւ աղջիկների համար
270	7103	Թանկարժեք (բացի ալմաստներից) եւ կիսաթանկարժեք քարեր՝ չշարված, չշրջանակված կամ չամրացրած
271	5510	Մանվածք արհեստական մանրաթելերից (բացի կարի թելերից)՝ մանրածախ վաճառքի համար չբաժնեծրարած

272	9607	Գայծակ-ճարմանդներ եւ դրանց մասերը
273	0701	Գարտոֆիլ՝ թարմ կամ պաղեցրած
274	5704	Գորգեր եւ հատակի այլ մանածագործական ծածկույթներ՝ թաղիքից, առանց թափակար նրբախավի կամ ոչ թաղիքե
275	8453	Սարքավորում՝ մորթիների կամ կաշիների պատրաստման, դաբաղման կամ մշակման կամ կոշկեղենի կամ մորթիներից կամ կաշիներից այլ արտադրատեսակների պատրաստման կամ վերանորոգման համար՝ բացի կարի մեքենաներից
276	4503	Արտադրատեսակներ՝ բնական խցանից պատրաստված
277	2830	Սուվֆիդներ. Պոլիսուլֆիդներ
278	8102	Մոլիբդեն եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ, այդ թվում՝ մնացորդներ եւ ջարդոն

Բովանդակային համապատասխանության ստուգման արդյունքներով ավելացված տնտեսության ոլորտներ՝

0201	Խոշոր եղջերավոր անասունների միս՝ թարմ կամ պաղեցրած
0704	Գլուխ կաղամբ, ծաղկակաղամբ, շաղգամակաղամբ, տերեւակաղամբ՝ թարմ եւ պաղեցրած
0705	Սալաթ-կաթնուկ եւ եղերդ՝ թարմ կամ պաղեցրած
0707	Վարունգներ եւ մանրավարունգներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
0708	Լոբազգի բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
0710	Բանջարեղեն (հում կամ ջրում եփած կամ շոգեխաշած) սառեցրած
0711	Բանջարեղեն պահածոյացված՝ կարճաժամկետ պահպանման համար, սակայն այդ տեսքով ոչ պիտանի սննդի մեջ անմիջական օգտագործման համար
0712	Բանջարեղեն՝ չորացրած, ամբողջական, կտրատած կտորներով, բլիթներով, մանրացրած կամ փոշու տեսքով, սակայն հետագա վերամշակման չենթարկված
0713	Բանջարեղեն՝ լոբազգի, չորացրած, կեղեւահան
0714	Մանիոկ, մարանտա, սալեպ, գետնատանձ կամ տոպինամբուր, քաղցր կարտոֆիլ կամ բատատ եւ համանման այլ արմատապտուղներ ու պալարապտուղներ՝ օսլայի կամ ինուլինի բարձր պարունակությամբ, թարմ, պաղեցրած, սառեցրած կամ չորացրած
0805	Ցիտրուսային պտուղներ՝ թարմ կամ չորացրած
0808	Խնձորներ, տանձեր եւ սերկեւիլ թարմ
0810	Այլ պտուղներ թարմ
0811	Մրգեր եւ ընկույզներ սառեցրած

- 0812 Մրգեր եւ ընկույզներ՝ պահածոյացված, կարճաժամկետ պահպանման համար, սակայն այդ տեսքով ոչ պիտանի սննդի մեջ անմիջական օգտագործման համար
- 0814 Ցիտրուսային պտուղների կեղեւ, սեխի կամ ձմերուկի կճեպներ՝ թարմ, սառեցրած, չորացրած կամ պահածոյացված՝ կարճաժամկետ պահպանման համար

2) **Տնտեսության՝ երրորդ երկրներ արտահանման եւ դիվերսիֆիկացման մեծացման բարձր ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտներ**

Կարգ	ԱՏԳ ԱԱ ծածկագիր/ ՎՀՇԸԴ	Տնտեսության ոլորտի անվանում (ապրանքային դիրք/ծառայությունների կատեգորիա)
1	4011	Անվաղողեր եւ ծածկաղողեր՝ օդաճնշական, ռետինե, նոթ
2	3901	Էթիլենի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձևերով
3	8703	Թեթեւ մարդատար ավտոմոբիլներ՝ մարդկանց փոխադրելու համար նախատեսված
4	7214	Ձողեր՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, առանց հետագա մշակման
5	3920	Սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր՝ պլաստմասսայից, ոչ ծակոտկեն եւ չամրանավորված, ոչ շերտավոր
6	2901	Ածխաջրածիններ ացիկլիկ
7	8528	Մոնիտորներ եւ պրոյեկտորներ. ընդունիչ ապարատուրա՝ հեռուստատեսային կապի համար
8	8481	Ծորակներ, կափույրներ, փականներ եւ համանման ամրաններ
9	3921	Այլ սալիկներ, թերթեր, թաղանթ եւ շերտեր կամ ժապավեններ պլաստմասսայից
10	3926	Այլ արտադրատեսակներ պլաստմասսայից
11	7210	Հարթ գլանվածք՝ երկաթից կամ չլեգիրված պողպատից, 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, երեսապատված, ծածկոյթով
12	8471	Հաշվողական մեքենաներ եւ դրանց բլոկները. մագնիսային կամ օպտիկական հաշվիչ սարքեր
13	7306	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, գոդովի կամ գամած, սեւ մետաղներից
14	2713	Նավթային կոքս, նավթային բիտում եւ բիտումային ապարներից ստացված նավթի կամ նավթամթերքի վերամշակման այլ մնացորդներ
15	3402	Մակերեսային ակտիվ միջոցներ, լվացող միջոցներ եւ մաքրող միջոցներ (բացի օճառից)
16	0406	Պանրի տեսակներ եւ կաթնաշոռ
17	8501	Շարժիչներ եւ գեներատորներ էլեկտրական (բացի էլեկտրագեներատորային կայանքներից)
18	3907	Պոլիացետալներ, պարզ պոլիէթերներ եւ էպօքսիդային խեժեր՝ սկզբնական ձևերով

19	4818	Զուգարանի թուղթ եւ համանման թղթեր. Թաշկինակներ, կոսմետիկ
20	7304	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ առանց կարի, սեւ մետաղներից
21	8418	Մառնարաններ, սառցարաններ. ջերմային պոմպեր
22	8544	Մեկուսացված հաղորդալարեր, մալուխներ
23	8704	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ բեռներ տեղափոխելու համար
24	3925	Շինարարական դետալներ պլաստմասսայից՝ այլ տեղում չնշված կամ չներառված
25	8408	Ներքին այրման շարժիչներ մխոցային
26	4811	Թուղթ եւ սովարաթուղթ՝ ներծծված, մակաշերտված, ներկված կամ գեղազարդված մակերեսով
27	7113	Ոսկերչական իրեր եւ դրանց մասերը՝ թանկարժեք մետաղներից կամ թանկարժեք մետաղներով երեսապատված մետաղներից
28	3917	Խողովակներ, փողրակներ, ճկափողեր եւ դրանց կցամասերը պլաստմասսայից
29	8482	Գնդիկավոր կամ հոլովակավոր առանցքակալներ
30	3208	Ներկեր եւ լաքեր պոլիմերի հիմքով՝ ոչ ջրային միջավայրում դիսպերսված կամ լուծված
31	3908	Պոլիամիդներ՝ սկզբնական ձևերով
32	7308	Մետաղակոնստրուկցիաներ՝ սեւ մետաղներից՝ բացի հավաքովի շինարարական կոնստրուկցիաներից (կամուրջներ եւ դրանց սեկցիաները, ջրարգելակների դարբասներ, աշտարակներ)
33	8708	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցների մասեր եւ պարագաներ
34	2106	Այլ սննդամթերք (սպիտակուցային խտածոներ (կոնցենտրատներ), շաքարի օշարակներ եւ այլն)
35	8419	Արդյունաբերական կամ լաբորատոր սարքավորումներ տաքացումով՝ նյութերի մշակման համար
36	8504	Տրանսֆորմատորներ էլեկտրական, ստատիկ էլեկտրական կերպափոխիչներ, ինդուկտիվության կոճեր
37	8701	Տրակտորներ
38	8516	Էլեկտրասարքավորում՝ ջրի տաքացման եւ տարածքի ջեռուցման համար. էլեկտրաջերմային ապարատներ՝ մագերի խնամքի համար
39	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
40	8433	Մեքենաներ՝ գյուղատնտեսական մշակաբույսեր հավաքելու կամ կալելու համար. խոտհնձի մեքենաներ կամ սիգամարգերի հնձիչներ
41	8421	Ցենտրիֆուգեր. սարքվածքներ՝ հեղուկները եւ գազերը գտելու կամ մաքրելու համար
42	4819	Տուփեր, արկղեր, պարկեր, փաթեթներ եւ փաթեթավորման այլ տարաներ՝ թղթից կամ սովարաթղթից
43	3916	Միաթել՝ 1 մմ-ից ավելի լայնական հատույթի չափով, պլաստմասսայից
44	2818	Արհեստական կորունդ. ալյումինի օքսիդ եւ հիդրօքսիդ

45	8537	Պուլտեր, պանելներ, բարձակներ, բաշխիչ վահանակներ
46	3305	Միջոցներ՝ մագերի խնամքի համար
47	7404	Պղնձե մնացորդներ եւ ջարդոն
48	2905	Ացիկլիկ սպիրտներ եւ դրանց ածանցյալները
49	7019	Ապակե մանրաթել (այդ թվում՝ ապակե բամբակ) եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ (օրինակ՝ մանվածք, գործվածքներ)
50	3002	Վարակամերժ շիճուկներ եւ արյան թորամասեր
51	8414	Օդային եւ վակուումային պոմպեր, օդային կամ գազային կոմպրեսորներ եւ օդափոխիչներ
52	4802	Թուղթ եւ սովարաթուղթ, ոչ կավճապատ՝ գրելու, տպագրության կամ այլ տառագրական նպատակների համար
53	7326	Այլ արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից
54	8474	Սարքավորումներ՝ հողը, քարը, հանքաքարերը զատելու, մանրացնելու, խառնելու համար
55	3304	Կոսմետիկ միջոցներ եւ միջոցներ մաշկի խնամքի համար մանիկյուրի եւ պեդիկյուրի միջոցներ
56	8411	Շարժիչներ՝ տուրբոռեակտիվ եւ տուրբոպտուտակային, գազատուրբիններ
57	8443	Տպագրական մեքենաներ՝ թիթեղների, գլանների միջոցով տպագրության համար օգտագործվող
58	8479	Մեքենաներ եւ մեխանիկական սարքեր՝ անհատական ֆունկցիաներ ունեցող
59	9406	Կոնստրուկցիաներ՝ շինարարական հավաքովի
60	3923	Արտադրատեսակներ՝ պլաստմասսայից ապրանքներ տեղափոխելու կամ փաթեթավորելու համար. խցաններ, կափարիչներ, կափույրներ եւ խցանելու համար այլ միջոցներ պլաստմասսայից
61	1905	Հաց, հացաբուլկեղեն եւ ալրային հրուշակեղենային արտադրատեսակներ
62	3909	Ամինաալդեհիդային խեժեր, ֆենոլալդեհիդային խեժեր եւ պոլիուրեթաններ
63	4009	Խողովակներ, փողակներ, ճկափողեր՝ վուլկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
64	4016	Արտադրատեսակներ՝ վուլկանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
65	8507	Կուտակիչներ էլեկտրական, այդ թվում՝ դրանց համար զատիչներ
66	8409	Մասեր՝ ներքին այրման շարժիչների համար նախատեսված
67	6806	Խարամաբամբակ, հանքաբամբակ. շերտավորված վերմիկուլիտ, փքված կավեր, փրփրած մետաղախարամ
68	9031	Այլ չափիչ կամ հսկիչ սարքեր (մեխանիկական մասերի համար հավասարակշռող մեքենաներ, փորձարկման ստենդեր, պրոֆիլային պրոյեկտորներ եւ այլն)
69	2930	Միացություններ ծծմբաօրգանական
70	9401	Կահույք նստելու համար

71	2917	Պոլիկարբոնաթթուներ, դրանց ածանցյալները
72	1901	Ածիկային լուծամզուք. պատրաստի սննդամթերք՝ այլորից պատրաստված
73	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը
74	3904	Վինիլքլորիդի պոլիմերներ
75	4418	Արտադրատեսակներ՝ ատաղձագործական եւ հյուսնի պատրաստած, փայտե, շինարարական
76	3903	Ստիրոլի պոլիմերներ՝ սկզբնական ձեւերով
77	9405	Լամպեր եւ լուսավորման սարքավորումներ, ցոլալապտերներ եւ դրանց մասերը, լուսային ցուցանակներ
78	3401	Օճառ. Մակերեւութակտիվ օրգանական նյութեր
79	8525	Ապարատուրա՝ ռադիոհաղորդման կամ հեռուստատեսության հաղորդիչ
80	3307	Միջոցներ սափրվելու համար, հոտազերծիչներ
81	8413	Հեղուկային պոմպեր. հեղուկների վերհաններ
82	8901	Նավեր՝ ծովագնացության, էքսկուրսիայի, լաստանավեր, բեռնատար նավեր, բեռնանավեր (բարժաներ)
83	3105	Պարարտանյութեր՝ հանքային կամ քիմիական, երկու կամ երեք սննդարար տարր պարունակող
84	3824	Պատրաստի կապակցանյութեր՝ ձուլակաղապարների եւ ձուլածոների արտադրության համար նախատեսված
85	9026	Սարքեր եւ ապարատուրա՝ հեղուկների կամ գազի ծախսի, մակարդակի, ճնշման չափման համար
86	4008	Թիթեղներ, թերթեր, շերտեր կամ ժապավեններ, ձողեր եւ ձեւավոր տրամատներ՝ վուկլանացված ռետինից՝ բացի կոշտ ռետինից
87	7312	Ոլորված մետաղալար, մետաղաձուլաններ, մետաղապարաններ, հյուսված քուղեր, առասաններ եւ համանման արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից, առանց էլեկտրական մեկուսացման
88	8402	Շոգեկաթսաներ կամ այլ շոգեարտադրող կաթսաներ (բացի կենտրոնական ջեռուցման ջրակաթսաներից). գերտաքացած ջրի կաթսաներ
89	8428	Սարքվածքներ բարձրացնելու, բեռնելու կամ բեռնաթափելու համար (վերելակներ, շարժասանդուղքներ, կոնվեյերներ)
90	7318	Պտուտակներ, հեղույսներ, մանեկներ, գամեր, երիթներ, երիթակներ՝ սեւ մետաղներից
91	3102	Պարարտանյութեր՝ հանքային կամ քիմիական, ազոտական
92	8536	Ապարատուրա էլեկտրական՝ կոմուտացիայի կամ էլեկտրական շղթաների պահպանման համար՝ 1000 Վ-ից ոչ ավելի լարման
93	8483	Փոխհաղորդիչ լիսեռներ եւ շուտովիկներ, ժանանիվներ եւ ատամնավոր փոխանցիչներ
94	8526	Ապարատուրա՝ ռադիոլուկացիոն եւ հեռակառավարման ռադիոնավազնացային
95	3214	Ծեփամածիկներ՝ ապակու եւ այգեգործական, ձյութացեմենտներ. Մածիկներ՝ ներկարարական աշխատանքների համար
96	8511	Էլեկտրասարքավորումներ՝ ներքին այրման շարժիչների վառման եւ գործարկման համար՝ կայծից կամ վառելիքային խառնուրդի սեղմումից բոցավառումով (մագնետո, վառոցքի կոճեր, վառոցքի մոմեր, շիկացման մոմեր, մեկնարկիչներ)

97	7602	Թափոններ եւ ջարդոն այլումինե
98	3818	Լեզիրված քիմիական տարրեր՝ էլեկտրոնիկայում օգտագործման համար նախատեսված
99	5407	Գործվածքներ՝ սինթետիկ համալիր թելերից
100	8523	Սկավառակներ, ժապավեններ, էներգիաանկալի պինդարմային սարքավորումներ՝ տվյալները պահելու համար
101	8455	Մետաղազլանման հաստոցներ եւ դրանց համար գլաններ
102	9022	Ապարատուրա՝ հիմնված ռենտգենյան, ալֆա-, բետա- կամ գամմա- ճառագայթների օգտագործման վրա
103	4901	Տպագրված գրքեր, բրոշյուրներ, թերթիկներ եւ համանման տպագրված նյութեր
104	7325	Այլ ձուլված արտադրատեսակներ՝ սեւ մետաղներից
105	8473	Մասեր եւ պարագաներ՝ գրասենյակային սարքավորումների համար նախատեսված
106	3306	Միջոցներ՝ բերանի խոռոչի եւ ատամների հիգիենայի համար
107	8716	Կցորդներ եւ կիսակցորդներ
108	4010	Փոխակրիչային ժապավեններ կամ շարժափոկեր կամ բելթինգ՝ վուկանացված ռետինից
109	8412	Շարժիչներ եւ ուժային այլ կայանքներ
110	1806	Շոկոլադ եւ կակաո պարունակող ապրանքներ
111	9032	Սարքեր եւ սարվածքներ՝ ավտոմատ կարգավորման կամ կառավարման համար
112	7208	Երկաթից կամ չլեզիրված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ, շիկազլոցված, չերեսապատված, առանց ծածկույթի
113	7307	Կցամասեր՝ խողովակների կամ փողակների համար սեւ մետաղներից
114	8427	Ինքնաբարձիչներ, եղանավոր բռնիչով այլ բարձիչներ
115	7013	Սպասք, արդուզարդի եւ գրասենյակային պարագաներ, ապակյա
116	0303	Ձուկ սառեցրած՝ բացի ձկան ֆիլեից
117	6203	Կոստյումներ, պիջակներ, բլեյզերներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ տղամարդկանց համար
118	2849	Կարբիդներ
119	8512	Սարքավորումներ՝ էլեկտրալուսավորության կամ ազդանշանման, ապակեմաքրիչներ
120	8702	Շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ՝ 10 կամ ավելի մարդ տեղափոխելու համար
121	8480	Կաղապարարկղեր՝ մետաղաձուլական արտադրության համար. ձուլման ընդկալներ
122	3811	Հակաճայթիչներ, հակաօքսիդիչներ, թանձրացուցիչներ, հակաքայքայիչ նյութեր եւ պատրաստի հավելանյութեր՝ նախատեսված նավթամթերքի (այդ թվում՝ բենզինի) կամ այլ հեղուկների համար

123	8542	Էլեկտրոնային ինտեգրալ սխեմաներ
124	9014	Կողմնացույցներ՝ ուղղությունը որոշելու համար, այլ նավիգացիոն սարքեր եւ գործիքներ
125	6815	Արտադրատեսակներ՝ քարից կամ այլ հանքանյութերից (այդ թվում՝ ածխածնային մանրաթելեր, ածխածնային մանրաթելերից եւ տորֆից պատրաստված արտադրատեսակներ)
126	2707	Յուղեր եւ քարածխային ձյութի բարձր ջերմային թորման այլ նյութեր
127	1601	Երշիկներ եւ մսից, մսային ենթամթերքներից պատրաստված համանման մթերքներ
128	9030	Օսցիլոսկոպներ, սպեկտրաանալիզատորներ. Սարքեր՝ ալֆա-, բետա-, գամմա-, ռենտգենյան ճառագայթները հայտնաբերելու կամ չափելու համար
129	7228	Ձողեր, անկյունակներ եւ տրամատներ՝ այլ լեզիրված պողպատներից
130	1517	Մարգարին
131	7901	Ցինկ չմշակված
132	S291	Պետական ծառայություններ
133	1602	Պատրաստի կամ պահածոյացված այլ մթերք՝ մսից, մսային ենթամթերքներից կամ արյունից
134	4409	Մոդեանյութեր՝ պրոֆիլավորված չորսուլի տեսքով
135	8432	Մեքենաներ՝ հողի նախապատրաստման եւ մշակման համար
136	2909	Պարզ եթերներ, եթերասպիրտներ, եթերաֆենոլներ, եթերասպիրտաֆենոլներ, սպիրտների, պարզ եթերների եւ կետոնների պերօքսիդներ ու դրանց ածանցյալները
137	9503	Եռանիվ հեծանիվներ, ինքնաշարժեր. Տիկնիկներ
138	0602	Կենդանի այլ բույսեր (այդ թվում՝ դրանց արմատները), տնկաշիվեր եւ ճյուղեր սնկամարմիններ
139	7604	Ձողեր եւ տրամատներ այլումինե
140	3820	Պատրաստի հակասառիչներ եւ հակասառցապատիչ հեղուկներ
141	0402	Կաթ եւ սերուցք՝ խտացրած կամ շաքարի կամ քաղցրացնող այլ նյութերի հավելմամբ
142	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագզեստներ, կիսաշրջագզեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար
143	8466	Բաժակների մասեր եւ պարագաներ
144	8436	Սարքավորումներ՝ գյուղատնտեսության, այգեգործության, անտառտնտեսության, թռչնաբուծության կամ մեղվաբուծության համար
145	0401	Կաթ եւ սերուցք, չխտացրած ու առանց շաքարի կամ այլ քաղցրացնող նյութերի հավելման
146	1704	Շաքարից պատրաստված հրուշակեղենային արտադրատեսակ՝ առանց կակաոյի
147	2508	Այլ կավեր (բացառությամբ փքված կավերի), անդալուզիտ, կիանիտ եւ սիլիմանիտ
148	8502	Էլեկտրագեներատորային կայանքներ եւ պտտվող էլեկտրական կերպափոխիչներ

149	0404	Կաթնային շիճուկ, կաթի բնական բաղադրիչներից այլ մթերք
150	8606	Վագոններ՝ բեռնատար, ոչ ինքնագնաց
151	2706	Ջյուլթեր՝ քարածխային, գորշ ածխային, տորֆային եւ այլ
152	6406	Կոշիկի մանրակներ, դնովի միջատակեր, կրնկատակեր
153	7322	Ռադիատորներ՝ կենտրոնական ջեռուցման համար, ոչ էլեկտրական տաքացումով եւ դրա մասեր՝ սեւ մետաղից, Օդատաքացուցիչներ
154	6108	Կիսավարտիքներ, վարտիքներ, գիշերաշապիկներ, ննջազգեստներ, գիշերազգեստներ, խալաթներ՝ տրիկոտաժից, կանանց եւ աղջիկների համար
155	7007	Ապակի անվտանգ, այդ թվում՝ ամրացված (մխված) կամ բազմաշերտ
156	5209	Բամբակե գործվածքներ՝ բամբակի մանրաթելերի 85 զանգվածային % կամ ավելի պարունակությամբ, 200գ/մ ² -ից ավելի մակերեսային խտությամբ
157	2505	Ավազ բնական՝ բոլոր տեսակների՝ բացի մետաղաբեր ավազներից
158	8539	Էլեկտրական շիկացման կամ գազապարպումային լամպեր, ուլտրամանուշակագույն կամ ինֆրակարմիր լամպեր, աղեղային լամպեր
159	2941	Հակաբիոտիկներ
160	8424	Մեխանիկական սարքվածքներ, հեղուկներ կամ փոշիներ ցրցողելու համար կրակմարիչներ
161	8529	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված
162	8530	Սարքավորումներ՝ էլեկտրաազդանշանային, անվտանգության ապահովման կամ շարժման կառավարման
163	2715	Բիտումի խառնուրդներ՝ բնական ասֆալտի, բնական բիտումի, նավթային բիտումի, հանքային ձյութերի կամ հանքային ձյութերի կուպրի հիման վրա
164	7226	Հարթ գլանվածք՝ լեզիրված պողպատից, 600 մմ-ից պակաս լայնությամբ
165	7320	Զսպանակներ, զսպակներ եւ թիթեղաթերթեր դրանց համար՝ սեւ մետաղներից
166	6006	Այլ քաթաններ տրիկոտաժից՝ մեքենայագործ կամ ձեռագործ
167	1604	Պատրաստի կամ պահածոյացված ձուկ, Ձկնկիթ թառափազգիների
168	8467	Ձեռքի օդաճնշական գործիքներ, հիդրավլիկ կամ ներկառուցված շարժիչով
169	6403	Կոշիկ՝ ռետինից, պլաստմասսայից, կաշվից եւ բնական կաշվից կոշկերեսով
170	2105	Պողպատակ եւ սննդային սառույցի այլ տեսակներ
171	0504	Աղիքներ, պարկեր եւ ստամոքսներ (բացի ձկան)
172	8438	Սարքավորումներ՝ արդյունաբերական պատրաստման կամ սննդային արտադրանքի արտադրության համար
173	2811	Կենդանիների (բացի ձկան) աղիքներ, պարկեր եւ ստամոքսներ
174	1507	Բամբակի յուղ կամ դրա գտամասերը
175	8207	Փոխովի աշխատանքային գործիքներ՝ ձեռքի գործիքների կամ հաստոցների համար

176	4823	Թուղթ, ստվարաթուղթ, թաղանթանյութի բամբակ եւ թաղանթանյութի մանրաթելերից պաստառ, կտրատված չափսերով կամ ձեւով
177	5703	Գորգեր եւ հատակի այլ մանածագործական ծածկոցներ թափակար
178	3912	Թաղանթանյութ եւ դրա քիմիական ածանցյալները՝ սկզբնական ձեւերով
179	8309	Խցաններ, թասակներ եւ կափարիչներ՝ ոչ թանկարժեք մետաղներից
180	9027	Սարքեր եւ ապարատուրա՝ ֆիզիկական եւ քիմիական անալիզի համար
181	0305	Ձուկ՝ չորացրած, աղ դրած կամ աղաջրի մեջ դրած. ձուկ ապխտած. ձկնայլուր եւ ձկներից հատիկներ
182	6810	Արտադրատեսակներ՝ ցեմենտից, բետոնից կամ արհեստական քարից
183	4805	Թուղթ եւ ստվարաթուղթ, ոչ կավճապատ՝ գլանափաթեթներով կամ թերթերով, առանց հետագա մշակման
184	4820	Գրանցամատյաններ, հաշվապահական գրքեր, նոթատետրեր, օրագրեր, տետրեր
185	8462	Հաստոցներ (այդ թվում՝ մամլիչներ)՝ ծավալային դրոշմումով, կռումով կամ դրոշմումով մետաղները մշակելու համար
186	9015	Սարքեր եւ գործիքներ՝ գեոդեզիական կամ տեղագրական, ջրագրական, օվկիանոսագրական, հիդրոլոգիական, օդերեւութաբանական
187	8707	Թափքեր (այդ թվում՝ խցիկներ) շարժիչային տրանսպորտային միջոցների համար
188	0302	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած՝ բացի ձկան ֆիլեից
189	4107	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած կամ կաշվե կրաստի տեսքով, խոշոր եղջերավոր անասունների կամ ձիազգի կենդանիների մորթիներից պատրաստված, առանց մազային ծածկույթի
190	6305	Պարկեր եւ տոպրակներ՝ փաթեթավորման համար
191	2103	Մթերքներ՝ սոռուսներ պատրաստելու համար, եւ պատրաստի սոռուսներ. համային հավելումներ եւ խառը համեմունքներ. մանանեխի փոշի եւ պատրաստի մանանեխ
192	6206	Վերնաշապիկներ, բլուզներ եւ բլուզոններ՝ կանանց եւ աղջիկների համար
193	5515	Այլ գործվածքներ՝ սինթետիկ մանրաթելերից
194	8508	Փոշեկուլներ
195	8517	Հեռախոսային ապարատներ, այդ թվում՝ կապի բջջային ցանցերի համար
196	1205	Հլածուկի կամ կոլգայի սերմեր՝ մանրատած կամ չմանրատած
197	8430	Այլ մեքենաներ եւ մեխանիզմներ՝ հողը, օգտակար հանածոները, հանքաքարերը մշակելու, խտացնելու, փորելու կամ հորատելու համար, սարքավորում՝ ցցեր խփելու եւ հանելու համար
198	3915	Թափոններ, կտորտանք եւ ջարդոն պլաստմասսաներից
199	7225	Այլ լեզվիված պողպատից հարթ գլանվածք՝ 600 մմ կամ ավելի լայնությամբ
200	3209	Ներկեր եւ լաքեր՝ պոլիմերի հիմքով, ոչ ջրային միջավայրում դիսպերսված կամ լուծված

201	2202	Զրեր, այդ թվում՝ հանքային եւ գազավորված ջրեր, որոնք պարունակում են շաքարի կամ այլ քաղցրացնող կամ համային-բուրավետ նյութերի հավելումներ
202	7321	Վառարաններ՝ ջեռուցման եւ ուտելիք պատրաստելու համար, ճարպաջեռոցներ (ֆրիտյուրնիցաներ), կրակարաններ, այրիչներ՝ սալօջախների համար
203	2009	Հյուրեր մրգային (այդ թվում՝ խաղողի քաղցրահյութ) եւ բանջարեղենի հյութեր
204	4911	Տպագրական այլ արտադրանք, այդ թվում՝ տպագրված վերարտադրանկարներ եւ լուսանկարներ
205	8307	Խողովակներ ճկուն՝ ոչ թանկարժեք մետաղներից, կցամասերով կամ առանց դրանց
206	8461	Հաստոցներ՝ մետաղները կամ մետաղակերամիկան մշակելու համար՝ նյութը հեռացնելու միջոցով
207	7010	Ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար ապակե տարողություններ. պահածոյացման համար ապակե բանկաներ
208	6814	Մշակված փայլար եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ, այդ թվում՝ շեղաքարացված կամ վերականգնված փայլար
209	6802	Քար մշակված (բացի թերթաքարի)՝ հուշարձանների կամ շինարարության համար, եւ դրանից արտադրատեսակներ՝ բացի սալաքարերից եւ եզրաքարերից
210	1107	Ածիկ՝ բոված կամ չբոված
211	8472	Սարքավորումներ գրասենյակային (բազմացնող ապարատներ, հասցենների մեքենաներ, սարքեր՝ թղթադրամներ տալու համար, մետաղադրամները տեսակավորելու, հաշվելու եւ փաթեթավորելու համար եւ այլն)
212	4407	Անտառանյութեր՝ երկայնակի սղոցմամբ կամ ճեղքմամբ, 6 մմ-ից ավելի հաստությամբ
213	8416	Բոցամուղներ՝ հեղուկ վառելիքի համար, փոշենման կարծր վառելիքի կամ գազի համար մեխանիկական հնոցներ
214	6104	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագզեստներ, կիսաշրջագզեստներ, տաբատներ, բրիջիներ եւ կիսատաբատներ՝ կանանց եւ աղջիկների համար
215	6109	Ներքնաշապիկներ, թեւքերով գործած տաք շապիկներ (ֆուֆայկա) եւ այլ մեքենայագործ կամ ձեռագործ մերկ մարմնի վրա հագնովի գործած տաք շապիկներ
216	6110	Սվիտերներ, պուլովերներ, տրիկոտաժից գործած բաճկոնակներ
217	0701	Կարտոֆիլ՝ թարմ կամ պաղեցրած
218	6404	Կոշիկ՝ ռետինից, պլաստմասսայից, բնական կամ կոմպոզիցիոն կաշվից կոշկատակով եւ մանածագործական նյութերից կոշկերեսով
219	7215	Այլ ձողեր՝ երկաթից կամ չլեզիքիված պողպատից
220	6908	Սալարկման քարեր, երեսապատման սալիկներ՝ հատակների, վառարանների, կամ պատերի համար՝ կերամիկական ջնարակված
221	9402	Կահույք՝ բժշկական, վիրաբուժական, ատամնաբուժական կամ անասնաբուժական
222	8441	Սարքավորումներ՝ թղթե գանգվածից, թղթից կամ ստվարաթղթից արտադրատեսակներ արտադրելու համար
223	8535	Ապարատուրա՝ էլեկտրական կոմուտացիայի կամ էլեկտրական շղթաների պահպանման համար՝ 1000 Վ-ից ավելի լարման
224	9006	Ֆոտոխցիկներ (բացի կինոխցիկներից), լուսաբռնկիչներ եւ լամպ-բռնկիչներ՝ բացի գազապարպման լամպերից
225	8531	Էլեկտրասարքավորումներ՝ ձայնային կամ տեսողական ազդանշանային
226	7311	Տարողություններ՝ սեղմված կամ հեղուկացված գազի համար՝ սեւ մետաղներից

227	0808	Խնձորներ, տանձեր եւ սերկեւիլ թարմ
228	7409	Սալեր, թերթեր եւ շերտեր կամ ժապավեններ՝ պղնձե, 0,15 մմ-ից ավելի հաստությամբ
229	5402	Թելեր՝ սինթետիկ համալիր, մանրածախ վաճառքի համար չբաժնեծրարած
230	3503	Դռնդռոկանյութ եւ դրա ածանցյալները. կենդանական ծագման սոսիճներ՝ բացի կազեինի սոսնձից
231	0708	Լոբագգի բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
232	7310	Ցիստեոններ, տակառներ, կանիստրոներ, արկղներ՝ սեւ մետաղից, ցանկացած նյութի համար (բացի գազից), 300 լիտրից ոչ ավելի տարողությամբ, առանց մեխանիկական սարքավորումների
233	9102	Ժամացույցներ ձեռքի, գրպանի՝ բացի տուփով ժամացույցներից՝ թանկարժեք մետաղից կամ թանկարժեք մետաղով երեսպատված մետաղից պատրաստված
234	6103	Կոստյումներ, պիջակներ, բրիջներ եւ կիսատաբատներ՝ տրիկոտաժից, տղամարդկանց եւ տղաների համար
235	0806	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած
236	6111	Մանկական հագուստ եւ մանկական հագուստի պարագաներ՝ տրիկոտաժից, մեքենայագործ կամ ձեռագործ
237	6205	Վերնաշապիկներ՝ տղամարդկանց համար
238	8459	Հաստոցներ մետաղահատ՝ մետաղի հեռացման միջոցով գայլիկոնման, ներտաշման, ֆրեզերման համար՝ բացի խառատահաստոցներից
239	9025	Արեւմետրեր, ջերմաչափեր եւ հրաչափեր, ճնշաչափեր, խոնավաչափեր եւ խոնավաջերմաչափեր
240	6107	Կիսավարտիքներ, վարտիքներ, գիշերաշապիկներ, ննջագեստներ, խալաթներ՝ տրիկոտաժից, տղամարդկանց եւ տղաների համար
241	8538	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված
242	9113	Գոտիներ, ժապավեններ եւ ապարանջաններ վրան կրելու կամ մոտը պահելու համար, ժամացույցների համար նախատեսված եւ դրանց մասերը
243	0704	Գլուխ կաղամբ, ծաղկակաղամբ, շաղգամակաղամբ, տերեւակաղամբ՝ թարմ եւ պաղեցրած
244	1103	Ջավար, խոշոր աղացվածքի ալյուր եւ հացահատիկների սերմերի գրանուլներ
245	7317	Մեխեր, կոճգամներ, պահունդներ՝ սեւ մետաղից
246	6211	Կոստյումներ՝ սպորտային, դահուկային, եւ լողի հագուստի այլ պարագաներ
247	3506	Պատրաստի սոսիճներ եւ այլ պատրաստի հարակցանյութեր
248	1211	Բոլյսեր եւ դրանց մասերը (այդ թվում՝ սերմեր եւ պտուղներ), որոնք օգտագործվում են օժանելիքի, դեղագործության մեջ կամ միջատասպան եւ սնկասպան նպատակներով
249	8532	Կոնդենսատորներ էլեկտրական՝ հաստատուն, փոփոխական կամ ենթալարվող
250	5702	Գործած գորգեր՝ առանց թափակար նրբախավի կամ ոչ թաղիքե
251	8451	Սարքավորում՝ մանվածքը եւ գործվածքները լվանալու, մաքրելու, չորացնելու, արդուկելու, սպիտակեցնելու, մշակելու կամ ներծծելու համար
252	8425	Բազմաճախարակներ ամբարձիչ եւ վերհաններ՝ բացի սկիպավոր վերհաններից, կարապիկներ եւ կաբեստաններ. ամբարձիկներ

253	8450	Լվացքի մեքենաներ
254	6212	Կրծկալներ, գոտիներ, սեղմիրաններ, տաբատակալներ, կապիչներ եւ դրանց մասերը
255	3303	Օծանելիք եւ հարդաջուր
256	6115	Զուգագուլպաներ, գուլպաներ, կիսագուլպաներ, կարճ գուլպաներ եւ ոտնաթաթագուլպաներ
257	0703	Գլուխ սոխ, սոխ-շալոտ, սխտոր, սոխ-պրաս եւ այլ կոճղեզավոր բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
258	8548	Թափոններ եւ ջարդոն՝ առաջնային տարրերի, սկզբնային մարտկոցների եւ էլեկտրական կուտակիչների
259	7616	Այլ արտադրատեսակներ այլումինե
260	0201	Խոշոր եղջերավոր անասունների միս՝ թարմ կամ պաղեցրած
261	8434	Կթելու սարքեր եւ ապարատներ, կաթը մշակելու եւ վերամշակելու համար սարքավորումներ
262	8546	Մեկուսիչներ՝ էլեկտրական, ցանկացած նյութից
263	6106	Վերնաշապիկներ, բլուզներ եւ բլուզոններ՝ տրիկոտամից, մեքենայագործ կամ ձեռագործ, կանանց կամ աղջիկների համար
264	9404	Հիմքեր ներքնակային. անկողնային պարագաներ (ներքնակներ, մզոսկած վերմակներ, բազմոցային բարձեր, փափկաթոռներ եւ բարձեր)
265	0706	Գազար, շաղգամ, սեղանի ճակնդեղ, քոշմորուք, արմատային նեխուր, բողկ եւ այլ համանման ուտելի արմատապտուղներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
266	0409	Բնական մեղր
267	8423	Սարքավորում՝ կշռելու համար, այդ թվում՝ հաշվիչ եւ հսկիչ մեքենաներ
268	6208	Ներքնաշապիկներ եւ մերկ մարմնի վրա հագնովի գործած տաք շապիկներ, ներքնաշրջագգեստներ, կիսավարտիքներ, վարտիքներ, գիշերաշապիկներ, ննջազգեստներ, գիշերազգեստներ, խալաթներ՝ կանանց կամ աղջիկների համար
269	6804	Ջրադացաքարեր, սրաքարեր, հղկելու շրջաններ
270	4203	Հագուստի առարկաներ եւ հագուստի պարագաներ՝ բնական կաշվից կամ համակցված կաշվից
271	7116	Արտադրատեսակներ՝ մարգարիտից, թանկարժեք կամ կիսաթանկարժեք քարերից
272	5603	Չգործված կտորեղեն
273	3924	Մպասք, ճաշի պարագաներ, տնային գործածության կամ հիգիենայի այլ առարկաներ պլաստմասսայից
274	9505	Արտադրատեսակներ՝ տոնահանդիսությունների, կարնավալների համար, եւ այլ արտադրատեսակներ՝ զվարճությունների համար
275	6117	Հագուստի պարագաներ՝ տրիկոտամից, պատրաստի դրանց մասերը
276	2921	Ամինային ֆունկցիոնալ խմբի հետ միացություններ
277	8310	Ցուցանակներ՝ ցուցիչներով, ամվանումներով, հասցեներով, եւ համանման ցուցանակներ

Տնտեսության՝ բովանդակային համապատասխանության ստուգման արդյունքներով ավելացված ոլորտներ՝

- 2709 Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային հանքանյութերից
- 2710 Նավթ եւ նավթամթերք՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացի հում նավթից եւ նավթամթերքից
- 2711 Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ

3) Անդամ պետությունների մասնագիտացման հաշվին տնտեսության՝ Միության ներքին շուկա մատակարարումների աճի ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկը

Կարգ	ԱՏԳ ԱԱ-ի/ ՕԸԴՎՀ-ի / ծածկագիր	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (ապրանքային դիրք/ծառայությունների կատեգորիա)
1	s205	Տրանսպորտային ծառայություններ
2	s268	Այլ գործնական ծառայություններ
3	7306	Խողովակներ, փողակներ եւ սնամեջ տրամատներ՝ բաց կարով, եռակցման կամ գամած՝ սեւ մետաղներից
4	2716	Էլեկտրաէներգիա
5	4011	Անվադողեր եւ դողածածկեր՝ օդաձնշական, ռետինե, նոբ
6	8429	Բուլդոզերներ, ուղեհարթիչներ, էքսկավատորներ
7	7305	Խողովակներ եւ փողակներ՝ եռակցման կամ գամած, կլոր հատմամբ, 406,4 մմ–ից ավելի տրամագծով, սեւ մետաղներից
8	7010	Ապակե տարողություններ՝ ապրանքների պահման կամ փաթեթավորման համար. բանկաներ՝ պահածոյացման համար, ապակե
9	7108	Ոսկի (այդ թվում՝ պլատինից գալվանական ծածկույթով ոսկի)՝ չմշակված կամ փոշու տեսքով
10	s245	Հեռահաղորդակցման ծառայություններ
11	2803	Ածխածին
12	8603	Շարժիչով վագոններ, բաց հենահարթակներ
13	8402	Շոգեկաթսաներ կամ այլ շոգեարտադրող կաթսաներ (բացի կենտրոնական ջեռուցման ջրակաթսաներից). գերտաքացած ջրի կաթսաներ
14	s287	Մասնավոր անձանց մատուցվող ծառայություններ եւ մշակույթի ու հանգստի ոլորտի ծառայություններ

15	7202	Երկաթի համաձուլվածքներ
16	s262	Համակարգչային եւ տեղեկատվական ծառայություններ
17	1901	Ածիկային լուծամզուք, պատրաստի սննդամթերք՝ պատրաստված այլուրից
18	8450	Լվացքի մեքենաներ
19	9401	Կահույք՝ նստելու համար
20	7606	Այլումինե սալեր, թերթեր, շերտեր կամ ժապավեններ՝ 0,2 մմ–ից ավելի հաստությամբ
21	6204	Կոստյումներ, ժակետներ, շրջագգեստներ, կիսաշրջագգեստներ, տաբատներ, կիսատաբատներ՝ կանանց համար
22	4107	Կաշի՝ դաբադումից հետո լրացուցիչ մշակում անցած կամ կաշվե կրաստի տեսքով, խոշոր եղջերավոր անասունների կամ ձիազգի կենդանիների մորթիներից պատրաստված, առանց մազային ծածկույթի
23	7419	Պղնձից այլ արտադրատեսակներ
24	2204	Գինիներ՝ խաղողի, բնական, խաղողի քաղցրահյութ
25	6302	Սպիտակեղեն՝ անկողնու, ճաշասենյակի, արդասենյակի եւ խոհանոցի
26	0207	Ընտանի թռչնի միս եւ սննդային ենթամթերք
27	8705	Հատուկ նշանակության շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ (ավտոամբարձիչներ, հրշեջ մեքենաներ, ավտոբետոնախառնիչներ)
28	8407	Ներքին այրման շարժիչներ՝ կայծային բռնկմամբ
29	3602	Պայթուցիկ նյութեր պատրաստի՝ բացի վառողից
30	2607	Կապարի հանքաքարեր եւ խտահանքեր
31	0304	Ձկան ֆիլե (ներառյալ խճողակը)՝ թարմ, պաղեցրած կամ սառեցրած
32	8529	Մասեր՝ ռադիոէլեկտրոնային ապարատուրայի համար նախատեսված
33	7321	Վառարաններ՝ ջեռուցման և ուտելիք պատրաստելու համար, ճարպաջեռոցներ (ֆրիտյուրնիցաներ), կրակարաններ, այրիչներ՝ սալօջախների համար
34	2901	Ածխաջրածիններ ապացիկլային
35	8540	Էլեկտրոնային լամպեր և խողովակներ՝ ջերմակատողով, սառը կատողով կամ լուսակատողով
36	0806	Խաղող՝ թարմ կամ չորացրած
37	0709	Այլ բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
38	0504	Կենդանիների (ձկներից բացի) աղիքներ, պարկեր եւ ստամոքսներ
39	1201	Սոյայի հատիկներ՝ մանրատած կամ չմանրատած
40	9403	Այլ կահույք եւ դրա մասերը

41	2909	Պարզ եթերներ, եթերասպիրտներ, եթերաֆենոլներ, եթերասպիրտաֆենոլներ, սպիրտների, պարզ եթերների և կետոնների պերօքսիդներ ու դրանց ածանցյալները
42	2818	Արհեստական կորունդ, ալյումինի օքսիդ եւ հիդրօքսիդ
43	2523	Պորտլանդցեմենտ, կավահողային, խարամային, սուպերսուլֆատային ցեմենտ եւ նույնանման հիդրավլիկ ցեմենտներ
44	7226	Հարթ գլանվածք՝ այլ լեզիրված պողպատներից, 600 մմ-ից պակաս լայնությամբ
45	5703	Գորգեր և հատակի այլ մանածագործական ծածկոցներ թափակար
46	2002	Լոլիկներ՝ պատրաստված կամ պահածոյացված, առանց քացախ ավելացնելու
47	5509	Մանվածք սինթետիկ մանրաթելերից (բացի կարի թելերից)՝ մանրածախ վաճառքի համար չբաժնեծրարած
48	9001	Օպտիկական մանրաթելեր և մանրաթելաօպտիկական լարաններ, մանրաթելաօպտիկական մալուխներ, ոսպնյակներ (այդ թվում՝ կոնտակտային)
49	6108	Կիսավարտիքներ, վարտիքներ, գիշերաշապիկներ, ննջազգեստներ, գիշերազգեստներ, խալաթներ՝ տրիկոտաժից, կանանց և աղջիկների համար
50	5514	Մինթետիկ մանրաթելերից գործվածքներ՝ դրանց 85 % զանգվածային բաժնից պակաս պարունակությամբ, բամբակե մանրաթելերի հետ խառնած, 170գ/մ ² -ից ավելի մակերեսային խտությամբ
51	5603	Ոչ գործվածքային նյութեր
52	8108	Տիտան եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ՝ ներառյալ թափոնները եւ ջարդոնը
53	7410	Պղնձե նրբաթիթեղ (առանց հիմքի կամ թղթի, սովորաբարի, պլաստմասսայի կամ համանման նյութերի հիմքով)՝ 0,15 մմ-ից ոչ ավելի հաստությամբ (հիմքը չհաշված)
54	6506	Գլխի այլ հարդարանքներ՝ աստառով կամ առանց աստառի կամ վերջնամշակված կամ առանց վերջնամշակման
55	0703	Գլուխ սոխ, սոխ-շալոտ, սխտոր, սոխ-պրաս եւ այլ կոճղեգավոր բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
56	0702	Լոլիկներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
57	0306	Խեցգետնակերպեր՝ կենդանի, թարմ, պաղեցրած, սառեցրած, չորացրած, աղ դրված կամ աղաջրի մեջ դրված
58	2007	Ջեմեր, մրգային դոնդոլներ, մարմելադներ, մրգային կամ ընկույզային խյուսեր և մածուկ
59	1104	Հացահատիկների սերմեր՝ թեփահանած, տափակեցրած, վերամշակման միջոցով փաթիլների վերածած, ծեծած, մանրաձավարի տեսքով կամ մանրատած (բրնձից բացի), հացահատիկների սերմերի սաղմեր
60	2529	Դաշտային սպաթ, լեյցիտ, նեֆելին եւ նեֆելինային սիննիտ, ֆտորասպաթ
61	8601	Երկաթուղային լոկոմոտիվներ՝ էլեկտրաէներգիայի արտաքին աղբյուրից կամ կուտակիչներից սնուցումով
62	8515	Մեքենաներ և ապարատներ՝ էլեկտրական, լազերային կամ բարձրաջերմաստիճան գոդման համար
63	2614	Հանքաքարեր եւ խտահանքեր տիտանի
64	0813	Չորացրած մրգեր, ընկույզների կամ չորացրած պտուղների խառնուրդներ

65	3207	Պատրաստի գունանյութեր, ապակու պատրաստի պղտորիչներ և պատրաստի ներկեր, ապակենման արծններ և ջնարակներ, հեղուկ փայլանյութեր
66	0302	Ձուկ՝ թարմ կամ պաղեցրած, բացի ձկան ֆիլեից
67	7103	Թանկարժեք (բացի ալմաստներից) և կիսաթանկարժեք քարեր՝ չշարված, չըջանակված կամ չամրացրած
68	2826	Ֆտորիդներ, ֆտորասիլիկատներ, ֆտորաալյումինատներ և ֆտորի այլ կոմպլեքսային աղեր
69	7002	Ապակի՝ գնդերի (բացի մանրագնդերից), ձողերի կամ խողովակների ձևով, չմշակված
70	5306	Վուշի մանվածք
71	2819	Քրոմի օքսիդներ և հիդրօքսիդներ
72	5801	Գործվածքներ խավավոր և գործվածքներ թավաթելից՝ բացի 5802 կամ 5806 ապրանքային դիրքերի գործվածքներից
73	0712	Բանջարեղեն՝ չորացրած, ամբողջական, կտրատած կտորներով, բլիթներով, մանրացրած կամ փոշու ձևով, բայց հետագա մշակման չենթարկված
74	2201	Ջրեր՝ ներառյալ բնական կամ արհեստական հանքային ջրերը, գազավորված, առանց շաքարի կամ այլ քաղցրացնող կամ համաբուրավետիչ նյութերի ավելացման, սառույց և ձյուն
75	2846	Միացություններ՝ անօրգանական կամ օրգանական, հազվագյուտ հողերի մետաղների, իտրիումի կամ սկանդիումի կամ այդ մետաղների խառնուրդների
76	2508	Կավեր այլ (բացառությամբ փքված կավերի), անդալուզիտ, կիանիտ եւ սիլիմանիտ
77	4105	Դաբաղած կաշի կամ կաշվե կրաստ՝ ոչխարների մորթերից կամ գառների մորթիկներից՝ առանց բրդյա ծածկույթի, առանց հետագա մշակման
78	0706	Գազար, շաղգամ, սեղանի ճակնդեղ, քոշմորուք, արմատային նեխուր, ամսական բողկ եւ այլ համանման ուտելի արմատապտուղներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
79	8106	Բիսմութ եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ՝ ներառյալ թափոնները եւ ջարդոնը
80	2206	Խմորման ենթարկված այլ խմիչքներ (խնձորի սիդր, մեղրաբլիթ)
81	2512	Հողեր՝ ինֆուզորային, սիլիցիումային (օրինակ՝ կիզելգուր, տրեպել և դիատոմիտ) եւ համանման սիլիկատներ՝ կալցինացված կամ չկալցինացված, 1 կամ պակաս տեսակարար կշռով
82	0704	Գլուխ կաղամբ, ծաղկակաղամբ, շաղգամակաղամբ, տերեւակաղամբ՝ թարմ կամ պաղեցրած
83	2919	Ֆոսֆորաթթվի բարդ եթերներ եւ դրանց աղերը՝ ներառյալ լակտոֆոսֆատները, դրանց հալոգենացված, սուլֆացված, նիտրացված կամ նիտրոզացված ածանցյալները
84	7401	Պղնձե շտայն, պղինձ ցեմենտայնացնող (պղինձ նստվածքային)
85	8113	Մետաղակերամիկա և դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ՝ ներառյալ թափոնները եւ ջարդոնը
86	6814	Մշակված փայլար եւ դրանից պատրաստված արտադրատեսակներ՝ ներառյալ շեղաքարացված (ազլոմերացված) կամ վերականգնված փայլարը
87	0603	Սեզոնային ծաղիկներ և կոկոններ

Տնտեսության՝ բովանդակային համապատասխանության ստուգման արդյունքներով ավելացված ոլորտներ՝

- 0201 Խոշոր եղջերավոր անասունների միս՝ թարմ կամ պաղեցրած
- 0202 Խոշոր եղջերավոր անասունների միս սառեցրած
- 0401 Կաթ եւ սերուցք՝ չխտացրած ու շաքար կամ այլ քաղցրացնող նյութեր չավելացրած
- 0402 Կաթ եւ սերուցք՝ խտացրած կամ շաքար կամ քաղցրացնող այլ նյութեր ավելացրած
- 0403 Թան, կտրված կաթ եւ սերուցք, յոգուրտ, կեֆիր եւ այլ խմորման ենթարկված կամ թթվեցրած կաթ ու սերուցք
- 0404 Կաթնային շիճուկ, կաթի բնական բաղադրիչներից այլ մթերք
- 0405 Կարագ
- 0406 Պանրի տեսակներ եւ կաթնաշոռ
- 0701 Կարտոֆիլ՝ թարմ կամ պաղեցրած
- 0705 Սալաթ-կաթնուկ (*Lactuca sativa*) եւ եղերդ (*Cichorium spp.*)՝ թարմ կամ պաղեցրած
- 0707 Վարունգներ եւ մանրավարունգներ՝ թարմ կամ պաղեցրած
- 0708 Լոբազգի բանջարեղեն՝ թարմ կամ պաղեցրած
- 0710 Բանջարեղեն (հում կամ ջրում եփած կամ շոգեխաշած) սառեցրած
- 0711 Բանջարեղեն պահածոյացված՝ կարճաժամկետ պահպանման համար, սակայն այդ տեսքով սննդի մեջ անմիջական օգտագործման համար ոչ պիտանի
- 0713 Բանջարեղեն՝ լոբազգի, չորացրած, կեղևահան
- 0714 Մանիոկ, մարանտա, սալեպ, գետնախինձոր կամ տոպինամբուր, քաղցր կարտոֆիլ կամ բատատ եւ համանման այլ արմատապտուղներ ու պալարապտուղներ՝ օսլայի կամ ինուլինի բարձր պարունակությամբ, թարմ, պաղեցրած, սառեցրած կամ չորացրած
- 0805 Ցիտրուսային պտուղներ՝ թարմ կամ չորացրած
- 0807 Սեխեր (ներառյալ ձմերուկները) եւ պապայա թարմ
- 0808 Խնձորներ, տանձեր եւ սերկեիլ թարմ
- 0809 Ծիրան, բալ եւ կեռաս, դեղձ, սալոր
- 0810 Այլ պտուղներ թարմ
- 0811 Մրգեր և ընկույզներ սառեցրած
- 0812 Մրգեր և ընկույզներ՝ պահածոյացված կարճաժամկետ պահպանման համար, սակայն այդ տեսքով սննդի մեջ անմիջական օգտագործման համար ոչ պիտանի
- 0814 Ցիտրուսային պտուղների կեղև, սեխի կամ ձմերուկի կճեպներ՝ թարմ, սառեցրած, չորացրած կամ պահածոյացված՝ կարճաժամկետ պահպանման համար

2709	Հում նավթ եւ հում նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից
2710	Նավթ եւ նավթամթերքներ՝ ստացված բիտումային ապարներից՝ բացառությամբ հում նավթի ու նավթամթերքների
2711	Նավթային գազեր եւ գազանման այլ ածխաջրածիններ

4) Տնտեսության՝ Միությունում բազմապատկական էֆեկտների հաշվին աճի ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկը

Կարգ	ՏԳՆ ծածկագիրը	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (գործունեության տեսակը)
1	24-25	Մետալուրգիա
2	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն
3	26-30, 33	Մեքենաշինություն
4	45-47, 55-56	Մեծածախ եւ մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների եւ կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում, հյուրանոցներ եւ ռեստորաններ
5	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում
6	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
7	58-60, 62 -66, 68-82	Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն եւ ծառայությունների մատուցում
8	49-53, 61	Տրանսպորտ եւ կապ
9	01-03	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն. Ջկնորսություն, ձկնաբուծություն
10	16-18	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն
11	41-43	Շինարարություն
12	84	Պետական կառավարում եւ ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն
13	10-12	Սննդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն
14	13-15	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվե արտադրատեսակների եւ կոշիկների արտադրություն
15	85-88, 90-96	Կրթություն, առողջապահություն եւ սոցիալական ծառայությունների մատուցում, այլ կրմունալ, սոցիալական եւ անհատական ծառայությունների մատուցում
16	31-32	Այլ արտադրություններ

5) Տնտեսության՝ ներմիութենական և միջազգային արտադրական շղթաներում մասնակցության հաշվին աճի ինտեգրացիոն ներուժ ունեցող ոլորտների ցանկը

Կարգ	ՏԳՆ ծածկագիրը	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (գործունեության տեսակը)
1	26-30, 33	Մեքենաշինություն
2	24-25	Մետալուրգիա
3	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն
4	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում
5	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
6	01-03	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն
7	16-18	Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն
8	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն
9	13-15	Մանածագործական և կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվե արտադրատեսակների և կոշիկեղենի արտադրություն
10	31-32	Այլ արտադրություններ

այդ թվում՝ ներմիութենական՝

Կարգ	ՏԳՆ ծածկագիրը	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (գործունեության տեսակը)
1	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն
2	24-25	Մետալուրգիա
3	26-30, 33	Մեքենաշինություն
4	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում
5	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
6	01-03	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն
7	16-18	Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն

8	13-15	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվե արտադրատեսակների եւ կոշիկեղենի արտադրություն
9	10-12	Մանդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն
10	31-32	Այլ արտադրություն

այդ թվում՝ միջազգային՝

Կարգ	ՏԳՆ ծածկագիրը	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (գործունեության տեսակը)
1	26-30, 33	Մեքենաշինություն
2	24-25	Մետալուրգիա
3	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետինե եւ պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն
4	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի եւ ջրի արտադրություն ու բաշխում
5	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
6	01-03	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն
7	16-18	Փայտանյութի մշակում եւ փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական եւ պոլիգրաֆիական գործունեություն
8	10-12	Մանդամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների եւ ծխախոտի արտադրություն
9	13-15	Մանածագործական եւ կարի արտադրություն, կաշվի, կաշվե արտադրատեսակների եւ կոշիկեղենի արտադրություն
10	31-32	Այլ արտադրություն

6) Տնտեսության՝ պետության կողմից կարգավորվող ոլորտների ու պետական մասնակցությամբ ընկերությունների մեծ մասնաբաժին ունեցող ոլորտների ցանկը

Կարգ	ՏԳՂ ծածկագիրը	Տնտեսության ոլորտի անվանումը (գործունեության տեսակը)
1	10-12	Մանրամթերքի, այդ թվում՝ ըմպելիքների և ծխախոտի արտադրություն
2	05-09	Օգտակար հանածոների արդյունահանում
3	01-03	Գյուղատնտեսություն, որսորդություն և անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն, ձկնաբուծություն
4	35-39	Էլեկտրաէներգիայի, գազի և ջրի արտադրություն ու բաշխում
5	16-18	Փայտանյութի մշակում և փայտե արտադրատեսակների արտադրություն, ցելյուլոզաթղթային արտադրություն, հրատարակչական և պոլիգրաֆիական գործունեություն
6	49-53, 61	Տրանսպորտ և կապ
7	26-30, 33	Մեքենաշինություն
8	19-23	Նավթամթերքների արտադրություն, քիմիական արտադրություն, ռետին և պլաստմասսայե արտադրատեսակների արտադրություն, այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրանքի արտադրություն
9	45-47, 55-56	Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոտրանսպորտային միջոցների և կենցաղային արտադրատեսակների վերանորոգում, հյուրանոցներ և ռեստորաններ
10	85-88,90-96	Կրթություն, առողջապահություն և սոցիալական ծառայությունների մատուցում, այլ կրմունալ, սոցիալական և անհատական ծառայությունների մատուցում
11	24-25	Մետալուրգիա
11	58-60, 62- 66, 68-82	Ֆինանսական գործունեություն, անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններ, վարձակալություն և ծառայությունների մատուցում
11	41-43	Շինարարություն
11	31-32	Այլ արտադրություն
11	84	Պետական կառավարում և ռազմական անվտանգության ապահովում, սոցիալական ապահովություն

7) Միության «ապագայի ճյուղերի» ցանկը

Ծածկագիր	Նորարարական արտադրանքի և ծառայությունների խմբեր				Առաջատար երկրներ	Առաջատար ընկերություններ
	1-ին մակարդակ	2-րդ մակարդակ	3-րդ մակարդակ	4-րդ մակարդակ		
1	Տեղեկատվական-հաղորդակցական տեխնոլոգիաներ				Չինաստան, Գերմանիա, Ֆրանսիա, Մեծ Բրիտանիա, Ճապոնիա	
11		Հեռահաղորդակցական և SS սարքավորումներ				
1.1.1.			Զանգվածային օգտագործման թվային սարքերի երկարաժամկետ (շաբաթներ, ամիսներ) սնուցման համար էներգիայի կոմպակտ աղբյուրներ			
1.1.2			Մետալուրգիա և ծրագրային ապահովում գերտարլուծմամբ պատկերների մշակման և փոխանցման համար			
1.1.3.			Ֆոտոնային սարքեր և բաղադրիչներ		ԱՄՆ	
1.1.4.			Բջջային կապի նոր սերունդներ		Հրվ Կորեա	Samsung, Intel, Vodafone
1.1.5.			Քվանտային տեխնոլոգիաներ*		Մեծ Բրիտանիա	
1.2		Ծրագրային ապահովում և SS ծառայություններ				
1.2.1.			Grid-ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում բարդ հաշվողական խնդիրների առանձին դասերի բաշխված լուծման համար		ԱՄՆ	
1.2.2			Բարդ տեղեկատվական օբյեկտների ձևայնացման և դրանց մասին գիտելիքների ստացման ծրագրային ապահովում			
1.2.3			Խոշոր ծրագրերի ստուգման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.2.4			Մեքենայացված ուսուցման (machine learning) ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում, այդ թվում՝ հիմնվելով բաշխված հաշվարկների գերհամակարգչային մոդելների վրա			
1.2.5			Նոր սերնդի անալիտիկ ծրագրային ապահովում (next-generation analytics)			

1.2.6			Զուգահեռ հաշվարկների համակարգերի տարբեր դասերի համար ծրագրերի մշակման, վրիպագերծման և փորձարկման գործիքային միջոցներ		ԱՄՆ	
1.2.7			Համալրված իրականության հավելվածներ		Ֆրանսիա	
1.3		Մեքենաշինություն				
1.3.1			Իրական ժամանակի ռեժիմում պատկերների և տեսաշարքի միջոցով բարդ եռաչափ տեսարանների կառուցման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.3.2			Ազատ տեղաշարժվող և մարդկանց հետ փոխգործակցող ռոբոտ-օգնականներ		ԱՄՆ, Չինաստան, Հրվ Կորեա	
1.3.3			Ռեպլիկացիայի և (կամ) ինքնավերականգնման հատկություններ ունեցող թվային սարքեր			
1.3.4			Նյութական օբյեկտների (ադիտիվ տեխնոլոգիաներ և նմ.) թվային մոդելների հիման վրա դրանց ավտոմատացված ձևավորման միջոցների զարգացում		ԱՄՆ, Ֆրանսիա	
1.4		Քիմիական արդյունաբերություն				
1.4.1			Միջոցի սցիպլինար փորձարարական հետազոտությունների արդյունքների արժանահավատ կանխատեսում ապահովող ֆիզիկական, քիմիական և կենսաբանական գործընթացների համակարգչային մոդելավորման ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.4.2			Հատկապես վտանգավոր կլիմայական երևույթների և երկրաբանական բնական աղետների համակարգչային դիտանցման ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.4.3			Իրադարձությունների և երևույթների (սոցիալական, տեխնաձին, կլիմայական, սեյսմիկ, երկրաֆիզիկական և այլն) կանխատեսումային մոդելավորման համակարգերի և համալիրների ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.5		Էներգետիկա				

1.5.1			Ինտելեկտուալ էներգետիկական ցանցերի, այսինքն՝ այն ծրագրային տեխնոլոգիական համալիրի համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում, որը նպաստում է էներգետիկական ցանցի էլեկտրաէներգիայի փոխադրման «պասսիվ» սարքից աշխատանքի ռեժիմները ղեկավարող «ակտիվ» տարրի վերածվելուն			Siemens
1.5.2			էներգետիկ ենթակառուցվածքներում արտակարգ իրավիճակների ռիսկերի գնահատման և դրանց հաղթահարման գծով միջոցառումների ծրագրման ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.5.3			«էներգաարդյունավետ տուն» և «էներգաարդյունավետ քաղաք» ծրագրերի իրականացման էներգատեղեկատվական համակարգերի ծրագրային ապահովում			
			էներգետիկա՝ էներգիայի վերականգնվող աղբյուրների օգտագործման հիման վրա ⁴⁶			
1.6		Օգտակար հանածոների արդյունահանում				
1.6.1			Թույլ կառուցվածքավորված և չկառուցվածքավորված տեղեկատվության ձևայնացման և դրանից գիտելիքների ստացման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.6.2			Հատկապես վտանգավոր կլիմայական երևույթների և երկրաբանական բնական աղետների համակարգչային դիտանցման ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.6.3			Բարդ կլիմայական և երկրաբանական պայմաններում երկրաբանահետախուզության համակարգերի ծրագրային ապահովում			
1.6.4			Արդյունահանված և արդյունահանվող հանքավայրերի լրահետախուզման ծրագրային ապահովում			
1.6.5			Ոչ ավանդական էներգակիրների երկրաբանահետախուզման ծրագրային ապահովում			
1.6.6			Խողովակաշարային տրանսպորտային հոսքերի կառավարման ինտելեկտուալ համակարգեր			

⁴⁶ Ավելացվել է բելառուսական կողմի առաջարկով՝ «Ապագայի ճյուղերը» որոշելու մեթոդիկայի վավերացման հետևանքների բովանդակային համապատասխանության ստուգման արդյունքների հիման վրա:

1.6.7			Իրադարձությունների և երևույթների (սոցիալական, տեխնաձին, կլիմայական, սեյսմիկ, երկրաֆիզիկական և այլն) կանխատեսումային մոդելավորման համակարգերի և համալիրների ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.7		Տրանսպորտ				
1.7.1			Տարածաշրջանային և դաշնային մակարդակներով տրանսպորտատնտեսական հաշվեկշիռների մոդելավորման ծրագրային ապահովում			
11.7.2			Քաղաքային ագլոմերացիաների ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			Siemens, Cisco Systems
1.7.3			Տարանցիկ տրանսպորտային միջանցքների և դաշնային ճանապարհների ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			
1.7.4			Օդային տրանսպորտային միջոցների, այդ թվում՝ անօդաչու, ինչպես նաև դրանց խմբերի ավտոմատացված և ավտոմատ կառավարման ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			
1.7.5			Տրանսպորտային համակարգերում արտակարգ իրավիճակների ռիսկերի գնահատման և դրանց հաղթահարման գծով միջոցառումների ծրագրման ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.7.6			Ռադիոալիքի միջոցով ծրագրավորվող ինքնավար, չսպասարկվող միկրոհզոր ռադիոէլեկտրոնային սարքեր			
1.7.7			Տարածաշրջանային, դաշնային և միջերկրային մակարդակների բազմամոդալ տրանսպորտալոգիստիկ գործընթացների կազմակերպման ծրագրային ապահովում			
1.7.8			Տրանսպորտային ծառայությունների որակի դիտանցման և կառավարման համակարգ			
1.7.9			Տրանսպորտային միջոցում և տրանսպորտային ենթակառուցվածքների օբյեկտներում անվտանգության ապահովման նկատմամբ դիտանցման, հսկողության և վերահսկողության համակարգեր			
1.8		Գիտություն				
1.8.1			«Խելացի լաբորատորիա» տիպի ինտելեկտուալ համակարգեր			
1.8.2			Grid-ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում բարդ հաշվողական խնդիրների առանձին դասերի բաշխված լուծման համար			ԱՄՆ

1.8.3			Թույլ կառուցավորված և չկառուցավորված տեղեկատվության ձևայնացման և դրանից գիտելիքների ստացման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.8.4			Գիտատեխնիկական արդյունքների կրկնակի օգտագործման վերլուծության և գիտական արտադրանքի ու տեխնոլոգիաների կենսական պարբերաշրջանի բոլոր փուլերում փոխադարձ գաղտնի կապերի հայտնաբերման հիման վրա գիտատեխնիկական արդյունքների հետազոտման ապահովելու մոդելներ, ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.8.5			Մեքենայացված ուսուցման (machine learning) ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում, այդ թվում՝ հիմնվելով բաշխված հաշվարկների գերհամակարգչային մոդելների վրա			
1.8.6			Իրադարձությունների և երևույթների (սոցիալական, տեխնաձին, կլիմայական, սեյսմիկ, երկրաֆիզիկական և այլն) կանխատեսումային մոդելավորման համակարգերի և համալիրների ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.8.7			Գիտելիքների ձևայնացման ու ստացման և խոշոր տվյալների մշակման արդյունավետ մեթոդների և ալգորիթմների վրա հիմնված՝ նոր սերնդի անալիտիկ ծրագրային ապահովում (next-generation analytics)		ԱՄՆ, Հրվ Կորեա	Microsoft, Cisco Systems
1.8.8			կոգնիտիվ տեխնոլոգիաներ, արհեստական ինտելեկտի տեխնոլոգիաներ*			
1.9		Կառավարում				
1.9.1			Քրաուդսոփթինգի օգտագործմամբ հանրային քաղաքականության՝ Ինտերնետ տարածք անցում կատարելու հարթակ պետկառավարման և կարգավորման գործունեության կատարելագործման համար			
1.9.2			Քաղաքացիների ակտիվության և հանրային քաղաքականության միջև սահմանները վերացնող «ամպային ժողովրդավարության» ստեղծման գործիքներ			
1.9.3			Պետական գաղտնիքի պահպանման նոր մակարդակի ապահովման գործիքներ			Cisco, NTT
1.9.4			Իրադարձությունների և երևույթների (սոցիալական, տեխնաձին, կլիմայական, սեյսմիկ, երկրաֆիզիկական և այլն) կանխատեսումային մոդելավորման համակարգերի և համալիրների ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			

1.9.5			Տարածական տվյալների հետ աշխատանքի համար ալգորիթմներ, սարքեր և ծրագրային ապահովում (location-based services)			
1.9.6			Նոր սերնդի անալիտիկ ծրագրային ապահովում			
1.9.7			Տեղեկատվության բազմակառուցվածքային և բազմամոդալ պահոցներ			
1.9.8			«Խելացի» քաղաք*		ԱՄՆ, Մեծ Բրիտանիա, Ֆրանսիա, Գերմանիա	
1.10		Կրթություն			ԱՄՆ	
1.10.1			Հեռավար կրթության համար ռեսուրսներ՝ ինչպես դասախոսության, այնպես էլ սեմինարի ռեժիմով			
1.10.2			Առկա կրթությանն աջակցման մուլտիմեդիայի միջոցներ՝ հարմարեցված ժամանակակից ձևաչափերի և պահանջների համար (տեքստերի տեղադրումից մինչև տվյալներ որոնելու և մշակելու մասով բարդ առաջադրանքների կատարումը)			Microsoft, Google
1.10.3			Սահմանափակ հնարավորություններով մարդկանց ուսուցման համար ռեսուրսներ			
1.10.4			Ինչպես ընդհանուր զարգացման, այնպես էլ նեղ մասնագիտական պրոֆիլի տեղեկատվական բազաներ			
1.10.5			Թարգմանության բարելավված որակի ինքնավար համակարգեր, որոնք ունակ են թարգմանելու ինչպես տեքստեր, այնպես էլ խոսք			Google
1.10.6			Նեղ մասնագիտական որոնողական և գրադարանային համակարգեր			
1.10.7			Ուսումնական ծրագրերով և ռեսուրսներով համալրված դյուրակիր սարքերի համար ծրագրային ապահովում			
1.10.8			Իմաստային կապերի հայտնաբերման գործողությունների զուգահեռականացման հիման վրա պահման ցանցերում մուլտիմեդիայի տեղեկատվության մշակման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.10.9			Մեքենայացված թարգմանության ինքնաուսուցման համակարգերի համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.10.10			Նոր սերնդի անալիտիկ ծրագրային ապահովում			
1.10.11			Տեղեկատվության բազմակառուցվածքային և բազմամոդալ պահոցներ			

1.11		Առողջապահություն			ԱՄՆ	Samsung Electronics, Siemens
1.11.1			Կենդանի օրգանիզմներում տեղի ունեցող գործընթացների (օրինակ՝ մակրոմոլեկուլների կառուցվածքների և դինամիկայի մոդելավորման գործընթացների արագացում) մաթեմատիկական մոդելավորման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.11.2			Իրական ժամանակի ռեժիմում պատկերների և տեսաշարքի միջոցով բարդ եռաչափ տեսարանների կառուցման համար ալգորիթմներ և ծրագրային ապահովում			
1.11.3			Ներկա պահին անհասանելի մակարդակի բժշկական և արտաբժշկական պարամետրերի բազմակողմանի հաշվառումն ապահովող՝ հիվանդների, հիվանդությունների, բուժման եղանակների և այլ մանրամասնեցված թվային օնտոլոգիական պրոֆիլների ձևավորման համար մոդելներ և ծրագրային ապահովում			
1.11.4			Կանխատեսումային բժշկության ոլորտում որոշումների կայացման աջակցության ծրագրային ապահովում			
1.11.5			Դյուրակիր անլար տվիչ			
1.12		S2S արտադրանքի անհատական սպառում				
1.12.1			Զանգվածային օգտագործման թվային սարքերի երկարաժամկետ (շաբաթ, ամիս) սնուցման համար էներգիայի կոմպակտ աղբյուրներ			
1.12.2			Համալրված իրականության հավելվածներ			
1.12.3			«Խելացի տուն» ինտելեկտուալ համակարգեր. կենցաղային սարքերի թվայնացում, դրանց միավորում մեկ ցանցում, որն ունակ է ինչպես օպտիմալ պարամետրերի ինքնավար պահպանման, այնպես էլ հեռակա հրամանով փոփոխման			
1.12.4			Ազատ տեղաշարժվող և մարդկանց հետ փոխգործակցող ռոբոտ-օգնականներ		ԱՄՆ	
1.12.5			Մահմանափակ հնարավորություններով մարդկանց կյանքի որակի բարձրացման միջոցներ			
1.12.6			Վիրտուալ մասնագիտական համայնքների և զբաղվածության նոր ձևերի ստեղծման միջոցներ, ինտերնետ-բիզնեսների զարգացում			

1.12.7			Մպառողի համատեքստին առնչվող անհատականացված ծառայություններ, այդ թվում՝ անհատականացված հեռուստատեսային հեռարձակում և նորությունների ժապավեններ			
1.12.8			Ինտերակտիվ թանգարաններ և ցուցահանդեսներ, որոնք բարձրացնում են մշակութային ժառանգության օբյեկտների հասանելիությունը և վերացնում հաճախելիության սահմանափակումները			
1.12.9			Բազմալեզվային (ելակետային լեզուների նկատմամբ անփոփոխ) բազմամոդալ (բովանդակության նկատմամբ անփոփոխ. տեքստ, գրաֆիկա, վիդեո) տեղեկատվության ստացման և ձևայնացման համակարգեր			
1.12.10			Արդյունաբերական արտադրատեսակները 3 Ղ-տպագրության արտադրանքով փոխարինելու համար սարքեր		ԱՄՆ	
1.13		Տեղեկատվական անվտանգություն*			Գերմանիա, Չինաստան, Ֆրանսիա	
2	Կենսատեխնոլոգիաներ				ԱՄՆ, Չինաստան, Ֆրանսիա, Գերմանիա	
2.1		Մննդային կենսամթերք				Dupont, Basf
2.1.1			պրե-, պրո- և սինբիոտիկ ազդեցությամբ մթերքներ			
2.1.1.1				Պրեբիոտիկներ, պրոբիոտիկներ, սինբիոտիկներ		
2.1.1.2				Ստարտերային կուլտուրաներ		
2.1.1.3				Բարձր խտությամբ մերաններ		
2.1.1.4				Նպատակային արտադրանք՝ նախասահմանված հատկություններով		
2.1.2			Մննդային սպիտակուց			

2.1.2.1				Մպիտակուցային մթերք՝ սակավարժեք թափոններից, սպիտակուցային մթերք՝ բուսական և կենդանական հումքի վերամշակումից ստացվելիք կողմնակի արդյունքից, սպիտակուցային մթերք՝ բարելավված հատկություններով		
2.1.2.2				Մպիտակուցային մթերք՝ բուսական և կենդանական հումքի վերամշակումից հետո ստացվելիք կողմնակի արդյունքից, սպիտակուցային մթերք՝ բարելավված հատկություններով		
2.1.2.3				Մպիտակուցային մթերք՝ բարելավված հատկություններով		
2.1.3.			Հատուկ նշանակության սննդամթերք			
2.1.3.1				Բուսական կամ բակտերիալ ծագման հավելումներ		
2.1.3.2				Վիտամիններ, հանքային նյութեր		
2.1.3.3				Բնական բուրավետիչներ և ներկանյութեր		
2.1.3.4				Խմորիչներ և էմուլգատորներ		
2.1.3.5				Ամինաթթվային հավելումներ		

2.1.3.6				Համի ուժեղացուցիչներ		
2.1.3.7				Սննդային բաղադրիչներ		
2.1.4			Ֆունկցիոնալ սննդամթերք (ֆունկցիոնալ բուժիչ սննդամթերք, մանկական սննդամթերք, կենսաբանական ակտիվ հավելումներ)			
2.1.4.1				Ֆունկցիոնալ բուժիչ սննդամթերք		
2.1.4.2				մանկական սննդամթերք, կենսաբանական ակտիվ հավելումներ		
2.1.5			Սննդամթերք՝ թափոնների խորը վերամշակման միջոցով ստացված			
2.1.5.1				Բնական բուրավետիչներ		
2.1.5.2				Ներկանյութեր		
2.1.5.3				Նոր տեխնոլոգիական հավելումներ		
2.1.5.4				Մերանային կուլտուրաներ		
2.1.5.5				Վիտամիններ		
2.1.5.6				Ֆունկցիոնալ խառնուրդներ		
2.2		Արդյունաբերական կենսամթերք				
2.2.1			Խմորիչներ			
2.2.1.1				Խոշորատոնած, կերային և սննդային խմորիչներ		

2.2.1.2				Թաղանթանյութ, բետա-գլյուկանագ, քսիլանագ, հեմիցելյուլագ, ֆիտագ, պեկտինագ, ամիլագ, լիպագ, պրոտեագ, նիտրիլիդրատագ		
2.2.1.3				Սինտոններ (օքսիդոռեդուկտագներ, լիզագներ, սինթագներ)		
2.2.2			Կենսաքիմիա			
2.2.2.1				Օրգանական թթուներ		
2.2.2.2				Հակաբիոտիկներ		
2.2.2.3				Բույսերի պաշտպանության կենսաբանական միջոցներ (կենսապեստիցիդներ, կենսաինսեկտիցիդներ)		Basf, Monsanto, Bayer, Dow Chemical
2.2.3			Սպիրտներ, ածխաջրածիններ, լավրիցիդային պատրաստուկներ			
2.2.4			Պոլիսախարիդներ			
2.2.5			Կենսադեգրադացվող պոլիմերներ			
2.2.6			Սինթետիկ պոլիմերներ			
2.2.7			Ֆուրֆուրոլ			
2.2.8			Մոնոմերներ			
2.3		Շրջակա միջավայրի պահպանության կենսատեխնոլոգիական համակարգեր				
2.3.1			Անտառի վերամշակման միջոցներ			
2.3.1.1				Փայտանյութի սակավաթափոն վերամշակման միջոցներ		

2.3.1.2				Անտառաստղծման թափոնների օգտահանման միջոցներ		
2.3.2			Մաքրիչ կառույցներ			
2.3.2.1				Կենսադեստրուկտոր օրգանիզմներ, կենսաբանական օբյեկտների մետաբոլիկ ներուժի օգնությամբ ջրերի, գրունտի և մթնոլորտի մաքրման միջոցներ		
2.3.2.2				Կենսադեգրադանտներ		
2.3.2.3				Շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության, տեխնածին աղետների վերացման միջոցներ		
2.3.3			Էկոլոգիապես մաքուր բնակարան			
2.3.3.1				«Զրոյական» անթափոն բնակարանի իրացման տեխնոլոգիա		
2.3.3.2				Բիոպոզիտիվ շինարարական նյութեր (կենսատեխնոլոգիական մշակման պայմաններում ամբողջովին վերաօգտագործվող, ծառերի նոր տեսակներ, բուրդ, թաղիք, բնական թխկի և կաուչուկ)		
2.3.4			Կենսաառետուրաների կենտրոններ և կենսահավաքածուներ			

2.3.4.1				Միկրոօրգանիզմների, սնկերի, ջրիմուռների հավաքածուներ		
2.3.4.2				Բարձրագույն բույսերի և կենդանիների հավաքածուներ		
2.4		Գենսավառելիք և կենսաէներգետիկա			ԱՄՆ	
2.4.1			Գենսավառելիք և կենսազանգվածից բաղադրիչներ			
2.4.1.1				Վառելիքահատիկներ (գրանուլներ), փայտանյութից բրիկետներ		
2.4.1.2				Հրաքայքայման արգասիքներ		
2.4.1.3				Գենսադիզել, կենսաէթանոլ, կենսաբույսանոլ, օքսիգեններատորներ		Dupont, Abengoa
2.4.2			Էներգետիկական արտադրանք			
2.4.2.1				Գենսավառելիքի տարրեր, էներգիայի կենսակուտակիչներ, կենսամեթան, կենսաջրածին և հավելանյութեր		
2.4.2.2				Գենսամեթան, կենսաջրածին և հավելանյութեր		

2.4.2.3				Կենսազանգվածների տարբեր աղբյուրներից ջերմային և էլեկտրական էներգիայի արտադրության մասով բարձր տեխնոլոգիական սարքեր		
2.5		Գյուղատնտեսության կենսատեխնոլոգիական արտադրանք				
2.5.1			Գյուղատնտեսական բույսերի նոր տեսակներ			Basf, Monsanto
2.5.2			Օռների նոր կենսատեխնոլոգիական ձևեր՝ նախասահմանված հատկանիշներով			
2.5.3			Բուսական մանրէային սիմբիոտիկ այնպիսի համայնքներ ստեղծելու համար միկրոօրգանիզմների շտամներ և մանրէային կոնսորցիումներ, որոնք ապահովում են բույսերի սնուցումը հանքային նյութերով և դրանց պաշտպանությունը ախտածիններից			
2.5.4			«Կենսաֆաբրիկա» բույսեր և կենդանիներ՝ արդյունաբերական և բժշկական նշանակության կենսամթերք ստանալու համար			
2.5.5			Գյուղատնտեսական կենդանիների նոր ցեղատեսակներ			
2.5.6			Կերային սպիտակուց			Dupont
2.5.6.1				Կենսատեխնոլոգիական կերային սպիտակուց		
2.5.6.2				Կերային հավելումներ, վիտամիններ, խմորիչներ		Dupont
2.5.6.3				Կերերի կոնսերվանտներ և սիլոսային մերաններ		
2.5.6.4				Համակցված կերեր		
2.5.6.5				Պրեմիքսներ		Dupont
2.6		Ակվաբիոկուլտուրա				

2.6.1			Հիդրոբիոտոններ՝ որպես կենսազանգվածի աղբյուր			
2.6.1.1				Հիդրոբիոտոնների նոր ցեղատեսակներ և խաչասերված ձևեր, որոնք կայուն են անբարենպաստ ջերմային ռեժիմների նկատմամբ և ունեն աճի և բազմացման բարձր տեմպեր		
2.6.1.2				Վերամշակված արդյունագործական հիդրոբիոտոններ և ակվակուլտուրաների արտադրանք		
2.6.1.3				Հատուկ կերեր ակվակուլտուրաների համար (քուսական ծագման նոր կերային բաղադրիչներ (ցորենի սաղմերի փաթիլների, քուսպի))		
2.6.1.4				Կենսաբանական ակտիվ միացությունների պրոդուցենտ հանդիսացող ծովային օրգանիզմների և մանրէային սիմբիոտոնների բջջային գծեր		
2.6.2			Հիդրոբիոտոններից ստացված մթերք			
2.6.2.1				Կենսաբանական ակտիվ միացություններ		
2.6.2.2				Կենսապոլիմերներ և նոր նյութեր		

2.6.2.3				Ֆունկցիոնալ սննդամթերք		
2.6.2.4				Կենսաբանական հումք, կիսաֆաբրիկատներ, սպառման համար նախատեսված մթերք		
2.7		Կենսատեխնոլոգիական համակարգեր և մթերքներ՝ անտառային սեկտորի համար				
2.7.1			Անտառի վերարտադրության և պաշտպանության միջոցներ. անտառի գենետիկական ռեսուրսների պահպանության և վերարտադրության միջոցներ և մեթոդներ			
2.7.2			Ծառերի կենսատեխնոլոգիական ձևեր՝ նախասահմանված հատկանիշներով			
2.7.3			Անտառի պաշտպանության կենսաբանական միջոցներ			
2.7.4			Միկրոկենսաբանական կոնվերսիայի արգասիքներ (կենսապարարտանյութեր)			
3	Բժշկություն և առողջապահություն				ԱՄՆ, Չինաստան, Գերմանիա, Ֆրանսիա, Մեծ Բրիտանիա	
3.1		Վերականգնողական բժշկություն			Ճապոնիա	
3.1.1			Հյուսվածքների և օրգանների համարժեքներ՝ ստացված գենաինժեներային և բջջային տեխնոլոգիաների կիրառմամբ			
3.1.2			Նպատակային կենսաբանական ակտիվ նյութեր՝ վնասված հյուսվածքների վերականգնման համար			
3.1.3			Ցողունային բջիջների ակտիվ մոլեկուլյար բաղադրատարրեր՝ հյուսվածքների վերականգնման համար			
3.1.4			Մոդիֆիկացված բջջային համակարգերի հիման վրա տեխնոլոգիաներ և պատրաստուկներ՝ աուտոիմունային, ուռուցքաբանական և նյարդաբանական հիվանդությունների մրցակցային թերապիայի համար		Մեծ Բրիտանիա	

3.1.5			Կենդանական ծագում չունեցող ոչ օրգանական և օրգանական նյութեր՝ նպատակային օրգանների և հյուսվածքների ուղղորդված վերականգնման համար			
3.2		Կենսադեգրադացվող նյութեր				
3.2.1			Կենսադեգրադացվող պոլիմերների հիման վրա նոր վիրաբուժական նյութեր			
3.2.2			Ներպատվաստների շարժական մասերի համար բարդ մակրոմոլեկուլային համալիրներ և կենսաօրգանական համակարգեր՝ ոսկրային ներպատվաստների սերտաճումն արագացնելու համար			
3.2.3			Օրթոպեդիայի համար՝ ոսկրային հյուսվածքի արխիտեկտոնիկան կրկնող կենսափոխարինվող նյութեր			
3.3		Չկենսադեգրադացվող նյութեր				
3.3.1			Կոմպոզիցիոն կերամիկա և դեղային ցեմենտներ			
3.3.2			Վիրակապության միջոցներ և վերմաշկային սպեղանիներ			
3.3.3			Նյութեր-միմետիկներ՝ պրոթեզավորման համար			
3.4		Ախտորոշման համակարգեր				Ճապոնիա, Մեծ Բրիտանիա
3.4.1			Մարդու ֆիզիկական և ֆիզիոլոգիական պարամետրերի բարձր զգայունությամբ սենսորներ			
3.4.2			Ռեագենտներ			
3.4.3			Ապարատաձրագրային համալիրներ՝ ստատիկ մակրոմոլեկուլային մարկերների վերլուծության համար			
3.4.4			Ցածր և բարձր մոլեկուլային մարկերային մոլեկուլների քանակական և որակական տվյալների բազմագործոնային վիճակագրական վերլուծության ախտորոշիչ համակարգեր			
3.4.5			Պրոտեոմային և գենոմային կենսամարկերներ			
3.5		Բարդ ներպատվաստներ				
3.5.1			Պարբերական փոխարինում չպահանջող՝ մետաղական, կերամիկական կամ պոլիմերային հիմքով անհատապես համատեղելի («խելացի») ներպատվաստներ			

3.5.2			Կենսաակտիվ պատվածքներով ներպատվաստներ՝ սերտածումն արագացնելու և հյուսվածքների հետ համատեղման համար			
3.5.3			Կենսառեզորբացվող ներպատվաստներ՝ վնասված անոթների վերականգնման համար			
3.5.4			Ստենտներ			
3.6		Վիրաբուժական տեխնիկա				
3.6.1			Ինվազիվ վիզուալիզացիայի համակարգեր, այդ թվում՝ հեռահար կառավարման			
3.6.2			Ռոբոտատեխնիկա			
3.6.3			Վիրաբուժական լազերներ			
3.6.4			Միկրոմանիպուլյացիայի համակարգեր (բարձր ճշգրտություն ունեցող վիրաբուժական մանիպուլյացիաների համար)			
3.7		Դեղամիջոցներ և դրանց հասցեական առաքման համակարգեր				Ճապոնիա, Չինաստան
3.7.1			Ռեկոմբինանտ սպիտակուցային պատրաստուկներ			
3.7.2			Պատրաստուկներ՝ նուկլեինաթթուների հիման վրա, այդ թվում՝ գենային թերապիայի համար			
3.7.3			Ազդեցության բարձր սպեցիֆիկություն ապահովող պատրաստուկներ՝ մոնոկլոնալ հակամարմինների հիման վրա			
3.7.4			Դեղամիջոցների ուղղորդված առաքման բաղադրիչներ և համակարգեր, այդ թվում՝ ոչ օրգանական նանոնյութերի հիման վրա			
3.7.5			Բարձրարդյունավետ պատվաստանյութեր, որոնք մշակվում են՝ օգտագործելով իմունոգենետիկայի, կենսաինֆորմատիկայի տեխնոլոգիաները և նոր աղյուսվանտները*			Sanofi, Merck
3.8		Կենսակա ոչ ինվազիվ վիզուալիզացիայի համակարգեր				
3.8.1			Պոզիտրոն Էմիսիոն տոմոգրաֆներ և կոնտրաստներ՝ ուլտրաբարձր տիրույթի վիզուալիզացիայի համար			
3.8.2			Ուլտրաբարձր տիրույթի մագնիսառեզոնանսային տոմոգրաֆներ			

3.8.3			Օրգանիզմի միջավայրերի կենսաֆիզիկական բնութագրերի հիման վրա վիզուալիզացիայի համակարգեր (Դոպլերի էֆեկտ և նմ.)			
4	Նոր նյութեր և նանոտեխնոլոգիաներ					ԱՄՆ, Չինաստան, Ճապոնիա, Հրվ Կորեա, Գերմանիա
4.1		Վառելիքային տարրեր, կատալիզատորներ նորարարական էներգակիրներ ստանալու համար				
4.2		Նանոկառուցվածքավորված նյութեր՝ հոսանքի քիմիական աղբյուրների համար				
4.3		Սենսորներ՝ տարբեր միջավայրերի բաղադրության վերլուծության համար				
4.4		Ֆիզիկական մեծությունների տվիչներ՝ նանոնյութերի հիման վրա				
4.5		Դեղերի առաքման համակարգեր				
4.6		Նանոկառուցվածքավորված կենսահամատեղելի նյութեր				
4.7		Թեթև և բարձր ամրության նյութերի նոր տեսակներ				ԱՄՆ
4.8		Ջերմակայուն նանոկառուցվածքավորված կոմպոզիցիոն, կերամիկական և մետաղական նյութեր				

4.9		Նանուկառուցվածքավորված կոմպոզիցիոն և կերամիկական նյութեր և պատվածքներ հատուկ ջերմային հատկանիշներով ջերմահաղորդիչ, ջերմակարգավորող)				
4.10		Նանուկառուցվածքավորված հակաքայքայիչ պատվածքներ				
4.11		Նանուկառուցվածքավորված հակաշփական և հարակցային նյութեր				
4.12		Նանուկառուցվածքավորված հիդրոֆոբ նյութեր				
4.13		Ճառագայթակայուն և ճառագայթապաշտպանիչ նանուկառուցվածքավորված կոմպոզիցիոն նյութեր և պատվածքներ				
4.14		Նանուկառուցվածքավորված կոմպոզիցիոն նյութեր՝ հատուկ օպտիկական հատկություններով (ֆոտոնային բյուրեղներ)				
4.15		Նոր սերնդի արևային մարտկոցներ				
4.16		Ճառագայթիչներ (այդ թվում՝ լազերներ և օրգանական լուսադիոդներ)՝ նանոհետերակառուցվածքներ ի հիմքով				
4.17		Կոմպոզիցիոն, խեցեգործական (կերամիկական) նյութեր և նանոֆյուլիդիկա՝ հատուկ մագնիսական հատկանիշներով				

4.18		Էլեկտրոնիկայի տարրեր՝ գրաֆենի, ֆուլերենների, թթվածնային նանոխողովակների, քվանտային կետերի հիմքով				ԱՄՆ	
4.19		Էլեկտրոնիկայի տարրեր՝ մեմրիստորների հենքով					
4.20		Նանոկառուցվածքային կոմպոզիցիոն նյութեր՝ հատուկ էլեկտրահաղորդող հատկություններով, այդ թվում՝ գերհաղորդիչ նյութեր					
4.21		Նանո- և միկրոռոբոտատեխնիկական համակարգեր					
4.22		Նանոկառուցվածքավորված նյութեր՝ ձևի հիշողության էֆեկտով, և «ինքնաբուժվող» նյութեր					
4.23		Նանոկառուցվածքավորված նյութեր և ռեագենտներ՝ ջրամաքրման (ջրանախապատրաստման, սննդային հումքի վերամշակման) գործընթացների համար					
4.24		Գազաբաժանիչ թաղանթային նանոնյութեր					
4.25		Նանոմեխանիկական համակարգերի մոլեկուլային ինքնահավաքվածք և ինքնակազմակերպում					
5	Ռացիոնալ բնօգտագործում					Չինաստան. Ճապոնիա. Ֆրանսիա	

5.1		Էկոլոգիական դիտանցման համակարգեր, այդ թվում՝ շրջակա միջավայրի հսկողության ավտոմատացված համակարգերը				
5.1.1.			սարքավորումներ՝ ջրում, հողում և օդում միկրո- և նանո-մասնիկների վերլուծության և հսկողության համար			
5.1.2.			Մթնոլորտի, ջրոլորտի, սառցոլորտի, լանդշաֆտի, ընդերքի, բիոտայի վիճակի հսկողության համակարգեր, այդ թվում՝ արդյունաբերական ձեռնարկությունների արտանետումների հսկողությունը և կլիմայի վիճակի դիտանցումը			
5.5.1.3.			հեռավար դիտանցման համակարգեր՝ տիեզերական արբանյակային համակարգերի օգտագործմամբ			
5.2.		օդերևութաբանական դիտարկումների և կանխատեսումների համակարգեր				
5.2.1.			մեծ վաղօրոքությամբ եղանակի երկարաժամկետ կանխատեսումներ՝ կլիմայի կանխատեսումները գերազանցող արդարացվածության մակարդակով			
5.2.2.			եղանակի համակազմ կանխատեսումներ և դրանց հավանականության մեկնաբանության մեթոդներ			
5.2.3.			մակերևութային ջրային օբյեկտների վիճակի և ռեժիմի բնութագրերի կանխատեսումներ			
5.3		Կլիմայի և վտանգավոր բնական գործընթացների մոդելներ				
5.3.1			մեզոմասշտաբային մոդելներ՝ կանխատեսվող վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթների ընդլայնված կազմն ստանալու համար			
5.3.2			Ժամանակային և տարածական բարձր դետալացման կատարելագործված հիդրոդինամիկական կանխատեսման մոդելներ, այդ թվում՝ համատեղ (օվկիանոս - մթնոլորտ - ցամաք - կենսոլորտ)			

5.4		Բնական և տեխնածին բնույթի արտակարգ իրավիճակների վաղ հայտնաբերման և կանխատեսման համակարգեր			Ճապոնիա	
5.4.1.			բնական և տեխնածին արտակարգ իրավիճակների ձևավորմանը նպաստող պայմանների վաղ հայտնաբերման համակարգեր			
5.4.2.			բնական և տեխնածին իրավիճակի համակարգերի վիճակի ախտորոշման համակարգեր			
5.4.3.			արտակարգ իրավիճակների առաջացման ռիսկերի դիտանցման, հսկողության, ինչպես նաև բնական և տեխնածին բնույթի արտակարգ իրավիճակների հետևանքների նվազեցման համար սարքավորում			
5.4.4.			բնական և տեխնածին աղետների և դրանց հետևանքների կանխատեսման մեթոդներ՝ դիտարկումների տվյալների և դրանց նախապատրաստվելու և զարգացման գործընթացների մասին արդի պատկերացումների հիման վրա			
5.5		Սմենաբարձր բնական և տեխնածին ռիսկ պարունակող տարածքների և ջրատարածքների կադաստրներ				
5.6		Երկրատեղեկատվական համակարգեր				
5.6.1			ծրագրային ապահովում կլիմայի, էկոհամակարգերի վիճակի մոդելավորման և կանխատեսման տեղեկատվության պահպանման համակարգերի և գերհաշվարկների համար			
5.6.2.			Երկրի հեռավար գոնդավորման տվյալների մշակման մասնագիտացված փաթեթներ			
5.6.3.			առցանց ռեժիմով աշխատող վեբ ծառայություններ (գեոպորտալներ)			
5.7		Շրջակա միջավայրի վիճակի մասին տվյալների բազա				
5.7.1.			բնական միջավայրի բաղադրիչների բազմամյա վիճակի մասին տվյալների գրադարաններ			

5.7.2.			անտառային հրդեհների, ջրհեղեղների, վտանգավոր նյութերի արտահոսքի և այլնի մասին առցանց տվյալների երկրատեղեկատվական բազա, որը թույլ է տալիս իրական ժամանակի ռեժիմում գնահատել աղետների թիվը, մասշտաբը և տարածման արագությունը			
5.7.3.			բնական և տեխնածին աղետների, մթնոլորտի կազմի ընթացիկ դիտարկումների, սեյսմիկ ու երկրաֆիզիկական դաշտերի վերաբերյալ տվյալների բազա			
5.8		Արտակարգ իրավիճակների ռիսկերի կառավարման մեթոդիկաներ				
5.8.1.			ջրատարածքներում, այդ թվում՝ սառցածածկ շրջաններում, ծովային նավթագազային հանքավայրերի յուրացման ժամանակ էկոլոգիական ռիսկերի կառավարման մեթոդիկաներ			
5.8.2.			տեխնածին աղետներից և տարերային աղետներից բնակչության, տարածքների և ենթակառուցվածքների օբյեկտների կորուստների ռիսկի գնահատման և նվազեցման մեթոդիկաներ և դրանցից վնասի նվազեցման միջոցների մշակում			
5.8.3.			առանց քանդելու հսկողության մեթոդներ			
5.9		Շրջակա միջավայրի որակի կառավարման մեթոդիկաներ				
5.9.1.			տարածքային պլանավորման օպտիմալացման մեթոդիկաներ՝ տարածքի լանդշաֆտային կառուցվածքներին և էկոլոգիական-ռեսուրսային ներուժին համապատասխան			
5.9.2.			կենսաբանական և լանդշաֆտային բազմազանության (այդ թվում՝ բնության հատուկ պահպանվող տարածքների) պահպանման մեթոդիկաներ			
5.9.3.			ջրային և ցամաքային էկոհամակարգերի ռեսուրսների վիճակի և դինամիկայի, բարձր մարդածին բեռնվածությամբ տարածքի (հողի, ջրային և կենսատեսուրսների) ռեսուրսային ներուժի վերականգնման գնահատման մեթոդիկաներ			
5.10		Օառայություններ էկոլոգիական դիտանցման բնագավառում				

5.11		Օառայություններ օդերևութաբանության բնագավառում				
5.12		Կլիմայի մոդելավորման և վտանգավոր օդերևութաբանական գործընթացների ուղղությամբ աշխատանքներ				
5.13		Արտակարգ իրավիճակների կանխատեսման ծառայություններ			Ճապոնիա	
5.14		Շրջակա միջավայրի պահպանության և էկոլոգիական անվտանգության տեղեկատվական- վերլուծական ապահովման ծառայություններ				
5.15		Օդերևութաբանական աշխատանքների անցկացման համար սարքավորումներ և նյութեր				
5.15.1			բարդ երկրաբանական պայմաններում օգտակար հանածոների հետախուզման և որոնման համար			
5.15.2			նավթատար շերտերի արտադրողականության կանխատեսումային գնահատումների համար			
5.15.3			հնարավոր հանքադրսևորման գոտու որոնման համար			
5.16		Սարքավորումներ և նյութեր օգտակար հանածոների արդյունահանման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար				

5.16.1			հանքավայրերի յուրացման համակարգեր՝ հիմնված ֆիզիկատեխնիկական և ֆիզիկաքիմիական համակցված տեխնոլոգիաների վրա, որոնք լեռնային ձեռնարկությունների հանքառետուրային և տեխնոլոգիական տարածքում համատեղ իրականացնում են ընդհանուր արտադրական ծրագիր			
5.16.2			նավթի և գազի ծովային հանքավայրերի յուրացման համակարգեր		Հրվ Կորեա	
5.16.3			սարքավորումներ գերխորը (մինչև 15 կմ) հորատման համար			
5.16.4			շերտերի արգասիքի մեծացման համակարգեր և մեթոդներ՝ ներառյալ դրանց հավաքիչ հատկությունների ուղղորդված փոփոխությունը, այդ թվում՝ ածխաջրածինների սպառված հանքավայրերում և ցածր ճնշման գազի հանքավայրերում			
5.16.5			ուղեկից նավթագազի օգտահանման համակարգեր			
5.16.6			հումքի ոչ ավանդական սկզբնաղբյուրների սարքավորումներ, այդ թվում՝ ածխաջրածնային՝ ներառյալ «ծանր նավթերի», գազահիդրատների, թերթաքարային գազի և այլնի մշակման ու արդյունահանման գործընթացում ներգրավվելու համար			
5.17		Սարքավորումներ և նյութեր օգտակար հանածոների վերամշակման արդյունավետությունը բարձրացնելու համար				
5.17.1.			ընտրողական մանրատման համակարգեր			
5.17.2.			օգտակար բաղադրիչի նախնական կոնցենտրացիայի համակարգեր			
5.17.3.			հանքային հումքի համալիր և խորը վերամշակման համակարգեր			
5.18		Օգտակար հանածոների որոնում և հետախուզում				
5.19		Օգտակար հանածոների արդյունահանում				
5.20		Օգտակար հանածոների հարստացում և վերամշակում				

5.21		Բնական և տեխնածին բնույթի արտակարգ իրավիճակների հետևանքների վերացման համար սարքավորումներ և ենթակառուցվածք			Ճապոնիա	
5.21.1			շարժական և անշարժ համալիրներ՝ տարածքները, ներքին և ծովային ջրատարածքներն ածխաջրածնային (նավթային) աղտոտումներից մաքրելու համար			
5.21.2			օպերատիվ կարգավարական կառավարման և փրկարարական աշխատանքներ անցկացնելու և արտակարգ իրավիճակների հետևանքների վերացման տարբեր միջոցների համալիրներ			
5.22		Օդային միջավայրի գազամաքրման և թունազերծման համակարգեր				
5.22.1			հատուկ նյութեր, կատալիզատորներ, կլանիչներ՝ օդի զտման համակարգերի համար			
5.22.2			սարքավորումներ՝ գազային միջավայրերում թունավոր նյութերի՝ տնտեսապես արդյունավետ և էկոլոգիապես անվտանգ վնասազերծման համար			
5.23		Ջրամաքրման և ջրի կրկնակի օգտագործման համակարգեր				
5.23.1			սարքավորումներ՝ կեղտաջրերի մնացորդների օգտահանման համար			
5.23.2			նոր սերնդի մաքրող համակարգեր (նոր աղտոտող նյութերից մաքրելու համար)			
5.23.3			սորբենտներ և ռեագենտներ՝ կեղտաջրերի մաքրման և խմելու ջրի նախապատրաստման համար			
5.4.23.			նոր ռեսուրսախնայող էկոլոգիապես մաքուր նյութեղեն և նյութեր՝ մակերևութային և գրունտային ջրերը տեխնածին և մարդածին ազդեցություններից պաշտպանելու համար, նոր սերնդի ջրանախապատրաստական համակարգեր			
5.24		Սարքավորումներ՝ թափոնների օգտահանման, վերամշակման և թաղման համար				

5.24.1			սարքավորումներ՝ տարբեր տեսակի տեսակավորված և չտեսակավորված կոմունալ թափոնների (բալլաստային և կենսաքայքայվող մասերի) վերամշակման և օգտահանման համար՝ երկրորդային հումքի և պատրաստի արտադրանքի ստացմամբ			
5.24.2			սարքավորումներ՝ արտադրության թափոնների էկոլոգիապես անվտանգ և ռեսուրսախնայող վերամշակման համար՝ արտադրատեսակների և նյութերի, ինչպես նաև թանկարժեք բաղադրիչների (շինարարական արտադրատեսակների և նյութերի, քսանյութերի և մածուկների, այրվող գազերի, հեղուկ վառելիքի ֆրակցիաների և կոմպոզիցիոն նյութերի, թանկարժեք և հազվագյուտ մետաղների և այլնի) ստացմամբ			
5.24.3			սարքավորումներ՝ վտանգավոր և առանձնապես վտանգավոր աղտոտող նյութեղեն պարունակող նյութերի և հումքի (այդ թվում՝ նավթավերամշակման ոլորտի թափոնների, բժշկական և առանձնապես թունավոր թափոնների) վերամշակման և ոչնչացման համար			
5.25		Սարքավորումներ՝ բնական միջավայրի ռեկուլտիվացիայի համար				
5.25.1			աղբավայրերի, արտադրության թափոնների շրջանառության և օգտագործման օբյեկտների (ներառյալ՝ առանձնապես թունավոր), աղբանոցների, պոչամբարների, տարածքների և ջրատարածքների, այդ թվում՝ նավթով և նավթամթերքով, քիմիական և ռադիոակտիվ նյութերով աղտոտված, էկոլոգիական անվտանգության ապահովման և ռեկուլտիվացիայի համակարգեր		Ճապոնիա	
5.26		Երկրորդային հումք և պատրաստի արտադրանք թափոնների և կեղտաջրերի վերամշակման հիմքով				
5.26.1			հումք և արտադրանք՝ կոշտ կենցաղային թափոնների վերամշակման հիմքով			
5.26.2			հումք և արտադրանք՝ օգտակար հանածոների արդյունահանման և վերամշակման թափոնների հիմքով			
5.26.3			պարարտանյութեր՝ կեղտաջրերի մնացորդներից			
5.4.26.			մաքրված ջուր՝ արդյունաբերական, գյուղատնտեսական և այլ կարիքների համար			

5.27		Էկոլոգիապես մաքուր նյութեր և ապրանքներ				
5.27.1			գյուղատնտեսության օրգանական արտադրանք			
5.27.2			շինարարական նյութեր՝ նոր հատկանիշներով (այդ թվում՝ էներգախնայող)			
5.28		Արտակարգ իրավիճակների հետևանքների վերացման աշխատանքներ				
5.29		Օդային միջավայրի զագամաքրման և թունագերծման ծառայություններ				
5.30		Ջրամաքրման և ջրի ռեցիկլինգի ծառայություններ				
5.31		Հողերի ռեկուլտիվացիայի, սանացիայի և վերականգնման ծառայություններ				
5.32		Ծառայություններ թափոնների էկոլոգիապես անվտանգ շրջանառության ոլորում				
5.33		Ինտելեկտուալ էկոլոգիական ծառայություններ				Ճապոնիա
5.33.1			Էկոլոգիական խորհրդատվություն, աուդիտ, սերտիֆիկացում, ապահովագրություն, էկոլուսավորում, էկոլոգիական մշակույթի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ			
6	Տրանսպորտային և տիեզերական համակարգեր					ԱՄՆ Մեծ Բրիտանիա

6.1		Տրանսպորտային համակարգերի զարգացման մոդելավորում, կանխատեսում և պլանավորում տրանսպորտատնտեսական բալանսի հիման վրա				
6.1.1			տարածաշրջանային և դաշնային մակարդակում տրանսպորտատնտեսական հավասարակշռություններ			
6.1.2			տրանսպորտատնտեսական բալանսի ձևավորման համար վիճակագրական դիտարկման կանոնակարգեր, մեթոդիկաներ և համակարգեր			
6.1.3			տարածաշրջանային, մունիցիպալ և դաշնային մակարդակի տրանսպորտային համակարգերի մոդելներ տրանսպորտատնտեսական բալանսի հիման վրա			
6.1.4			երկրի տրանսպորտային համակարգի զարգացման մոդելավորման և զարգացման համալիր համակարգ			
6.2		Ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր և կառավարման նոր համակարգեր				
6.2.1.			քաղաքային ագլոմերացիաների ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			
6.2.2.			տարանցիկ տրանսպորտային միջանցքների և դաշնային մայրուղիների ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			
6.2.3.			օդային տրանսպորտային միջոցների, այդ թվում՝ անօդաչու, ինչպես նաև դրանց խմբերի ավտոմատացված և ավտոմատ կառավարման ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգեր			
6.2.4.			ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգերում իրավիճակային և հարմարեցված կառավարման մեթոդներ և մոդելներ			
6.2.5.			ինտելեկտուալ տրանսպորտային համակարգերում երթևեկության պահանջարկի կառավարման մեթոդներ և մոդելներ			

6.2.6.			երկաթուղային, ավտոմոբիլային, օդային, ջրային, ներքին ջրային տրանսպորտի կառավարման նոր համակարգեր			
6.3		Քազմամոդալ տրանսպորտային լոգիստիկ համակարգեր				
6.1.3			բարձր արդյունավետության տրանսպորտային լոգիստիկ համակարգեր			
2.3.6.			տրանսպորտային լոգիստիկ գործընթացների կազմակերպման տեխնիկական մոդելներ և տեխնոլոգիական համակարգեր			
6.3.3.			բարձր մակարդակի տրանսպորտային լոգիստիկայի համակարգեր			
6.4		Տրանսպորտային հոսքերի համալիր մոդելավորում				
6.4.1			Մրցունակ տրանսպորտային ծառայությունների շուկայի տնտեսական մոդելներ			
6.4.2			սոցիալական տրանսպորտային չափանիշների մոդելներ			
6.4.3			տրանսպորտային ծառայությունների կենսական պարբերաշրջանի մոդելներ			
6.4.4			տրանսպորտային ծառայությունների որակի դիտանցման և կառավարման համակարգ			
6.5		Տրանսպորտային միջոցների էկոլոգիականության և էներգաարդյունավետության բարձրացման համակարգեր			Ճապոնիա ԱՄՆ	
6.5.1			շրջակա միջավայրի վրա տրանսպորտի բացասական ազդեցության դիտանցման համակարգեր			
6.5.2			երկաթուղային, օդային, ջրային, ներքին ջրային, ավտոմոբիլային տրանսպորտում և ճանապարհային տնտեսությունում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նվազեցման միջոցներ և համակարգեր			
6.5.3			երկաթուղային, ավտոմոբիլային, օդային, ջրային և ներքին ջրային տրանսպորտում էներգաարդյունավետության բարձրացման միջոցներ և համակարգեր			

6.6		տրանսպորտում անվտանգության ապահովման համակարգեր				
6.6.1.			Տրանսպորտում անվտանգության ապահովման դիտանցման, հսկողության և վերահսկողության համակարգեր			
6.6.2.			երկաթուղային, օդային, ջրային, ներքին ջրային, ավտոմոբիլային տրանսպորտում և ճանապարհային տնտեսությունում անվտանգության բարձրացման միջոցներ և համակարգեր			
6.7		Նորարարական նյութեր և տեխնոլոգիաներ՝ տրանսպորտային ենթակառուցվածքի և տրանսպորտային միջոցների օբյեկտների ստեղծման համար				
6.7.1			նոր նյութեր՝ տրանսպորտային միջոցների և ենթակառուցվածքի օբյեկտների արդյունավետության, քաշի նվազեցման և ծառայության ժամկետի երկարաձգման համար			
6.7.2			տրանսպորտային միջոցների և ենթակառուցվածքի օբյեկտների վիճակի հսկողության, դրանց պահպանման և վերանորոգման կառավարման նոր տեխնիկական միջոցներ և ավտոմատացված համակարգեր			
6.7.3			նոր նյութեր և տեխնոլոգիաներ՝ տիեզերական համակարգերի ստեղծման համար			
6.8		Արագընթաց և բարձր արագընթաց երթևեկության համակարգեր				
6.8.1			նոր սերնդի տրանսպորտային միջոցներ և համակարգեր երկաթուղային, ավտոմոբիլային, ջրային և օդային տրանսպորտում		Չինաստան	
6.9		Հեռանկարային տրանսպորտային միջոցներ և համակարգեր			Չինաստան. Ֆրանսիա. ԱՄՆ	
6.9.1			շարժիչների նոր տեսակներ, այդ թվում՝ էլեկտրական			
6.9.2			կոմպոզիցիոն և պոլիմերային նյութեր՝ բարելավված սպառողական բնութագրերով			

6.9.3			վառելիքի այլընտրանքային տեսակներ օգտագործող տրանսպորտային միջոցների սպասարկման համակարգ			
6.9.4			տրանսպորտային միջոցների նոր տեսակները գործող տրանսպորտային և էներգետիկ ենթակառուցվածքում ներկառուցելու համար լուծումների մշակում			
6.10		Տիեզերական համակարգեր և ծառայություններ				ԱՄՆ. Չինաստան. Մեծ Բրիտանիա. Գերմանիա
6.10.1			նոր սերնդի տիեզերական ապարատներ, կրող հրթիռներ, մեկնարկիչ համալիրներ, ուղեծրային կայաններ և էլեկտրակայաններ			
6.10.2			հեռահաղորդակցման ծառայություններ			
6.10.3			գլոբալ նավագնացություն և դիրքավորում			
6.10.4			տիեզերական դիտանցում			
6.10.5			օգտակար բեռների արտանցում ուղեծրի վրա			
6.10.6			Երկրի հեռավար գոնդավորում			
6.10.7			տիեզերական տուրիզմ			
7		էներգաարդյունավետություն և էներգախնայողություն				ԱՄՆ. Չինաստան
7.1		Ոչ ավանդական հանքավայրերի նավթ և ոչ ավանդական նավթ				
7.1.1			ծանր (20° API-ից պակաս) և գերծանր (10° API-ից պակաս)			
7.1.2			նավթային ավազներ և բիտումներ (10° API-ից պակաս՝ բարձր մածուցիկության)			
7.1.3			ցածր թափանցելիության հանածոներից արդյունահանվող նավթ (այդ թվում՝ թերթաքարեր), և թերթաքարային գազի արդյունահանմանն ուղեկցող հեղուկ ածխաջրածիններ			
7.1.4			Բաժենուկյան շերտախմբի նավթ (այդ թվում՝ կերոզեն)			
7.2		Ոչ ավանդական հանքավայրերի բնական գազ				

7.2.1			ածխային մեթան			
7.2.2			թերթաքարային գազ			
7.2.3			ցածր թափանցելիության հանածոների գազ			
7.2.4			խորը հորիզոնների գազ			
7.2.5			գազահիդրատներ			
7.2.6			ջրալուծված մեթան			
7.3		հեղուկացված բնական գազ				
7.3.1			վերագազաֆիկացման լողացող տերմինալներ			
7.3.2			ափին գազը հեղուկացնելու գործարան, առաքման տերմինալ, միացնող կայան, հեղուկացված բնական գազի պահպանման տարողություններ, նավերի (մեթանատարների) բեռնման համար տեղակայանքներ			
7.3.3			մեթանատարների նավատորմ			
7.3.4			լողացող գործարաններ՝ հեղուկացված բնական գազի արտադրության համար			
7.4		Այլընտրանքային շարժիչային վառելիք				
7.4.1			սինթետիկ շարժիչային վառելիք՝ բնական գազից, ածուխից կամ կենսազանգվածից			
7.4.2			ջրածին վառելիքային տարրերում այն էլեկտրաէներգիան ստանալու համար ջրածին, որն օգտագործվում է տրանսպորտային միջոցը շարժման մեջ դնելու համար			
7.4.3			էլեկտրաէներգիա, որը ստացվում է ցանցից, էլեկտրամոբիլներում			
7.5		Վառելիքի տարրեր				
7.5.1			վառելիքի տարրեր՝ պրոտոնափոխանակման թաղանթով /պոլիմերային էլեկտրալիտով			
7.5.2			ֆոսֆորաթթվային վառելիքի տարրեր			
7.5.3			վառելիքի տարրեր՝ կարբոնատի հալույթով			
7.5.4			ալկալիական վառելիքի տարրեր			
7.5.5			պինդ օքսիդային վառելիքի տարրեր			

7.5.6			ուղիղ մեթանոլային վառելիքի տարրեր			
7.5.7			վառելիքի տարրերի մշակվող այլ տեսակներ, մասնավորապես՝ ածուխի ուղիղ օքսիդացմամբ, միկրոկենսաբանական, դարձելի և այլն			
7.6		Էլեկտրաէներգիայի և վառելիքի հեռավոր փոխանցման համակարգեր				
7.1.6			կիրառական գերհաղորդականության տեխնոլոգիաներ (բարձր ջերմաստիճանային գերհաղորդիչներ)			
7.6.2			գազամեկուսացված գծեր՝ բարձր հզորության էլեկտրաէներգիա փոխանցելու համար			
7.7		Էլեկտրաէներգիայի, ջերմության և ցրտի կուտակում			Ճապոնիա	
7.7.1			ջրակուտակող էլեկտրակայաններ			
7.7.2			օդակուտակող սարքվածքներ			
7.7.3			էներգիայի գերհաղորդող մագնիսական կուտակարաններ			
7.7.4			էլեկտրաքիմիական կուտակիչներ			
7.8		Հեռանկարային միջուկային սարքավորումներ և ատոմային գեներացիա			Չինաստան	
7.8.1			չորրորդ սերնդի մեծ հզորության ջերմային նեյտրոններով գործող էներգետիկ միջուկային ռեակտորներ			
7.8.2			արագ նեյտրոններով գործող միջուկային ռեակտորներ			
7.8.3			Բարձր ջերմաստիճանային միջուկային ռեակտորներ			
7.8.4			ցածր հզորության ռեակտորներ			
7.8.5			Ճնշման տակ ջրով գործող նորարարական միջուկային ռեակտոր			
7.8.6			միջուկային էլեկտրակայանների (ՄԷԿ)՝ էներգաբլոկների կառավարման օպտիմալ համակարգեր			
7.8.7			ատոմային ջերմավորում			
7.9		Կենսաէներգետիկ վառելիք				

7.9.1			կենսաէթանոլ			
7.9.2			կենսադիզել			
7.10		«Խելացի» ցանցեր				Ճապոնիա. Գերմանիա
7.10.1			ինտելեկտուալ ցանցեր երկրի Միասնական էլեկտրաէներգետիկ համակարգի կառուցվածքում			
7.10.2			ինտելեկտուալ մինի և միկրոցանցեր՝ բաշխված գներացիայի հենքով			
7.10.3			սարքավորումներ՝ վերականգնվող էներգետիկայի համար			ԱՄՆ. Չինաստան. Ճապոնիա. Գերմանիա. 10. Կորեա. Մեծ Բրիտանիա
7.10.4			ջերմային պոմպեր և երկրաջերմային տեղակայանքներ			
7.10.5			բարձր արդյունավետության ջերմաէներգետիկ տեղակայանքներ			
7.10.6			էներգախնայող սարքավորումներ			Չինաստան

Ծանոթագրություն. Աստղանիշով նշված են այն նորարարական ապրանքների խմբերը, որոնք փորձարկման ընթացքում ավելացվել են դասակարգիչների սկզբնական տարբերակում